

**ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MINISTERULUI AFACERILOR
INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA**

ȘCOALA DOCTORALĂ „ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC”

Cu titlu de manuscris

C.Z.U. 349.6:33(043.3)

ȚERUȘ Ivan

**INSTRUMENTE JURIDICO-FINANCIARE DE PROTECȚIE A
MEDIULUI ÎN CADRUL ACTIVITĂȚII ECONOMICE**

Teză de doctor în drept

Specialitatea: 552.04 - Drept funciar și al mediului

Autorul:

ȚERUȘ Ivan

Conducător de doctorat:

ARDELEAN Grigore, doctor în drept
conferențiar universitar

Comisia de îndrumare:

TROFIMOV Igor, doctor în drept
conferențiar universitar

BELECCIU Ștefan, doctor în drept
profesor universitar

CREȚU Andrian, doctor în drept
conferențiar universitar

Chișinău, 2024

© **TERUŞ Ivan, 2024**

CUPRINS

ADNOTARE.....	5
ANNOTATION.....	6
АННОТАЦИЯ.....	7
LISTA ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE.....	9

1. STUDIU ASUPRA GRADULUI DE CERCETARE A DOMENIULUI PROTECȚIEI MEDIULUI PRIN MĂSURI JURIDICO-FINANCIARE	15
---	-----------

1.1. Cadrul științifico-doctrinar al examinării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului la nivel național.....	15
--	----

1.2. Estimarea gradului de abordare științifică a măsurilor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel internațional.....	26
---	----

1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	39
---------------------------------------	----

2. CONCEPTUL INTERVENȚIEI PRIN INSTRUMENTE JURIDICO-FINANCIARE DE PROTECȚIE A MEDIULUI ÎN CADRUL ACTIVITĂȚII ECONOMICE.....	41
--	-----------

2.1. Definirea principalelor noțiuni ale domeniului cercetat.....	41
--	----

2.2. Clasificarea instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului.....	52
--	----

2.3. Principiile și funcțiile de bază ale instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului.....	62
--	----

2.4. Rațiuni și avantaje ale politicii de protecție a mediului prin măsuri juridico-financiare aplicate în cadrul activității economice.....	68
--	----

2.5. Relația economie-mediu din profilul unui compartiment distinct al ramurii preocupate de protecția mediului.....	76
--	----

2.6. Concluzii la Capitolul 2.....	81
------------------------------------	----

3. INSTRUMENTE ECONOMICO-FINANCIARE ANTICIPATIVE DE PROTECȚIE A MEDIULUI.....83

3.1. Instrumente juridico-financiare destinate anticipării efectelor negative asupra mediului produse în cadrul activității economice.....	83
--	----

3.1.1. Coordonarea și perceperea în prealabil a taxelor pentru desfășurarea activităților cu impact asupra mediului.....	84
--	----

3.1.2. Internalizarea costurilor de protecție a mediului în cuantumul prețurilor.....	87
---	----

3.1.3. Suportarea costurilor pentru realizarea măsurilor de autoprotecție contra efectelor negative asupra mediului.....	89
--	----

3.1.4. Garanții financiare destinate protecției mediului prin ameliorarea.....	92
--	----

3.1.4.1. Fondurile pentru mediu.....	93
--------------------------------------	----

3.1.4.2. Particularitatea garanțiilor financiare de protecție a mediului oferite pentru caz de insolabilitate.....	104
--	-----

3.1.4.3. Sistemul de cauțiune impus operatorilor ce exploatează resursele naturale.....	106
---	-----

3.2. Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumatorului în reducerea influențelor negative asupra mediului.....	107
---	-----

3.3. Instrumente economico-financiare de stimulare a inițiativei agentului economic în a
recurge la metode și tehnologii inofensive
mediului.....120

3.4. Concluzii la Capitolul
3.....125

4. INSTRUMENTE ECONOMICO-FINANCIARE DE CONTROL ÎN DOMENIUL RESPECTĂRII STANDELELOR DE PROTECȚIE A MEDIULUI.....126

4.1. Instrumente financiare de supraveghere a procesului de
producție.....126

4.2. Instrumente economico-financiare de implicație voluntară a antreprenorilor în activități
de control al influențelor negative asupra
mediului.....129

4.3. Subiecții cu competențe speciale în exercitarea controlului financiar asupra utilizării
resurselor destinate protecției mediului.....137

4.4. Sancțiuni cu caracter economico-financiar aplicabile entităților pentru încălcarea
regimului de protecție a
mediului.....139

4.5. Concluzii la Capitolul
4.....142

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....144

BIBLIOGRAFIE.....152

**DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA
RĂSPUNDERII.....167**

CV-UL AUTORULUI.....168

ADNOTARE

**ȚERUȘ Ivan. Instrumente juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul
activității economice**

Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024.

Structura tezei: Introducere, patru capitole, Concluzii generale și recomandări,
Bibliografia din 195 titluri, 147 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 8
lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: mediu, poluare, impact asupra mediului, protecția mediului, răspundere de mediu, politici de mediu, instrumente economico-financiare, activitate economică, control financiar, circuit economic, deșeuri, reciclare, produse și servicii cu impact.

Scopul și obiectivele lucrării vizează identificarea problematicii instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, precum și a soluțiilor privitoare la completarea categoriilor de instrumente existente, dar și a îmbunătățirii cadrului juridic de aplicare a lor. Întru atingerea scopului preconizat, au fost trasate următoarele **obiective ale cercetării**: evaluarea gradului de abordare științifică a instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel național și internațional; analiza conceptelor actuale ce stau la baza instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului consacrate de legislația Republicii Moldova, identificarea problemelor ce determină ineficacitatea lor, precum și argumentarea rațiunilor și avantajelor ce determină reconsiderarea acestora în contextul inevitabilității progresului economic; elucidarea specificului principiilor care fundamentează ideea suportării costurilor, interdicțiilor și măsurilor de siguranță cu caracter financiar de către operatorul economic în favoarea protecției mediului, dar și a altor instrumente noi propuse; identificarea unor instrumente juridico-financiare destinate anticipării efectelor negative asupra mediului, care, în același timp, să devină funcționale și raționale în contextul regulilor de desfășurare a activității economice în Republica Moldova; formularea mecanismelor de aplicare combinată a măsurilor financiar-fiscale în domeniul protecției mediului.

Noutatea și originalitatea științifică. Elementul de noutate științifică se identifică prin șirul sugestiilor inovatoare oferite, atât la nivel teoretic, cât și cel legislativ. În plan teoretic au fost formulate un șir de noțiuni ale domeniului cercetat după un concept propriu, ce exprimă noi viziuni de definire, iar în plan de reglementare, noutatea științifică este reflectată de șirul propunerilor de modificare și completare a unor acte normative.

Semnificația teoretică este confirmată prin noile concepte de formulare și sistematizare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului; constituirea bazei teoretice de fundamentare și afirmare a unui nou domeniu de studiu și cercetare, cum ar fi cel al economiei mediului; dezvoltarea bazei științifice naționale în materia cercetării instrumentelor financiare de protecție a mediului.

Valoarea aplicativă a tezei consistă în faptul posibilității de ghidare a legiuitorului în procesul de elaborare a legislației în domeniul protecției mediului, dar și al racordării legilor existente la cadrul juridic internațional. De asemenea, rezultatul studiului va fi de mare utilitate autorităților de mediu în aplicarea legislației și a sancțiunilor față de operatorii economici care nu respectă standardele și măsurile de reducere a impactului activității economice asupra mediului.

Implementarea rezultatelor științifice. Absolut toate ideile, ipotezele și soluțiile oferite de prezenta lucrare pot fi preluate în cadrul realizării activităților didactice, precum și cele cu caracter științific, la elaborarea lucrărilor de licență și masterat, de instruire a personalului din cadrul autorităților publice ale Ministerului, în materia aplicării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului.

АННОТАЦИЯ

ЦЕРУШ Иван. Правовые и финансовые инструменты охраны окружающей среды в рамках экономической деятельности

Докторская диссертация в области права. Кишинэу, 2024 г.

Структура диссертации: Введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 195 разделов, 147 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые понятия: окружающая среда, загрязнение, воздействие на окружающую среду, охрана окружающей среды, экологическая ответственность, экологическая политика окружающей среды, финансово-экономические инструменты, экономическая деятельность, финансовый контроль, хозяйственный оборот, отходы, переработка.

Цель и задачи работы: нацелена на выявление проблем экономико-финансовых инструментов охраны окружающей среды, а также решений, касающихся дополнения категорий существующих инструментов, но и совершенствования правовой базы их применения. Для достижения намеченной цели, были сформулированы следующие **задачи исследования:** оценка степени научного подхода к правовым и финансовым инструментам охраны окружающей среды в рамках экономической деятельности на национальном и международном уровне; анализ современных концепций, лежащих в основе правовых и финансовых инструментов охраны окружающей среды, установленных законодательством Республики Молдова выявление проблем, обуславливающих их неэффективность, а также обоснование причин и преимуществ, определяющих их пересмотр в контексте неизбежности экономического прогресса; освещение специфики принципов, лежащих в основе идеи несения затрат, запретов и мер безопасности финансового характера экономическим оператором в пользу охраны окружающей среды, а также других новых предлагаемых инструментов; определение некоторых финансово-правовых инструментов, предназначенных для предотвращения негативного воздействия на окружающую среду.

Научная новизна и оригинальность. Элемент научной новизны определяется рядом инновационных предложений, предлагаемых как на теоретическом, так и на законодательном уровне. На теоретическом уровне ряд понятий исследуемой области был сформулирован в соответствии с собственной концепцией, выражающей новые взгляды на определения, а на нормативном уровне научная новизна отражается рядом предложений по изменению и дополнению некоторых нормативных актов. действует.

Теоретическая значимость характеризуется новыми концепциями формирования и систематизации экономико-финансовых инструментов охраны окружающей среды; создание теоретической основы для обоснования и утверждения новой области изучения и исследований, такой как экономика окружающей среды; развитие национальной научной базы в области исследования финансовых инструментов охраны окружающей среды.

Прикладная ценность диссертации состоит в возможности руководства законодательного органа в процессе разработки законодательства в области охраны окружающей среды, а также включения действующего законодательства в международно-правовую базу. Также результат исследования будет полезен природоохранным органам при применении законодательства и санкций в отношении экономических операторов, не соблюдающих стандарты и меры по снижению воздействия экономической деятельности на окружающую среду.

Внедрение научных результатов. Абсолютно все идеи, гипотезы и решения, предложенные в данной работе, могут быть заимствованы в рамках педагогической деятельности, а также научного характера, при подготовке курсовых работ и магистерских диссертаций, при подготовке кадров в органах государственной власти Министерства, в вопросах применения финансово-экономических инструментов охраны окружающей среды.

ANNOTATION

ȚERUȘ Ivan. Legal-financial instruments for environmental protection in economic activity.

PhD thesis. Chisinau, 2024.

Thesis structure: Introduction, four chapters, Conclusions and general recommendations, Bibliography 195 titles 147 pages of basic text. The results are published in 8 scientific papers.

Keywords: environment, pollution, environmental impact, environmental protection, liability environmental policies, economic-financial instruments, economic activity, control economic circuit, waste, recycling, products and services with impact.

The purpose and objectives of the works are to identify the issue of economic and financial instruments for environmental protection, as well as solutions to complement existing categories of instruments but also to improve the legal framework for their application. In order to achieve the intended purpose, the following **research objectives** were drawn: assessing the degree of scientific approach to legal-financial instruments for environmental protection in economic activity at national and international level: analysis of current concepts underlying legal-financial instruments for environmental protection enshrined in the legislation of the Republic of Moldova identifying the problems that determine their inefficiency as well as arguing the reasons and advantages that determine their reconsideration in the context of the inevitability of economic progress: elucidation of the specific principles that support the idea of economic operators bearing costs, prohibitions, and financial security measures in favor of environmental protection, as well as other proposed new instruments. Identification of legal-financial instruments intended to anticipate negative effects on the environment, which at the same time become functional and rational in the context of the rules for carrying out economic activity in the Republic of Moldova; formulation of mechanisms for the combined application of financial-fiscal measures in the field of environmental protection;

Scientific novelty and originality. The element of scientific novelty is identified by the series of innovative suggestions offered, both at the theoretical and the legislative level. On a theoretical level, a series of notions of the researched field were formulated according to an own concept, which expresses new visions of definition, and on a regulatory level, the scientific novelty is reflected by the series of proposals to modify and supplement some normative acts.

The theoretical significance is customized by the new concepts of formulation and systematization of the economic-financial instruments for environmental protection, establishing the theoretical basis for substantiating and affirming a new field of study and research such as the environment economy: developing the national scientific basis for research into environmental protection financial instruments.

The applicative value of the thesis consists in the fact of the possibility of guiding the legislator in the process of elaborating the legislation in the field of environmental protection, but also of connecting the existing laws to the international legal framework. Also, the result of the study will be of great use to environmental authorities in enforcing legislation and sanctions against economic operators who do not comply with standards and measures to reduce the impact of economic activity on the environment.

Implementation of scientific results. Absolutely all the ideas, hypotheses and solutions offered by this paper can be taken over in the performance of teaching activities, as well as those of a scientific nature, in the elaboration of bachelor's and master's works, training of staff within the public authorities of the Ministry in the application of economic and financial instruments for environmental protection.

LISTA ABREVIERILOR

alin.	alineat
an.	anul
art.	articol
lit.	literă
nr.	număr
pct.	punct
p.	pagină
sec.	secol
secț.	secțiune
Cap.	Capitol
C. Civ.	Codul civil
CPP	Codul de procedură penală
CSJ	Curtea Supremă de Justiție
CSI	Comunitatea Statelor Independente
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CE	Consiliul Europei
HG RM	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova
CEE a ONU	Comisia Economică pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite
CAEM-2	Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei
ECV	Evaluarea ciclului de viață al produsului
EMAS	Sistem comunitar de management de mediu și audit
FEN	Fondul Ecologic Național
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
OCDE	Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului întreprinderilor mici și mijlocii
PE	Politica ecologică
RM	Republica Moldova
RSSM	Republica Sovietică Socialistă Moldovenească
UE	Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate.

O realitate deloc îmbucurătoare pe care omenirea, din păcate, prea târziu a conștientizat-o este cea a faptului că schimbările climatice cu care astăzi se confruntă constituie consecința directă a atitudinii sale neglijente față de tot ce numim valori de mediu. Este o axiomă ce nu mai poate fi combătută cu niciun fel de argument. Prea mult s-a mizat pe capacitățile de regenerare a mediului natural, capacități incomensurabile, care au dat sentimentul că natura poate fi exploatată la nesfârșit, ceea ce nu a fost să se întâmple. Pe cale de consecință, siguranța existenței de mâine a viului pe Terra devine din ce în ce mai îndoielnică, fapt ce impune a se recurge imediat la reconsiderarea radicală a conceptului de protecție a mediului.

În context, considerăm rațională și justă învinovățirea adusă celor ce, prin activități cu caracter economic, au exploatat și mai continuă să exploateze în exces componentele de mediu, cauză ce se caracterizează printr-o preponderență aparte din multitudinea celor concurente. Or, astăzi nu mai este o noutate că tehnologiile avansate permit utilizarea în procesul de producere a unei cantități enorme de resurse naturale (apă, sol, resurse ale subsolului, aer și vegetație forestieră) în calitate de materii prime extrase din locuri cândva neaccesibile omului. Datorită acestui proces necruțător, sporește și capacitatea de consum, iar odată cu ea și cea de generare a reziduurilor, toate aceste considerente având ca geneză: creșterea demografică, sporirea confortului existențial, creșterea cererii pe piață etc. S-a ajuns la limite în care viul se sufocă, resursele naturale se află în faza terminală a transformării lor în simple bunuri de uz temporar și utilitate restrânsă, iar regretele, acușările și presupunerile că natura va găsi din nou soluția revenirii la stare de echilibru, așa cum a făcut-o de fiecare dată, nu-și mai au locul.

Recunoaștem că, în ultimele decenii, guvernele marilor state ale lumii și-au schimbat simțitor atitudinea față de mediu, evident, atunci când au conștientizat că avântul economic generează, uneori, efecte adverse disproporționale avantajelor obținute prin exploatarea nesăbuită a componentelor de mediu. Drept urmare, s-a considerat necesar a se recurge la măsuri de protecție a mediului prin crearea unui climat ce ar asigura un echilibru controlabil între economie și mediu. În acest fel, fenomenul activității economice a fost puternic interpătruns și influențat de concepte noi, cum ar fi: „economia verde”, „eco-inovațiile”, „economia mediului” etc., însă până la urmă s-a constatat că acestea nu sunt destul de eficiente și nu rezolvă problema în totalitate. Probabil că mai este nevoie de ceva, de anumite mecanisme, instrumente care să asigure implementarea conceptelor menționate, ținând locul de treaptă intermediară, iar, după părerea noastră, acestea ar fi cele de ordin juridico-financiar. Or, elanul operatorilor economici spre obținerea de capitaluri pe seama componentelor de mediu poate fi ușor întretăiat prin impunerea unor obligații de ordin financiar, ce ar descuraja intenția de a le utiliza în exces, dar

care, în același timp, vor îndeplini și rolul de garanție pentru acoperirea cheltuielilor necesare diminuării și înlăturării efectelor negative asupra mediului.

Tocmai în acest context vine și inițiativa noastră de a identifica prin cercetare instrumente juridico-financiare viabile și eficiente, menite să asigure implementarea și realizarea aspirațiilor actuale de promovare a economiei verzi, mai puțin ofensive pentru mediu și om. Acest deziderat se prezintă pe post de obiectiv principal, anume în condițiile în care, pe de o parte, Legea cadru nr.1515/1993 cu privire la protecția mediului, cât nu ar fi de banal, nu conține un compartiment aparte ce ar reglementa, evident în plan general, aspectul financiar de reprimare a impactului negativ generat prin activitatea entităților economice, iar de cealaltă parte, nici legislația în domeniul economic nu conține norme clare destinate protecției mediului în procesul de producere, comercializare sau prestare de servicii.

În același timp, oportunitatea și actualitatea studiului pe care îl desfășurăm în prezenta lucrare se evidențiază clar și pe fondul eforturilor depuse de autoritățile naționale în calea realizării obiectivelor Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023, aceasta, la rândul ei, fiind elaborată în contextul schimbărilor produse pe parcursul ultimilor ani în societatea noastră, în structura economiei naționale, dar și în cadrul legislativ existent. Ce e drept, studiul propus vizează un compartiment mai îngust ce tinde a transpune doar una din prioritățile Strategiei, și anume, cea prevăzută la Capitolul II, pct. 4 [81]: *„reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului”*.

Astfel, raționamentele ce ne-au făcut să alegem respectivul subiect ca temă de cercetare doctorală sunt determinate de rezonanța impactului negativ asupra mediului generat prin activități cu caracter economic raportată la insuficiența reglementărilor ce ar stabili și pune în aplicare instrumente juridico-financiare desăvârșite, similare celor existente la nivel european, ba chiar mai mult, măsuri juridice cu caracter inovator care să se combine cu cele de ordin fiscal, financiar sau comercial. Or, în era globalizării, unificarea politicilor, îndeosebi, cele în materie de protecție a mediului, devin indispensabile în condițiile și realitățile în care poluarea nu cunoaște granițe. Pentru Republica Moldova, unificarea acestor politici, inițial la nivel european, nu este doar o necesitate, ci chiar o condiție ce stă în calea realizării aspirațiilor de integrare europeană.

În aceste împrejurări, importanța în plan teoretic, dar și cel practic al cercetării propuse devine și mai evidentă de fiecare dată când amintim de vectorul politic de integrare europeană al țării noastre, de cerințele actuale de aliniere a legislației naționale la prevederile directivelor Uniunii Europene și de asigurare a unei dezvoltări durabile a țării prin promovarea economiei verzi. Prin urmare, toate aceste considerente determină necesitatea inițierii unei cercetări

doctorale ample și multidimensionale în materia protecției mediului contra efectelor negative provenite din activități economice, anume prin identificarea unor noi instrumente juridico-financiare mult mai eficiente, precum și experimentarea funcționalității celor aplicate la nivel european.

Avem convingerea că rezultatul cercetării planificate își va arăta utilitatea sa practică prin impactul imediat asupra calității reglementărilor în domeniul protecției mediului, dar cu siguranță și cel economic, economiei în ansamblu, care va recurge la dezvoltare prin utilizarea resurselor regenerabile, cu tehnologii inofensive mult mai eficiente și mai productive.

Având în vedere faptul că problema protecției mediului în cadrul activității economice, exercitată anume prin instrumente juridico-financiare, nu-și găsește reflecție în niciuna din lucrările de doctorat din țară, considerăm că cercetarea acestui subiect devine destul de oportună și binevenită, mai ales pentru timpurile în care trăim, corespunde exigențelor impuse de politicile statului în domeniul științei și inovării, prognozează un impact pozitiv și imediat asupra planului de dezvoltare social-economică a țării, a științei dreptului, în general, dar și a dreptului mediului, în particular.

Scopul și obiectivele lucrării vizează identificarea problematicii instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, precum și a soluțiilor privitoare la completarea categoriilor de instrumente existente, dar și a îmbunătățirii cadrului juridic de aplicare a lor.

Întru atingerea scopului preconizat, au fost trasate următoarele **obiective ale cercetării**:

- Evaluarea gradului de abordare științifică a instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel național și internațional.
- Analiza conceptelor actuale ce stau la baza instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului consacrate de legislația Republicii Moldova, identificarea problemelor ce determină ineficacitatea lor, precum și argumentarea rațiunilor și avantajelor ce determină reconsiderarea acestora în contextul inevitabilității progresului economic.
- Elucidarea specificului principiilor ce fundamentează ideea suportării costurilor, interdicțiilor și măsurilor de siguranță cu caracter financiar de către operatorul economic în favoarea protecției mediului, dar și a altor instrumente noi propuse.
- Identificarea unor instrumente juridico-financiare destinate anticipării efectelor negative asupra mediului, care, în același timp, să devină funcționale și raționale în contextul regulilor de desfășurare a activității economice în Republica Moldova.
- Formularea mecanismelor de aplicare combinată a măsurilor financiar-fiscale în domeniul protecției mediului.

- Stabilirea mecanismului de realizare a controlului respectării standardelor de protecție a mediului de către entitățile economice.
- Identificarea unor noi categorii de sancțiuni specifice, aplicabile entităților economice pentru încălcarea regimului de protecție a mediului.
- Formularea concluziilor generale și înaintarea recomandărilor necesare în calitate de rezultat final al cercetării.

Ipoteza cercetării este bazată pe ideea identificării soluțiilor viabile de îmbunătățire a cadrului normativ în vederea aplicării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului contra impactului negativ generat prin activități economice; pe lângă consacrarea unor noi instrumente, vor fi ajustate cele existente la cadrul juridic internațional și unional european; se va obține o delimitare clară între diferite categorii de instrumente economico-financiare de protecție a mediului (delimitarea dintre instrumentele de anticipare a impactului și cele de reducere a acestuia, precum și de cele de control voluntar din partea operatorilor economici etc.); identificarea unor repere clare pentru legiuitor în procesul reglementării juridice a instrumentelor financiare de protecție a mediului, precum și de aplicare a lor în cadrul activității economice.

Noutatea științifică. Elementul de noutate științifică se identifică prin șirul sugestiilor inovatoare oferite, atât la nivel teoretic, cât și cel legislativ. În plan teoretic, au fost formulate un șir de noțiuni ale domeniului cercetat după un concept propriu, ce exprimă noi viziuni de definire, iar în plan de reglementare, noutatea științifică este reflectată de șirul propunerilor de modificare și completare a unor acte normative (art. 34 alin. (3) din Legea nr. LP98/2022; art. 10 alin. (3), art. 14 alin. (3) și (4), art. 11 alin. (6) din Legea nr. 1540; art. 84 din Legea nr. 1515/1993; alin. (3) art. 12¹ din Legea nr. 231/2010; art. 181 din Codul contravențional; art. 43 din Legea nr. 149/2012; lit. c.), alin. (2), art. 30 din Codul silvic; Legea nr. 115 din 09.06.2005; lit. b) art. 72 din Legea nr. 131/2015; art. 24 din Legea Nr. 131/2015; un articol (art. 17¹) din conținutul Legii nr. 1134/1997).

Sinteza metodologiei de cercetare și justificare a metodelor de cercetare alese.

Întru atingerea scopului prestabilit, în cadrul activității de cercetare am făcut uz de cele mai eficiente metode de cercetare în domeniul juridic, și anume:

- *metoda analizei istorice* aplicată în procesul cercetării genezei primelor teorii și raționamente care au stat la baza ideii de aplicare a instrumentelor juridico-financiare în scopul protecției mediului contra impactului activității economice;
- *metoda analizei comparative*, urmărind scopul identificării celor mai adecvate, funcționale și viabile mecanisme economico-financiare de protecție a mediului conținute de cadrul legislativ al statelor înalt dezvoltate cu ulterioara posibilitate de estimare a existenței și

modulului de aplicare la nivel național. Din același raționament, urmează a fi evaluat și gradul de eficiență a lor în eventualitatea implementării în cadrul sistemului nostru de drept, a priorităților de dezvoltare și evoluție social-economică a țării, a specificului economiei naționale comparată cu cea a statelor în care aceste măsuri și-au găsit demult eficiența;

- *metoda sistemică* este pe larg utilizată în procesul cercetării de ansamblu prin corelarea normelor ce aparțin diferitelor instituții juridice ale dreptului financiar, comercial, fiscal, vamal cu regulile și exigențele impuse din partea ramurii de drept al mediului urmărind, în același timp, punctele de conexiune, gradul de adaptabilitate și eventuale rezultate ale implementării lor combinate;

- *metoda analizei prospective* a făcut posibilă studierea gradului de aplicabilitate și funcționalitate a noilor mecanisme ce vor asigura eficiența în procesul de protecție a mediului prin implementarea și oficializarea lor juridică. În același timp, prin metodologia avută în discuție au fost formulate prognozele implementării instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului la nivel național, ținând cont de toate particularitățile funcționării economiei naționale.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării se particularizează prin noile concepte de formulare și sistematizare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului; constituirea bazei teoretice de fundamentare și afirmare a unui nou domeniu de studiu și cercetare, cum ar fi cel al economiei mediului; dezvoltarea bazei științifice naționale în materia cercetării instrumentelor financiare de protecție a mediului; ghidarea legiuitorului în procesul elaborării legislației în domeniul protecției mediului, dar și racordării legilor existente la cadrul juridic internațional; ghidarea autorităților de mediu în aplicarea legislației și sancțiunilor față de operatorii economici, care nu respectă standardele și măsurile de reducere a impactului activității economice asupra mediului.

Sumarul compartimentelor tezei. Lucrarea se compune din compartimente cum ar fi: Introducere, patru Capitole, concluzii generale și recomandări, Bibliografie, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Introducerea este structurată respectând ordinea și consecutivitatea următoarelor compartimente: actualitatea și importanța problemei abordate; scopul și obiectivele lucrării; ipoteza cercetării; sinteza metodologiei de cercetare și justificare a metodelor de cercetare alese; noutatea științifică; importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, precum și sumarul compartimentelor tezei, după cum urmează.

Capitolul 1, cu titlul: „**Studiu asupra gradului de cercetare a domeniului protecției mediului prin măsuri juridico-financiare**”, conține analiza cadrului științifico-doctrinar al

examinării instrumentelor economico-financiare de protecției mediului la nivel național. În același compartiment, este evaluat gradul de abordare științifică a măsurilor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel internațional.

Capitolul 2, intitulat: „**Conceptul intervenției prin instrumente juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice**”, este destinat examinării conceptului de intervenție prin instrumente juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice; definirii principalelor noțiuni ale domeniului cercetat; clasificării instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului; prezentării principiilor și funcțiilor de bază ale instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului.

Capitolul 3, cu genericul „**Instrumente economico-financiare anticipative de protecție a mediului**”, pune în lumină analiza instrumentelor destinate anticipării efectelor negative asupra mediului produse în cadrul activității economice. De asemenea, compartimentul dat conține analiza instrumentelor economico-financiare de implicare a relației producător-consumatorului în reducerea influențelor negative asupra mediului, dar și cele de stimulare a inițiativei agentului economic în a recurge la metode și tehnologii inofensive mediului.

Capitolul 4, intitulat „**Instrumente economico-financiare de control în domeniul respectării standardelor de protecție a mediului**”, conține detalii despre instrumentele financiare de supraveghere a procesului de producție; instrumentele economico-financiare de implicare voluntară a antreprenorilor în activități de control al influențelor negative asupra mediului, subiecții cu competențe speciale în exercitarea controlului financiar asupra utilizării resurselor destinate protecției mediului, precum și analizează posibilitatea aplicării unor noi acțiuni cu caracter economico-financiar aplicabile entităților pentru încălcarea regimului de protecție a mediului.

Concluziile generale și recomandările, prezentate la finalul lucrării, scot în evidență principalele rezultate ale cercetării, urmând a fi luate în considerare de către legiuitor la elaborarea cadrului normativ destinat protecției mediului, dar și de către toți subiecții cu atribuții în domeniul aplicării legii, precum și oferă tematici de abordare ulterioară pentru domenii tangențiale.

1. STUDIU ASUPRA GRADULUI DE CERCETARE A DOMENIULUI PROTECȚIE A MEDIULUI PRIN MĂSURI JURIDICO-FINANCIARE

1.1. Cadrul științifico-doctrinar al examinării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului la nivel național

Dezastrul natural în care s-a pomenit omenirea de câteva decenii încoace, pare că nu mai ia sfârșit, așa cum și activitățile de orice fel pe care le desfășoară omul în goana după confort, egoismul manifestat în fața generațiilor viitoare, risipa, consumul excesiv și irațional de bunuri și servicii, îngrijorarea prefăcută pentru starea deplorabilă a mediului acoperită de miza capacității sale de autoregenerare continuă la care se mai adaugă ignoranța și necunoașterea [173, p. 100].

Atenționările naturii manifestate prin catastrofele de proporții, sufocările la care este expus în permanență omul din cauza stării degradate a mediului se pare că nu mai au efect de conștientizare, ba dimpotrivă, îl fac mai imun și neînduplecat, determinat în a-și găsi noi mijloace de apărare și supraviețuire.

În aceste condiții, mecanismele de reprimare a conduitei umane primejdioase pentru mediu care au funcționat relativ eficient până nu demult, astăzi, multe din ele au devenit ineficiente, fapt ce ne determină să recurgem la alte strategii, tactici și instrumente de protecție a mediului.

Pentru că dintotdeauna activitățile economice au lăsat cele mai adânci sechele asupra ecosistemului natural, considerăm că este rațional să începem de la a căuta unele instrumente novatoare de protecție a mediului ce vor fi aplicate în cadrul activității economice sau chiar din momentul planificării ei, care să influențeze și asupra beneficiarului principal al rezultatului acesteia – consumatorul – cel mai mare generator de deșeuri și influențe negative asupra mediului.

În mod evident, ne referim la instrumentele juridico-financiare de protecție a mediului cu aplicare preponderentă în cadrul activității antreprenoriale și nu numai, în cadrul tuturor activităților cu caracter economic. Deși, în literatura de specialitate, principalele instrumente de protecție a mediului se clasifică în instrumente juridice; instrumente economice; instrumente financiar-fiscale; instrumente informaționale, în lucrarea de față am decis să recurgem la cercetarea combinată a instrumentelor financiare de protecție a mediului aplicabile activităților economice cu impact, susținute de instrumentele juridice.

Cu toate acestea, considerăm că nu este posibilă identificarea unor noi instrumente de protecție a mediului mai eficiente și inspirate, fără a le studia în detaliu pe cele existente, fapt ce impune la cercetare multidimensională a lor sub aspect doctrinar, legislativ și aplicativ, atât la nivel național, cât și în plan internațional. Prin urmare, ținând cont de consecutivitatea arătată, vom începe studiul cu analiza doctrinei naționale pe segmentul categoriei de instrumente în discuție.

Așadar, studiul în domeniul protecției mediului prin măsuri economico-financiare, realizat până la această dată în Republica Moldova, poate fi prezentat în mod relevant doar prin separarea tuturor cercetărilor în trei mari categorii, dictate de statutul materialelor în care acestea se conțin. „Prin urmare, instrumentele economice și financiare de protecție a mediului, evident, susținute și implementate cu suportul reglementărilor juridice în domeniu, au fost cercetate de la declararea independenței țării noastre și până la data scrierii prezentei teze de doctorat în diferite *studii analitice* (studii de performanță în domeniul protecției mediului, rapoarte, analize, evaluări), *lucrări științifice* sub forma tezelor de doctorat, articolelor științifice și monografiilor, precum și în surse *științifico-didactice* din categoria manualelor, suporturilor de curs, ghidurilor etc.” [174, p. 116].

În ce privește studiul esenței instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului identificat în conținutul *lucrărilor analitice*, acesta se concretizează destul de relevant, în textul celor două studii de performanță în domeniul protecției mediului realizate de către Comisia Economică pentru Europa a ONU (CEE a ONU) la solicitarea Ministerului Mediului al Republicii Moldova în anul 1998, respectiv, în anul 2005.

De fapt, pentru spațiul doctrinar moldav, studiul realizat de către CEE a ONU în 1998 este primul de o asemenea anvergură, destul de important pentru inventarierea stării mediului, dar și a mecanismelor juridico-economico-financiare de protecție a sa existente până la acea dată. De asemenea, studiul era necesar și pentru stabilirea de mai departe a direcțiilor de dezvoltare a legislației Republicii Moldova pe acest segment. Pornind de la prefața studiului în discuție, acesta a fost declanșat într-un moment culminant al dezvoltării domeniului protecției mediului în țara noastră, atunci când în 1998 autoritatea centrală pentru mediu este ridicată la rang de minister, iar în aceeași perioadă au fost adoptate cinci legi, una dintre ele – determinantă pentru domeniul instrumentelor financiare de protecție a mediului, este *Legea privind plata pentru poluarea mediului*. În același interval de timp, este elaborat și proiectul Legii cu privire la asigurarea ecologică, ce e drept, nici astăzi în vigoare.

Deci, analiza nemijlocită a mecanismelor economico-financiare de protecție a a mediului se conține în Capitolul 2 din Partea I a *Studiului de performanțe*, denumit „Integrarea cerințelor

ecologice în economie”, acolo unde se prezintă informația despre taxele și plățile pentru utilizarea resurselor naturale; instrumentele regulatorii ale stării mediului; fondurile ecologice și cheltuielile publice; protecția mediului în procesul privatizării; concluziile și recomandările de rigoare [162, p. 186].

La acel moment, cadrul legislativ moldav cunoștea următoarele instrumente economico-financiare de protecție a mediului, cum ar fi:

- *Impozitele* pentru utilizarea resurselor naturale (solul, subsolul, apa etc.)
- *Plățile* pentru poluarea mediului.
- *Accizele* pentru importul mașinilor și combustibilului.
- *Subvențiile*.
- *Concesiile* pentru exploatarea resurselor naturale, aplicarea tehnologiilor ecologice pure, reducerea deșeurilor, circuitul închis de utilizare a apei etc.
- *Penalitățile (sanțiunile)* cu caracter economic [162, p. 186].

Al doilea *Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului*, realizat în 2005, are scopul de a evalua eficacitatea instrumentelor economico-financiare sugerate prin studiul din 1998 și modul lor de funcționare după această dată. În contextul arătat, se constată că eficiența instrumentelor de piață folosite au sporit considerabil pe parcursul perioadei de după 1998, iar formularea mai adecvată a prețurilor reflectă costurile reale bazate pe principiul de reflectare totală în prețuri a costurilor externe. În schimb, în domeniul aprovizionării cu apă situația este mai puțin satisfăcătoare, odată ce prețurile pentru serviciile respective nu compensează nici costurile operaționale, nici costul capitalului. De asemenea, măsurile financiare de protecție a mediului au cunoscut după anii 1998 o adevărată dezvoltare, ce se particularizează în creșterea nivelului de finanțare, dar și cel de funcționare a fondurilor ecologice. Cu toate acestea, comparată cu statele dezvoltate, Republica Moldova rămâne la nivelul țărilor ce investesc puțin pentru susținerea măsurilor de protecție a mediului, totalul cheltuielilor în acest sens fiind de cca 0,8% din PIB [163, p. 182].

Concluzia examinării celor două studii în materia instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului se oprește la constatarea realității dure, chiar pentru acele timpuri, despre grija superficială a tânărului nostru stat față de protecția componentelor de mediu, dar și față de ideea promovării unei politici economice prietenoase mediului. De fapt, aceasta se întâmplă, probabil, din cauza crizei economice de atunci, când accentul se punea mai mult pe economia productivă din contul factorilor de mediu, dar și din cauza lipsei de experiență în domeniu, a lipsei impunităților stricte din exteriorul țării sau chiar a lipsei de interes din partea autorităților.

Un alt studiu științifico-practic realizat la nivel național care, desigur, abordează și aspectul măsurilor economico-financiare de protecție a mediului, este cel din anul 2003, elaborat de către Institutul Național de Ecologie, desemnat în acest sens de către Ministerul Ecologiei, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului [158, p. 144]. Din primele rânduri ale raportului național în discuție, acolo unde cercetează aplicabilitatea măsurilor economico-financiare de protecție a mediului, găsim că principalele metode și instrumente, pe lângă cele administrative, sunt cele cu caracter financiar prin care se implementează principiul „poluatorul plătește”, acesta contribuind la acumularea resurselor financiare necesare pentru prevenirea și restabilirea calității mediului. Printre ele sunt enumerate: sistemul amenzilor pentru neîndeplinirea cerințelor normative și legislative; plata compensațiilor pentru prejudiciul cauzat mediului; subvențiile; taxele și impozitele, iar ce este cel mai important, în Legea nr. 1556/1998 a fost introdus un nou instrument economic de protecție a mediului sub forma plății pentru mărfurile care, în procesul utilizării, poluează mediul.

Ce este demn de apreciat în cadrul studiului, faptul că aici sunt aduse la categoria de instrumente financiare de protecție a mediului și unele activități finanțate din Fondul Ecologic Național, cum ar fi: premiarea specialiștilor; acordarea de sprijin financiar organizațiilor neguvernamentale; implementarea prevederilor principiilor de dezvoltare durabilă; asigurarea științifică fundamentală și aplicativă, realizată de un cadrul național de cercetători [158, p. 144].

Următorul raport național cu privire la starea mediului în Republica Moldova, elaborat de către autoritatea centrală pentru protecția mediului, în anul 2006, menționează la capitolul instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului că „în rezultatul eficientizării mecanismului de percepere a plăților pentru poluarea mediului și odată cu introducerea plății percepute la importul mărfurilor care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului, acumulările în Fondul Ecologic Național au crescut considerabil, pentru anul 2006 veniturile totale au constituit cca 76 mil. de lei” [159, p. 91-92].

Într-un alt studiu realizat în 2010 cu ocazia evaluării gradului de armonizare a legislației Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene se constată, cu mare regret, că „instrumentele economice în domeniul mediului în Republica Moldova **sunt destul de limitate** și includ, în primul rând, taxele de mediu pentru utilizarea resurselor naturale, taxele de poluare și amenziile pentru nerespectarea legislației în domeniu” [82, p. 141].

Ultimul și cel mai recent studiu realizat în 2019 la nivel național pe segmentul deținerii, aplicării și eficienței instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului nu ne oferă informații îmbucurătoare. Potrivit datelor furnizate, „în anul 2019, încasările din taxele de mediu la bugetul de stat au fost de 4,9 mld. de lei sau 2,3% din PIB, iar cheltuielile statului pentru

protecția mediului au fost de doar 200 de milioane de lei, ceea ce înseamnă 0,1% din PIB, fiind țara cu cele mai scăzute investiții în mediu, raportate la PIB, din Europa” [67].

Din cifrele prezentate în studiul de referință, deducem că prin instrumentele economico-financiare existente în Republica Moldova, deși încă limitate, s-a reușit obținerea unui fond impresionant (4,9 miliarde lei) pentru nivelul de dezvoltare a țării noastre, însă paradoxul este că resursele financiare acumulate nu au fost cheltuite după destinația lor firească în activități de prevenire și refacere a componentelor de mediu afectate prin activități de natură economică. Tocmai aici sesizăm actualitatea și importanța lucrării noastre de doctorat care devine oportună și la timpul potrivit, în încercarea de a oferi soluții nu doar asupra multiplicării instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului, dar și implementarea lor eficientă, supravegherea repartizării și utilizării fondurilor acumulate după destinația și scopul urmărit prin ele.

Sub aspectul doctinar al abordării problematicei instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului în conținutul *lucrărilor științifice* (teze de doctorat, articole științifice, monografii), exprimăm recunoștință autorilor autohtoni ce s-au dedicat cu desăvârșire domeniului cercetat, oferindu-ne materiale prețioase care ne inspiră și ne determină la sacrificiu în misiunea comună care ne preocupă. Dintre distinșii cercetători ai domeniului merită a fi menționați profesorul Arcadie Capcelea, dr. Pavel Zamfir, Igor Trofimov, Grigore Ardelean, Alina Rotaru, Gh. Duca, V. Vlaicu, A. Crețu, R. Iordanov, G. Mărgineanu care își dedică zi de zi timpul pentru cercetarea domeniului protecției mediului în Republica Moldova.

Într-o lucrare mai recentă a distinsului autor **Arcadie Capcelea**, sunt aduse la cunoștința publicului larg, oamenilor de știință, practicienilor și altor subiecți preocupați de domeniul protecției mediului, cele mai noi instrumente juridico-financiare aplicabile în cadrul activității economice care urmăresc scopul prevenirii efectelor negative asupra mediului generate prin aceasta. De fapt, majoritatea instrumentelor analizate sunt pe larg aplicate în spațiul european, fiind clasificate de autor în instrumente economice; instrumente de piață; instrumente financiar-creditate la care mai adaugă și instrumentele voluntare care, de asemenea, sunt aplicabile domeniului activității economice, acordurile ecologice voluntare; evaluarea ciclului de viață a produsului; ecobalanța; ecodesignul; asigurarea ecologică; achizițiile ecologice etc. Tot specifice activității economice sunt și alte instrumente prezentate de autor ca măsuri informaționale, acestea fiind: marcarea ecologică; marketingul ecologic; responsabilitatea corporativă socială și de mediu.

În viziunea autorului citat, cu titlu de concluzie generală, „aplicarea eficientă a instrumentelor economico-financiare țin de câteva condiții. Astfel, economiile în care se preconizează aplicarea acestora trebuie să prezinte (sau să facă progrese reale spre) piețe libere,

unde drepturile de proprietate sunt clar definite, unde întreprinderile, în mare parte, sunt private, iar normele ecologice sunt stabilite și larg răspândite (fără excepții), precum și acolo unde există un sistem liberalizat al prețurilor” [29, p. 120].

În plan științifico-doctrinar, cu ocazia cercetării particularităților reparării prejudiciului ecologic, consacratul promotor al valorilor juridice în materia protecției mediului, dr., conf. univ. **Grigore Ardelean**, inițial în lucrarea sa de doctorat [10, p. 177], iar ulterior, într-o monografie publicată în editură internațională, abordează subiectul măsurilor economico-financiare de reparație a prejudiciului ecologic din contul fondurilor ecologice, fondurilor constituite din cotizațiile poluatorilor, fondurilor formate din primele de asigurare de mediu obligatorie. În privința celor din urmă, autorul afirmă că prin reglementarea lor, acestea „vor avea un impact pozitiv cu caracter de prevenție a potențialelor prejudicii ecologice la adresa persoanei, precum și asupra noilor modalități de desemnare a responsabililor pentru repararea prejudiciilor prin constituirea unor *garanții financiare* anterior survenirii consecințelor prejudiciabile” [13, p. 251]. Cât privește ideea constituirii unui fond de indemnizare destinat finanțării măsurilor de prevenție sau reparație a eventualelor prejudicii ecologice, autorul susține că „aceasta reprezintă nu altceva decât o garanție a faptului că prejudiciul va fi reparat chiar dacă la momentul producerii nu se cunoaște cu certitudine făptuitorul, fiind o măsură întemeiată pe principiul obiectiv și conexă asigurării de riscuri” [13, p. 251].

Într-o altă lucrare a sa, autorul susține că, în condițiile în care prejudiciul ecologic încearcă să descopere noi căi și modalități de manifestare, se impune cu acuitate promovarea unor noi mecanisme de reprimare ce ar admite o intervenție anticipată, iar ca rezultat ar descuraja sau cel puțin ar determina subiecții la acțiuni mai precaute din partea lor, odată ce vor fi desemnați responsabili de repararea eventualelor efecte negative admise chiar independent de vinovăție.

În contextul dat, domnia sa încearcă să arate necesitatea consacării juridice a unor instrumente ce ar impune la unele plăți care ar presupune un fel de reparație cu anticipație, dar care au drept temei unele acțiuni prejudiciabile în desfășurare (cu impact asupra mediului) care, luate toate împreună, ar forma un prejudiciu caracterizat prin imprevizibilitatea și incertitudinea de a fi sesizate ca prejudicii de sine stătătoare [12, p. 73-8].

O importantă lucrare ce vine să completeze cadrul teoretic în discuție este cea a autoarei **Natalia Cogălniceanu** [41, p. 123-138], cu titlul: *Reglementările directe și instrumentele economice pentru protecția mediului* care scoate în evidență cauzele principale ale insuficienței și ineficienței pârgurilor economice de protecție a mediului, perspectivele reconsiderării unor atitudini din partea celor care desfășoară activități economice cu impact, dar și unele propuneri

de completare a cadrului legislativ în domeniul protecției mediului și nu doar, se propun și unele intervenții la nivelul legislației ce reglementează domeniul economic cu tot ce presupune sistemul de producere, comercializare, prestare servicii, impunere fiscală, taxe vamale etc.

Despre importanța și rolul determinant al instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului aplicabile activității economice se expune și autoarea **Alina Rotaru** prin conținutul lucrării sale de doctorat, în compartimentul ce enumeră dimensiunile indispensabile ale realizării practice și eficiente a misiunii de protecție a mediului. În acest sens, asupra dimensiunii tehnico-economice, autoarea menționează că ea este „prezentă prin orientarea organizațiilor din cadrul ramurilor economice spre introducerea de tehnologii curate, programe de eficientizare și reducere a consumului de materii prime și resurse naturale și nu în ultimul rând, spre crearea de fonduri și resurse financiare destinate protecției mediului” [155, p. 44].

Preocupări ce ating și subiectul protecției mediului contra efectelor rezultate din activități economice, identificăm și în lucrarea de doctorat a dnei **Ingrid-Ileana Nicolau** care susține că „cel mai dificil este să delimităm raporturile de gestionare a componentelor de mediu de cele civile și comerciale. În acest sens, autoarea propune de a completa și legislația civilă, și cea care reglementează activitatea comercială cu prevederi care ar consacra principiul priorității utilizării elementelor de mediu în interes de protecție a mediului decât alte interese, inclusiv cel economic” [129, p. 27], constatare și recomandare cu care suntem de acord. Or, toate relațiile economice cu caracter comercial, ce implică un efect distructiv asupra mediului, urmează a fi desfășurate cu luarea în strictă considerare a priorităților de protecție a mediului, iar toate instrumentele financiare aplicate activităților economice trebuie concepute și construite pe același principiu.

Despre instrumentele financiare de protecție a mediului, în special, despre plata pentru poluare percepută cu anticipație, se aduc valoroase referințe pentru doctrina autohtonă de mediu și de către **dr. Igor Trofimov**, care în unele din lucrările sale susține că răspunderea suportată de către eventualul poluator este în strictă corespundere cu Legea privind plata pentru poluarea mediului. Mai mult, autorul face referință și la instrumentele de natură fiscală, accentuând că acestea sunt cele mai utilizate metode de asigurare a eventualei răspunderi, având în vedere faptul că cele mai dese ori activitățile economice, care sunt impuse fiscal, fiind cauzatoare de daune, ca rezultat au posibilitatea de a despăgubi anume prin intermediul acestor modalități [11, p. 7].

De asemenea, de-a lungul activității sale științifico-didactice, autorul citat contribuie prin importante sale lucrări, deși tangențial, la dezvoltarea tuturor instrumentelor de protecție a mediului aplicabile în cadrul activității economice, dar nu numai, instrumente care se desprind

din mecanismul răspunderii de mediu cu pronunțat caracter de anticipare a prejudiciului. Din cele mai valoroase lucrări științifice ale autorului menționăm: Formele și gradele vinovăției în dreptul civil și în dreptul mediului [168, p. 94-100]; Vinovăția pentru cauzarea de daune civile prin poluare de mediu [172, p. 41-49]; Implicații asupra formelor de răspundere în dreptul contemporan [1656, p. 5-9]; Probleme curente ale legislației penale și a apelor [167, p. 94-100].

Cu importante abordări asupra instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului se impune și autorul **Valentin Așevschi**, unde în lucrarea ce are ca subiect de cercetare perspectivele dezvoltării relațiilor dintre Republica Moldova și UE pe segmentul reglementării măsurilor de protecție a mediului, prezintă prioritățile de dezvoltare a instrumentelor financiare, subliniind că:

- „Fondurile ecologice, în mod prioritar, vor finanța proiecte care vor susține conceptul dezvoltării verzi și vor adopta criterii relevante pentru aprobarea proiectelor date, astfel fiind drept un exemplu de promovare a proiectelor în domeniul dezvoltării ecologice-orientate;

- Întreprinderile mici și mijlocii trebuie instruite în elaborarea Planurilor de Management de Mediu, care vor servi drept bază pentru acțiunile vizate la întreprinderi și vor fi incluse în pachetul de documente în cazul solicitării unui credit de la băncile comerciale naționale sau internaționale;

- Vor fi examinate posibilitățile de acordare a înlesnirilor fiscale sau scutirii de plată pentru poluare în cazul reciclării deșeurilor, economisirii energiei și resurselor etc., iar plata pentru poluare în sectoarele sau întreprinderile prioritare poate fi convertită pentru acțiuni de mediu” [18, p. 15].

De problematica instrumentelor financiare de protecție a mediului, îndeosebi cele aplicate la nivel internațional, este preocupată și autoarea **Natalia Cărbune**, aceasta susținând în una din lucrările sale că principalele instrumente sunt reprezentate de programul LIFE16 și de Fondul de Coeziune, ambele fiind destinate finanțării activităților, programelor, proiectelor politicilor de protecție a mediului contra impactului negativ provenit din activități economice [73, p. 13].

Într-o altă lucrare, autorul, cu ocazia examinării regimului juridic de protecție a mediului în Republica Moldova, recunoaște că unul din obiectivele principale ale politicii de mediu este prevenirea impactului activității economice asupra componentelor de mediu, resurselor naturale și sănătății populației în contextul dezvoltării durabile a țării [30, p. 6].

În strânsă legătură cu tema cercetată, este și studiul autoarei **Aurelia Crivoi**, realizat în coautorat cu **Marina Gheluță**, în care identifică și prezintă două direcții prioritare ale politicii de mediu a Republicii Moldova, și anume:

✓ „Consolidarea capacităților în domeniu și colaborarea intersectorială, care prevăd: – aplicarea principiilor *«economie prin ecologie»* și *«cost-beneficiu»*; – consolidarea potențialului instituțional și managerial;

✓ Reglementarea impactului, prevenirea poluării și asanarea mediului, care includ: – *managementul de mediu la întreprinderi și certificarea ecologică*; – restabilirea și menținerea potențialului natural” [31, p. 13].

Cadrul doctrinar național în materia mecanismelor de protecție a mediului specifice activităților economice în plan aplicativ, cunoaște și contribuția autorului **Vladimir Poleacov**, cel care studiază cu ingeniozitate și implicare fenomenul juridic al asigurărilor ecologice, instrument financiar de garanție și impact preventiv asupra efectelor negative generate prin activitățile industriale. În contextul arătat, autorul subliniază într-o lucrare a sa că „în practica occidentală prin asigurarea contra daune de mediu se subînțelege, în primul rând, asigurarea de răspundere civilă a proprietarilor de întreprinderi cu un înalt grad de risc în vederea reparării prejudiciului cauzat terței persoane, care a fost condiționat de o avarie tehnologică sau catastrofă” [140, p. 90].

Deși în mod tangențial, dar foarte apropiat și intercalat cu domeniul instrumentelor de protecție a mediului, se preocupă și autorul **Vlad Vlaicu**, unde în una din lucrările sale consideră că „sume recuperate pentru daunele aduse mediului trebuie să fie în strictă conformitate cu aceste daune, aceste sume trebuie să conțină afară de dauna reală și toate celelalte prejudicii aduse activității economico-sociale a societății și în primul rând sănătății populației. Afară de acestea mai trebuie să conțină și un șir de penalități, al căror scop ar fi de a-l aduce pe poluator în rândul celor care respectă legislația ecologică, de a-l descuraja pe poluator să nu mai polueze, de a crea poluatorului așa condiții, încât să-i fie mai convenabil să protejeze mediul decât să-l polueze” [177, p. 31].

Așadar, înțelegem din afirmațiile autorului că unele măsuri care, în fapt, țin loc de instrumente financiare de protecție a mediului (costuri, sume, penalități) se impun a fi aplicate față de poluator în mod variat cu efect de determinare a sa la activități cu impact redus asupra mediului facilitat, de cealaltă parte, de avantajele protejării mediului.

Drept concluzie la studiul asupra cadrului doctrinar ce examinează la nivel național domeniul instrumentelor financiare de protecție a mediului, putem menționa că este unul slab dezvoltat, cu foarte puține lucrări de doctorat care abordează doar tangențial domeniul în discuție și cu niciuna care să cerceteze nemijlocit respectiva categorie de instrumente destinate protecției mediului. Cât privește spectrul lucrărilor cu arie mai îngustă de cercetare, cum ar fi articole

științifice în reviste, materiale ale conferințelor, lucrări monografice, care să abordeze exclusiv problema instrumentelor financiare de protecție a mediului, acestea lipsesc cu desăvârșire.

Pentru o mai bună cunoaștere a problematicii instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, considerăm necesar să consultăm și viziunea specialiștilor în domeniu exprimată în conținutul lucrărilor *științifico-didactice* din categoria manualelor, suporturilor de curs, ghidurilor, lucrărilor analitice etc.

În acest sens, o considerabilă contribuție la dezvoltarea cadrului doctrinar moldav, în compartimentul instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, aparține renumitului cercetător, profesor, promotor al valorii dreptului la un mediu sănătos, **Arcadie Capcelea**. Cu această ocazie, amintim lucrarea autorului din anul 2000 prin care se pune baza juridico-doctrinară de funcționare a mecanismului economic de protecție a mediului, începând de la enumerarea, descrierea și polemizarea asupra principiilor și funcțiilor respectivului mecanism. Tot aici sunt punctate și analizate toate categoriile de plăți, taxe și fonduri financiare destinate protecției mediului, insistându-se a arăta că „aceste mecanisme (pârghii) specifice de protecție pot, pe de o parte, stimula (sau penaliza) activitatea economică, iar pe de altă parte, pot crea condițiile de acumulare a resurselor financiare pentru realizarea măsurilor de protecție a mediului” [28, p. 116-124].

O descriere reușită a măsurilor de protecție a mediului, ce se cer a fi aplicate în cadrul activității întreprinderilor, aparține grupului de autori ce au elaborat sub îndrumarea profesorului **Gh. Duca**, manualul de *Audit ecologic* în anul 2001. Încă de atunci, autorii au conștientizat importanța indiscutabilă a recurgerii la măsuri de protecție a mediului chiar în cadrul întreprinderii, acolo unde se generează un impact negativ și inevitabil asupra mediului.

Unele măsuri cu caracter juridic, economic și financiar care, de fapt, sunt valabile și astăzi au fost propuse în conținutul lucrării discutate, insistând autorii asupra următoarelor instrumente:

- Asigurarea continuă a progresului tehnic, crearea instalațiilor și utilajului modern de protecție a mediului.
- Implementarea proceselor tehnologice noi cu un nivel mai înalt de automatizare, precum și utilizarea deplină a resurselor naturale, fapt care ar micșora deșeurile industriale.
- Întrebuințarea unor tipuri noi de materii prime și materiale, precum și îmbunătățirea celor utilizate, care ar corespunde cerințelor ecologice [58, p. 25].

De problema instrumentelor de protecție a mediului se preocupă și autorii **Igor Trofimov, Grigore Ardelean** și **Andrian Crețu**, unde abordează tangențial și unele aspecte legate de protecția mediului prin mecanisme financiare în compartimentul ce examinează

finanțarea expertizei ecologice, încercând să arate că respectivele costuri sunt în sarcina beneficiarului expertizei, fie agentului economic solicitant, asociațiilor obștești sau altor organizații responsabile de asigurarea petrecerii expertizei și evaluării impactului eventual asupra mediului [166, p. 142].

În aceeași lucrare, autorii aduc numeroase idei inovative și soluții la problema aplicării sancțiunilor cu caracter patrimonial pentru degradarea mediului, dar și aplicarea răspunderii patrimoniale pe principii novatoare.

De fapt, consacratul autor **Igor Trofimov**, se remarcă în domeniul doctrinei de mediu prin contribuțiile sale numeroase și consistente în materia mecanismelor de protecție a mediului, cu tangențe pronunțate pe segmentul instrumentelor financiare și juridice de protecție. Menționăm aici lucrarea din anul 2000 (*Dreptul mediului. Partea specială*) [170, p. 25], iar mai apoi cea din anul 2002 (*Dreptul mediului*) [168, p. 78], destul de impunătoare în cercetarea domeniului vizat.

Un alt promotor al valorilor juridice îndreptate spre realizarea misiunii de protecție a mediului este și distinsul autor, dr., conf. univ. **Pavel Zamfir**, cel care se încumetează printre primii în țara noastră să pună la dispoziția publicului studios materiale care să relateze în detaliu problema și necesitatea protecției mediului, dar să se expună și asupra domeniului răspunderii de mediu pentru prejudicierea fiecărei componente în parte, sancțiuni cu caracter financiar care în acele timpuri constituiau unicele garanții financiare din contul cărora să se poată asigura refacerea factorilor de mediu afectați prin orice fel de activitate cu impact [180, p. 201].

Într-o lucrare mai recentă identificăm eforturi comune ale autorilor **Andrei Isac, Gabriel Mărgineanu și Alexei Andreev** în ghidarea practicienilor și tuturor celor responsabili de asigurarea protecției mediului în țara noastră, la realizarea măsurilor financiare și juridice de protecție. În acest sens autorii fac referire la Capitolul VII din Legea nr. 1515/1993, prevederi ce țin de Fondul ecologic și de alte mijloace de finanțare ale diferitelor activități de protecție a mediului, inclusiv în zonele umede. În contextul arătat, se mai susține că „Fondul ecologic de stat ar putea deveni un element important al mecanismului „economiei verzi”, asigurând refinanțarea serviciilor ecosistemelor, care sunt foarte importante pentru țară și populație, dar care aproape că nu sunt apreciate și evaluate de piață” [90, p. 37].

O lucrare ce studiază mecanismele de aplicare a legislației ecologice în domeniul agriculturii, care abordează tangențial și mecanismele juridico-financiare de protecție, aparține autorilor **Valentin Ciubotaru și Iurie Senic**. Deși inițial se pare că lucrarea este dedicată domeniului de promovare a agriculturii ecologice prin susținere juridică, în ea sunt examinate un șir de instrumente economico-financiare de piață de protecție a mediului contra activităților

economice în domeniul agriculturii. Cu această ocazie, sunt studiate toate mecanismele economice de protecție, începând de la certificarea ecologică, ecomarketingul, ecodesignul produselor ecologice, urmărirea ciclului de viață al produsului ecologic, consolidarea relațiilor producător-consumator în contextul noilor reguli de piață și terminând cu sugestiile autorităților în vederea finanțării proiectelor de cercetare și inovare în domeniul promovării produselor agricole ecologice. De asemenea, în lucrarea vizată se susține ideea menținerii vânzărilor cu amănuntul a produselor ecologice, fapt care ar însemna satisfacerea preferințelor consumatorilor, cei care vor să găsească într-un singur loc toate produsele ecologice de care au nevoie [36, p. 23].

Venind cu unele concluzii asupra studiului conținutului lucrărilor științifico-didactice destinate analizei instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului la nivel național, constatăm o subdezvoltare a respectivului domeniu. Susținem aceasta, deși cu mari regrete, deoarece marea majoritate a surselor didactice abordează doar tangențial și limitat domeniul în discuție, fără să consacre un capitol respectivelor instrumente de protecție a mediului.

În pofida faptului că identificăm unele analize în conținutul unor ghiduri practico-aplicative, acestea sunt foarte puține, examinând totul și nimic pe segmentul instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului contra activităților economice cu impact.

1.2. Estimarea gradului de abordare științifică a măsurilor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel internațional

În general, toate cercetările la nivel internațional ce s-au impus asupra instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului și a rolului lor critic în procesul dezvoltării durabile, au ca geneză Conferința Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare de la Rio de Janeiro (iunie 1992), iar în mod special, interpretarea și punerea în aplicare a Principiul 16 din Declarația de la Rio care prevede că: „Autoritățile naționale ar trebui să depună eforturi pentru a promova internalizarea costurilor de mediu și utilizarea instrumentelor economice, ținând seama de abordarea conform căreia poluatorul ar trebui, în principiu, să suporte costurile poluării cu respectarea interesului public și fără a denatura comerțul și investițiile internaționale” [114, p. 7].

Acestea fiind precizate, în textul ce urmează ne vom preocupa de analiza cercetărilor științifice ce s-au conturat de-a lungul timpului în doctrina internațională, începând de la examinarea doctrinei române de specialitate ce abordează subiectul legat de funcționalitatea instrumentelor economice și financiare de protecție a mediului aplicate în cadrul dezvoltării economice a statului.

Așadar, un aport considerabil la dezvoltarea spațiului doctrinar românesc pe segmentul cercetării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, îi revine marelui și distinsului profesor universitar, academician **Mircea Duțu**.

Printre primele sale lucrări în conținutul cărora dedică capitole aparte domeniului instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului este cea din anul 1998. Este vorba de Capitolul III al cărții menționate, fiind intitulat „Pârghiile economice și fiscale de protecție a mediului”, în conținutul căruia tratează într-o manieră deosebită măsurile stimulatorii economice și fiscale, politica prețurilor în favoarea conservării mediului, detaxările și subvențiile, bursele de poluare, fondurile de mediu și alte categorii inovatoare de instrumente ale domeniului vizat [60, p. 124-125].

O altă lucrare importantă (*Tratat de dreptul mediului*) în conținutul căreia continuă să examineze domeniul instrumentelor economico-fiscale de protecție a mediului, este cea din anul 2007, plasând aici accentul pe realitatea în care „legislațiile naționale și practica diferitelor state, precum și reglementările internaționale au experimentat și aplicat o serie de pârghii economice și fiscale, precum taxele pentru emisii, ori anumite produse, subvenții, fonduri specializate, cote de emisie negociabile, eticheta ecologică etc., menite să modifice comportamentul persoanelor fizice și juridice față de mediu” [62, p. 437].

Cu unele completări și dezvoltări ale domeniului cercetat, autorul se impune și în următoarea sa lucrare (*Dreptul mediului, ediția 3*), în care se referă cu mult entuziasm la specificul etichetării ecologice, considerând că „o atare metodă cere producătorilor să examineze întregul ciclu al vieții produsului (producere, distribuire, utilizare, eliminare) în scopul de a preveni degradarea mediului în toate stadiile și cu privire la toate sectoarele: aer, apă, sol” [63, p. 216].

Într-o lucrare mai recentă a autorului avut în vedere, instrumentele financiare de protecție a mediului sunt aduse la categoria de mecanisme de realizare a răspunderii de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului adus mediului. Argumentul principal al acestei considerări, este faptul că la nivel unional-european sunt prevăzute și definite formele de garanție financiară, inclusiv pentru cazurile de insolvență, și măsurile pentru dezvoltarea ofertei de instrumente financiare privind răspunderea în domeniul mediului, care să permită operatorilor utilizarea acestora în cazul garantării obligațiilor aferente regimului special de prevenire a prejudiciului [64, p. 176].

O valoare destul de însemnată în materia protecției mediului prin mecanisme juridico-financiare o au și lucrările marelui doctrinar român **Ernest Lupan**, care în anul 1996, într-o lucrare a domniei sale, subliniază că „stabilirea centralizată a unui preț pentru mediu (adică pe

baza unor considerente ipotetice, ce nu are nimic comun cu autoreglarea economică) nu privește numai pe cei ce poluează, ci și pe cei ce suferă din cauza poluării mediului, deoarece cheltuielile de înlăturare a consecințelor poluării, în general cheltuielile care privesc activitățile de învingere a poluării mediului sunt, de regulă, suportate de consumatori” [117, p. 187].

În conținutul unei prețuite lucrări de-ale sale, autorul susține cu insistență ideea potrivit căreia legătura dintre politica economică și cea de protecție a mediului devine și mai legată, mai strânsă, bazată pe o cointeresare internațională. Ele nu pot exprima numai relații teoretice abstracte, ci în mod obligatoriu privesc relații practice concrete, obiectiv existente [118, p. 24].

Aducem aprecieri pentru interesul manifestat față de cercetarea domeniului instrumentelor economice, financiare și fiscale de protecție a mediului, renumitei autoare **Daniela Marinescu**, cea care consacră un compartiment aparte respectivului segment, intitulat „Aspecte ale politicii economice și financiare în domeniul protecției mediului”. Aici autoarea remarcă faptul că „taxele sunt folosite pentru penalizarea produselor ori activităților care au impact negativ asupra mediului. Impunerea de taxe este proporțională cu gradul de poluare pe care îl guvernează; în această situație produsele realizate vor avea incluse în costuri aceste taxe” [120, p. 112].

Totuși, cea mai mare contribuție la dezvoltarea mecanismelor economice și financiare de protecție a mediului, în tot spațiul românesc, considerăm că o are consacratul profesor universitar, **Vladimir Rojanschi**. Spunem aceasta, deoarece domnia sa consacră o întreagă lucrare domeniului protecției mediului prin mecanisme economice (*Abordări economice în protecția mediului*). Aici autorul prezintă în detaliu aspecte, precum: componenta economică în politica globală; aprecieri privind costurile de mediu; sistemul național de conturi și mediu; aspecte economico-ecologice în diferite sectoare de activitate; managementul deșeurilor; fondul pentru mediu și alte chestiuni tangente cu domeniul cercetat [230].

O altă lucrare impunătoare, pe segmentul examinării instrumentelor economice de protecție a mediului, autorul o dedică cercetării elementelor de economie și management al mediului, unde se impune prin studiul relevant asupra evaluării economice a bunurilor și serviciilor de mediu; condiționarea ecologică a deciziei economice; etichetele și declarațiile de mediu; evaluarea performanței de mediu; evaluarea ciclului de viață a bunurilor și alte domenii importante [152].

De multă valoare și apreciere se bucură și următoarea lucrare a domniei sale, cu genericul: sisteme de management integrat pentru agenții economici, în care se preocupă de studiul asupra unui șir vast de indicatori de calitate a mediului, continuă să se expună asupra

particularităților evaluării ciclului de viață al produsului, asupra etichetelor și declarației de mediu, dar și la procedeele de evaluare a performanței de mediu” [153].

Nu pot fi trecute ușor cu vederea nici eforturile autoarei **Mirela Gorunescu** în abordarea problematicei instrumentelor, numite de ea mecanisme economico-fiscale de protecție a mediului. Despre acestea, autoarea scrie în conținutul lucrării „*Infracțiuni contra mediului înconjurător*”, subliniind că „instrumentele de acest gen aflate la dispoziția celor implicați în protecția mediului se numără: eco-taxele, politica prețurilor, detaxările și subvențiile, sistemele de consignație, bursele de poluare și eticheta verde„, [74, p. 57].

Valoroase contribuții în spațiul doctrinar român sunt aduse pe tematica cercetată și de către consacratul cercetător **Constantin Dragomir**, care în lucrarea sa de doctorat a descris în detaliu particularitatea și esența unor instrumente economice, cum ar fi: achizițiile ecologice; taxele de mediu; sistemul comunitar de comercializare a emisiilor; fondurile pentru mediu, precum și aspectul susținerii îmbunătățirii performanței de mediu în organizațiile economice. Asigurarea sustenabilității economiei bazate pe cunoștințe trebuie să fie fundamentată de un consum și producție durabile, de bioeconomie [15, p. 12].

Ideea de bază înaintată de autor în contextul măsurilor economice de protecție a mediului, pe care o susținem, fără îndoială, constă în faptul că „Asigurarea sustenabilității economiei bazate pe cunoștințe, trebuie să fie fundamentată de un consum și producție durabile, de bioeconomie” [57, p. 17].

O analiză amplă și plină de sens a conceptului dezvoltării durabile, fenomen ce cuprinde cu desăvârșire și măsurile economico-financiare de protecție a mediului, este realizată în anul 2018 de autoarea **Diana Cojocar** în cadrul lucrării sale de doctorat [42, p. 5]. În mod special, ne atrage atenția studiul ce reflectă abordarea diferită a conceptului de dezvoltare durabilă de către țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare.

Autoarea mai relevă unele adevăruri care, de fapt, se regăsesc și în alte lucrări de domeniu [139, p. 22], cu care suntem într-un acord și care confirmă afirmația noastră potrivit căreia instrumentele juridico-economice de protecție a mediului au o eficacitate mai redusă în țările dezvoltate și o mai mare eficiență în țările în curs de dezvoltare, deoarece:

- există niveluri înalte de inechitate în statele care se află în curs de dezvoltare, multe dintre acestea promovând o economie duală, caracterizată de o elită bogată și populația obișnuită care trăiește în sărăcie;
- statele în curs de dezvoltare consumă mai puține resurse și eliberează în atmosferă mai puține gaze cu efect de seră comparativ cu țările dezvoltate.

De aici descoperim și paradoxul potrivit căruia în satele în curs de dezvoltare unele măsuri economico-financiare de protecție a mediului sunt mai eficiente decât în statele dezvoltate, cu o populație bogată, în timp ce activitățile economice din cele din urmă, au un impact negativ asupra mediului mai sporit. Bunăoară, unele măsuri, cum ar fi: integrarea costurilor de protecție a mediului în prețul produsului, taxele de mediu, accizele etc. nu-și au efectul reprimării și schimbării comportamentului celor bogați.

De asemenea, cu o cercetare amplă asupra instrumentelor financiare de protecție a mediului vine și autoarea **Anca Iuga**, finalitatea căreia prezintă o gamă largă de noi instrumente, cum ar fi:

- stimularea inovației și investițiilor în capitalul uman, social și de mediu;
- asigurarea unui sprijin financiar adecvat la nivel local, național și european;
- acordarea IMM-urilor și microîntreprinderilor de asistență și consiliere prin intermediul rețelelor și centrelor de excelență europene abilitate în dezvoltarea cunoștințelor, aptitudinilor și piețelor prin intermediul sprijinului financiar în domeniul formării;
- asigurarea cu fonduri structurale eficiente și specifice (micro-finanțare ecologică) [91, p. 45].

Abordări ce vizează aspectul general al aplicării măsurilor economico-financiare de protecție a mediului, identificăm și în lucrarea autoarei **Elena-Maria Minea**, iar în concret, abordări ce pun în lumină realitatea relațiilor dintre economie și mediu, încercându-se a arăta necesitatea consolidării unui compartiment distinct la intersecția dintre domeniul economic și cel al protecției juridice a mediului.

În aceeași lucrare, găsim o analiză amplă a legăturii dintre producere și consum, în contextul stabilirii limitelor acestora prin aplicarea instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului. Mai mult, lucrarea în discuție, deși indicată fiind pentru nivelul pregătirii didactice a studenților din cadrul facultăților de drept, tratează cu multă seriozitate iminența pericolului activităților economice pentru componentele de mediu, venind cu previziuni și recomandări de natură financiară în vederea realizării controlului progresului economic [126, p. 13].

În spațiul doctrinar francez, pentru însemnatele contribuții la dezvoltarea mecanismelor de protecție a mediului prin aplicarea instrumentelor economico-financiare, se fac remarcări autorii Colin Roland, Philippe Bontems, Gilles Rotillon, Dominique Bureau și alții.

Încă prin anii 1992, autorul francez **Roland Colin**, abordează problema strategiei de protecție a mediului prin măsuri economice și financiare în lucrarea sa: „*Les stratégies économiques et financières de la protection de l'Environnement et du Développement durable*:

enjeux et perspectives”. Prin conținutul acesteia, se sugerează ideea că utilizarea de diferite instrumente economice și financiare de protecție a mediului se pot clasifica în două mari categorii: statice și dinamice. În cazul primelor, se poate întocmi un „inventar”, colectând și organizând, pe cât posibil, datele disponibile. În al doilea, se trece la o revoluție, pași concreți, în implementarea angajamentelor politicii globale de protecție a mediului [43, p. 114-115].

Doctrinarii francezi, **Philippe Bontems** și **Rotillon Gilles**, într-o renumită lucrare ce se preocupă de externalitățile pieței de mediu, menționau că „în mod tradițional, este obișnuit să se facă distincție între două mari categorii de instrumente pentru a modifica comportamentul indivizilor care cauzează externalități. Pe de o parte, cei care limitează acțiunea agenților economici oferindu-le puțină flexibilitate și, pe de altă parte, cei care, dimpotrivă, îi împing să găsească singuri soluții pentru îmbunătățirea mediului” [23, p. 51].

Autoarea **Dominique Bureau** susține că „dispozitivele care vizează modificarea comportamentului în materia poluării sunt denumite instrumente economice aplicabile printr-un mecanism de preț, adică prin stimulente financiare uniforme. În mod ideal, acestea ar trebui să reflecte valoarea pe care comunitatea este dispusă să o plătească pentru a evita daunele cauzate de poluarea luată în considerare. Două tipuri de instituții vor îndeplini acest rol:

- impozitarea, sub formă de taxe pe emisii; și
- piețele de emisii” [27, p. 90].

În Germania, cea mai actuală și relevantă cercetare științifică în domeniul măsurilor economico-financiare de protecție a mediului se identifică în lucrarea scrisă la inițiativa Ministerului Federal pentru Mediu, Conservarea Naturii, Construcții și Siguranță Nucleară, denumită „*Tranziția către o economie verde: schimbări structurale necesare și condiții de succes pentru implementarea durabilă a acestora în Germania*” [149].

La analizarea abordărilor pentru implementarea unei economii ecologice în anumite țări și regiuni, au fost prezentate peste o sută de măsuri și instrumente. Din acest grup, mediul academic german a selectat patru măsuri sau instrumente de implementare economico-financiare de protecție a mediului deosebit de discutate, inovatoare, deja reușite sau promițătoare, pentru a le examina mai îndeaproape ca exemple de bune practici, acestea fiind:

- Programul orașelor model Eco (Japonia);
- Planul de acțiune pentru economia verde (Elveția);
- Plan cincinal (Republica Coreea);
- Achiziții publice durabile (Marea Britanie).

Doctrina spaniolă pe segmentul cercetării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului este dezvoltată, inițial, de autorul *Elias Melchor Ferrer* care, într-o lucrare a

sa din 1997, analizează contribuția instrumentelor financiare comunitare de protecție a mediului aplicabile în Spania. În contextul dat, autorul analizează toate categoriile de instrumente cu caracter economic și financiar de protecție a mediului, accentuând că instrumentele bazate pe marcă sunt concepute pentru a sensibiliza producătorii și consumatorii cu privire la utilizarea responsabilă a resurselor economice, reducerea poluării și deversarea deșeurilor prin internalizarea costurilor externe de mediu în prețul produselor și serviciilor potențial dăunătoare mediului [125, p. 248].

Un aport deosebit la dezvoltarea doctrinei de mediu, în planul instrumentelor economico-financiare de protecție, îi revine și autorului spaniol *Juan Luis Martinez Merino* ce s-a impus prin lucrarea sa în două volume, inedită și relevantă după structură și conținut în ce privește abordarea subiectului instrumentelor economice de protecție a mediului. Prin aceasta, autorul arată preocuparea sa față de relațiile economice ale statului cu cetățenii săi, interacțiunea dintre toate domeniile vieții având ca punct de legătură necesitatea de conservare a mediului, chestiuni care determină eficiența utilizării instrumentelor economice de protecție a mediului [121].

În Italia, literatura de specialitate de dată recentă (2019) este asaltată prin studiul impresionant al autoarei **Chiara Gambelunche** ce se impune asupra reflecției interacțiunii dintre normele juridice și instrumentele economice de protecție a mediului. Pe bună dreptate, remarcă autoarea în unele rânduri ale lucrării sale, că impunitățile stabilite la nivel de reglementare în direcția respectării măsurilor de protecție a mediului de către entitățile economice, nu și-au arătat nici până astăzi eficiența, făcându-ne să înțelegem că o combinație între drept și economie ar fi mai pragmatică în misiunea contracarării efectelor negative asupra mediului. Aceste două domenii se pot completa reciproc, iar greșeala și insuficiența normelor juridice ar putea fi completată de către instrumente economice de piață (eco-marketingul, eco-designul, comercializarea certificatelor de emisii, achizițiile ecologice etc.) [71].

De asemenea, despre o gamă largă de instrumente financiare de protecție a mediului, printre ele multe noi, ne vorbesc autorii italieni, **Davide Pettenella și Laura Secco**. Aceștia menționează că în prezent se recunoaște importanța găsirii instrumentelor de remunerare și de compensare, chiar și pe bază voluntară, precum încurajarea intervențiilor de protecție activă, care vizează mai multe obiective specifice de a oferi servicii de mediu, mai eficiente, mai ușor de implementat și mai ușor de controlat în impactul lor. Acestea sunt instrumente care sunt adesea inspirate de cele obișnuite ale pieței, adaptându-le la nevoile ofertei de produse și servicii fără piață: plăți pentru servicii de mediu, licitații, permise de emisie și piețe conexe, certificări de mediu și etichetare ecologică, sponsorizări și intervenții filantropice etc [137].

În Mexic, doctrina de mediu ce abordează științific instrumentele economico-financiare de protecție a mediului se prezintă prin lucrările autoarei *Tatiana García López*, în special, prin conținutul celei mai recente (2018), unde descrie cu multă claritate toate categoriile de instrumente utilizate pe larg la nivel global, european, dar și la nivel local, adică în statul Mexic.

În acest sens, autoarea menționează că Legea generală a echilibrului ecologic și a protecției mediului (art.22), distinge între instrumentele pieței, instrumentele fiscale și instrumentele financiare, fiind o distincție neobișnuită în cadrul doctrinei economice, dar care este logică, întotdeauna și când definițiile lor și instrumentele conținute în fiecare sunt actualizate. Tot autoarea, propune ca instrumentele pieței să fie cele care se bazează pe legea cererii și ofertei și care urmăresc să se asigure că costurile prevenirii și controlului poluării contribuie la luarea unor decizii mai bune de investiții și consum. În sensul arătat, instrumente de piață vor fi următoarele: certificate de emisii negociabile, sisteme de rambursare a depozitelor și programe de plată pentru servicii de mediu finanțate de sectorul privat [72, p. 253].

În Australia, cu o analiză amplă de nivel internațional a măsurilor juridico-financiare de protecție a mediului se face remarcat autorul **Ralf Buckley**. În lucrarea sa, acesta menționează că „instrumentele economice ale politicii de mediu pot fi atât eficiente, cât și echitabile. Ele oferă stimulente pentru acțiuni particulare, fără a elimina libertatea individuală de alegere. În general, acestea trebuie să fie asociate sau susținute de instrumente de reglementare și tehnologice. Din punctul de vedere al politicii, acestea pot fi utilizate pentru a descuraja activitățile dăunătoare mediului, pentru a îmbunătăți echitatea socială, pentru a crește veniturile sau pentru a recupera costurile sectorului public” [26, p. 80].

Din afirmațiile autorului, desprindem ideea centrală abordată și în lucrarea noastră, precum că instrumentele economice de protecție a mediului trebuie să fie asociate sau susținute de instrumente de reglementare, factor indispensabil asigurării aplicabilității și eficienței lor. Odată reglementate, strategiile de natură economică pot impune și sancțiuni pentru neimplementarea lor sau nerespectarea în cadrul desfășurării diferitelor activități cu caracter economic.

În doctrina rusă, cu diverse abordări ale problemei protecției mediului prin instrumente economice și financiare, se impun autorii **Е.Б. Тютюкина, Т.Н. Седаш, А.И. Данилов** prezentând o analiză actuală a stării lucrurilor din Federația Rusă la capitolul avut în discuție.

Astfel, autorii menționează că, practic, toate măsurile pentru garantarea siguranței mediului și a condițiilor pentru ecologizarea economiei sunt planificate de Ministerul Rus al Resurselor Naturale pe baza a două grupuri de instrumente:

1) finanțarea bugetară prin implementarea programelor de stat și a programelor țintă federale în domeniul protecției mediului;

2) instrumente de reglementare de stat, inclusiv instrumente de constrângere și încurajare. În același timp, primele sunt predominante și au o acoperire mai largă în ceea ce privește aplicarea subiect-obiect.

Aceștia mai menționează că instrumentele de piață în materia protecției mediului nu sunt aplicate în Federația Rusă. Cu toate acestea, experiența mondială arată că cea mai eficientă politică este utilizarea simultană a reglementărilor de stat și a instrumentelor de piață.

În conformitate cu legislația rusă actuală în domeniul protecției mediului, sunt utilizate următoarele instrumente coercitive:

- licențe;
- permise;
- plata pentru efectele nocive asupra mediului, și anume: emisiile de poluanți în aerul atmosferic de la surse staționare și mobile; deversări de poluanți în corpurile de apă de suprafață și subterane; plasarea deșeurilor de producție și de consum [193].

Un alt autor rus, **Шелухина Е.А.**, în lucrarea sa: *„Применение экономических инструментов для нейтрализации экологического ущерба в региональном аспекте”* ne descrie cu lux de amănunte situația instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului aplicate pe teritoriul Federației Ruse, începând cu descrierea problemelor, deficienței cadrului juridic în materie, cauzelor ce determină ineficiența măsurilor existente etc., încercând spre finalul lucrării să ofere soluții, după noi destul de corecte și ingenioase în vederea sporirii calității instrumentelor în discuție, dintre acestea menționăm:

- implementarea măsurilor de prevenire a generării deșeurilor de către populație și organizații;
- dezvoltarea de programe de mediu care vizează revizuirea infrastructurii și metodelor de gestionare a deșeurilor;
- îmbunătățirea instrumentelor economice în domeniul protecției mediului: creșterea amenzilor pentru infracțiuni de mediu, diferențierea taxelor pentru eliminarea deșeurilor menajere solide, stimularea colectării selective a deșeurilor prin reducerea plăților;
- analiza mecanismului tarifar și de preț pentru utilități, inclusiv serviciile de eliminare a deșeurilor, revizuirea tarifelor actuale pentru eliminarea deșeurilor menajere solide;
- crearea unui climat de investiții favorabil pentru atragerea investițiilor private în sectorul utilităților;
- asigurarea deschiderii și transparenței informațiilor privind situația de mediu din

regiune, disponibilitatea informațiilor cu privire la suma fondurilor colectate pentru eliminarea deșeurilor [195, p. 60].

O cercetare de dată recentă (2019) și amplă asupra implicației instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului în organizarea și dezvoltarea afacerii, dar și a întregului domeniu economic, se conține în teza de doctorat a autorului rus **А.В. Демидов**. Acesta constată realitatea dureroasă care descrie Federația Rusă la respectivul capitol, menționând că „nu există încă un concept oficial de dezvoltare orientată spre mediu a afacerilor, în ciuda consolidării legislative în unele acte juridice de reglementare a unor tipuri ale acestora (audit de mediu, expertiză de mediu, asigurări de mediu). În publicațiile interne, practic nu există o descriere și o analiză a experienței străine în construirea de modele de afaceri ale unor sisteme de management al companiei ecologice. Principalul motiv al crizei din țară este lipsa unui mecanism eficient de control al situației de mediu. În plus, există un mediu economic nepregătit care stimulează activitățile de mediu ale companiilor rusești. Acest lucru este facilitat de faptul că nu există o bază economică competentă în Federația Rusă care să permită rezolvarea problemelor de mediu existente atât la nivel operațional, cât și la nivel strategic” [187, p. 164].

Importante cercetări pentru doctrina rusă, dar deopotrivă, și pentru cea internațională ce vizează aspectul aplicării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului prin mecanisme juridice în cadrul proiectării activității economice, aparțin autoarei **Диана Алихаджиева** care prin lucrarea sa de doctorat, încearcă să justifice criteriile și metodele de alegere a proiectelor orientate spre mediu și dezvoltarea instrumentelor economice și organizaționale pentru reglementarea acestora în vederea asigurării unei dezvoltări durabile a teritoriului.

Pentru atingerea obiectivelor preconizate, autoarea reușește să realizeze o vastă activitate științifică axată pe: „Investigarea abordărilor privind formarea instrumentelor economice pentru gestionarea resurselor naturale și protecția mediului; Cercetarea mediului ca factor de producție și identificarea rolului său în procesele economice; Definirea proiectelor orientate spre mediu ca o reflectare a celor două tipuri de interacțiune dintre natură și economie, clasificarea acestora, luând în considerare direcția impactului asupra mediului natural; Cercetarea factorilor și modelelor de dezvoltare durabilă a teritoriilor, evaluarea stării lor ecologice și fundamentarea unui teritoriu tipic pentru modelarea proceselor de interacțiune între economie și mediu; Identificarea indicatorilor cheie ai dezvoltării durabile a teritoriului și dezvoltarea modelelor economice și matematice pentru justificarea strategică a investițiilor în proiecte orientate spre mediu, care permit prezicerea daunelor aduse mediului natural în funcție de activitatea economică; Justificarea criteriilor și metodei de alegere a proiectelor orientate spre mediu pentru

formarea instrumentelor economice prin reglementarea acestora din punctul de vedere al dezvoltării durabile a teritoriului; Dezvoltarea unui algoritm pentru luarea deciziilor pas cu pas în implementarea proiectelor orientate spre mediu și a unui sistem de interacțiune între participanții lor” [181, p. 24].

Cu o contribuție extrem de relevantă pentru doctrina rusă pe segmentul abordărilor ce privesc instrumentele financiare de protecție a mediului se face remarcat și autorul **Б. Порфирьев** care explică în amănunt esența conceptului de „finanțe verzi”, multipla sa semnificație și posibile efecte ale aplicării ei în procesul promovării unei economii verzi la nivel global.

Astfel, din punctul său de vedere, este recomandabil să se utilizeze atât o interpretare îngustă, cât și o interpretare largă a finanțelor „verzi”. Conform primei, acestea sunt înțelese ca un set de produse și servicii financiare, a căror dezvoltare, producție și utilizare este axată pe reducerea riscurilor de mediu și de dezvoltare climatică. Finanțarea „verde” include cheltuieli, în primul rând investiții, din surse publice și private, în dezvoltarea și implementarea de proiecte și programe în domeniu ce ar consta în gestionarea rațională (echilibrată) a mediului, inclusiv menținerea durabilității producției de servicii ecosistemice (gestionarea apei, protecția solului, conservarea biodiversității); în al doilea rând, producția de bunuri și servicii de mediu (spre exemplu, producția de echipamente și tehnologii ecologice, gestionarea deșeurilor, răspunsul la scurgerile de petrol, dezvoltarea turismului de mediu); în al treilea rând, dezvoltarea tehnologiilor cu emisii reduse de carbon și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și/sau adaptarea (creșterea rezistenței) la schimbările climatice și consecințele sale (de ex.: creșterea eficienței energetice, reproducerea și utilizarea soiurilor de culturi agricole rezistente la secetă, dezvoltarea utilizării de noi materiale pentru protejarea clădirilor de elemente) [191, p. 6].

În ce privește analiza situației sub aspectul reglementării și aplicării instrumentelor economice și financiare de protecție a mediului în fostele state ale URSS, cu informații destul de relevante și utile se impune studiul de nivel internațional „Strategii pentru consum și producție durabile în Europa de Est și Caucaz: Prezentare generală a realizărilor și calea de urmat” [189], publicație realizată ca parte a programului „Greening Economies in the Eastern Partnership Countries Program (EaP GREEN)”.

Din conținutul respectivului studiu, vom arăta doar cele mai esențiale, noi și inovative instrumente economico-financiare existente în țările din spațiul fostei Uniuni Sovietice, dar și despre lipsa cu desăvârșire a acestora în unele state ori existența lor destul de limitată.

Despre instrumentele economico-financiare de protecție a mediului au scris un număr mare de autori ruși, doctrinari, profesori și alte cadre didactice ale instituțiilor de învățământ

universitar din Federația rusă, printre aceștia menționăm pe: М.М. Бринчук, Ю.В. Трунцевский, Н.Е. Савичи, Р. К. Гусев, С.А. Боголюбов și alții.

O vastă contribuție la educarea generațiilor de juriști în aplicarea mecanismelor economice de protecție a mediului îi revine profesorului **М.М. Бринчук**, care prin lucrările sale promovează adevărata valoare a instrumentelor vizate începând de la definirea lor, enumerarea într-o consecutivitate logică ce s-ar impune chiar de la planificarea activității economice, plata pentru influențele negative, finanțarea activității de protecție a mediului, taxele de mediu, asigurarea de mediu, măsurile economice îndreptate spre stimularea folosirii raționale a factorilor de mediu [183].

Cu impresionante lucrări în domeniul protecției mediului prin instrumente economico-financiare se fac remarcă și autorii **Ю.В. Трунцевский, și Н.Е. Савичи**. În privința plăților pentru poluarea mediului și alte măsuri de influență asupra agenților economici constituie factori de stimulare a acestora și determinare la măsuri de protecție contra efectelor negative [192, p. 113].

С.А. Боголюбов este un alt autor rus care pune, printre primii, bazele doctrinei în materia instrumentelor de protecție a mediului, inclusiv cele cu caracter economic. În conținutul uneia din lucrările sale, acesta susține cu fermitate că trecerea de la prioritarele instrumente administrative de protecție a mediului la cele economice presupune consolidarea resurselor pieței ce influențează negativ asupra proceselor ecologice, dar și la prevenirea poluării. Baza realizării acestor măsuri o constituie evidența cantitativă și calitativă a resurselor naturale din partea autorităților, dar și evaluarea corectă a prețului lor de piață [182, p. 158].

De asemenea, nu pot fi trecute cu vederea nici eforturile autorului **rus P. К Гусев** care, la nivel didactic, destul de ingenios vine cu o inspirată metodă de învățare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului prin punerea întrebărilor și răspunderea la ele cum ar fi: Ce măsuri economice de stimulare a protecției mediului sunt prevăzute de legislație?; Ce este asigurarea de mediu și care este ordinea de distribuire a fondurilor acumulate?; Care sunt scopurile distribuirii fondurilor de mediu?; Care este ordinea de acumulare a fondurilor de mediu? etc. [185].

Mai aproape de țara noastră, în vecinul nostru stat, **Ucraina**, pe lângă obișnuitele instrumente de protecție a mediului, cum ar fi taxele și impozitele de mediu, subvențiile, creditele, mai există și tarife „verzi” (tarife speciale pentru achiziționarea energiei electrice produse din surse regenerabile de energie sau cu ajutorul energiei hidraulice). La nivelul cercetării științifice în materia instrumentelor financiare de protecție a mediului în statul vecin, se impun autorii **С.М. Фролов** și **В.В. Могильный** care în lucrarea lor aduc discuții aprinse la

capitolul ineficienței fondului de mediu dictate de procesele inflaționiste legate de criza economică a statului. În schimb, cu titlu inovativ, aceștia propun crearea unei bănci de mediu ca structură care să se preocupe nu doar de acumularea și distribuirea de fonduri, ci și sporirea lor, așa cum o face oricare altă bancă comercială. În viziunea lor, o bancă de mediu ar trebui să îndeplinească următoarele funcții: acumularea și mobilizarea fondurilor temporare gratuite ale subiecților managementului pentru a îmbunătăți și a crește sistemul de management de mediu; creditarea entităților de afaceri conectate la tehnologii ecologice; transferul de fonduri către cei mai eficienți antreprenori din punct de vedere economic, social și ecologic; finanțarea programelor de mediu la nivel regional; creditarea autorităților locale și a organismelor de autoguvernare în realizarea sarcinilor de mediu; acordarea de împrumuturi entităților de afaceri pentru implementare în activități de inovare în domeniul mediului (în majoritatea cazurilor, acestea ar trebui să fie împrumuturi la o rată a dobânzii mai mică în comparație cu alte bănci comerciale și, dacă întreprinderea este importantă pentru teritoriu, dar periculoasă pentru mediu, pentru populație, ar trebui să fie posibil să se acorde împrumuturi pe termen lung fără dobânzi) [43, p. 246-252].

În Azerbaidjan, de dragul promovării introducerii surselor de energie regenerabilă, în 2012, Guvernul a creat compania GKIAV, care are sarcina de a gestiona surse de energie alternative și regenerabile [189, p. 15], după noi, fiind o măsură de natură economică și financiară destul de îndrăzneță, orientată spre asigurarea protecției mediului.

Instrumentele de protecție a mediului în **Armenia** se rezumă doar la cele juridico-financiare, cum ar fi concesiunea resurselor naturale, măsurile de protecție a mediului prevăzute în legislația de mediu, precum și sancțiunile contravenționale pentru încălcarea acestora [189, p. 20].

Republica Belarusă nu cunoaște nici ea deosebite și inovative instrumente juridico-financiare de protecție a mediului decât aplicarea a 18 standarde naționale legate de mediu, inclusiv cinci standarde identice cu cele ale EN și ISO [189, p. 25].

Ce este de mirare pentru noi, faptul că „instrumentele economice pentru protecția mediului nu sunt utilizate în Georgia, prin urmare, nu există stimulente economice pentru protecția mediului. De exemplu, tarifele vamale pentru mașinile noi sunt mai mari decât pentru mașinile vechi, chiar dacă au un impact mai mic asupra mediului” [189, p. 30].

Japonia, în calitatea sa de mare putere economică cu impact la fel de puternic asupra factorilor de mediu, cunoaște un sistem de instrumente financiare destinate protecției mediului tot atât de puternic și dezvoltat. Observăm, în aceste sens, că în Japonia există un echilibru rațional între ascensiunea economică, influență negativă asupra mediului și măsuri financiare de

protecție. Mai multe detalii despre instrumentele financiare de protecție a mediului, printre altele, inovative, actuale și destul de ingenioase, de care dispune și le aplică pe larg Japonia, le găsim în lucrarea autorului rus **С.В Ноздрев** care se referă la: împrumuturi verzi; Fonduri de capital de risc; Fonduri mutuale verzi; Bănci verzi; Asigurare ecologică; Parteneriat public-privat verde și, în sfârșit, Obligațiuni verzi. În privința celor din urmă, autorul explică că sunt un nou mijloc de finanțare a proiectelor de mediu, de obicei ale băncilor internaționale. Aceste instrumente financiare, alternative la împrumuturile bancare, fac posibilă extinderea mecanismului de investiții al resurselor financiare în proiecte de protecție a mediului și le fac mai atractive [188, p. 83].

Cu alte cuvinte, obligațiunile verzi sunt instrumente de creditare din partea băncilor străine în scopul finanțării proiectelor ce au ca obiectiv să implementeze tehnologii moderne de reducere a emisiilor, efectelor negative provenite din activitățile industriale. Prin urmare, băncile în vederea creditării companiilor în scopurile menționate își asumă obligații de a finanța direct activitățile ce implică dotarea, construcția de diferite dispozitive de reducere a emisiilor, realizarea proiectelor industriale ecologice de producere sau de prestare a serviciilor etc.

1.3. Concluzii la capitolul 1

Studiul realizat în primul compartiment al prezentei teze de doctorat ne permite să înțelegem nivelul actual de reglementare și cercetare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului și, în special, pe plan național să constatăm că:

- Perioada de până la anul 1998 denotă grija superficială a tânărului nostru stat față de protecția componentelor de mediu prin măsuri economico-financiare (aproape că nici nu au existat), dar și față de ideea promovării unei politici economice prietenoase mediului.

- Chiar și în anul 2010 instrumentele economice de protecție a mediului contra impactului negativ provenit de la activitățile economice din Republica Moldova rămân a fi destul de limitate incluzând doar taxele de mediu pentru utilizarea resurselor naturale, taxele de poluare și amenzi pentru nerespectarea legislației în domeniu.

- În ultimii doi ani, prin instrumentele economico-financiare existente în Republica Moldova, s-a reușit obținerea unui fond impresionant pentru nivelul de dezvoltare a țării noastre, însă paradoxul este că resursele financiare acumulate nu au fost cheltuite în scopul lor firesc pentru finanțarea activităților de prevenire și refacere a componentelor de mediu afectate prin activități de natură economică.

➤ Cadrul doctrinar în materia tălmăcirii esenței instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului este unul slab dezvoltat, cu foarte puține lucrări de doctorat care abordează doar tangențial domeniul în discuție și cu nici una care să cerceteze nemijlocit respectiva categorie de instrumente destinate protecției mediului. Cât privește spectrul lucrărilor cu arie mai îngustă de cercetare, cum ar fi articole științifice în reviste, materiale ale conferințelor, lucrări monografice, care să abordeze exclusiv problema instrumentelor financiare de protecție a mediului, acestea lipsesc cu desăvârșire.

Analiza cadrului juridico-doctrinar de susținere și aplicare a mecanismelor economice de protecție a mediului la nivel internațional, ne dă temei să înțelegem că este unul puternic dezvoltat în comparație cu cel moldav și mult mai dezvoltat decât în unele state, anume:

➤ Spațiul european cunoaște o îndelungată perioadă de reglementare și aplicare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului destul de îndelungată, fapt ce a permis experimentarea lor în timp, cizelarea și perfecționarea lor, efectul cărora s-a făcut resimțit, ceea ce a determinat și alte state să recurgă la ele.

➤ Statele de pe alte continente decât cel european, menționăm aici Australia, Japonia, Mexic, precum și statele de pe continentul Americii de Nord, manifestă o strânsă colaborare și concurență chiar pe segmentul consacării noilor instrumente economice de protecție a mediului, promovează o politică de stimulare a intenției agenților economici de a recurge la producere, comercializare de bunuri și prestare de servicii prin metode prietenoase mediului.

➤ În statele fostei Uniuni Sovietice, cu excepția Republicii Moldova, cadrul juridico-doctrinar de reglementare și cercetare a instrumentelor de protecție a mediului cu caracter economic și financiar cunoaște o subdezvoltare caracterizată prin existența limitată a lor în legislațiile țărilor, cum ar fi Azerbaidjan, Republica Belarus, Ucraina chiar.

➤ În Federația Rusă, deși categoriile de măsuri economico-financiare de protecția mediului sunt și ele limitate, cunosc o vastă abordare doctrinară atât din partea oamenilor de știință, cadrelor didactice, doctoranzilor, cât și din partea celor ce aplică legislația de mediu.

2. CONCEPTUL INTERVENȚIEI PRIN INSTRUMENTE JURIDICO-FINANCIARE DE PROTECȚIE A MEDIULUI ÎN CADRUL ACTIVITĂȚII ECONOMICE

2.1. Definirea principalelor noțiuni ale domeniului cercetat

Considerăm că nu ar fi eficient, destul de relevant și consecutiv studiul în care nu se definesc principalele noțiuni ale domeniului cercetat. Pentru că în doctrina de mediu înțelesul termenilor utilizați comportă anumite particularități și semnificații cu diapazon mai extins, este necesar ca de la bun început să explicăm relevanța și sensul corect al unora dintre ei, în special, a celor care se referă la domeniul instrumentelor juridico-financiare aplicabile în misiunea de protecție a mediului contra efectelor negative generate de activitatea economică.

De asemenea, importantă pentru consecutivitatea logică a expunerii este și ordinea în care vom analiza toți acești termeni, dar și precizarea lor inițială. Prin urmare, viziunea noastră pe acest segment înclină spre ideea examinării cu întâietate a noțiunii de „*mediu*” și a celei de „*protecție a mediului*”, fără a trece cu vederea peste corectitudinea sintagmei ce-l intitulează, în condițiile în care puțini cunosc adevăratul lui sens și complexitate, adesea fiind confundat cu alți termeni care, deși, au tangență mare, aparțin altor domenii sau exprimă înțelesuri mai înguste,

alții mai cuprinzătoare decât ceea ce presupune în realitate mediul, precum și ramura de drept al mediului.

În al doilea rând, urmează să definim *activitatea economică* ce acționează negativ asupra mediului, iar pe lângă aceasta și termenii recent utilizați în doctrină și legislația internațională, cum ar fi economia verde, economia circulară etc.

Și în al treilea rând, rămâne să definim și *instrumentele juridico-financiare de protecție a mediului*, sintagmele sub care acestea mai apar în literatura de specialitate, dar și cuprinsul lor (instrumente economice, instrumente fiscale, instrumente financiare etc.).

Mediu. Deci, până a trece la definirea noțiunii de „mediu”, considerăm necesar să discutăm, de la început, despre corectitudinea termenului ce o intitulează, fiind determinați de contextul în care în exprimarea curentă, atunci când mulți dintre cei ce se referă la mediu utilizează varianta combinată de „mediu înconjurător”. Or, deși aceasta era utilizată, inițial, de marii doctrinari, chiar și de legiuitorul unor state printre care se numără și Republica Moldova, doctrina actuală [50, p. 7] aproape unanim recunoaște că sintagma „mediu înconjurător” reprezintă o expresie pleonastică [83, p. 129]. Această idee este susținută și de către doctrina națională menționându-se că „mediu înconjurător” reprezintă o greșală expresivă, dat fiind că mediul reprezintă în sine totalitatea de condiții și factori care ne înconjoară, fără a fi necesar să mai menționăm că este și înconjurător [166, p. 19], deoarece ne pomenim că rostim un pleonasm: mediu (tot ce ne înconjoară) înconjurător.

Cu toate acestea, în doctrina românească mai găsim argumente ce duc la ideea că utilizarea expresiei „mediu înconjurător” este absolut corectă, intenționându-se că termenul „înconjurător” nu trebuie înțeles în sensul de precizare a unei calități a mediului (aceea că ne înconjoară), ci ca un mijloc de supraclarificare asupra cărui mediu ne referim (pentru a se face o deosebire de alte sensuri ale termenului mediu, de exemplu, social, de afaceri sau locație fizică) [19, p. 2-3].

După noi, precizarea mediului la care ne referim prin adăugirea sintagmei „înconjurător” nu este relevantă și atât de necesară, deoarece expresiile: „mediul de afaceri”, „mediul social”, „mediul academic” etc., după cum vedem, întotdeauna sunt folosite combinat în scop de precizare, pentru a le deosebi de mediul despre care vorbim. Printre altele, și mediul social și cel de afaceri sunt parte a mediului (societatea, afacerile, învățământul, știința etc.). Or, de ce nu utilizăm termenul de mediu însoțit de sintagma „natural”, natura în care trăim și ne înconjoară?, anume pentru a nu ne limita doar la natură, deoarece mediul cuprinde și factorul antropic (societatea, activitățile omului). Deci, pentru a respecta regulile limbii române, unde nu se dau mai multe cuvinte pentru a defini mediul fizic de cel ca ansamblu (pe care îl definim în lucrare),

cel din urmă fiind atotcuprinzător, trebuie să ne exprimăm doar cu sintagme de mediu, iar distingerea lui de mediul social, de afaceri, academic etc. se va face de fiecare dată din context. Or, dacă vorbim despre protecția mediului contra efectelor negative generate de activitățile economice, e clar că nu ne referim la mediul academic sau la alte categorii de împrejurări (medii).

Cu toate acestea, utilizarea unanimă a termenului de mediu în contextul în care ne referim la factorii biotici, abiotici și antropici, poate fi asigurată doar prin consacrarea legislativă a acestei necesități, unde legiuitorul să se exprime în același stil cu doctrina și invers.

Totuși, pe lângă această controversă în exprimare ar mai exista și altele, anume acelea ce se nasc din aceeași intenție de a distinge mediul de alte categorii de împrejurări (mediul social, de afaceri, academic etc.) încercând a-l substitui cu sintagma „ecologie”. De fapt, mediul reprezintă toți factorii naturali care determină existența umană, având în centru omul și toate celelalte vietăți, dar și lucrurile, pe când ecologia este o știință ce studiază interacțiunea organismelor vii cu mediul lor de existență. Prin urmare, are în vedere doar organismele vii și implică un șir mai vast de domenii științifice, cum ar fi biologia, geologia, geografia și alte științe care studiază ființa.

Atunci când termenul de mediu se combină cu sintagma „ambiant” (mediul ambient), revenim la același pleonasm, iar când îl folosim cu sintagma de „natural”, îngustăm sensul lui prin a-l reduce doar la factorii naturali ce ne înconjoară, lăsând în urmă omul – figura centrală și determinantă a condițiilor și stării mediului.

Trecând peste toate aceste observații, insistăm pe ideea că termenul „mediu”, utilizat pentru descrierea componentelor biotice, abiotice și antropice ce se cer a fi protejate, este cel mai corect și adecvat domeniului la care ne referim și-l cercetăm în prezenta lucrare.

În mod evident, după cum afirmă și alți autori „noțiunea de mediu a cunoscut, de-a lungul timpului, o întindere fluctuantă și variată, care este foarte bine ilustrată de numărul mare de definiții ce i-au fost atribuite” [131, p. 7]. Fiind examinate mai multe dicționare de către autoarea citată, aceasta constată că „Dicționarul explicativ al limbii române cuprinde o definiție extrem de largă și cuprinzătoare a mediului ca fiind *natura înconjurătoare în care se află ființele și lucrurile*, iar în Enciclopedia Le Grand Larousse definește *mediul ca fiind ansamblul elementelor naturale și artificiale care condiționează viața umană*. Potrivit autoarei, în Dicționarul Webster, mediul ar reprezenta „*circumstanțele, obiectele ori condițiile care înconjoară persoana, precum și ansamblul factorilor fizici, chimici și biotici care acționează asupra unui organism sau asupra unei comunități și determină în mod fundamental forma și supraviețuirea acestora*”, [131, p. 7].

În viziunea autorilor autohtoni, mediul reprezintă o complexitate de condiții de ordin biologic, fizic, chimic și, nu în ultimul rând, energetic, care alcătuiesc mediul de trai al unui organism viu sau al grupurilor de organisme vii, cu care acestea se găsesc în relații permanente de schimb, de informații și, respectiv, de energie [17, p. 56].

Alți autori moldoveni [51, p. 132], atunci când încearcă a arăta diversitatea noțiunilor ce definesc mediul, indică la șirul vast de noțiuni ce s-au perpetuat de-a lungul timpului în doctrina internațională, inclusiv în cea românească.

În acest sens, autorii menționează că noțiunea de mediu are un conținut foarte larg, afirmându-se chiar că aceasta este o „noțiune – cameleon” [141, p. 1]. După ei, cu referință la un alt autor român, mediul mai este adesea definit ca „un ansamblu de factori naturali sau creați prin activități umane care acționează asupra condițiilor de viață și existență ale omului” [61, p. 110].

Indicând asupra altor opinii [117, p. 12-15], autorii în discuție constată că acest concept (de mediu), privit sub aspect juridic, are un caracter dinamic, exprimând tendința generală – națională și internațională – pentru includerea în compunerea sa atât a elementelor naturale, cât și a celor create de om, noțiunea fiind definită prin cele două componente ale sale.

Din toate noțiunile studiate de către autorul român Costel Eni, acesta apreciază ca fiind cea mai potrivită noțiunea formulată de către savantul român Emil Racoviță, potrivit căruia „mediul înconjurător este totalitatea înfăptuirilor, fenomenelor și energiilor lumești ce vin în contact cu o ființă, de care depinde soarta acesteia și a căror acțiune provoacă o reacție în zisa ființă” [65, p. 6].

Într-o manieră destul de succintă, dar în același timp relevantă și cuprinzătoare, definește noțiunea de mediu, autorul român Cristian Constantinescu, potrivit căruia *mediul reprezintă ansamblul elementelor obiective și subiective, care constituie cadrul de viață al unui individ* [47, p. 47].

În viziunea autoarei Elena-Maria Minea, cuvântul „mediu” exprimă și acoperă o noțiune globală, utilizată în toate domeniile de activitate, inclusiv în ramurile științei care se ocupă, direct sau indirect, de protecția factorilor de mediu naturali și artificiali [126, p. 6]. Autoarea mai susține că în sens conceptual evidențiază o dinamică aparte, exprimând tendința generală de includere în compunerea sa atât a elementelor naturale, cât și a celor create de om. Având în vedere poziția centrală pe care o ocupă omul în mediu, și luând în considerare interesele sale firești de a trăi într-un ambient sănătos, despre noțiunea de mediu nu se poate vorbi decât cu referire la om care, ca viețuitoare, face parte din mediul natural.

În legislația României, prin mediu se are în vedere „ansamblul condițiilor și elementelor naturale ale Terrei: apa, aerul, solul și subsolul, aspectele caracteristice ale peisajului, toate

straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune cuprinzând elementele enumerate anterior, inclusiv unele valori materiale și spirituale, calitatea vieții și condițiile care pot influența bunăstarea și sănătatea omului” [133].

Poluare. Fenomenul poluării constituie o problemă cunoscută omenirii abia în secolul al XIX-lea, odată ce s-a făcut resimțit prin efectele sale distructive și amenințătoare asupra sănătății omului și a tuturor proceselor în care acesta este implicat. Acest considerent a și determinat necesitatea înțelegerii subtilităților de manifestare a poluării și efectelor sale, chestiune posibilă a fi realizată doar prin definirea sa în detaliu, misiune ce a revenit în primă instanță doctrinei juridice, după care a fost preluată de legiuitor și înscrisă în textul legilor în domeniu.

Fără a face referință la toată evoluția definirii poluării, întru a arăta stilurile și conceptele de tălmăcire, vom arăta doar definiția legală conținută în textul celei mai recente Legi (nr. 227/2022) în materia protecției mediului, racordată la legislația internațională de dată recentă a aceluiași domeniu.

*Așadar, potrivit legii menționate, **poluarea** înseamnă „introducerea directă sau indirectă, ca rezultat al activității umane, de substanțe, vibrații, căldură sau zgomot în aer, apă și sol, care poate avea efect nociv asupra mediului și a sănătății umane, care poate conduce la efecte dăunătoare asupra proprietății materiale sau care poate altera ori afecta și alte utilizări legitime ale mediului” [107].*

Protecția mediului. Legată strict de mediu și care se cere a fi definită în lucrarea noastră (având în vedere că ne referim la instrumente de protecție a mediului) noțiunea de „protecție a mediului” se bucură și ea de o interpretare minuțioasă în literatura de specialitate.

În acest sens, autorul român Ilie Adrian Barbu, susține că noțiunea de protecție a mediului, ca acțiune omenească, are cel puțin aceeași importanță ca și conceptul de „mediu”, definind-o ca „o activitate umană conștientă, științific fundamentată, îndreptată spre realizarea unui scop cunoscut, constând în prevenirea poluării, menținerea și îmbunătățirea condițiilor de viață pe pământ” [19, p. 2-3]. Același autor, într-un al context, definește noțiunea de „protecție a mediului”, drept un obiectiv de interes major, care este fundamentată pe baza principiilor și elementelor strategice specifice ramurii de drept al mediului, bazându-se pe trei elemente: ocrotirea, conservarea și dezvoltarea (ameliorarea) mediului și având ca finalitate dezvoltarea durabilă.

Drept observație la noțiunea citată, ar consta faptul limitării autorului doar la conservarea și dezvoltarea factorilor de mediu ca acțiuni ce formează fenomenul de protecție, ceea ce, în viziunea noastră, nu e chiar corect. Or, a proteja mediul nu înseamnă doar a-l conserva, pentru că

omului nu-i poate fi limitat, la un moment dat, accesul la toate componentele de mediu, ci dimpotrivă, le poate exploata prin folosire, însă în mod rațional.

Astfel, protecția mediului ar consta în folosirea rațională, dezvoltarea și conservarea factorilor de mediu pentru generațiile viitoare. Ideea folosirii raționale a componentelor de mediu ca acțiune de protecție este susținută de mulți autori consacrați domeniului, atât din țară [166, p. 20], cât și de peste hotarele ei [20, p.97], [117, p. 122-16], [182, p. 8-10], [184, p. 91-97].

O viziune interesantă de definire a protecției mediului identificăm la autoarea Anca Ileana Dușcă, care tratează diferit noțiunea de *protecție a mediului* de cea a *ocrotirii mediului*, prima cuprinzând-o pe cea din urmă. Adică, autoarea consideră că activitățile de protecție sunt: *ocrotirea*, conservarea și dezvoltarea sau ameliorarea acestuia, iar atunci când definește ocrotirea mediului, se spune că ***ocrotirea mediului înseamnă protecția acestuia***, prin diferite acțiuni legiferate, care scot de sub incidența omului speciile rare, pe cale de dispariție, precum și anumite spații geografice cu mare valoare naturală, declarate „monumente ale naturii” [59, p. 7].

După noi, protejarea și ocrotirea mediului înseamnă una și aceeași activitate, misiune a tuturor oamenilor, ce are ca finalitate conservarea și ameliorarea factorilor de mediu afectați în condiții normale de funcționare a întregii ecosfere. Mai mult, așa cum se exprimă renumiții autori britanici, elementele principale ale concepțiilor ce stau la baza protecției mediului conduc la o abordare de ansamblu, denumită reconcilierea omului cu natura și cu sine însuși [124, p. 136].

În doctrina națională, o abordare destul de largită a noțiunii de „protecție a mediului” o întâlnim în lucrarea autorului Radj Cărbune. În viziunea acestuia, „protecția mediului se ocupă cu:

- prevenirea, combaterea, preîntâmpinarea pagubelor;
- înlăturarea poluanților, care periclitează nemijlocit sănătatea oamenilor și mediul înconjurător, respectiv lichidarea, amortizarea efectelor poluărilor;
- dezvoltarea ambianței umane, a mediului antropic;
- o mai bună gospodărire a resurselor naturale,, [33, p. 56].

În opinia noastră, enumerarea unui șir larg de activități la definirea unei noțiuni este nepotrivită și exagerată. Or, toate aceste activități enumerate de autor (prevenirea, înlăturarea, dezvoltarea ambianței umane etc.) pot fi reduse ușor la acțiunea de folosire rațională a componentelor de mediu, conservarea și dezvoltarea lor. Mai mult, acțiunea de *prevenire* și cea de *preîntâmpinare a pagubelor*, menționată de autor, exprimă unul și același sens.

Acestea fiind arătate, definim noțiunea de „**protecție a mediului**” ca fiind un *ansamblu de activități reglementate ce constau în asigurarea folosirii raționale, dezvoltării și conservării factorilor de mediu prin diverse instrumente cu impact preventiv (economice, financiare, fiscale, administrative, manageriale, voluntare etc.)*.

Activitatea economică. Deși pare a fi clarificat, astăzi, sensul sintagmei „*activitate economică*”, cu tot ce înseamnă impactul ei negativ asupra componentelor de mediu, pentru contextul legislației de mediu, se mai cer anumite precizări. Or, în raport cu mediul, activitatea economică este privită dintr-o altă optică decât ar fi trebuit văzută în realitate.

După cum se exprimă remarcabilul autor român Vladimir Rojanschi, „într-o evaluare realistă, sistemul economic este *parțial „orb”*, vede unele lucruri și pe altele nu. Măsoară cu grijă și urmărește acele lucruri importante pentru cei care cumpără și cei care vând, cum ar fi hrana, îmbrăcămintea, bunurile manufacturate, munca și, într-adevăr, banii înșiși. Dar calculele economice ignoră adesea complet valoarea altor lucruri care sunt mai greu de cumpărat și de vândut: apa limpede, aerul curat, frumusețea munților, bogata diversitate a vieții de pădure, pentru a numi numai câteva. De fapt, „*orbirea*” parțială a sistemului economic curent este cea mai puternică forță din spatele a ceea ce înseamnă decizii iraționale față de mediul global” [152, p. 56-57].

Deci, în linii generale, toți cunoaștem ce presupune activitatea economică și care ar fi impactul negativ al acesteia asupra mediului, însă, ar mai fi necesar a concretiza spectrul activităților ce formează sistemul activității economice cu particularizarea activității antreprenoriale din conținutul acesteia, cu toate genurile sale, respectiv cu gradul diferit al acestora de impact.

Recurgem la aceste explicații, în condițiile în care chiar doctrina comercială interpretează și apreciază echivoc activitățile de afaceri, business, comerț, activitate comercială etc. care, de fapt, sunt activități cu specific aparte, respectiv cu grad de influență negativă asupra mediului diferit. Mai cu seamă, pentru că realizăm studiul instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul *activității economice*, ar fi necesar să ne referim și la acest aspect.

Așadar, până a trece la analiza impactului activității antreprenoriale asupra mediului, insistăm a ne referi la toate activitățile economice cu impact asupra mediului în ordinea arătată în Clasificatorul activităților din economia Moldovei (CAEM) [37]. Respectiv, potrivit listei activităților economiei naționale, la prima poziție (A) găsim agricultura, silvicultura și pescuitul, la a doua poziție (B) industria extractivă, iar la cea de a cincea poziție (E) identificăm distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare.

Prin urmare, se observă cu ușurință faptul că primele poziții ale clasificatorului activităților economice sunt ocupate de acele activități care vizează nemijlocit folosirea componentelor de mediu, fie prin extragere, prelucrare, distribuție sau prin gestionare a deșeurilor provenite din prelucrarea materiei prime (componente de mediu inițiale). Or, vedem că acestea sunt considerate activități principale ale economiei unei țări, în cazul de față, a Republicii Moldova¹.

Deci, nu mai încapă îndoială că activitățile ce implică utilizarea resurselor naturale sub formă de produse în scopul obținerii de bunuri ori servicii sunt considerate drept activități economice. Mai mult, potrivit pct. 5 din CAEM-2, **activitatea economică** are loc, atunci când resursele (echipamente, forță de muncă, tehnologii, materii prime, materiale, energie, resurse informaționale) sunt combinate într-un proces de producție cu scopul de a produce produse și bunuri (furnizarea de servicii).

Activitatea economică este caracterizată prin intrările de produse (bunuri sau servicii), procesul de producție și ieșirile de produse (bunuri și servicii) care pot fi furnizate terților.

Și totuși, din noțiune mai desprindem ideea că la baza calificării unor activități drept economice nu a stat doar utilizarea bunurilor, ci și prestarea diferitelor servicii care, de altfel, tot implică o folosință a bunurilor, printre altele, toate cu impact mai redus sau mai sporit asupra mediului. Or, chiar și activitățile profesionale, științifice, de învățământ, apărare națională, sănătate și asistență socială pot aduce prejudicii factorilor de mediu pe timpul prestării lor, nu mai vorbim de activitățile în domeniul construcțiilor, transport etc., toate conținute în CAEM-2.

Cu toate acestea, în unele surse de specialitate (manuale de drept comercial) românești, observăm o excludere a activităților care, de fapt, sunt cu caracter economic, din categoria celor economice, accentul fiind plasat mai mult pe activitatea comercială (de întreprinzător). Acest lucru se observă mai mult, atunci când se intitulează un compartiment ca fiind activități economice realizate doar de profesioniști-comercianți (spre ex., 1.2. Tipologiile de organizare a activității profesioniștilor-comercianților; și 1.2.1. Tipologiile (pre)societare, persoanele fizice autorizate care desfășoară activități economice [3, p. 15].

De cealaltă parte, literatura națională de specialitate [122, p. 62], [156, p. 41], [6, p. 17] (a dreptului comercial) include în spectrul activității economice toate activitățile de producere, executare de lucrări, prestare de servicii, comercializarea de produse fie că sunt sau nu cu scop

¹ potrivit pct. 30 din CAEM-2, activitatea principală este acea activitate care contribuie în cea mai mare măsură la valoarea adăugată totală a unității luate în considerare. Activitatea principală este identificată prin metoda ordinii descrescătoare (de sus în jos) și nu reprezintă, în mod obligatoriu, 50% sau mai mult, din valoarea adăugată totală a unității.

de profit, acestea formând obiectul principal al activității comerciale (de întreprinzător, de afaceri).

Astfel, când discutăm despre impactul activității economice asupra mediului, respectiv despre instrumentele de protecție a mediului contra activităților economice nu ne limităm doar la activitatea antreprenorială care și ea constă în activități de producere, de prestare a serviciilor, executarea lucrărilor și de comercializare a acestora, ci discutăm despre întregul spectru de activități umane îndreptate spre asigurarea nevoilor existențiale care implică utilizarea resurselor de orice fel necesare resetării serviciilor de orice categorie, fie că aceste activități sunt aducătoare de profit sau nu. De asemenea, mai trebuie de menționat aici că activitatea economică presupune un șir mai larg de activități, din care face parte și activitatea comercială, așa cum poate fi realizată de diferiți subiecți, alții decât întreprinzătorii, este vorba de subiecții ce desfășoară activități profesionale, de organizațiile necomerciale chiar. Or, potrivit art. 302 CC, *organizația necomercială este în drept să desfășoare activitate economică*.

Astăzi mulți mai sunt dintre cei care pun semnul egalității între activitatea economică și activitatea comercială, chiar și domeniul dreptului economic este adesea echivalat cu cel al dreptului comercial (dreptul afacerilor, antreprenorial), ceea ce nu e corect.

După cum susține și autorul Grigore Ardelean, dreptul economic, spre deosebire de cel comercial, intitulează ramura dreptului care abordează și probleme de drept public, cum sunt cele ce se referă la intervenția statului în economie, ca aspecte ale relațiilor în cadrul concurenței sau între profesioniști și consumatori, aspecte preponderent caracteristice dreptului privat [6, p. 19].

Și, în genere, nici activitatea de comerț, deși e și ea cu impact asupra mediului, nu poate fi echivalată cu activitatea comercială. Sub aspect *etimologic*, termenul „comerț” provine de la latinescul *commercium* care reprezintă o juxtaapunere a cuvintelor *cum* și *merx*, ceea ce înseamnă „cu marfă” [127, p. 3]. Respectiv, comerțul presupune totalitatea operațiunilor cu mărfuri ce, de fapt, urmăresc și au drept rezultat obținerea unor venituri.

În sens *economic*, „comerțul este acea activitate care are drept scop circulația bunurilor de la producător la consumator. În această accepțiune, comerțul constă în operațiunile efectuate din momentul producerii mărfurilor și al intrării lor în circulație până în momentul ajungerii acestora la consumator. Aceste operațiuni sunt realizate de comercianți, care sunt agenți economici diferiți de producătorii de mărfuri” [5, p. 16].

Comerțul reprezintă doar una din verigile lanțului activității antreprenoriale, iar ultima este o verigă din lanțul activității economice. Potrivit unor legi speciale ce reglementează activitatea de comerț în Republica Moldova, aceasta reprezintă „*activitatea de întreprinzător*

*inițiată în baza raporturilor stabilite în domeniul comercializării mărfurilor **produse, prelucrate sau procurate, precum și în domeniul executării diverselor lucrări și prestării serviciilor**, având drept scop satisfacerea intereselor economice private și asigurarea unei surse de venit”* [94].

Cu toate că în tot conținutul lucrării ne vom referi preponderent la impactul activității de întreprinzător asupra mediului, precum și la măsurile juridico-financiare de protecție a mediului aplicabile față de antreprenori, urmează a nu se înțelege că ne referim doar la aceasta, ci la toate activitățile economice, chiar și la cele desfășurate în afara relațiilor antreprenoriale.

În concluzie, sistematizând toate cele arătate, vom formula propria noțiune a activității economice după cum urmează: ***Activitatea economică** este o componentă principală a activității umane care se naște din nevoia acoperirii necesităților existențiale și care constă în orice fel de activitate (producere, prelucrare, comercializare sau prestarea oricărui tip de serviciu), fie că este sau nu aducătoare de profit.*

Instrumente juridico-financiare de protecție a mediului

Deși în esență tema lucrării vizează instrumentele economice-financiare de protecție a mediului, lucrarea se intitulează ca instrumente juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice. Am recurs la aceasta ținând seama de faptul că nici un instrument de protecție nu poate funcționa, dacă nu este reglementat juridic, iar în al doilea rând, aspectul financiar cuprinde tot ce presupune activitate economică, fiind finalitatea acesteia. De aceea, în conținutul lucrării vom ține să definim instrumentele juridico-financiare de protecție a mediului, având ca model în mod prioritar instrumentele economico-financiare, așa cum le numește doctrina de mediu, atât națională, cât și cea internațională.

Și totuși, mai este de menționat că în toată doctrina preocupată de protecția mediului nu se prea găsesc definiții ale instrumentelor economico-financiare, ci doar unele caracteristici generale pe seama cărora ar deveni posibilă înțelegerea fenomenului și formularea unei noțiuni.

Bunăoară, autorul moldovean Arcadie Capcelea începe a prezenta instrumentele economico-financiare de protecție a mediului prin a spune că „acestea sunt cele mai eficiente instrumente ale politicii ecologice (PE) care pot, pe de o parte, stimula sau penaliza operatorii economici, iar pe de altă parte, pot crea condiții de acumulare a resurselor financiare pentru realizarea măsurilor de protecție a mediului. Aplicarea acestor instrumente are ca efect introducerea considerentelor de mediu în mecanismul de piață și în prețurile care reflectă calitatea și raritatea resurselor naturale și a mediului, precum și costul de oportunitate a utilizării lor” [29, p. 117].

Autoarea Daniela Marinescu, în compartimentul ce descrie măsurile economice de protecție a mediului, până a da detalii despre acestea, doar enumeră anumite exigențe și cerințe cărora trebuie să corespundă arătând că ele urmează să satisfacă o serie de cerințe, ca de exemplu: „să fie eficiente, atât din punctul de vedere al protecției mediului, al sănătății umane, cât și din punct de vedere economic și să fie compatibile cu noul cadru instituțional și de conducere a programelor de protecție a mediului specifice fiecărei țări” [120, p. 108].

Renumitul academician român, Mircea Duțu, în una din lucrările sale, ce vizează și instrumentele economice de protecție a mediului, susține că „legislațiile naționale și practica diferitelor state au experimentat și aplicat o serie de pârghii economice și fiscale, precum taxele pentru emisii ori anumite produse, subvenții, fonduri specializate, redevențe administrative, cote de emisii negociabile, marca ecologică etc., menite să modifice atitudinea persoanelor fizice și juridice față de mediu” [63, p. 109-110].

Acestea fiind analizate, totuși ne rămâne fără răspuns sau, cel puțin, neclară instituția instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului în lipsa unei noțiuni concise și, în același timp, explicativă. În circumstanțele date, ne vedem obligați a mai răsfoi unele surse de specialitate de orice nivel pentru a afla mai multe despre respectivele instrumente de protecție a mediului.

Așadar, în una din surse găsim că „instrumentele pot fi calificate drept economice atunci când au un efect asupra estimării costurilor și beneficiilor diferitelor opțiuni politice deschise agenților economici. Utilizarea instrumentelor economice în scopul protecției mediului și dezvoltării durabile implică, prin urmare, creșterea costurilor activităților cu impact negativ asupra mediului sau reducerea costurilor activităților benefice mediului. Luarea deciziilor de către persoane fizice și companii se axează astfel pe obiectivele de mediu prin prețurile activităților. În acest sens, instrumentele economice pledează pentru utilizarea prețurilor mai presus de toate pentru a determina indivizii și companiile să își modifice comportamentul, flexibilitatea instrumentelor economice lasă companiilor și indivizilor grija de a-și alege modalitățile de intervenție, dar îi determină din punct de vedere economic să-și schimbe comportamentul, să promoveze protecția mediului” [116].

În alte surse de specialitate, prin referință la legislația Uniunii Europene, acolo unde se pune accentul pe economia verde, aceasta se definește drept „o economie care are ca obiectiv reducerea riscurilor de mediu și a problemelor ecologice și care optează pentru o dezvoltare economică durabilă, fără a cauza degradarea mediului” [2, p. 6].

Pe pagina oficială a Agenției de mediu, într-o manieră concisă, dar în același timp, destul de reușită se explică faptul că „*instrumentele economice*, sau instrumentele bazate pe legile

pieței, creează stimulente care încurajează competiția prin implementarea celor mai bune tehnologii, care conduc la îmbunătățirea performanțelor de mediu, astfel încât să se ajungă la satisfacerea intereselor societății, respectiv la reducerea poluării. Se mai susține aici că prin introducerea instrumentelor economice de mediu se urmărește să se modifice modul de producție și obiceiurile consumatorilor, în sensul dezvoltării unei atitudini responsabile față de mediu,, [2, p. 6].

Literatura străină de specialitate este mai bogată în definiții atribuite noțiunii de instrumente economico-financiare de protecție a mediului. În acest sens, un grup de autori unguri [2, p. 27] definesc instrumentele economice pentru protecția mediului ca fiind *mijloacele prin care se urmărește modificarea comportamentului agenților economici prin internalizarea costului de mediu sau de epuizare a resurselor naturale, prin operarea unor schimbări în structura de stimulare pentru respectivii subiecți.*

Autorul Mikael Skou Andersen propune următoarea definiție a instrumentelor economice: „acestea reprezintă o politică sau o combinație de politici care sunt menite să ofere stimulente financiare și de altă categorie, astfel încât utilizatorii de resurse naturale să plătească pentru costurile sociale ale gestionării și folosirii lor în scopuri economice” [1, p. 7].

În opinia altor autori străini, instrumentele economice de protecție a mediului sunt „abordări politice ce încurajează comportamentul operatorului economic prin impactul lor asupra condițiilor de piață, mai directe și prioritare decât cele prevăzute de directivele ce privesc metode sau mijloace de control al poluării sau utilizării resurselor naturale [160, p. 1].

După autoarea Alina Holt, instrumentele economico-financiare de protecție a mediului sunt definite ca fiind *un instrument de politică sau acțiune care are ca scop corectarea comportamentului agenților economici prin schimbarea stimulentei financiare ale acestora în vederea îmbunătățirii eficienței costurilor resurselor de mediu* [77, p. 187].

Dacă e să observăm, aproape toate noțiunile ce vizează instrumentele economico-financiare de protecție a mediului se califică drept instrumente ale politicii de mediu, iar în opinia noastră, deși unele politici pregătesc câmpul juridic al aplicării măsurilor economice, nu tot ceea ce prevede o strategie de mediu se transformă și în legi obligatorii. De aceea am opta pentru varianta în care instrumentele economico-financiare să fie privite ca măsuri prevăzute prin legi, anume din acest considerent insistăm a le numi instrumente juridico-financiare.

De altfel, abordarea noastră este mult mai directă și agresivă, într-un fel, față de operatorii economici, aceștia fiind lipsiți de posibilitatea alegerii și aplicării unor instrumente în funcție de posibilitățile și interesele lor, urmând a aplica măsurile deja impuse prin norme imperative.

Sistematizând toată informația ce abordează conceptul de instrument economic al protecției mediului, constatăm că acesta reprezintă o totalitate de pârghii cu caracter stimulat și coercitiv sub formă de măsuri cu caracter financiar, susținute legislativ, îndreptate spre a descuraja intenția subiecților activității economice în utilizarea excesivă și irațională a componentelor de mediu, fie în calitate de materie primă sau depozitare a deșeurilor rezultate din activități economice de orice fel, precum și acumularea de resurse financiare destinate remedierii componentelor de mediu afectate în mod evitabil, chiar dacă aceste activități au fost coordonate și admise de autorități. Din categoria acestora astăzi, sunt cunoscute măsurile sub formă de taxe, impozite, subvenții, asigurări, bursele de poluare, detaxări, dar și alte măsuri ce nu presupun în mod direct valori financiare, ci realizarea cărora sau abținerea de la anumite activități implică în mod indirect cheltuieli suplimentare sau neîncasarea sumelor așteptate de cei care desfășoară activități economice. Acestea s-ar referi la marca ecologică, ecodesignul, evaluarea și urmărirea ciclului de viață al produsului, achizițiile ecologice, marketingul ecologic etc., lista lor fiind neexhaustivă.

Deci, având la bază parametrii ce descriu dimensiunea instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, vom încerca să formulăm o noțiune proprie a acestora, fiind numite de noi instrumente juridico-financiare de protecție a mediului, însoțită și de o definiție cât de posibil succintă, dar sperăm și plină de înțeles.

***Instrumentele juridico-financiare de protecție a mediului** reprezintă măsuri de stimulare sau de constrângere în plan financiar, reglementate în vederea impunerii lor subiecților ce desfășoară activități economice cu impact negativ asupra mediului, urmărind scopul acumulării în mod anticipat a resurselor financiare destinate remedierii componentelor de mediu ce riscă în mod inevitabil a fi afectate.*

2.2. Clasificarea instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului

Necesitatea clasificării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, de fapt, se naște din cerința sistematizării lor în grupuri de instrumente comune după diferiți parametri, iar gruparea lor se impune din raționamente ce ar face posibilă înțelegerea mecanismului de funcționare, segmentului de aplicabilitate, autorităților responsabile de aplicare a lor, gradul de constrângere, categoria de subiecți ce urmează a le adopta etc. Mai mult, în condițiile în care respectivele instrumente s-au diversificat esențial în ultimul timp, necesitatea clasificării lor se face resimțită și la nivel de legiferare, interpretare și aplicare.

Și totuși, până a trece la clasificarea instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, urmează să arătăm locul lor în conținutul celorlalte categorii de instrumente de protecție a mediului, pentru că sunt recunoscute de doctrina în materie și altele decât cele cu caracter financiar.

Așadar, în sensul dat, merită a se face referință la clasificarea instrumentelor (în general) de protecție a mediului realizată de către autorul Arcadie Capcelea. Acesta împarte toate instrumentele de protecție a mediului, numindu-le instrumente ale politicii de mediu, în: [29, p. 117].

- instrumente administrative;
- instrumente economico-financiare;
- instrumente voluntare;
- instrumente informaționale și de conștientizare.

La categoria instrumentelor administrative, autorul include cadrul legal, precum și actele permissive sub forma autorizațiilor de mediu, licențelor, certificatelor ecologice etc., ceea ce, după noi, ar fi aceleași instrumente specifice operatorului economic, deci sunt instrumente economice sau așa cum le numim noi – instrumente juridico-financiare de protecție a mediului. Or, în cadrul activității economice respectivele instrumente au rolul supravegherii activității economice cu impact negativ asupra mediului, deci sunt aplicabile cu ocazia desfășurării activităților economice. Mai mult, plasarea de către autor a mărcii ecologice, ecodesignului, ecobalanței, achizițiilor ecologice (verzi), evaluarea ciclului de viață al produsului, la categoria mijloacelor voluntare, credem că nu este cea mai inspirată. De fapt, aceste instrumente arătate nu sunt altceva decât măsuri pe care operatorul economic este obligat a le implementa în cadrul activității sale, respectiv fac parte tot din categoria instrumentelor economice, cu toate că unele din ele s-au născut din inițiativa sa, inițial, în calitate de instrument de marketing pentru a atrage clienții cu produsele lor ecologice. Da, dar acestea mai târziu s-au transformat în standarde de producere și comercializare recunoscute și impuse de lege tuturor agenților economici, prin urmare, acestea înclină mai mult spre apartenența la categoria de instrumente economice ce implică și resurse financiare din partea celor care urmează a le respecta. Respectiv, vedem în contextul dat necesitatea reglementării lor în scopul impunerii prin norme juridice, de aceea și insistăm a transforma instrumentele economico-financiare (care actualmente includ și măsuri benevole) în instrumente juridico-financiare de protecție a mediului.

În același context, încadrarea de către autor a marketingului ecologic și a mărcii ecologice în categoria instrumentelor informaționale și de conștientizare, de asemenea, este

nepotrivită, deoarece acestea constituie instrumente specifice doar circuitului economic al produselor, iar aspectul informării consumatorului despre conținutul și modul de utilizare a acestora nu are decât să diminueze impactul lor negativ asupra mediului. Mai mult, din perspectiva încheierii ciclului lor de viață, atunci când vor deveni deșeuri, informarea consumatorului în privința depozitării lor, trimiterii spre reciclare etc., constituie o obligativitate a producătorului-agent economic, respectiv acesta este un instrument cu caracter economico-financiar ce-l vizează, în mare parte, doar pe el.

În concluzie, considerăm că instrumentele de protecție a mediului încadrate de doctrină în categoria instrumentelor administrative, voluntare și de informare, în esența lor țin de domeniul activității economice, respectiv sunt instrumente economice de protecție a mediului.

Fiind clarificată poziția noastră referitoare la conceptul clasificării instrumentelor de protecție a mediului, nu ne rămâne decât să arătăm că în compartimentul instrumentelor arătate mai sus, considerate de autorul A. Capcelea pur economico-financiare, le include doar pe următoarele:

- instrumentele economice;
- instrumentele de piață;
- instrumentele financiar-creditare.

La categoria instrumentelor economice, autorul atribuie: plățile de emisii; impozitele pentru utilizarea resurselor naturale; plățile pentru produsele ecologice periculoase; plățile de responsabilitate; garanțiile de performanță și sistemele de depozit. În categoria instrumentelor de piață sunt incluse cele ce se referă la sistemul de permise comerciale de poluare; permisele de emisii și de calitate a mediului; drepturile și permisele comerciale de utilizare a resurselor naturale.

Instrumentele financiar-creditare presupun, în viziunea autorului, subvențiile ecologice; fondurile ecologice; fondurile ecologice de compensații și băncile pentru protecția mediului [29, p. 117].

Potrivit unor autori români, preocupați exclusiv de aspectul economic al protecției mediului, măsurile directe specifice politicilor de mediu se concretizează în utilizarea următoarelor instrumente:

- **„Legislative**, prin care se asigură un nivel ridicat de protecție a stării mediului și impun respectarea obligațiilor cuprinse în acordurile și convențiile internaționale pe probleme de mediu.

- **Economice**, taxe, subvenții, sisteme de consignație, acreditive de mediu, permise de poluare negociabile – care acționează în vederea internalizării externalităților de mediu,

corectează prețul și contribuie la o utilizare rațională a resurselor naturale, diminuează nivelul emisiilor de poluanți și asigură un management eficient al deșeurilor.

▪ **De sprijin orizontal,** asigură stimularea cercetării științifice pentru dezvoltarea unor tehnologii mai puțin poluatoare sau corective, dezvoltă sisteme de informare publică și educare ecologică. Măsurile indirecte utilizate pentru aplicarea politicii de protecție a mediului se referă la acțiunile privind simplificarea procedurilor juridice și a reformelor legislative și transparența acestor procese, accesul la proprietate, modificarea opticii privind modul de utilizare al terenurilor” [150, p. 103].

În ce vizează, la modul direct, măsurile economice de protecție a mediului, acestea privesc armonizarea politicilor economice cu cele de mediu în contextul programelor de ajustare structurală și sectorială.

În literatura internațională de specialitate întâlnim și alt stil de clasificare a instrumentelor economice de protecție a mediului. Bunăoară, Th. Panayoutou, împarte toate instrumentele economice în două grupe: instrumentele de piață și instrumentele de comandă și control, iar acestea luate împreună se referă la:

- drepturi de proprietate;
- crearea de piețe specifice;
- instrumente fiscale;
- sisteme tarifare;
- instrumente financiare;
- instrumente de răspundere;
- obligațiuni de performanță și sisteme de rambursare a depozitelor.

După autoarea Tania García López, există diverse clasificări pentru instrumentele economice care ar trebui clasificate după cum urmează:

1. Taxe: taxe de descărcare, de gestiune, taxe pentru servicii prestate, taxe pentru produse, taxe administrative, diferențierea prin impozite.
2. Ajutor financiar: subvenții, credite soft, reduceri de impozite.
3. Sisteme de expediere.
4. Crearea pieței: schimb de drepturi de emisie, intervenție pe piață, asigurare de răspundere civilă.
5. Stimulentele financiare pentru asigurarea conformității: taxe de neconformitate, depozite finale bune.

Același autor indică o altfel de clasificare a instrumentelor economice, anume cea care distinge între:

- Instrumentele economice la nivel macroeconomic, în cadrul acestora, ar include: asigurări de mediu, certificate de emisii negociabile, fonduri, subvenții, deduceri fiscale și obligațiuni finale bune.
- Instrumente economice la nivel microeconomic, în cadrul cărora ar fi incluse următoarele: taxe și impozite, amenzi și penalități, acțiuni de compensare și restabilire [72, p. 254].

După o altă clasificare mai generalistă, realizată de autorul Michael Böcher, există diferite tipuri de instrumente de control al poluării, în funcție de mecanismele pe care le utilizează. Aceste instrumente ar putea fi catalogate după cum urmează:

- *Instrumente informaționale sau persuasive* prin care operatorii economici încearcă să influențeze deciziile oamenilor oferindu-le informații despre impactul acțiunilor lor asupra mediului. Acest lucru se face prin etichetarea ecologică.
- *Instrumente de cooperare*. Acestea sunt cele care utilizează mecanisme de coordonare, fie între actori privați, fie între actori publici și privați, pentru a ajunge la acorduri voluntare cu scop de protecție a mediului (de ex: certificarea de mediu).
- *Instrumente economice* ce utilizează prețurile ca semnale ale pieței pentru a încuraja sau descuraja comportamentul față de mediu (de ex: impozitele și taxele de mediu).
- *Instrumente de reglementare* prin care se prescrie comportamentul ce urmează a fi adaptat de consumatori, precum și acțiunile ce urmează a fi evitate sub sancțiunea aplicării răspunderii civile, contravenționale sau penale, după caz [22, p. 14-22].

În una din consacratele lucrări ale autorului australian Ralf Buckley [26, p. 80-81], găsim o clasificare destul de inspirată a instrumentelor economice de protecție a mediului, în varianta ce urmează:

1. *Instrumentele utilizate pentru controlul daunelor aduse mediului care includ:*
 - taxe și impozite pentru daune ecologice care se subclasifică în:
 - ✓ *taxele de emisie;*
 - ✓ *taxele de protecție a mediului;*
 - ✓ *taxele de dezvoltare;*
 - impozite la intrare;
 - drepturi și credite de daune pentru mediu, cum ar fi:
 - ✓ *drepturile de emisie (plase, bule, compensări);*
 - ✓ *credite de reducere a emisiilor;*

- ✓ *credite de dezvoltare transferabile;*
 - ✓ *obligațiuni și garanții de performanță;*
 - ✓ *subvenții și recompense;*
 - ✓ *concesiuni fiscale și reduceri.*
2. *Instrumentele utilizate pentru controlul consumului de resurse naturale ce includ:*
- cote tranzacționabile (de ex., în silvicultură, pescuit și aprovizionare cu apă).
 - chiriile resurselor și redevențele;
 - tarifele glisante pentru utilități.
3. *Instrumentele care afectează atât daunele, cât și consumul care includ:*
- accize diferențiale, taxe de vânzare și tarife;
 - depozite rambursabile;
 - impozite largi precum salarizarea și impozitele pe câștigurile de capital.

Cu toată această diversitate a clasificării, așa cum susține și autoarea Alina Holt [77, p. 90], cea mai răspândită și folosită clasificare a instrumentelor economice pentru controlul poluării și managementul resurselor naturale este cea realizată de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, conform căreia instrumentele politicii de mediu sunt” [136, p. 2]:

- *taxele de emisii* se concretizează în plăți directe ce au la bază anumite măsurători sau estimări ale cantității și calității poluantului. Taxele de emisie acoperă o gamă largă de poluanți, adesea în combinație cu amenziile privind nerespectarea reglementărilor;

- *taxele utilizatorului* reprezintă plăți pentru acoperirea costurilor serviciilor colective furnizate și care sunt, în primul rând, folosite de către autoritățile locale ca un procedeu de finanțare, de exemplu, pentru colectarea și tratarea deșeurilor solide și a apei uzate canalizate;

- *taxele pe produs* se aplică asupra produselor care creează poluare mai mare, atunci când sunt produse, consumate sau îndepărtate, fiind instituite în vederea modificării prețurilor relative.

- *amenziile de neconformare* sunt impuse acelor poluatori care nu respectă cerințele și reglementările operative ale politicii de mediu;

- *sistemele de rambursare a garanției* reprezintă plăți făcute la achiziționarea unui anumit produs, plăți ce sunt rambursate în întregime sau parțial în momentul în care produsul este returnat vânzătorului sau unei unități de tratare specializată;

- *licențele, drepturile și cotele de poluare* (comercializabile, transferabile) se bazează pe argumentul conform căruia orice majorare a emisiilor sau a utilizării resurselor naturale trebuie să fie compensată de o reducere a unei cantități echivalente de emisii, uneori chiar mai mare. De exemplu, atunci când prin lege se stabilește un anumit plafon al nivelului de emisii,

firmele poluatoare care depășesc acest plafon vor trebui să cumpere „drepturile” sau licențele de poluare de la alte firme aflate în aceeași zonă și cărora li se cere să-și micșoreze emisiile cu o cantitate egală cu poluarea suplimentară emisă prin noua activitate;

- *garanțiile de performanță* se utilizează în vederea corectării comportamentului poluatorilor și presupun plata unor depozite sub forma unei garanții, pentru a garanta respectarea cerințelor de mediu sau ale utilizării raționale a resurselor naturale. Această garanție va fi rambursată când poluatorii fac dovada respectării cerințelor de mediu impuse.

În ce privește clasificarea instrumentelor economice de protecție a mediului prevăzute de legislația Republicii Moldova, cea mai extinsă și relevantă clasificare o întâlnim nu în sursele de specialitate (teze, articole științifice, manuale etc.), ci chiar pe pagina oficială a Agenției de Mediu.

Potrivit informației sistematizate pe portalul Agenției, „instrumentele economice de mediu sunt de două tipuri:

- ***coercitive*** (de constrângere) ce se referă la taxe, penalități sau la alte forme prin care se urmărește conformarea cu legislația în vigoare;

- ***stimulative*** ce se referă la subvenții, împrumuturi sau la alte mecanisme de stimulare a consumatorilor și producătorilor în vederea schimbării comportamentului față de mediu și la creșterea veniturilor pentru investiții de mediu” [88].

Ce e drept, informația citată din sursa la care ne referim pune la baza clasificării instrumentelor de protecție a mediului și sistemul respectivelor măsuri aplicabile în alte state.

În cele din urmă, succint vom arăta toate instrumentele ce se încadrează în aceste cinci mari categorii menționate mai sus, nu înainte de a veni cu precizarea că în Republica Moldova acestea se fundamentează pe principiul „poluatorul plătește” și principiul „responsabilitatea extinsă a producătorului”, menite să determine schimbarea comportamentului producătorului de rând cu cel al consumatorului în activitatea de producere și consum, adoptând un comportament precaut și prietenos mediului.

I. Sistemul de taxe pentru utilizarea resurselor naturale prevăzut în conținutul Codului fiscal al Republicii Moldova, care stabilește în compartimentul Titlului III:

- 1) taxa pentru apă;
- 2) taxa pentru efectuarea prospecțiunilor geologice;
- 3) taxa pentru efectuarea explorărilor geologice;
- 4) taxa pentru extragerea mineralelor utile;
- 5) taxa pentru folosirea spațiilor subterane în scopul construcției obiectivelor subterane, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile;

6) taxa pentru exploatarea construcțiilor subterane în scopul desfășurării activității de întreprinzător, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile;

7) taxa pentru lemnul eliberat pe picior [39].

II. Sistemul de plăți pentru poluarea mediului, reglementat prin Legea nr.1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului (art. 6, 9 și 10) ce include:

1) plata pentru emisiile de poluanți ai surselor staționare în aerul atmosferic;

2) plata pentru deversări de poluanți cu ape uzate:

- în resursele de apă și sistemele de canalizare;

- în rezervoare receptoare, câmpuri de filtrație, colectoarele canalelor de scurgere pentru must de dejecții animaliere;

- cu evacuările de apă din bazinele piscicole și cu scurgerile din averse de pe teritoriul întreprinderilor (ape meteorice),

3) plata pentru depozitarea deșeurilor în amplasamente autorizate (depozite de deșeuri) [104].

Drept remarcă la modul de percepere a plăților pentru emisii de poluanți în atmosferă, pentru deversarea de poluanți cu ape uzate, precum și pentru depozitarea deșeurilor are loc prin anticipație, fapt apreciat de doctrina actuală la care ne alăturăm și noi. Or, potrivit pct. 5 din Anexa nr. 3 la Ordinul nr.15/2019 al MADRM, plățile pentru poluarea mediului se calculează de sine stătător de către poluatori și se achită la bugetul de stat anual, până la data de 25 a lunii februarie a anului următor de gestiune, cu prezentarea Dării de seamă respective Serviciului Fiscal de Stat.

Printre altele, potrivit unui studiu realizat în domeniul aplicabilității instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului [163, p. 85], în țara noastră funcționează încă din 1998 un sistem foarte cuprinzător de plăți pentru emisii care vizează cca 1000 de poluanți ai aerului, 27 de poluanți ai apei și cinci tipuri diferite de deșeuri. În unele cazuri, valorile emisiilor limită admisibile, moștenite din perioada sovietică, sunt mai stricte decât cele din UE. Valoarea nominală a plății pentru o unitate de poluare a rămas neschimbată din 1998.

Deși plățile pentru emisia unor poluanți ai aerului sunt mari pe fondul altor state din CSI, comparate cu nivelul plăților percepute în țările din Vest, ele rămân foarte mici (de ex: în 2001, pentru o tonă de SO emisă în Moldova se percepea o plată de 30 USD, în comparație cu 1 USD în Federația Rusă și 1800 USD în Suedia).

De asemenea, potrivit studiului în discuție, amenzile pentru nerespectarea normelor de mediu sunt foarte mici și echivalează cu 3-5 salarii minime (aproximativ 4,5 – 7,5 USD) pentru încălcarea accidentală a cerințelor și crește de cinci ori, dacă sunt depășite emisiile limită

admisibile. Aplicarea amenzilor a fost, în permanență, un punct slab, reflectând, pe de o parte, rezultatul politicii de reducere a numărului inspectorilor de mediu promovate în ultimii ani, iar pe de altă parte, existența plăților neoficiale.

III. Taxa pentru mărfurile, care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului prevăzute de Legea nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului (art. 11) care se aplică pentru următoarele categorii de mărfuri:

- 1) mărfurile indicate în Anexa nr. 8 la Legea nr. 1540/1998
- 2) ambalajul primar din materiale plastice (clasificat la pozițiile tarifare 3923 21 000, 3923 29 și 3923 30) care conține produse;
- 3) ambalajul primar compozit care conține produse;
- 4) ambalajul primar din aluminiu (clasificat la poziția tarifară 7612) care conține produse [104].

IV. Mecanismul responsabilității extinse a producătorului.

Mecanismul de „*responsabilitate extinsă a producătorului*” reprezintă totalitatea de obligații impuse producătorilor, fie individual, fie colectiv, pentru recuperarea și valorificarea sau reciclarea produselor scoase din uz, care a fost introdus în Republica Moldova odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 209/2016 privind deșeurile (art. 12). Este un concept nou utilizat în politica de mediu, care acționează pentru prevenirea poluării și minimizarea deșeurilor, stimulând producția curată, bazat pe principiul „poluatorul plătește” [88].

V. Fondul Ecologic Național (FEN) este un instrument economic, instituit în cadrul bugetului de stat, fiind destinat finanțării programelor și proiectelor în domeniul protecției mediului, aflat în gestiunea Ministerului Mediului.

Deci, având la bază toate conceptele de clasificare a instrumentelor economice de protecție a mediului arătate mai sus, în cele ce urmează vom prezenta un concept propriu de clasificare a lor care, de fapt, vine să regroupeze toate aceste instrumente după o altă logică și consecutivitate.

Astfel, după noi, instrumentele economico-financiare (juridico-financiare) urmează a fi clasificate în:

1. Instrumente economico-financiare anticipative de protecție a mediului care includ:

➤ *taxele pentru utilizarea componentelor de mediu* percepute în prealabil și care se alcătuiesc din:

- ✓ taxele pentru import al bunurilor cu impact asupra mediului;
- ✓ taxele pentru mărfurile care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului;

- ✓ taxele pentru prestarea serviciilor și executarea lucrărilor cu impact;
- plățile pentru poluarea mediului;
- costurile pentru realizarea misiunii de protecție a mediului
- ✓ costurile internalizate în prețul produsului;
- ✓ costurile pentru realizarea cu anticipație a măsurilor de autoprotecție contra efectelor negative asupra mediului;
- garanțiile financiare destinate protecției mediului prin ameliorare:
 - ✓ fondurile ecologice;
 - ✓ contractele obligatorii în domeniul protecției mediului;
- achizițiile verzi;
- autorizarea activităților cu impact prin sistemul de permise și licențe.

2. Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în misiunea comună de protecție a mediului:

- ecodesignul;
- etichetarea ecologică;
- ecomarketingul;
- sistemul de returnare a ambalajului.

3. Instrumente economico-financiare de stimulare a inițiativei agentului economic în a recurge la metode și tehnologii inofensive mediului

- subvențiile;
- împrumuturile preferențiale;
- obligațiunile verzi;

4. Instrumente economico-financiare de control în domeniul respectării standardelor de protecție a mediului

- urmărirea ciclului de viață al produsului;
- controlul integrat al poluării;
- supravegherea procesului de producție;
- raportarea entităților economice despre performanțele în domeniul protecției mediului;
- acordurile ecologice de reducere a impactului activității economice asupra mediului.

Acesta fiind stilul grupării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, mai insistăm a veni cu constatarea că lista instrumentelor nu este una exhaustivă, urmând a fi completată cu noi și noi instrumente de protecție determinate de noile necesități prin care va

trece omenirea, iar acest fapt, în mod evident, va determina și revizuirea periodică a conceptului de clasificare, atât cel prezentat de noi, cât și cele existente diferit în întreaga lume. De asemenea, mai ținem să precizăm că următoarele două capitole ale lucrării sunt structurate anume după varianta prezentată mai sus, fiind toate expuse prin detalii în aceeași consecutivitate.

2.3. Principiile și funcțiile de bază ale instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului

Specific dreptului, dar nu numai, orice instituție are la baza reglementării și aplicabilității unele principii ce exprimă viziuni generale despre necesitatea consacrării urmărind, în același timp, traseul funcționalității lor, fără a admite oarecare abateri. Or, potrivit noțiunilor unanim recunoscute, principiile dreptului sunt idei călăuzitoare, directive ce ghidează decizia legiuitorului exprimată prin legi în privința admiterii, interzicerii sau prescrierii comportamentului uman în societate în raport cu semenii săi, iar în contextul lucrării noastre, în raport cu factorii de mediu.

Așadar, făcând parte din principiile instituțiilor dreptului, principiile ce fundamentează conceptul reglementării instrumentelor economico-financiare țin seama, în primul rând, de aspectul economic al activităților cu impact asupra mediului, încercând să regleze prin măsuri de ordin financiar comportamentul subiecților ce desfășoară aceste activități.

De fapt, multe din principiile ramurale, specifice ramurii de drept al mediului, sunt proprii instrumentelor economico-financiare. Aici amintim principiul poluatorul plătește sau principiul precauției ori așa cum este reglementat în conținutul Legii apelor (Capitolul IX), principiul recuperării costurilor, dar nu numai. De aceea, pentru că la această dată doctrina, iar mai cu seamă legislația de mediu încă nu cunoaște și nu reglementează separat prea multe principii specifice instrumentelor economice de protecție a mediului, în conținutul lucrării de față vom încerca să selectăm și să adaptăm diferite principii fundamentale ale ramurii de drept al mediului la cadrul instrumentelor economico-financiare arătând baza lor legală și conceptuală.

Așadar, în menționarea principiilor și descrierii lor, vom începe de la principiile fundamentale trecând ulterior la cele strict specifice instrumentelor economice de protecție a mediului identificate în literatura națională de specialitate după cum urmează:

Principiul „poluatorul plătește” este cel mai cunoscut în materie de protecție a mediului, mai ales în ce privește aspectul economico-financiar de exploatare a componentelor de mediu, fiind și principiul pe care se fundamentează întreaga instituție a instrumentelor economice de protecție.

Adoptat, pentru prima dată, de către OCDE în 1972, principiul în discuție viza cerința imputării poluatorului a cheltuielilor privind măsurile adoptate de autoritățile publice pentru ca mediul să fie menținut într-o stare acceptabilă. El se inspiră din teoria economică, potrivit căreia costurile sociale externe, care însoțesc producția, trebuie să fie internalizate, adică să fie luate în calcul de toți agenții economici în costurile lor de producție [62, p. 242].

O tălmăcire a sensului măsurilor economice de protecție a mediului, potrivită bine cu esența principiului „poluatorul plătește”, o identificăm în doctrina națională în conținutul lucrării semnate de autorul Grigore Ardelean. În viziunea domniei sale, prin acesta s-ar înțelege că agenții economici care desfășoară activități cu impact asupra mediului trebuie să-și planifice cheltuielile investiționale în modul în care acestea să includă și costul realizării unor măsuri de prevenire a poluării (instalarea unor filtre, achiziționarea unor echipamente necesare izolării locului unde se va produce o eventuală catastrofă ecologică etc.), acordându-se astfel prioritate conservării factorilor de mediu în raport cu profitul realizat prin activități economice [7, p. 48].

Într-o altă opinie, principiul avut în vedere privește doar internalizarea parțială a costurilor, care permite impunerea de taxe ori redevențe de către autoritățile publice [119, p. 63].

Evident, punctele de vedere rezultate din tălmăcirea destinației principiului enunțat sunt de o mare diversitate. În acest sens, se menționează că semnificația acestui principiu poate îmbrăca mai multe forme, precum: instituirea de norme antipoluare, utilizarea unei fiscalități incitative, definirea unui regim de răspundere obiectivă, independentă de culpă pentru prejudiciul ecologic [62, p. 243].

După părerea noastră, principiul „poluatorul plătește” constituie fundamentul altor principii care, de fapt, devin mai apropiate instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului. Vorbim aici de principiul recuperării costurilor, consacrat expres prin textul legii apelor (Cap. IX), dar și principiul priorității scopului de protecție a mediului în raport cu cel al satisfacerii intereselor economice. Or, potrivit art. 3 lit. a) al Legii 1515/1993 se promovează de titlu principiu *prioritatea scopurilor și activității de protecție a mediului în cadrul realizării intereselor de ordin economic și social-uman ale populației pentru prezent și viitor*.

În final, îl cităm pe autorul G. Ardelean care, pe bună dreptate, constată că „în pofida aplicabilității de decenii bune a principiul de față, la nivel european, conținutul și esența sa rămân încă neclarificate pe deplin și nevalorificate în deplinătatea conținutului la care se referă” [10, p. 135].

Principiul precauției, cunoscut pentru prima dată din conținutul Declarației Conferinței ONU de la Rio de Janeiro din 1992, enunță ideea că, în caz de risc de pagube grave ori inevitabile, absența certitudinii științifice absolute nu poate servi ca pretext pentru a amâna

adoptarea de măsuri efective privind prevenirea degradării mediului. Cu toate acestea, debaterile de până acum nu au reușit să stabilească un sens exact și unic al principiului, care poate fi interpretat fie ca o atitudine de prudență rezonabilă, care nu implică în mod necesar căutarea unei răspunderi, fie ca un nou fundament de răspundere în univers incert [63, p. 117].

De multe ori, acest principiu este confundat cu principiul prevenirii, în pofida faptului că acesta din urmă devine aplicabil riscurilor certe, iar principiul precauției are menirea de a impune măsuri din momentul sesizării unor riscuri incerte de producere, dar care, prin potențialitatea și ireversibilitatea lor, pot genera anumite prejudicii mult mai specifice în constatare, evaluare și reparare din cauza necunoașterii chiar în plan științific [7, p. 47]. După cum mai susține același autor, principiul precauției, venit din spațiul juridic occidental și situat între principiul prevenirii și principiul reparării prejudiciului, constituie o alternativă destul de favorabilă pentru cei care desfășoară activități economice cu impact asupra mediului, care în schimbul sistării acestor activități ar fi mai preferabil să suporte anumite costuri din contul cărora va fi posibilă gestionarea riscului, mai puțin cunoscut, de daune sau chiar repararea promptă a prejudiciului adus mediului cu potențiale repercusiuni asupra persoanei.

După cum menționam și în alte lucrări, „activitățile cu impact asupra mediului nu pot fi interzise cu desăvârșire, doar înseși necesitățile existențiale ale omului implică utilizarea resurselor naturale, producerea, comercializarea, prestarea serviciilor etc. Însă, limitarea unor activități periculoase este posibilă, iar a celor cu impact, în același timp necesare dezvoltării economice, trebuie să se desfășoare controlat, riscul cărora poate fi garantat cu resurse financiare din contul agenților economici, percepute în prealabil și destinate refacerii componentelor afectate” [175, p. 270].

Principiul răspunderii pentru prejudiciul viitor (răspunderea pozitivă) a fost adaptat și aplicat cu scopul consolidării cadrului juridic necesar procesului de prevenire a riscurilor viitoare, incerte, dar de o potențialitate plauzibilă, iar mai nou, doctrina încearcă să fundamenteze pe acest principiu regimul unei răspunderi aplicată cu anticipație pentru prejudiciile ce urmează să se producă în viitor [10, p. 137]. Același autor susține, în acest sens, că măsurile de responsabilizare pentru prejudiciul ecologic urmează a fi strămutate din „spatele” momentului producerii prejudiciului în „fața” acestui moment, atunci când la orizont apar primele semne de pericol, fără a se lăsa așteptate și consecințele negative, iar respectivele semnale sunt evidente chiar din momentul inițierii activității economice. Or, în același sens, autoarea D. Mîrzac (Mititelu) [123, p. 27-28], afirmă că principiul precauției este unul de anticipație, prejudiciul nu s-a produs, iar eventualitatea producerii lui nu este demonstrată în mod incontestabil și nici demonstrabilă.

Devenită o realitate juridică, deși încă contestată de unii, principiul precauției reprezintă o expresie a răspunderii întemeiate pe incertitudine, o răspundere fără obiect, dar care în mod paradoxal s-a impus nu numai în doctrină, ci și în dreptul pozitiv. Acest principiu vizează, de fapt, orice atitudine adoptată în vederea inițierii sau admiterii unei activități care implică posibilitatea presupunerii rezonabile că aceasta poate genera un pericol mediului sau sănătății omului [7, p. 43].

Cea mai mare susținere legislativă i se atribuie respectivului principiu prin Legea cu privire la plata pentru poluare unde, practic, fiecare nomă transpune acest principiu, plata fiind făcută adesea cu anticipație, în avans. De altfel, majoritatea taxelor și plăților de poluare sunt percepute în prealabil prin toate sistemele – cel de permise, autorizare, licențiere etc., precum și taxele pentru introducerea în circuit a mărfurilor (prin producere sau import) care în procesul utilizării lor pot cauza daune de mediu, de multe ori nedetectabile momentan, dar cu impact ireversibil.

Principiul recuperării costurilor constituie o emanație a principiului „poluatorul plătește”, fiind reglementat expres în conținutul Legii apelor (art. 54). Potrivit normei, pentru atingerea obiectivelor respectivei legi, se aplică principiul recuperării integrale a costurilor legate de folosința apelor, inclusiv evaluarea deplină a costului apelor drept component al mediului și resursă naturală, în temeiul unei analize economice a folosinței apei și cu respectarea principiului „poluatorul plătește”. În sensul acestei norme, după cum prevede alin. (2), analiza economică cuprinde calculele relevante necesare realizării principiului recuperării costurilor serviciilor legate de folosința apei, având în vedere prognozele pe termen lung referitoare la cererea și la oferta de apă în districtele bazinelor hidrografice, și, în cazul în care este necesar, cu estimarea volumului, a prețurilor și a costurilor asociate serviciilor legate de utilizarea apei și cu estimarea investițiilor relevante. Printre altele, norma de la alin. (3) al aceluiași articol, despre care discutăm, precizează că sistemul taxei pentru apă este reglementat de Codul fiscal.

Principiul priorității scopului de protecție a mediului în raport cu cel al satisfacerii intereselor economice.

Recunoscând problema protecției mediului ca reprezentând un obiectiv de interes național deosebit de important, a cărui realizare condiționează însăși existența umană, s-a evaluat raportul dintre succesul dezvoltării economico-sociale și perspectivele de dezvoltare a mediului, stabilindu-se astfel o legătură indisolubilă între acești factori, respectiv atribuindu-i factorului de mediu o importanță primordială și sporită [166]. Or, după cum mai afirmă autorii citați, pe baza acestui principiu, toate activitățile trebuie să fie aduse în conformitate cu necesitățile de protecție a mediului, renunțând, în același timp, la activitățile poluatoare sau cauzatoare de daune mediului.

Principiul dat presupune că folosirea resurselor naturale se admite numai în acele limite și domenii care ar exclude posibilitatea înrăutățirii condițiilor de mediu.

La nivel legislativ, principiul în discuție își găsește reflectarea în art. 36, 37, 59 ale Constituției Republicii Moldova și în legile organice care reglementează domeniul de folosire și protecție a factorilor de mediu. Bunăoară, potrivit art. 3 alin. 2 din Legea nr.440/1995 [95] *în zona de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă se instalează un regim special de activitate economică*, fapt ce ne vorbește despre prioritatea protecției apei în fața celei de utilizare a ei în scopuri economice.

Acestea fiind clarificate, după cum spuneam anterior, în textul de mai jos ne vom referi la unele principii identificate în literatura de specialitate [29, p. 118], care reflectă nemijlocit legătura lor cu instrumentele economico-financiare de protecție a mediului:

Principiul introducerii plăților sau impozitelor pentru utilizarea resurselor naturale, produselor ecologic periculoase și poluarea mediului.

Deși principiul adus în discuție este unul atotcuprinzător, referindu-se la aspectul folosirii cu plată a componentelor de mediu, totuși accentuează un trio de valori ce se cer a fi protejate de principiu: anume utilizarea resurselor naturale; produselor ecologic periculoase și admiterea poluării mediului cu condiția suportării costurilor în mod anticipat prin intermediul impozitării.

Principalul efect al consacării respectivului principiu, raportat la instrumentele economico-financiare de protecție a mediului, îl constituie impunitatea stabilită prin art. 11 din Legea nr. 1540/1998 cu privire la plata pentru poluarea mediului. Potrivit textului normei invocate, subiecți ai taxei reglementate de prezentul articol sunt persoanele juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, și persoanele fizice care desfășoară activitate de întreprinzător, sub orice formă stabilită de legislație. Mai mult, acest principiu servește și baza impunerii fiscale stabilită prin multe legi ce reglementează regimul juridic al folosirii diferitelor componente de mediu, având continuitatea în legislația fiscală (Codul fiscal).

Bunăoară, și legislația apelor, și legislația silvică, și cea a subsolului prevăd pentru folosirea resurselor naturale anumite taxe, făcând trimitere la Codul fiscal sau la instrucțiuni care stabilesc modul de calcul al fiecărui tip de taxă.

Principiul compensării de către întreprinderi, organizații, cetățeni a daunei cauzate mediului nu face decât să concretizeze obligația cu caracter pecuniar al fiecărui subiect care a adus atingere factorilor de mediu ce constă în remedierea acestora.

De altfel, respectivul principiu își găsește bază juridică în conținutul legii-cadru, nr. 1515/1993 (art. 3 lit. c), [103] ce prevede responsabilitatea tuturor persoanelor fizice și juridice pentru prejudiciul cauzat mediului; prevenirea, limitarea, combaterea poluării, precum

recuperarea pagubei, cauzate mediului și componentelor lui din contul celor care au admis (chiar și inconștient sau din neglijență) dauna.

Principiul realizării de către întreprinderi a măsurilor de protecție a mediului în baza propriilor resurse sau a creditelor pune baza reglementării obligației de suportare de către agenții economici a cheltuielilor legate de prevenirea daunei. Or, dacă potrivit cadrului juridic general, pe lângă taxele concrete impuse operatorilor economici care desfășoară activitate cu impact, aceștia au și obligația de a întreprinde toate măsurile necesare protecției mediului, principiul în discuție ar extinde câmpul juridic de cuprindere a cheltuielilor necesare chiar și măsurilor de prevenție, de ce nu și celor de salvare (prejudiciu de salvare) realizate de către subiecții cu statut de potențiale victime ale poluării, inițial, din contul lor. De asemenea, același principiu ar pune și baza reglementării, impunerii chiar la acordarea de credite preferențiale antreprenorilor care prin activitatea lor aduc atingere mediului, iar un anumit procent din aceste sume să fie destinate măsurilor, evident, economico-financiare de protecție a mediului. De altfel, în statele europene de mult timp sunt cunoscute creditele de mediu, bursele de mediu și chiar băncile de mediu despre care vom discuta în compartimentele următoare ale lucrării aducând mai multe detalii.

Principiul utilizării resurselor financiare obținute din folosirea resurselor naturale și din recuperarea daunelor cauzate mediului numai în scopuri de protecție și de regenerare a mediului. Principiul vizat, în fapt, se referă la obligația autorităților responsabile de administrarea fondurilor de mediu alimentate din taxele și plățile pentru utilizarea resurselor naturale, precum și cele pentru repararea prejudiciului ecologic, de a le utiliza exclusiv în scopuri de refacere a componentelor de mediu afectate, dar și pentru realizarea unor măsuri cu caracter preventiv.

Funcțiile instrumentelor economico-financiare [29, p. 118].

După cum e și firesc, orice instrument de protecție a mediului trebuie, în mod necesar, să îndeplinească anumite funcții, să corespundă scopului pentru care au fost create, iar în același timp, să producă efectele așteptate, fiind și cazul instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului. Ca și în cazul principiilor ce le-ar fundamenta, și funcțiile instrumentelor economice nu se prea bucură de multă tălmăcire în doctrina de specialitate, cu excepția scurtelor relatări oferite de autorul Arcadie Capcelea, pe care le vom arăta în cele ce urmează, dar și vom completa cu unele considerente ale noastre după cum urmează:

Funcția de stimulare, are la bază ideea cointeresării întreprinderilor în utilizarea cât mai rațională a resurselor naturale, în aplicarea măsurilor de protecție a mediului și de minimalizare a poluării. După noi, respectiva funcție pare a fi limitată, iar în realitate ar presupune și faptul

utilizării de către operatorii economici a tehnicii antipoluare, a celor mai inovative utilaje de producție, de captare a poluanților, de reciclare a reziduurilor de producere, precum și alte chestiuni financiare sub forma creditelor preferențiale, subvențiilor, scutirilor de taxe destinate încurajării la acțiuni prietenoase mediului. Or, împovărarea antreprenorului cu diferite taxe și plăți nu are decât să-l sufocă și face mai răutăcios, încercând să-și recupereze aceste costuri pe baza economisirii la procurarea și utilizarea tehnologiilor performante. Dimpotrivă, încurajarea și ajutorarea sa financiară în vederea procurării și aplicării celor mai ecologice tehnologii îl va face mai cooperant, mai interesat de a pune la dispoziția consumatorului produse obținute pe cale ecologică, fapt care îl va determina și mai mult la măsuri nonpoluante.

Funcția de acumulare a surselor financiare, după cum susține autorul, sunt acele surse ce pot fi îndreptate spre protecția mediului sau regenerarea resurselor naturale. Am vrea să mai adăugăm aici că sursele financiare acumulate ar avea nu doar destinația regenerării factorilor de mediu (și nu a resurselor naturale, pentru că multe din ele sunt neregenerabile), dar și a creării condițiilor necesare înmulțirii speciilor de plante, arbori, floră și faună, amenajarea parcurilor, crearea condițiilor de adaptare a lor și compensare a funcțiilor componentelor afectate sau scoase din circuitul natural prin folosirea lor, extragere sau deteriorare. De ce nu, aceste resurse ar putea fi utilizate și în procesul de cointerese prin finanțarea proiectelor de afaceri avantajoase mediului, stimularea economică a subiecților cu atribuții în supravegherea folosirii resurselor naturale, educație ecologică, cercetare și invenție etc.

Funcția de compensare, prevede recuperarea daunelor cauzate mediului în timpul folosirii resurselor naturale, atât prin poluarea lor, cât și prin cauzarea unor prejudicii la adresa sănătății populației. În mod evident, pentru că multe din componentele de mediu afectate nu pot fi reparate, regenerate, altfel spus, sumele obținute din taxe și plăți, precum și cele estimate reparării prejudiciului ecologic, vor fi utile compensării funcțiilor pierdute de acele componente prejudiciate, fie total sau parțial. Compensarea, în aceste cazuri, poate fi văzută sub forma constituirii altor componente noi, evident, pe cale naturală (plantare, importare a speciilor de animale și plante etc.) sau, de ce nu, artificială (construcția digurilor, desecare, depoluare etc.)

Funcția de prevenire, presupune introducerea unor modificări necesare în procesele tehnologice, utilizarea resurselor la etapa de planificare, programare, în scopul minimalizării cheltuielilor și majorării beneficiilor. Făcând autorul trimitere la alți autori ruși consacrați [164, p. 76], subliniază că instrumentele economico-financiare stimulează aplicarea abordărilor de piață, în special aplicarea impozitelor ecologice, a comerțului cu drepturile de poluare etc.

În opinia noastră, măsurile economice de protecție a mediului au un puternic impact preventiv, atât sub aspectul pregătirii financiare de intervenție în cazul catastrofelor generate de

activitățile economice, cât și investirea în activități de prevenție prin limitare a efectelor negative ce pot fi sesizate în viitorul apropiat sau cel îndepărtat. Mai mult, toate măsurile de prevenire în materie de mediu, au la bază surse financiare fără de care ar deveni irealizabile.

2.4. Rațiuni și avantaje ale politicii de protecție a mediului prin măsuri juridico-financiare aplicate în cadrul activității economice

O economie dezvoltată presupune, în mod necesar, un proces economic interconectat la circuitul economic național, acest lucru implicând și respectarea standardelor internaționale, iar pe cale de consecință și adaptarea legislației naționale a statelor. Evident, chestiunea respectivă este valabilă și pentru politica de mediu în compartimentul ce vizează instrumentele economico-financiare de protecție a mediului contra efectelor negative generate, fără oarecare excepții, de toate activitățile economice și nu numai. Prin urmare, observăm o conexiune strânsă între politicile economiei de piață și cele de protecție a mediului, ambele intercalându-se formând o politică proprie economiei verzi, o economie durabilă ce funcționează pe baza principiilor ce abordează protecția factorilor de mediu ca materii prime și favorabile funcționării acestora.

În țara noastră, așa cum relatează, destul de explicit, autorul G. Ardelean, „reforma tuturor domeniilor economiei naționale a condiționat necesitatea schimbării atitudinii față de utilizarea resurselor naturale, a promovării unei dezvoltări economice și sociale compatibile cu normele de mediu ce urmează a fi respectate în cursul dezvoltării durabile. Bazele politicii de mediu în etapa de tranziție la economia de piață au fost puse de șirul actelor legislative și normative adoptate cu utilizarea unor tehnici avansate în corespundere cu tratatele internaționale având în vedere specificul factorilor naturali. Aspirațiile actuale ale Republicii Moldova privind aderarea la Uniunea Europeană pot fi realizate doar odată cu armonizarea cadrului legislativ în corespundere cu noile exigențe impuse de legislația comunitară, nu doar la nivel de reglementare, dar și la nivel de implementare a politicilor, situație valabilă și în domeniul mediului” [156, p. 8].

Așadar, observăm din conținutul doctrinei autohtone în materie [9, p. 56] că, în plan general, bazele politicii de mediu în Republica Moldova au fost condiționate, în mare parte, de procesul de tranziție de la economia planificată la cea bazată pe relațiile de piață încercând a se impune prin reguli noi și tehnici avansate de elaborare și implementare. În context, activitățile economice cu impact, activități necontrolate, care sunt desfășurate tot de către stat, de către societățile comerciale, industriale, naționale și transnaționale au dus la producerea de daune ecologice cu diferite grade de pericolozitate [119, p. 235].

De fiecare dată când aducem în discuție rațiunea aplicării unor instrumente economice de natură să echilibreze interesul dintre protecția mediului și dezvoltarea economică, trebuie să pornim de la realitatea în care niciuna din aceste intenții nu vor să cedeze. Pe de o parte, avântul economic este necesar dezvoltării unei societăți în ansamblu, deoarece de acest sector depind toate celelalte domenii ale vieții sociale (educație, sănătate, securitate publică, turism, creație, politică etc.), iar de cealaltă parte, calitatea mediului este și ea necesară existenței omului într-un spațiu natural favorabil. De aceea, se cere ca ambele domenii să cedeze în măsura posibilităților pe care le au. Economia trebuie să țină cont de limitele toleranței factorilor de mediu, iar mediul urmează să sacrifice din resursele sale de dragul dezvoltării economiei unui stat. Prin urmare, acțiunea și inacțiunea se cer din partea domeniului economic, doar el este cel cu efect invaziv, respectiv și urmează să cunoască extreme până unde poate acționa și unde trebuie să se oprească, iar pentru supravegherea respectării acestor limite sunt destinate instrumentele economico-financiare.

Mai mult, ele permit a reduce din efectele negative ale utilizării resurselor naturale, a le reface din contul resurselor financiare obținute tot din contul resurselor naturale utilizate. Iată aici stă rațiunea reglementării respectivelor categorii de instrumente, cele care sunt în stare să controleze impactul prin a da valoare mai mare componentelor de mediu. Or, în acest sens, destul de bine explică autoarea Lucia Ovidia Vreja, că „entitățile economice pot crea valoare ecologică în două moduri diferite: prin reducerea impactului activităților lor asupra mediului, dar și prin contribuția lor la definirea impacturilor asupra mediului. O dificultate majoră este aici faptul că diferitele entități economice, chiar și cele care activează în cadrul aceleiași industrii, utilizează tehnologii diferite de producție și, prin urmare, impactul lor ecologic poate fi diferit, ceea ce duce, mai departe, la o diversitate de metode pentru reducerea impactului. Nici producătorii, nici consumatorii, nu par dispuși să plătească eventualele costuri ale reducerii impactului și, prin urmare, strategiile de mediu ale entităților economice vor varia de la absența oricărei măsuri, considerând impactul ecologic ca o consecință inevitabilă a activității economice, până la strategii clare, ce ar putea genera un avantaj competitiv prin reducerea acestor efecte” [179].

În același sens, comentatorii autorizați susțin că „instrumentele de autoritate și instrumentele economice trebuie să fie combinate și să servească în comun, deoarece defectele unuia sunt atenuate de meritele celorlalți” și „complexitatea evolutivă a sistemului de mediu face orice prezumție de comandă și control nerealist, în numele rigidității și centralizării. Prin urmare, pentru a încerca o sinteză, în prezent nu există un instrument privilegiat care să poată garanta în mod exhaustiv protecția mediului, deoarece este o chestiune cu un impact marcat în diverse

sectoare” [179]. Același lucru, după noi, este valabil și în planul cooperării internaționale prin intermediul politicilor comune de identificare și aplicare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, fiind vorba aici și de efortul comun al autorităților de mediu de la nivel regional la cel global.

Din aceste considerente arătate, credem necesar să abordăm politica în materia instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, subiect al prezentului compartiment din lucrarea noastră, de la nivelul internațional la cel național.

Astfel, la nivel european, cea mai actuală strategie în domeniul protecției mediului ce vizează aplicabilitatea instrumentelor economice, este Pactul verde european. Acesta presupune un set de inițiative politice elaborate de Comisia europeană prin care UE s-a angajat să atingă neutralitatea climatică până în 2050 [71].

Potrivit unor opinii identificate în doctrina europeană pe marginea acestui subiect [66], „realizarea obiectivului de obținere a neutralității climatice va implica o transformare a societății și a economiei Europei, care va trebui să fie eficientă din punctul de vedere al costurilor și justă, precum și echilibrată din punct de vedere social. Comunicarea Comisiei Europene privind Pactul verde european stabilește inițiative de politică menite să ajute UE să-și îndeplinească obiectivul de realizare a neutralității climatice până în 2050. Consiliul discută inițiative legislative și de altă natură în cadrul Pactului verde european, după propunerea acestora de către Comisie.

Bunăoară, la 20 mai 2020, Comisia și-a prezentat Strategia „De la fermă la consumator”, care constituie una dintre acțiunile-cheie din cadrul Pactului verde european. Contribuind la îndeplinirea obiectivului de realizare a neutralității climatice până în 2050, „strategia are în vedere evoluția actualului sistem alimentar al UE către un model durabil” [161].

Strategia Farm to Fork „își propune, de asemenea, să contribuie la realizarea unei economii circulare. Acesta va avea drept scop reducerea impactului asupra mediului al sectoarelor de prelucrare a produselor alimentare și a comerțului cu amănuntul prin luarea de măsuri privind, depozitarea, transportul, ambalarea și producerea deșeurilor alimentare” [161].

De fapt, ideea implicării domeniului antreprenorial în acțiuni concrete de protecție a mediului prin intermediul diferitelor programe globale în plan macroeconomic, silite de sistemul de audit și consultanță fiscală este sesizată mult mai devreme. Bunăoară, rețeaua globală de firme de servicii profesionale care furnizează servicii de audit și consultanță fiscală în domeniul afacerilor, (KPMG), a elaborat, în aprilie 2008, un raport intitulat „Schimbările climatice vă schimbă afacerea”, care analizează riscurile schimbărilor climatice asupra mediului de afaceri [44, p. 46-47].

Din conținutul raportului avut în discuție, importanța, necesitatea și rațiunea care determină la recurgere grabnică prin măsuri în direcția implementării unor norme cu impact asupra aspectului decizional al antreprenorilor, devin clare atunci când se grupează toate activitățile economice din sectorul industrial în trei grupe în funcție de riscurile cu care se confruntă și de acțiunile preventive ce ar trebui întreprinse. Respectiv, după gradul lor de influență negativă asupra mediului, acestea au fost divizate în trei zone, și anume:

- **zona periculoasă**, care include șase sectoare;
- **zona medie** cu nouă sectoare (auto, clădiri și imobiliare, asigurări, construcții și materiale de construcții, sectorul minier și metalifer, sectorul farmaceutic, industria de retail și cea de utilități;
- **zona sigură** care cuprinde trei sectoare (telecomunicațiile, sectorul alimentară și al băuturilor și chimicalele).

Cât nu ar fi de paradoxal, dar producția chimicalelor se află în zona sigură în condițiile în care de la începutul dezvoltării lor au fost puse sub control riguros, iar despre utilizarea lor nu putem spune același lucru atâta timp, cât au un spectru larg de utilizatori din diferite domenii, inclusiv cel casnic.

Ce e drept, concluziile studiului la care ne referim afectează mult imaginea restaurantelor fast food, deoarece pe primul loc în ceea ce privește cantitatea deșeurilor se situează McDonald's, pe locul doi restaurantele locale, pe trei patiseriile Gregg's și pe patru KFC, cu 8%.

În acest context, Greenpeace România a lansat în noiembrie 2008, în cadrul campaniei de eficiență energetică, „Ghidul Hipermarketurilor Verzi”, care vine să ierarhizeze hipermarketurile din această țară în funcție de impactul pe care îl au asupra încălzirii globale și, implicit, reducerii emisiilor de bioxid de carbon (CO), prin politica pe care o au pentru eliminarea de pe piață a becurilor cu incandescență [44, p. 39].

Dacă e să abordăm politica de mediu la nivel teritorial, atunci trebuie să recunoaștem fără ezitare că dezvoltarea durabilă și promovarea unei economii verzi sunt priorități de dezvoltare pentru Republica Moldova. Acestea sunt reflectate în principalele documente de program ale Guvernului, în special în:

1. Strategia Națională de Dezvoltare a Moldovei până în 2030;
2. Strategia energetică – 2030;
3. Strategia de dezvoltare a sectorului IMM-urilor pentru perioada 2012-2020;
4. Strategia de dezvoltare a agriculturii pentru perioada 2013–2020;
5. Strategia de mediu pentru 2014-2023;
6. Programul de Promovare a Economiei Verzi în Republica Moldova pentru 2018-2020.

În cazul ultimului document de politică prezentat care se referă, de fapt, în mod direct la instrumentele economice și financiare de protecție a mediului, trebuie remarcat faptul că, pentru atingerea obiectivelor de promovare a principiilor unei economii verzi, Ministerul Economiei și Infrastructurii ecologizează IMM-urile, consacrate legislativ în 2019. Acest program se bazează pe cercetare, dezvoltare, schimb de bune practici la nivel național și european în domeniul aplicării principiilor economiei verzi și economiei circulare.

Strict legat de principiul stimulării inițiativei întreprinderilor de a utiliza tehnologii ecologice, în cadrul programului a fost propusă o direcție specială pentru finanțarea prin granturi a activităților de ecologizare a IMM-urilor, care este foarte valoroasă și promițătoare în ceea ce privește aplicabilitatea instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului.

În această consecutivitate, un alt document de politici, ce e drept mai vechi, menit să ghideze procesul securității ecologice în cadrul activităților economice este Programul național de asigurare a securității ecologice [8], care în capitolul I, pct. 2 se referă la *compensarea obligatorie a prejudiciului cauzat mediului și sănătății populației de pe urma **activităților economice*** care, de fapt, nu a prea fascinat cu nimic cadrul legislativ actual.

De asemenea, cu toate că există multe documente de politici care abordează și instrumentele economico-financiare de protecție a mediului, acestea sunt mai mult formale, fără să prevadă o continuitate, o colaborare cu autoritățile de mediu la nivel de transpunere în conținutul unor legi, implementare și aplicare de către autoritățile publice, chiar cele de la nivel local. Or, după cum observă și autorul Grigore Ardelean, defecțiunea principală care pune la îndoială funcționalitatea întregului sistem al politicilor de mediu, constă în elaborarea unor norme, fără a fi coordonate cu unele politici sectoriale elaborate de autoritățile ce urmează să asigure implementarea lor și aplicarea legislației bazate pe acestea. Autorul mai continuă că lipsa continuității politicilor generale de mediu sub aspectul elaborării unor strategii sau planuri de acțiuni pe unele compartimente, ce urmează să țină cont și de principiul descentralizării competențelor, poate genera unele efecte negative asupra procesului de implementare și aplicare a normelor ce vizează unele compartimente destul de importante, inclusiv cel al evaluării și reparării prejudiciului ecologic [10, p. 54-59].

În același sens, se mai afirmă în doctrină că, deși țara a elaborat documente de politici axate pe probleme specifice de mediu sau sectoare economice (de ex., desertificarea, gestionarea terenurilor, alimentarea cu apă și canalizarea deșeurilor, silvicultura, energia etc.), lipsa unei strategii naționale de mediu și a planului de acțiune aferent a dus la ceea ce ar putea fi calificat drept un deficit de strategie în sectorul de mediu în Republica Moldova [24, p. 84].

Pe lângă aceasta, reglementarea în lipsa unei strategii nu poate fi eficientă și invers, elaborarea strategiilor de mediu fără ca acestea să-și găsească continuitate în conținutul legilor, de asemenea, devine zădarnică.

Din aceste considerent, toate politicile de mediu care avansează unele instrumente de protecție a mediului, în mod obligatoriu, trebuie să fie susținute de cadrul legislativ, doar accentuam acest fapt și la începutul lucrării, acolo unde insistam asupra conturării conceptului de instrumente juridico-financiare aplicabile în cadrul activităților economice.

Cu toate acestea, există și unele voci care, în pofida faptului că recunosc necesitatea reglementării instrumentelor economico-financiare, rămân totuși rezervați în a susține respectiva idee din cauza costurilor de implementare a legilor, constituind o povară suplimentată ce urmează a fi pusă tot în sarcina operatorului economic. Pentru mai multe detalii, vom cita opinia autoarei Gabriele-Carolina Paciu care arată în una din lucrările sale următoarele avantaje ale reglementării, și anume: „aceste efecte asupra mediului sunt previzibile în măsura în care se bazează pe norme de prezervare strict definite. Aceasta presupune posibilitatea inițierii controalelor, ceea ce împiedică emisia substanțelor poluante, precum și a agenților de poluare multipli” [138, p. 47].

În sens opus avantajelor, autoarea susține că reglementarea atrage după sine anumite costuri de adaptare pentru agenți. Cele din urmă constituie într-un fel „costurile subiacente” normelor. Proasta cunoaștere a prețurilor duce la acceptarea unor măsuri de reglementare mai ușoare, iar în același timp, ar fi favorizați poluatorii.

Dintr-un alt punct de vedere, odată ce impune anumite mijloace tehnologice, reglementarea constituie o încetinire a procesului tehnic, pentru că stabilește un standard pentru toate metodele de utilizare. De asemenea, autoarea mai insistă și asupra ideii că „reglementările, chiar și cele mai bine definite, nu sunt eficiente din punct de vedere economic. Nu minimizează costul total pentru atingerea unui obiectiv calitativ al mediului.

Din aceste considerent enumerate, costul unui efort suplimentar de depoluare va trebui să fie același pentru toți agenții: fabrici, gospodării, colectivități locale etc. sau, nu numai „costul normei” (costul care reprezintă, pentru un agent, alinierea la norma proceselor de depoluare) diferă de la un agent la altul (avantajele normelor diferă). Acesta este cazul mediilor cu un grad de poluare variabil dintr-o parte în alta.” [138, p. 47].

În pofida acestor posibile și presupuse dezavantaje, instrumentele economico-financiare rămân a fi cele mai eficiente pârghii ce pot fi utilizate în condițiile desfășurării activităților economice de amploare, acestea având destinația să bată în veniturile obținute pe calea folosirii componentelor de mediu, din contul cărora făcând posibilă intervenția în ameliorarea lor,

chestiune imposibilă fără investiții financiare. Pe cale de consecință, aceste impunități financiare ar face activitatea economică, bazată pe utilizarea resurselor naturale, mai puțin profitabilă, fapt ce ar aduce cu sine și ideea renunțării la ea în schimbul găsirii unor alternative mai prietenoase mediului.

Dacă totuși am ajuns să vorbim despre eficacitatea instrumentelor economice, atunci putem confirma și măsura pe baza veniturilor înregistrate, care au sporit considerabil în comparație cu 1998. Potrivit unor date statistice mai vechi [163], accizele la combustibilul și autovehiculele importate și impozitul rutier alcătuiesc 72% din totalul veniturilor de mediu colectate în perioada 1998-2004; media pe 2003-2004 constituind chiar 77%.

Din conținutul aceleiași surse citate, constatăm că eficacitatea instrumentelor de piață, măsurată în aceste venituri putea fi și mai mare, dacă scutirea de plata accizelor la importul de camioane și tractoare (considerată inefficientă) ar fi fost eliminată pe atunci, iar aplicarea taxelor și accizelor pentru combustibil a avut drept rezultat ajustarea prețurilor și funcționarea mai bună a pârghiilor economice.

O altă dovadă a eficienței instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului se desprinde din „experiența țărilor economic avansate din CEE și a noilor state membre ale UE din Europa Centrală și de Est sugerează că folosirea instrumentelor economice de piață (taxele ecologice și comercializarea cotelor de emisii) poate completa în mod eficient sistemele de reglementare prin emisii limită și standarde tehnologice. În asemenea caz, costurile externe de mediu sunt mai bine internalizate, adică reflectate în prețurile pentru producători și consumatori.

În țările menționate, spre deosebire de Republica Moldova, plățile pentru poluare sunt aplicate selectiv, doar în sectoarele cheie cu unități industriale mari, unde emisiile pot fi măsurate precis; pe de altă parte, nivelul plăților este suficient de înalt pentru a stimula introducerea instalațiilor de purificare/epurare și a tehnologiilor mai puțin poluante” [163].

Pe altă undă de idei, s-ar lansa concepția potrivit căreia nu toate substanțele și emisiile urmează a fi impozitate excesiv, ci doar cele cu impact puternic și direct asupra mediului. Deși s-ar părea, în acest caz, că scapă de sub control unele activități și emisii latente, dar în același timp periculoase, totuși se ajunge la constatarea că un număr mai mic de activități ar fi mai ușor de controlat.

La această opinie se aduce exemplul Armeniei care a redus substanțele supuse impozitării de la 79 la 29, iar pentru acestea rămase, a majorat taxa de poluare semnificativ.

Și iarăși, rămânem de părerea că instrumentele economice de protecție a mediului pot garanta dezvoltarea unei economii verzi, iar principalele avantaje ale acesteia ar fi: [163].

- dezvoltare economică în armonie cu mediul;

- locuri noi de muncă verzi și reducerea ratei sărăciei;
- facilitarea serviciilor și mărfurilor mai prietenoase mediului, eficiente energetic;
- promovarea imaginii țării și a companiilor, și a produselor autohtone peste hotare;
- îmbunătățirea stării componentelor mediului (ape de suprafață, aer, sol);
- reducerea impactului asupra sănătății;
- dezvoltarea unei societăți moderne;
- creșterea calității vieții.

Evident, avantajele instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, în realitate, sunt mult mai numeroase, diversitatea lor oscilând de la stat la stat, regiune sau sistem de drept ce le pune în aplicare.

Pentru Republica Moldova, aceste avantaje astăzi sunt mai puțin descoperite și sesizate, atât timp, cât starea mediului se află în limitele de toleranță cu neînsemnate devieri de la normele recunoscute nepericuloase pentru viață și sănătate, urmând a fi cunoscute pe măsura creșterii efectelor negative, dar și a creșterii economice cu amenințările sale specifice.

2.5. Relația economie-mediu din profilul unui compartiment distinct al ramurii preocupate de protecția mediului

Astăzi, nu mai este o noutate faptul că dezvoltarea economică întotdeauna a suferit de dependența condițiilor de mediu care s-au influențat reciproc atât în sens negativ, cât și pozitiv. Or, de fiecare dată când s-a adus în discuție impactul negativ al activității economice asupra mediului, nu s-a încercat a se găsi și ceva pozitiv, și anume, faptul că epuizarea componentelor de mediu a silit omenirea să descopere și tehnologii inofensive pentru mediu, cele ce vor asigura în viitor regenerarea resurselor utilizate cândva excesiv.

Cu toate acestea, între mediu și economie există un șir de relații care vor mai dura mult timp înainte, problema constă doar în abordarea lor, înțelegerea și acționarea omului, fără a încălca legitățile după care se desfășoară aceste relații.

Constituind și ultimul compartiment al prezentului capitol, ideea examinării respectivei legături este dictată de năzuința tot mai puternică de a găsi un echilibru între procesul dezvoltării economice și cel al conservării naturii.

De altfel, omul nu poate renunța nici la una și nici la cealaltă condiție a existenței sale, rămânându-ne doar să găsim punctul de toleranță reciprocă în cadrul acestei complicate relații, să identificăm noi soluții de amortizare și control al riscurilor ce le generează excesul dezvoltării

economice, să educăm generațiile în stilul de a înțelege armonia dintre dezvoltare și conservare, dintre confort și simpla existență.

Toate aceste considerente ne-au determinat să începem cercetarea relației economie-mediu de a arăta categoria relațiilor dintre aceste două mari condiții ale existenței omului pe Terra, dintre care am ales să le analizăm pe următoarele:

▪ ***relația de dependență perpetuă și reciprocă***

După cum susțin unii autori [152, p. 42], adevărul este că suntem strâns legați de ecosisteme pentru a ne susține. De la apa pe care o bem până la alimentele cu care ne hrănim, de la marea care ne oferă resursele sale, până la pământul pe care ne construim casele, ecosistemele furnizează bunuri și servicii de importanță vitală. La acestea, autorii vin și cu o concluzie pe care o susținem în totalitate, și anume, că „dacă viața noastră pe Pământ este imposibilă fără ecosisteme, atunci trebuie să învățăm să trăim mai bine în cadrul lor, conform cu principiile de funcționare a lor”. Mai mult, dependența de ele ne impun să respectăm regulile de conviețuire cu natura, fără a depăși limitele ei de toleranță oferindu-i, de fiecare dată, răgaz pentru regenerare și adaptare la noile condiții ale dezvoltării economice. Prin urmare, observăm că obligația de protecție a mediului nu presupune abținerea de la exploatarea componentelor naturii, ci folosire lor, dar în mod rațional și responsabil, în limitele în care să ajungă și pentru generațiile viitoare.

Totuși, urmează să constatăm că între dezvoltarea economică și protecția mediului este o triplă legătură ce vizează trei componente: componenta economică; componenta ecologică și factorul uman. Adică, între mediu și economie există o legătură directă și reciprocă de influență. Dacă dezvoltarea economică are loc pe baza excesului în folosirea componentelor de mediu, atunci acesta va avea de suferit, iar pe cale de consecință va avea de suferit și factorul economic, atunci când nu va mai avea resurse pe care să le transforme în bunuri și produse.

În acest context, va avea de suferit și omul, însă în sens dublu: nu va avea parte nici de dezvoltare economică și nici de condiții naturale prielnice existenței și dezvoltării sale sub toate aspectele. De aceea, unica soluție ar fi cea de găsire a unui echilibru, a unei formule de folosire rațională a componentelor de mediu pentru toate necesitățile, nu numai cele de natură economică, dar și de o conștientizare mai pronunțată a ideii de sacrificiu prin abținere de la anumite activități aducătoare de profit pe seama componentelor de mediu.

În doctrină această idee a căpătat denumirea de *reconciliere a omului cu natura și cu el însuși* [124, p. 136].

▪ ***relația de conflict***

Întotdeauna dependența de ceva a generat și o stare de conflict în anumite puncte de tensiune. De fapt, relația de conflict între principiile dezvoltării economice și cele ale

funcționării mediului a existat din totdeauna, mai cu seamă de atunci când omul a descoperit plăcerea confortului care nu putea fi asigurat fără mijloacele tehnice pe care le-a construit și adaptat nevoilor existențiale de-a lungul timpului în care a trăit.

Pe de altă parte, respectivele mijloace tehnice au ca materie primă resursele naturale, fiind dependente de acestea în mare parte. Prin urmare, creșterea nivelului economic generat, la rândul său, de creșterea nivelului de producere ca efect direct, descreșterea volumului de resurse naturale. Din această cauză, tendința creșterii economice întâlnește obstacole din partea necesității de conservare a factorilor naturali, fiind greu de asigurat un echilibru. Aici se mai adaugă și principiile diferite de funcționare și dezvoltare a acestor două domenii determinate pentru existența unei societăți. Or, pe bună dreptate, se afirmă [152, p. 53] că introducerea și răspândirea diferitelor procese entropice² a dus la o reală criză a mediului exprimată printr-un antagonism între societate și mediu văzute ca două sisteme, având legi și ritmuri proprii de dezvoltare.

▪ ***relația de subordonare în fața legităților de existență a mediului***

În lupta aprigă care se duce de câteva decenii între interesele economice și cele de protecție a mediului, se pare că actualmente câștigă cele din urmă, cel puțin această chestiune poate fi dedusă din conținutul tuturor politicilor de mediu, reglementărilor și controlului, și managementului ecologic.

De altfel, legitățile naturii nu pot fi reglementate, anulate, limitate, pe când acest lucru este posibil în cazul legităților de funcționare a economiei. Prin urmare, factorului economic nu-i rămâne altceva decât să cedeze în fața legităților naturii. Această cedare nu înseamnă stoparea oricăror activități ce implică utilizarea resurselor naturale, ci limitarea lor în anumite privințe, folosirea rațională, iar în situații concrete, renunțarea la ele.

▪ ***relația bazată pe supremația priorităților pe care le deține mediul pentru umanitate***

Astăzi nu mai este o noutate că orice activitate economică, anterior inițierii și desfășurării, urmează a fi coordonată cu autoritățile de mediu, iar acestea urmează să verifice corespunderea gradului de influență a oricărei activități asupra mediului cu capacitatea lui de regenerare și toleranță, să stabilească un echilibru între prioritățile de dezvoltare economică și cel de conservare a naturii, chestiune valabilă pentru toate statele lumii.

² Entropia înseamnă procesul de degradare permanentă a energiei într-un sistem al universului, iar din punct de vedere economic, ar însemna procesul de degradare a resurselor materiale și energetice, care se petrec atât la nivelul vieții economice desfășurate sub acțiunea și controlul oamenilor, cât și în afara acestora [25, p. 45].

Bunăoară, astăzi în toate țările, nicio activitate socio-economică semnificativă, nu se mai poate derula, niciun proiect nu mai poate fi promovat, fără o analiză și din punctul de vedere al relației cu mediul. Evaluarea capătă o formă de evaluare integrată a impactului asupra mediului a activității respective și se finalizează prin diferite tipuri de rapoarte și pe baza acestora se atribuie sau nu din partea instituțiilor abilitate Acord, Autorizație sau Aviz de mediu.

Cu alte cuvinte, o trecere în revistă a acestor pași, a acestor proceduri, necesar a fi parcurse, poate clarifica modul în care astăzi este legiferată înscrierea oricărei activități socio-economice în criteriile, cerințele, exigențele de mediu.

De fapt, acest mod de desfășurare a relațiilor bazate pe supremația mediului este susținut și de legislația Republicii Moldova. În atare sens, la art. 3 lit. d) din Legea nr. 1515/993, se consacră principiul planificării, proiectării, amplasării și punerii în funcțiune a obiectivelor social-economice, realizarea programelor, planurilor și activităților planificate care pot avea impact asupra mediului din Republica Moldova sau din alte state se admit numai în anumite condiții: supunerii activităților; informării de către autoritățile administrației publice locale și inițiatorul activității planificate; supunerii procedurii de evaluare strategică de mediu a planurilor și programelor cu posibil impact semnificativ asupra mediului.

Mai mult, primul principiu din lista conținută în Legea nr. 1515/1993 este cel al priorității scopurilor și activității de protecție a mediului în cadrul realizării intereselor de ordin economic și social-uman ale populației pentru prezent și viitor.

Deci, trebuie de recunoscut că, din acest punct de vedere, există două abordări: una obligatorie, instituită prin textul legislației în vigoare, care impune un anumit minim privind cerințele și exigențele de mediu ce este necesar să fie respectate, și una voluntară, prin care se asumă de către o organizație impunerea unor standarde superioare în relație cu mediul înconjurător [154, p. 25].

Acestea fiind analizate, după cum constată și autorul V. Rojanschi, „într-o asemenea încadrare, relația „mediu – economie” prezintă două componente:

- un suport oferit de mediu pentru inputurile economice sub forma materiilor prime, spațiului de producție, energiei, biodiversității, care se constituie într-o supapă pentru mediu (mediul asigură suportul inputurilor economice);
- stocurile de mediu implicate în menținerea echilibrului ecologic, a căror structură se poate modifica odată cu mutațiile calitative în plan tehnologic” [154, p. 25].

De asemenea, în aspect general, „relația „**economie - mediu**” prezintă două componente:

- un „mesaj” către mediu, reprezentat de emisii, deșeuri, degradări fizice, rezultat în

urma activităților de producție și consum;

- ansamblul efectelor induse de „mesajul” material al economiei către mediu, care depinde de fazele succesionale ale acestuia; dacă „mesajul” se adresează unor zone fragile, efectele sunt mai mari, iar dacă se adresează unor zone cu funcționalități stabile, efectele sunt mai mici” [126, p. 13].

Rezultatul dezbaterilor îndelungate pe segmentul relației economie-mediu a condus la consacrarea conceptului de „dezvoltare durabilă” în actul Conferinței de la Rio de Janeiro din 1992. Or, așa cum susțin și alți autori, „cu această ocazie, pe plan internațional a fost recunoscută necesitatea fuziunii dezvoltării economice și protecției mediului într-un obiectiv unic, numit de acum încolo Dezvoltare Durabilă, și s-a afirmat importanța Dreptului Internațional al Mediului ca mecanism de codificare și promovare a acestui obiectiv cu aspect mondial” [17, p. 62].

Și totuși, dacă am adus în discuție chestiunea dezvoltării durabile, trebuie să amintim că toate categoriile de relații descrise anterior, constituie ample direcții, factori ai dezvoltării durabile în ansamblu. De altfel, astăzi o temă actuală în materie de mediu și de dezvoltare generală a fiecărui stat este dezvoltarea durabilă, dezvoltare ce ține cont de aspectele ecologice, de legile naturii mai corect spus.

Evident, ideea dezvoltării durabile a luat naștere pe fondul primelor catastrofe naturale, a căror cauză a fost legată imediat de utilizarea în exces a componentelor de mediu care corespunde cu anii 1970. În spațiul geografic în care trăim, viziunea dezvoltării durabile a fost promovată, explicată și descrisă la nivel doctrinar de autorul român N. Constantinescu încă prin anul 1976, cel care pune la temelia conceptului de dezvoltare durabilă cinci factori: „*populația, resursele naturale, mediul, producția agricolă, producția industrială și poluarea*” [46, p. 89].

Spuneam, de la începutul analizei subiectului în discuție, că relația de conflict perpetuu între dezvoltarea economică și conservarea mediului nu va dispărea niciodată, ceea ce ne impune să învățăm mai multe despre ea, să trăim în anturajul acestui conflict cu riscuri minime pentru om, iar pentru aceasta s-ar cere și o disciplină didactică aparte care să studieze chestiunea de economie a mediului. De aici și ne vine ideea consacrării unei noi discipline de studiu ce urmează a fi citită în universitățile cu profil juridic, economic, ecologic. Evident, acesta se poate transforma treptat în ramură a dreptului sau ramură a economiei. De ce s-ar intitula anume economia mediului, și nu mediul economiei? pentru că subiectul principal este mediul, deoarece el are un specific aparte - natura nu poate fi controlată de om, subordonată omului, ci invers, domeniul economic trebuie să țină cont de exigențele mediului, universului în general.

De fapt, pentru unele state nu este nimic nou pentru contextul în care discutăm. Nu departe de noi, în România, de mult timp se predă această disciplină, fiind publicate la această

materie multe manuale, monografii și alte lucrări metodico-didactice. Ideea e că în Republica Moldova nu există o asemenea abordare, iar ceea ce se predă în cadrul managementului ecologic nu este nici pe departe suficient și direct la tema dezvoltării economice într-un cadru favorabil mediului.

Pe scurt, am vrea să descriem știința economiei mediului prin a face referință la o noțiune identificată în doctrina românească, destul de relevantă după noi.

Așadar, ***economia mediului*** este definită ca fiind *acea știință economică ce studiază mediul ca pe un bun public și asemeni unui sistem bazat pe autoreproducție, aflat în strânsă interdependență cu mediul economic* [126, p. 13].

Din sensul noțiunii arătate, desprindem ideea că mediul natural constituie o sursă, o condiție prielnică dezvoltării economice pentru fiecare societate, o sură de energie pentru dezvoltarea tuturor domeniilor vieții, aflată în strânsă dependență cu dezvoltarea durabilă.

Considerentele arătate ne face să înțelegem că în lipsa cunoașterii legităților de funcționare a mediului de către economiști, vor avea de suferit ambele domenii. De aceea, consacrarea unei noi științe care să îmbine regulile de funcționare a economiei cu legitățile de funcționare a mediului, constituie astăzi o necesitate de ordin prioritar, mai ales în contextul unei subculturi juridice de care suferă societatea noastră în materia protecției mediului.

2.6. Concluzii la Capitolul 2

Deși fiind un compartiment de legătură între expunerea asupra situației existente în domeniul cercetat și ceea ce se tinde a descoperi, Capitolul II al lucrării de doctorat ne permite să constatăm un șir de probleme existente în materia instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, dar, în același timp, și un spectru larg de perspective și soluții posibil a fi identificate.

Acestea fiind spuse, vom arăta principalele concluzii desprinse pe segmentul conceptului de reglementare și aplicare a instrumentelor economice de protecție a mediului, în ordinea ce urmează:

➤ În pofida faptului că doctrina de mediu conține, pe de o parte, o mare diversitate a de lucrări în care se definesc noțiunile principale ale segmentului de protecție mediului (mediu, protecția mediului, activitate cu impact asupra mediului etc.), iar pe de altă parte domeniul economic, antreprenorial definesc cu detalii noțiunile specifice lor (economie, activitate economică, antreprenariat), totuși nu identificăm noțiuni ce ar combina ambele domenii. Or, acest lucru este destul de necesar materiei cercetării instrumentelor economico-financiare ale

protecției mediului, instituției ce îmbină, în mod obligatoriu, aspecte specifice domeniului economic și cel al protecției mediului.

➤ În literatura de specialitate atât națională, cât și internațională există un exces de clasificare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, însă nu identificăm o clasificare sistematizată ce ar cuprinde absolut toate instrumentele, clasificate după anumite criterii specifice. De asemenea, la nivel de legiferare, Republica Moldova este foarte reticentă în privința instrumentelor economice voluntare, cele cu tentă de stimulare, dar și cele de anticipare a degradării mediului.

➤ Doctrina moldavă nu abordează principii distincte ce ar fundamenta domeniul de reglementare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, fapt care defavorizează înțelegerea esenței lor, iar pe cale de consecință, aplicarea lor uniformă de către autoritățile de mediu, respectiv de către cei care înfăptuiesc justiția.

➤ La nivel de învățare, promovare și tălmăcire, instrumentele juridico-financiare de protecție a mediului nu se bucură de prea multă abordare, nici la nivel științific și nici la nivel practic, ceea ce le face a fi greu de înțeles și aplicat mai ales de către subiecții responsabili de aplicarea lor care nu au studii speciale în domeniul protecției mediului (serviciul fiscal de stat, serviciul vamal, agenția protecției consumatorului etc.). De aceea, actualmente se resimte o necesitate a cută în instruirea specialiștilor investiți cu dreptul de a le aplica, iar pentru mediul academic, de a le înțelege sensul și rațiunea legiuitorului, atunci când a recurs la reglementare.

3. INSTRUMENTE ECONOMICO-FINANCIARE ANTICIPATIVE DE PROTECȚIE A MEDIULUI

3.1. Instrumente juridico-financiare destinate anticipării efectelor negative asupra mediului produse în cadrul activității economice

În materie de mediu, a devenit o axiomă faptul că, instrumentul cel mai eficient al prevenției, în condițiile în care, după natura lor, componentele de mediu, odată ce au fost distruse, nu mai pot fi aduse în starea inițială de până la degradare. Pe aceeași idee vom merge în planul abordării instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului aplicabile agenților economici cu ocazia producerii, procesării și comercializării produselor, precum și prestării serviciilor de orice fel, cu potențial impact negativ asupra mediului. Or, potrivit principiilor ce stau la baza fundamentării mecanismului juridic de protecție a mediului, autorul unei amenințări iminente de producere a unor daune asupra mediului urmează a fi responsabilizat, chiar dacă dauna nu a survenit sau nu poate fi constatată cu precizie, iar această formă de responsabilizare își găsește rațiunea, argumentul și echitatea doar sub forma unei răspunderi financiare.

De altfel, fundamentul juridic al promovării respectivei tactici de luptă contra poluării prin măsuri economico-financiare îl constituie pct. 2 al Directivei UE 2004/35/ care avansează ideea de principiu fundamental al prevenirii daunelor de mediu, potrivit căreia operatorul a cărui activitate a cauzat o daună asupra mediului sau ***o amenințare iminentă de producere a unei asemenea daune trebuie să răspundă financiar***, pentru a-i determina pe operatori să adopte

măsură și să dezvolte practici menite să diminueze riscurile de producere a unor daune asupra mediului, astfel încât să se reducă expunerea la riscurile financiare asociate [55].

Pe această cale, ținând seama de noile abordări ale cadrului juridic al Uniunii Europene în materia prevenirii daunelor supra mediului prin anticiparea efectelor, iar odată cu acestea și a măsurilor financiare de protecție a mediului, în compartimentul de față ne vom expune asupra instrumentelor economico-financiare din categoria celor ce se aplică cu anticipație în vederea responsabilizării operatorului economic, care prin activitatea sa, generează o amenințare la adresa mediului. Or, prin această măsură se vor oferi garanții financiare pentru situațiile în care agentul economic nu va fi în posibilitatea să acopere costurile depoluării, sau nu va putea fi identificat cu precizie din cauza poluării extinse și difuze.

3.1.1. Coordonarea și perceperea în prealabil a taxelor pentru desfășurarea activităților cu impact asupra mediului

Instrumentele de natură financiară destinate protecției mediului, aplicate anterior producerii daunelor, sunt cunoscute legislației moldave încă din anul 1998, odată cu adoptarea Legii nr. 1540/1998 [104]. Deși legea se referă la plata pentru poluare, în esență aceasta are un caracter de prevenire a daunei de mediu, dar și de responsabilizare financiară anticipată a operatorilor economici care introduc mărfuri, le păstrează și le pun în circulație pe teritoriul Republicii Moldova, iar utilizarea lor constituie o sursă de poluare. Or, dacă analizăm cu atenție obiectivele, subiecții și obiectul legii, constatăm intenția legiuitorului de a crea prin textul ei un mecanism capabil să facă neconvenabilă poluarea mediului prin activități economice, dar și formarea fondurilor ecologice pentru finanțarea activității orientate spre ameliorarea calității mediului. După noi, acestea nu sunt altceva decât instrumente financiare de protecție a mediului care anticipează dauna de mediu cu aplicare anterioară săvârșirii ei chiar, atâta timp, cât se impun plăți înainte de a introduce anumite produse în circuitul economic.

De fapt, toate autorizațiile de mediu și taxele pentru eliberarea acestora urmează a fi percepute în prealabil, idee susținută de mult timp de doctrina europeană. Drept exemplu aducem argumentele autorului Mircea Duțu care, în toate lucrările sale, susține că „una din tehnicile moderne folosite în mod curent pentru a preveni sau a limita vătămările aduse mediului constă în obligația de a obține o autorizație specială prealabilă pentru desfășurarea anumitor activități sau pentru utilizarea produselor și serviciilor care prezintă un risc din punct de vedere ecologic” [63, p. 184].

Astfel, în compartimentul de față ne vom referi la natura juridică a plăților percepute în prealabil pentru activități economice care implică utilizarea produselor de orice fel, cu impact negativ asupra mediului, identificând unele imperfecțiuni ale legislației, aspecte pozitive, venind în final cu recomandări de îmbunătățire a cadrului legal în domeniu.

Însă, înainte de a trece la detalii, ținem să amintim că plata percepută cu anticipație pentru poluarea mediului constituie o formă de răspundere pozitivă, adică există temeiul de a fi aplicată chiar dacă nu a fost săvârșită o faptă sau o mai putem numi o răspundere pentru viitor-fapta de poluare ce se va produce în mod iminent în timpul apropiat.

Așadar, vedem că potrivit Legii nr. 1540/1998 se stabilesc patru categorii de surse ale poluanților, gestionarii cărora sunt impuși la următoarele plăți:

- plata pentru emisiile de poluanți ale surselor staționare;
- plata pentru deversările de poluanți;
- plata pentru depozitarea deșeurilor de producție;
- taxa pentru mărfurile care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului.

Cu toate că suntem de acord cu regimul reglementării plăților pentru poluarea mediului și cu sistemul acestora la general, am avea unele pretenții referitoare la lista surselor de poluare, precum și la modalitatea de plată a taxelor pentru poluare.

În primul caz, în 2016 din lista surselor de poluare pentru care se percepeau plăți au fost excluse sursele mobile (art. 7 din lege), unde anterior se prevedea că *plata pentru emisiile de poluanți în aerul atmosferic ale surselor mobile care folosesc în calitate de combustibil benzina (etilată, neetilată), carburantul pentru motoare de avion (benzinele pentru aviație, petrolul lampant [kerosenul]) și motorina se stabilește persoanelor juridice și fizice.*

Printre altele, se mai prevedea că această plată se percepe în prealabil, idee susținută și de cadrul juridic european în materie, dar și de doctrină, respectiv și de către noi. Or, potrivit alin. (2) art. 7 din Legea nr. 1540/1998, *plata pentru emisiile de poluanți ale surselor mobile se calculează în mărime de 1% din valoarea facturată a benzinei etilate, al carburantului pentru motoare de avion și al motorinei și în mărime de 0,5% - din cel al benzinei neetilate și se achită în prealabil, înainte de depunerea declarației vamale, iar în momentul vămuirii se achită doar diferența dintre suma calculată și suma plătită în prealabil.*

De altfel, ideea care a stat la baza excluderii plăților pentru emisiile de la sursele mobile a fost că respectiva categorie de plată se dubla cu cea a accizelor aplicabile produselor petroliere, ceea ce, după noi, accizele au o altă destinație și politică fiscală la bază, în timp ce plățile pentru poluare au menirea de a acoperi costurile pentru refacerea componentelor de mediu afectate de emisiile CO₂ generate prin arderea combustibilului de către mijloacele de transport. Respectiv,

această plată mergea către Fondul Ecologic Național. În prezent, prin creșterea taxei de acciz în schimbul excluderii plății de mediu în discuție nu se acoperă costurile destinate depoluării aerului atmosferic. Mai mult, nu avem un cadru normativ relevant care să stabilească în detaliu modul de impunere și percepere a taxelor pentru emisiile poluante provenite de la autovehicule, așa cum există în statele europene. Bunăoară, în România, încă din anul 2012 este elaborat cadru normativ pentru asigurarea percepției plăților pentru poluarea provenită de la automobile. Astfel, potrivit art. 4 alin. (1), lit. a) din Legea României nr. 9/2012, obligația de plată a taxei intervine cu ocazia înscrierii în evidențele autorității competente, potrivit legii, a dobândirii dreptului de proprietate asupra unui autovehicul de către primul proprietar din România și atribuirea unui certificat de înmatriculare și a numărului de înmatriculare. Deci observăm că ordinea plății are caracter anticipativ, fiind aplicată odată cu înregistrarea autovehiculului, chiar dacă încă nu s-au parcurs distanțe, presupunând un act de poluare în viitor, fapt pentru care se impune deja o taxă de mediu. De altfel, același lucru este prevăzut și în cazul timbrului de mediu stabilit prin OUG nr. 9/2013 [135].

Revenind la legislația Republicii Moldova pe același segment, observăm lipsa unor norme concrete sau legi ce ar reglementa plata pentru emisiile de la surse mobile, în special, de la mijloacele de transport. Ce e drept, prin Legea nr. LP98/2022 privind calitatea aerului atmosferic [111] se pune baza unei reglementări ulterioare, fie distinct printr-o lege specială, fie prin conținutul Legii privind plata pentru poluare. Astfel, potrivit art. 34 alin. (3) din Legea nr. LP98/2022, în vederea aplicării principiului „poluatorul plătește” și în scopul prevenirii și reducerii efectelor dăunătoare asupra mediului cauzate de poluanții atmosferici prevăzuți în Anexa nr. 2 din lege, părțile I-IV, *pentru mijloacele de transport se aplică taxa de poluare în funcție de emisiile generate, în conformitate cu prevederile Legii nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului.*

Din contextul acestei norme, bănuim că Legea nr. 1540/1998 urmează a fi completată cu un capitol care să se preocupe de reglementarea plății pentru poluarea provenită de la mijloacele de transport, ceea ce este de apreciat, doar că modalitatea de percepere a acestor taxe nu trebuie exercitată în funcție de emisiile generate, așa cum spune în prezent textul normei de la art. 34 (citată mai sus), ci indiferent de cantitatea acestora, deoarece monitorizarea gradului de emisie pentru fiecare mijloc de transport, volumului toxinelor, evaluarea impactului asupra aerului atmosferic este aproape imposibilă și costisitoare. Mai rațional ar fi ca odată cu înmatricularea mijlocului de transport să fie evaluat gradul său de performanță în reducerea emisiilor, cu încadrare în categorii (euro 5, euro 6 etc.), iar taxa pentru poluare să fie stabilită distinct în funcție de performanță și achitată la înmatriculare, respectiv anual cu anticipație. Prin urmare,

deținătorul mijlocului de transport-potențial poluator, va fi taxat în prealabil (la introducerea în țară sau înmatricularea mijlocului de transport), indiferent de volumul emisiilor ce vor fi generate în viitor, deoarece acestea sunt greu de cuantificat, respectiv evaluat și racordat la mărimea taxei.

Prin urmare, propunem modificarea textului normei de la art. 34 alin. 3 din Legea nr. LP98/2022 în următoarea redacție: *pentru mijloacele de transport se aplică taxa de poluare în funcție de **gradul de performanță în reducerea emisiilor generate, fiind percepute odată cu prima înmatriculare, respectiv la începutul fiecărui an calendaristic de exploatare**, în conformitate cu prevederile Legii nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului.*

Cea de-a doua pretenție a noastră, referitoare la stilul reglementării plății pentru poluare, se rotește în jurul ordinii de încasare a taxelor. Adică, acestea nu ar trebui să fie percepute în cursul perioadei de depozitare a deșeurilor, emisie în atmosferă etc., ci în prealabil, până la inițierea activității economice cu impact asupra mediului.

Bunăoară, la art. 10 alin. (3) din Legea nr. 1540/1998, se spune că *plata pentru depozitarea deșeurilor de producție se stabilește proporțional perioadei de depozitare a deșeurilor pe **parcursul lunii de gestiune***, ceea ce, după noi, nu este corect.

Aceeași abordare o întâlnim și în conținutul art. 14 alin. (3) și (4) din aceeași lege, unde se menționează că subiecții vizați la art. 6, 9 și 10 calculează și achită plățile corespunzătoare și prezintă darea de seamă respectivă anual, până la data de 25 a lunii februarie a anului următor de gestiune. Astfel, cum rămâne cu încasarea plăților destinate suplinirii Fondului Ecologic Național din contul cărora vor fi realizate măsuri de prevenire și ameliorare a eventualelor stări de dezechilibru ecologic provocat de activitățile cu impact, cum rămâne cu garanția suportării costurilor de refacere a componentelor de mediu, în condițiile în care operatorul economic va ajunge în incapacitate de plată la dată plății pentru poluarea deja cauzată? De aceea, în vederea susținerii ideii de plată anticipată a eventualelor costuri de refacere a componentelor de mediu, de către cei ce obțin dreptul de deversare a apelor reziduale, depozitare a deșeurilor, emisie a poluanților de orice fel în atmosferă, sugerăm legiuitorului modificarea normelor de la art. 10 alin. (3), art. 14 alin. (3) și (4) în sensul perceperii cu anticipație a plăților pentru poluarea mediului.

3.1.2. Internalizarea costurilor de protecție a mediului în cuantumul prețurilor

În lupta contra poluării, fie în faza de prevenție, fie în cea a depoluării, sunt necesare anumite resurse financiare care, în mod normal, trebuie să fie puse pe seama celor care poluează

prin activitățile lor. Evident, cea mai eficientă tehnică de identificare a acestor resurse este cea a acumulării fondurilor anterior producerii efectului, având o garanție, dar și o lichiditate disponibilă în orice moment să acopere costurile depoluării.

O a doua soluție ar fi cea a ecologizării procesului economic într-o măsură în care să devină convenabilă pentru toți actorii, pe de o parte, operatorilor economici, iar pe de altă parte, consumatorului de produse și servicii. Însă, atâta timp, cât istoria nu cunoaște încă un precedent clar în care economia mondială să fi acceptat transformarea într-o economie ecologică, măsurile de constrângere cu caracter financiar, aplicabile operatorilor economici, constituie unica, deocamdată, soluție eficientă de luptă contra poluării. În acest sens, aducem ca argument și opinia autorilor, potrivit cărora „convertirea economiei într-o eco-economie constituie o provocare extraordinară, mai ales că nu există un precedent în acțiunea de transformare a unei economii bazate în mare măsură pe forțele pieței, într-o economie formulată pe principii ecologice” [152, p. 148].

După cum mai susțin autorii și pe bună dreptate, „tehnicile actuale de evaluare a potențialului impact asupra mediului reprezintă, de fapt, o încercare de determinare a responsabilității de plată pentru a evita o pagubă sau a beneficia de un câștig. Tot ei susțin că dacă piețele ar fi perfecte și externalitățile internalizate, prețurile bunurilor și serviciilor de mediu ar reflecta valoarea lor reală. Datorită acestui fapt, va deveni posibilă și o evaluare adecvată a prejudiciului cauzat în timpul extragerii, producerii, punerii în circulație, consumării și reciclării bunurilor de orice fel” [152, p. 671].

Într-o altă opinie, „dacă persoanele care poluează vor să minimizeze costul asociat poluării, iar derularea activității noului sector îi face concurență, se stabilește un preț de echilibru pentru schimbul permisiilor, iar repartitia eforturilor de depoluare este eficientă, deoarece agenții cu cele mai scăzute prețuri își vând drepturile unor agenți cu costuri mai ridicate. În acest sens, se mai notează de către autor că distribuția inițială a drepturilor nu afectează eficacitatea repartizării efortului de depoluare, dar condiționează veniturile agenților economici” [139, p. 49].

În contextul arătat, tindem să aducem studiul nostru în jurul politicii prețurilor în materie de protecție a mediului, acestea urmând să absoarbă și costul pentru refacerea mediului afectat în procesul producerii, prestării serviciilor și comercializării. Or, întrucât prețurile produselor nu reflectă costul pentru mediu al producției sau al emisiilor rezultate în urma folosirii acestora, el rămâne să fie suportat la nivelul întregii societăți [3, p. 212].

Deci, pe lângă mecanismul formării fondurilor ecologice prin perceperea plăților directe de la eventualii poluatori, mai este cunoscut și mecanismul de internalizare a costurilor pentru

prevenire și protecție a mediului în prețul produselor și serviciilor cu impact asupra mediului, o povară financiară pe care o va suporta producătorul, dar și consumatorul, determinându-i să recupereze aceste plăți, făcute în avans, din contul ambalajului produsului consumat sau chiar din reciclarea bunului utilizat. În alte cazuri, acest mecanism îl poate face să evite suportarea repetată a acestor costuri de mediu incluse în prețul bunului, prin utilizarea lui mai îndelungată sau prin reutilizare. În acest sens, la nivel european deja este avansată ideea ca unele bunuri să fie construite, în așa fel încât consumatorul să le poată repara singur în scopul reutilizării.

Revenind la chestiunea internalizării costurilor de protecție a mediului în prețul produsului, considerăm că aceasta este o măsură, greutatea financiară a căreia va apăsa uniform pe umerii întregii societăți, în special, a consumatorilor de produse și servicii, în același timp, generatori de deșeuri, fiind posibil a se dezlega de această povară doar consumatorii care vor face eforturi pentru a facilita funcționarea sistemului de reciclare a lor în schimbul reîntoarcerii în bugetul lor a sumelor achitate la procurarea produsului.

O altă soluție de eficientizare a instrumentelor financiare de protecție a mediului ar fi cea a revizuirii politicilor de formare a prețurilor la toate bunurile și produsele care, în procesul utilizării lor, generează poluare sau risc iminent de poluare. Ne referim aici la bunurile și produsele altele decât cele ce sunt clasificate drept produse ecologice. Or, astăzi suntem în situația când un produs ecologic este mai scump decât un produs obținut în condiții artificiale, fapt ce determină consumatorul să-l aleagă pe cel din urmă, când de fapt acesta ajunge în rețeaua de comerț după un șir de procese de fabricare, majoritatea din ele dăunătoare mediului. Respectiv, producătorul nu doar că poluează mediul în cadrul ciclului de producere-comercializare către consumatorul final, ci mai beneficiază de avantaje în materie concurențială, odată ce prețul bunului său este mult mai accesibil în comparație cu cel ecologic obținut în condiții naturale.

Astfel, pentru a schimba raportul valorii finale între produsele ecologice și cele ce în procesul obținerii lor se aduc daune mediului, nu ar trebui să se recurgă la creșterea coeficientului adaosului comercial sau taxelor pentru ambalaje, pentru că acesta deja a cunoscut oscilații crescânde destul de mari în ultimul timp, ci de exclus taxele de ambalare a produselor ecologice, în așa fel încât și acestea să devină mai accesibile în preț pentru consumator, fără a diminua din veniturile producătorilor. În așa mod, *se avansează ideea stimulării produselor eco și împovărarea costului produsului neecologic, fapt ce va deveni mai convenabil să produci în condiții naturale, respectiv, pentru consumator, să procure bunuri și produse ecologice la prețuri accesibile.*

Drept finalitate la cele constatate, la nivel legislativ, recomandăm completarea art. 11 alin. (6) din Legea nr. 1540 cu litera f¹) cu următorul text: ***ambalajul aferent produselor ecologice.***

3.1.3. Suportarea costurilor pentru realizarea măsurilor de autoprotecție contra efectelor negative asupra mediului

Dreptul omului la autoapărare este recunoscut de timpuriu, fiind o cale de ripostare extrajudiciară, o reacție promptă de natură să prevină apariția efectului negativ al acțiunii făptuitorului. Evident, în diferite ramuri ale dreptului, ținându-se seama de specificul relațiilor sociale reglementate, autoapărarea a cunoscut diferite particularități și denumiri. În dreptul penal, spre exemplu, ea apare sub forma juridică a legitimei apărări, iar în legislația civilă, în calitate de metodă de apărare a drepturilor civile prevăzută la art. 16 alin. 1 lit. f) din Codul civil și reglementată în detaliu la art. 18 CC.

Pe aceeași undă de reglementare, în limita aceluiași drept, doctrina de mediu s-a pronunțat, în ultimii ani, în privința admisibilității întreprinderii măsurilor de autoapărare împotriva eventualelor prejudicii generate sau probabile de apariție ulterioară, sursa cărora fiind o activitate economică de producere, prestare de servicii sau comercializare de bunuri cu impact asupra mediului, iar pe cale de consecință și asupra omului. Drept urmare, costurile suportate de persoană cu ocazia realizării măsurilor de autoprotecție (construcția unei împrejurări, gard de izolare fonică sau a unui canal, plantarea unei fâșii forestiere între uzină și proprietatea sa etc.), au fost atribuite la categoria unui prejudiciu patrimonial deja suferit, odată cu realizarea respectivelor măsuri.

Și totuși, în opinia noastră, pentru că acțiunea de recuperare a costurilor de anticipare a prejudiciului ecologic are susținere juridică, perceperea acestor mijloace constituie nu altceva decât un instrument economico-financiar de protecție a mediului pe care îl putem încadra în categoria celor ce se aplică cu anticipație. Este de natură economico-financiară acest instrument, deoarece se aplică în vederea prevenirii unui prejudiciu generat de o activitate economică, unde din contul profitului realizat prin activitatea sa cu impact asupra mediului, operatorul economic trebuie să suporte și povara efectelor negative, și nu terța persoană. De asemenea, instrumentul în discuție are natură financiară, deoarece în tot cazul presupune costuri de autoprotecție și sunt compensate de către autor în formă bănească.

Dacă e să vorbim despre suportul juridic al acestui instrument de protecție a mediului, atunci facem referire la prevederile Codului civil în redacția de după 1 martie 2019, unde își

găsește reglementare în conținutul art. 2027, potrivit căruia *persoana care a suportat în mod rezonabil cheltuieli sau un alt prejudiciu pentru a preveni prejudicierea sa iminentă ori pentru a limita mărimea sau gravitatea prejudiciului suferit are dreptul la rambursarea acestora de la persoana care ar fi răspuns dacă prejudiciul apărea*.

Trecând în revistă etiologia și evoluția acestui instrument, spunem că pentru prima oară temeiurile consacării lui s-au identificat în conținutul noțiunii lansate prin Convenția de la Bruxelles din 29 noiembrie 1969 privind responsabilitatea civilă pentru pagube datorate poluării prin hidrocarburi. Aceasta, printre altele, se referea la obligația de indemnizare a colaboratorilor ocazionali ai unei operațiuni de luptă contra poluării, dacă aceștia au intervenit în mod util [63, p. 242].

Prin interpretare extinsă a acestei teorii, autoarea I. Nicolau ajunge la concluzia potrivit căreia „colaboratorul ocazional și spontan al unei acțiuni de luptă contra poluării, în cazul de față persoana bunurile căreia sunt amenințate cu un prejudiciu, pot fi indemnizate de autorul daunei, dacă acesta a intervenit în mod util, chiar dacă poluarea presupusă nu s-a materializat, pentru că „o amenințare gravă și iminentă de poluare” echivalează cu poluarea însăși” [128, p. 38-40].

Continuând cu aspectul doctrinar al abordării prejudiciului de salvare care, în esență, și dă naștere unui instrument financiar de protecție a mediului ce face parte din gama instrumentelor pasibile de a fi aplicate cu anticipație, în opinia noastră, cea mai relevantă implicație aparține autorului Grigore Ardelean. Or, în una din lucrările sale, pe bună dreptate, susține că „în cazul în care persoana ce desfășoară o activitate cu impact asupra mediului, prin urmare creează un risc pentru ceilalți, devine responsabilă de a întreprinde anumite măsuri de izolare, preîntâmpinare a eventualelor daune ce vor afecta mediul. Dacă acesta nu întreprinde măsurile ce se cuvin în acest sens, subiectul amenințat de eventualitatea suportării unor consecințe are tot dreptul să întreprindă din contul său anumite lucrări de prevenire în locul persoanei ce avea această obligație odată cu inițierea activității generatoare de risc” [4, p. 43-44]. Ulterior, cheltuielile suportate în acest scop sunt încorporate în structura unui prejudiciu (*prejudiciu de salvare*) care deschide dreptul la reparație, făcând uz de normele Codului civil.

Trebuie să recunoaștem, în acest context, că ideea suportării costurilor pentru realizarea cu anticipație a măsurilor de autoprotecție contra efectelor negative asupra mediului este privită distinct în doctrina de mediu, atunci când se pune problema identificării obiectului indemnizării. Unii autori leagă ideea suportării costurilor de prevenție a unei daune de mediu anume de efectul limitării unei activități și punerii costurilor măsurilor de salvare în sarcina operatorului economic, și nu de facilitarea cuantificării eventualei daune. De această părere este autorul D. Mârzac care consideră că cuantificarea nu servește la nimic, întrucât nu este vorba de a

indemniza o victimă, ci de a reglementa sau interzice o activitate sau o acțiune care prezintă un risc, a cărui realizare ar putea aduce daune incalculabile [123, p. 10].

De cealaltă parte, autorul Grigore Ardelean leagă impunitatea suportării costurilor de prevenție de posibilitatea evaluării corecte a prejudiciului de salvare suportat de potențiala victimă a unei catastrofe ecologice ce l-ar afecta indirect și pe el. În acest sens, autorul argumentează că este mai ușor de evaluat prejudiciul rezultat din anumite costuri ce le-a suportat victima în legătură cu întreprinderea măsurilor de autoprotecție (construcția unui baraj, gard de protecție fonică, canal etc.), atunci când sesizează un risc, chiar și incert, de producere a unor prejudicii pe care le va suporta în mod evident și inevitabil, fiind vorba aici de un prejudiciu de salvare, generat de pericolul văzut de fiecare individ în parte în lipsa unor standarde științifice care sunt imposibil de obținut din cauza specificului de personalitate [10].

Într-adevăr, o persoană poate suferi de o anumită anxietate permanentă din cauza activității desfășurate de o unitate de producere sau de extragere din apropierea casei sale, fapt ce o poate determina să recurgă la măsuri costisitoare de autoprotecție. În același timp, o altă persoană nu va reacționa în aceeași măsură, recurgând la măsuri de autoprotecție mai superficiale, ambele însă având dreptul să le întreprindă din cont propriu, al căror cost poate fi diferit.

În ce privește subiectul în sarcina cui vor fi puse costurile de autoprotecție, problema poate fi tratată de pe diferite poziții. Astfel, în unele cazuri poate deveni responsabilă autoritatea publică care a autorizat apariția sursei generatoare de prejudicii, însă aici nu pot fi vizate eventuale prejudicii la adresa mediului, ci doar a persoanei. Drept exemplu aducem un traseu ce prezintă o curbă periculoasă, iar în dreptul acesteia se află casa persoanei construită anterior, acolo unde frecvent se produc accidente rutiere cu pătrunderea în proprietatea acestuia. Evident, în acest caz, pentru a se salva de posibile prejudicii, proprietarul poate construi un zid mai solid decât persoana, proprietatea căreia nu este supusă aceluiași risc de accidente. Prin urmare, costurile date trebuie puse în sarcina autorității care a proiectat, autorizat și construit traseul în așa fel, respectiv, aici nu putem privi acest instrument de despăgubire și protecție a intereselor persoanei drept un instrument financiar de protecție a mediului.

Alta însă este situația în care persoana construiește un gard de izolare fonică în scopul autoprotejării de zgomotul provenit de la uzina din apropiere. În acest caz, responsabil va fi nu autoritatea care a autorizat construcția uzinei, cu toate că ar putea fi, odată ce percepe taxe de la aceasta sub formă de autorizație de construcție, taxe de poluare etc. În cazul dat, totuși responsabil va fi operatorul economic, deoarece el este inițiatorul activității cu impact asupra mediului care și-a dorit amplasarea uzinei anume în acel loc, respectiv el este beneficiarul direct

al folosirii resurselor naturale, respectiv, tot el trebuie să fie și responsabil de a suporta toate riscurile generate prin activitatea sa dăunătoare.

Drept finalitate a celor analizate, *propunem ca politicile de mediu pe segmentul protecției prin măsuri economico-financiare să includă în calitate de instrument și costurile pentru realizarea măsurilor de autoprotecție contra efectelor negative asupra mediului.*

3.1.4. Garanții financiare destinate protecției mediului prin ameliorare

Din categoria instrumentelor financiare de protecție a mediului fac parte și garanțiile pecuniare ce se constituie anterior inițierii activității economice cu impact asupra mediului. De fapt, în materie de mediu acest fel de instrumente de mult timp funcționează generând rezultate palpabile. Cu toate acestea, conținutul și structura lor necesită a fi îmbunătățite în permanență, pe alocuri completate sau chiar inventate unele noi.

Pentru că acestea au înregistrat o anumită performanță de la data aprobării și aplicării lor, la nivel unional european se insistă în privința diversificării și aplicării acestora la scară largă în toate țările membre. De fapt, insistența acestei inițiative se face observată încă de prin anul 2004, atunci când în conținutul art. 14 al Directivei UE 2004/35 [25] se menționează că *statele membre iau măsuri menite să încurajeze dezvoltarea unor instrumente și piețe de garanție financiară de către agenții economici și financiari corespunzători, inclusiv mecanisme financiare utilizate în caz de insolvabilitate, pentru a permite operatorilor să folosească instrumente de garanție financiară pentru a acoperi responsabilitățile care le incumbă în conformitate cu prezenta directivă.*

Potrivit doctrinei [64, p. 176] garanțiile financiare vin să dezvolte oferta de instrumente financiare privind răspunderea în domeniul mediului, care să permită operatorilor economici utilizarea acestora în cazul garantării obligațiilor aferente regimului special de prevenire și reparare a prejudiciului asupra mediului.

În materie structurală, garanțiile financiare apar sub forma unor fonduri de mediu, burse de poluare formate prin contribuția poluatorilor, detaxările și toate resursele financiare colectate de la eventualii poluatori, fiind destinate acoperirii cheltuielilor legate de prevenirea și ameliorarea stării mediului degradat prin activitățile acestora.

Acestea fiind generalizate, în compartimentele ce urmează ne vom referi nemijlocit la toate categoriile de garanții financiare destinate protecției mediului, oferind detalii, interpretări și soluții de îmbunătățire a sistemului de formare și gestionare a respectivelor resurse.

3.1.4.1. Fondurile pentru mediu

Caracteristica generală a fondurilor de mediu

Odată cu intensificarea efectelor negative emenate de componentele degradate ale mediului, în special după anii 1990, statele europene au simțit nevoia de a recurge la măsuri de refacere a mediului, dar și de prevenire a viitoarelor catastrofe naturale. Evident că pentru aceasta era nevoie de resurse financiare semnificative care nu au fost prevăzute până atunci de nici un stat. În atare situație, a apărut și s-a dezvoltat ideea de constituire a unor fonduri destinate depoluării și finanțării măsurilor de protecție a mediului din contul poluatorilor, chestiune ce avea la bază principiul „poluatorul plătește”. Respectivetele fonduri, în diferite țări au fost denumite diferit (Fondul național de protecție a mediului în Bulgaria în Cehia-Fondul statului de mediu; în Estonia-Fondul central de mediu; Ecofondul în Polonia sau Fondul de dezvoltare pentru protecția mediului în Slovenia; Fondul ecologic național în Republica Moldova).

În mod evident, succesul creării acestor fonduri nu a fost atins imediat de către multe state cu economie în curs de tranziție, din anumite motive, cum ar fi: slăbiciunea aplicării legislației de mediu, constrângerile financiare severe asupra întreprinderilor și consumatorilor casnici, incertitudinile în sistemele fiscale și costuri informaționale inadecvate ale deteriorării mediului [152, p. 146].

De cealaltă parte, în țările cu economie dezvoltată, fondurile de mediu au înregistrat o mai mare eficiență, fiind diversificate prin instituirea lor la nivel local, în alte cazuri, au fost date în gestiunea guvernelor sau în gestiunea companiilor private (cazul Poloniei), în mare parte, a organizațiilor nonguvernamentale sau în gestiune mixtă (cazul Sloveniei).

Pentru Republica Moldova, fondul de mediu, în calitate de instrument economico-financiar de protecție a mediului, devine cunoscut odată cu adoptarea Legii nr. 1515/1993, unde la art. 83 se dispunea că Fondurile ecologice extrabugetare: Fondul ecologic extrabugetar național și fondurile ecologice extrabugetare județene (raionale), municipale se creează în scopul concentrării de resurse financiare suplimentare pentru activitățile de protecție a mediului și de reconstrucție a ecosistemelor. După cum observăm, fondul de mediu, inițial cunoștea două componente: fondul național și cel local (județean, ambele fiind extrabugetare, în sensul că nu se formau din surse de la bugetul de stat, ci din surse suplimentare provenite din taxe și impozite pentru folosirea resurselor naturale sau mijloacelor financiare destinate reparării prejudiciului ecologic.

Din anul 2019, Fondul ecologic național (fiind redenumit) este constituit deja în cadrul bugetului de stat în scopul finanțării programelor în domeniul protecției mediului, iar din anul

2022 acesta se redenumeste în Fondul național pentru mediu având aceeași destinație și sediu juridic de reglementare. Ce e drept, actualmente Fondul este constituit din alocațiile aprobate prin legea anuală a bugetului de stat și din alte surse ce nu contravin legislației, fapt ce creează anumite neclarități, însă despre acestea vom discuta într-un alt compartiment.

Administrarea Fondului de mediu, în Republica Moldova, are loc în conformitate cu Regulamentul [147] aprobat în acest sens și care conține detalii despre subiecți cu atribuții în domeniul administrării Fondului, modul de repartizare a mijloacelor financiare, domeniile de alocare a surselor financiare, precum și criteriile de eligibilitate a proiectelor înaintate.

În final, pornind de la aceleași repere generale despre Fondul de mediu, arătate mai sus, insistăm asupra definirii sale, pentru a se înțelege din start esența, destinația și utilitatea sa.

Fondul pentru mediu (denumit în varianta actuală) *constituie un instrument economico-financiar extrabugetar, format din contribuțiile private ale poluatorilor persoane fizice sau juridice, destinat finanțării activităților de prevenire, protecție și refacere a stării mediului.*

Categoriile de fonduri ecologice

Structura și diversitatea fondurilor pentru mediu influențează în mod direct asupra eficienței intervenției financiare în susținerea acțiunilor de protecție a mediului. De aceea, în diferite state, de-a lungul timpului, structurarea fondurilor de mediu a fost diferită. În unele cazuri, s-a agreat divizarea diferitelor categorii de fonduri în cadrul fondului ecologic național, în altele, au existat împărțiri ale fondului în cel național și cel local, iar într-o a treia situație, au subzistat fondurile naționale în paralel cu cele locale, iar pe lângă ele au funcționat și cele specializate (fondul pentru resurse forestiere, fondul pentru protecția apelor etc.).

O altă formulă de divizare a fondurilor este cea a împărțirii lor în fonduri publice (guvernamentale) și fonduri private constituite din cotizațiile poluatorilor, fondurile de asigurare, bursele de poluare etc.

De asemenea, fondurile ecologice mai cunosc distingere între fondul ecologic bugetar și cel extrabugetar. Or, această diviziune a fost specifică și Republicii Moldova până în anul 1998, când Legea nr. 1515/1993 prevedea expres că *Fondurile ecologice sunt extrabugetare*.

Deci, având la bază modelele prezentate, în cele ce urmează vom încerca să arătăm toate categoriile de fonduri pentru mediu, cu descrierea esenței lor, dar și în vederea exprimării opiniei personale despre eficiența și tactica lor de administrare.

Înainte de toate, vom prezenta și vom face distincție între fondurile publice de mediu, adică cele guvernamentale aflate în gestiunea autorităților publice.

Fondul național pentru mediu, care potrivit legislației de dată recentă (art. 83 alin. (2) din Legea nr. 1515/1993), *reprezintă totalitatea mijloacelor financiare destinate finanțării programelor și proiectelor în domeniul protecției mediului, al schimbărilor climatice și al gestionării durabile a resurselor naturale.*

La rândul său, fondul național poate fi extrabugetar, bugetar sau mixt.

Fondul național extrabugetar este specific majorității statelor, iar până în anul 2017 și Republicii Moldova. De altfel, fondul ecologic, de la adoptarea Legii nr. 1515/1993 și până în anul 2017 s-a format și a funcționat în cadrul autorității centrale pentru protecția mediului. Mai mult, la adoptarea legii în anul 1993 el și se numea expres: fondul extrabugetar. După anul 2017, acesta s-a constituit în cadrul bugetului național. Da, am spune că a rămas a fi un buget distinct, dar a devenit în esență un buget național aflat în gestiunea directă a Ministerului Finanțelor.

În opinia noastră, varianta inițială de abordare a apartenenței de gestiune, dar și a surselor de constituire a fondului ecologic era una mai reușită. Or, este firesc ca fondurile pentru mediu, fiind fonduri suplimentare, să se constituie în afara bugetului național, respectiv din surse extrabugetare, cele provenite din taxe de mediu, impozite, plăți pentru poluare, penalități și plăți pentru repararea prejudiciului ecologic, destinate exclusiv acoperirii cheltuielilor pentru prevenția și refacerea stării mediului. Prin urmare, aceste resurse acumulate nu trebuie să se amestece cu celelalte, deși tot sunt ale statului până la urmă, ele având o destinație concretă, iar operațiunile de trecere a lor în bugetul statului și ulterior eliberarea către utilizare, deși sunt pe un cont aparte, presupune timp și resurse, acte birocratice, evidențe etc. În același timp, în multe cazuri, sunt repartizate cu titlu provizoriu în alte scopuri decât cele de protecție a mediului.

Fondul ecologic bugetar este acel fond ce acumulează mijloace financiare din taxe, amenzi granturi etc., se află în gestiunea Ministerului finanțelor și este cheltuit prin acte de dispoziție a respectivei autorități publice.

Fondul ecologic mixt este un fond de formațiune mixtă, adică se constituie din alocațiile de la bugetul de stat și din plățile pentru poluarea mediului sub formă de taxe, impozite, accize de mediu etc. Drept exemplu aducem structura actuală a Fondului național pentru mediu, care din anul 2022 *este constituit din alocațiile aprobate prin legea anuală a bugetului de stat și din alte surse ce nu contravin legislației* (art. 84 alin. (1) din Legea nr. 1515/1993).

Această categorie de fond, mai este de natură mixtă, deoarece se formează în cadrul bugetului național, însă se află în gestiunea autorității centrale pentru protecția resurselor naturale. Varianta dată fiind cunoscută legislației noastre în redacția Legii nr. 1515/1993 din anul 2019.

Fondul regional pentru mediu prezintă o concentrație de resurse financiare obținute din contribuția persoanelor fizice și juridice care își desfășoară activitatea cu impact într-o anumită regiune, fiind destinate finanțării activităților de protecție a mediului în acea regiune (raion, județ).

Astfel de fonduri au existat în anul 1993 pe teritoriul Republicii Moldova odată ce legea nr. 1515/1993 prevedea la art. 3 că *fondul ecologic extrabugetar național și fondurile ecologice extrabugetare județene (raionale), municipale se creează în scopul concentrării de resurse financiare suplimentare pentru activitățile de protecție a mediului.*

În fapt, fondurile regionale de mediu sunt specifice multor țări europene, mai ales celor ce au un sistem descentralizat de administrare teritorială, precum și cele cu autonomii teritoriale. În prezent, legislația noastră nu prevede o astfel de structurare a fondurilor, concentrând toate resursele financiare într-un singur fond-Fondul național pentru mediu.

Fondul local pentru mediu este o entitate financiară care se constituie la nivelul unei localități, comune și este destinat investițiilor în componentele de mediu de pe acel teritoriu. Pentru țara noastră, fondurile locale au coincis cu cele regionale, constituite la nivel raional, având în vedere zonele nu prea extinse din punct de vedere geografic a localităților. Cât nu ar fi de straniu, dar țara noastră a avut în gestiune și astfel de fonduri. Or, până în anul 2017, art. 83 al Legii-cadru, fondurile ecologice se divizau în: **Fondul ecologic național** (de pe lângă Departament) și **fondurile ecologice locale** (de pe lângă organele teritoriale ale Departamentului). De fapt, fondurile locale au existat și mai există fondurile ecologice locale. În Polonia, spre exemplu, în anul 2004 se înregistrau 2460 de fonduri locale pentru mediu și ape.

Fondurile de mediu speciale sunt acele fonduri ce au destinația finanțării măsurilor de ameliorare a anumitor categorii de resurse naturale concrete. Aducem exemplu aici, *Fondul de conservare și dezvoltare a pădurilor, prevăzut la art. 46 din Codul silvic* [40], potrivit căruia, *în scopul finanțării programelor privind folosirea, regenerarea, paza și protecția pădurilor se constituie un fond de conservare și dezvoltare a pădurilor.*

Fondurile de mediu private sunt concentrații de resurse financiare destinate protecției mediului prin acoperirea costurilor pentru depoluare, aflate în gestiunea companiilor private. La categoria acestora pot fi raportate fondurile de asigurări, bursele pentru poluare, fondurile constituite din cotizațiile poluatorilor etc.). De altfel, actualmente se pune tot mai mult accentul pe astfel de fonduri, având în vedere că prin concentrarea sumelor bănești, nu doar că se constituie garanții pentru cazurile de poluare, ci din acestea mai pot fi obținute profituri sub forma desfășurării activității antreprenoriale, bursiere sau de creditare.

Sursele de constituire a fondurilor de mediu

Fondurile de mediu se formează, de obicei, din contribuțiile subiecților care poluează mediul sau desfășoară activități cu risc sporit de poluare ori activități care vor genera în viitor daune asupra mediului. Spunem, de obicei, pentru că în cazul Republicii Moldova fondul național de mediu se formează pe cale mixtă din alocații de la bugetul de stat și alte resurse financiare neinterzise de lege. Ce e drept, stilul anterior de reglementare în vederea stabilirii surselor de constituire a fondului național de mediu era mult mai calitativ, clar prevăzut, deși avea și el carențe. Spre comparație, varianta anterioară de reglementare, până la anul 2016, prevedea expres toate sursele din care se acumulau resurse financiare în fondul pentru mediu, cum ar fi: plățile pentru poluarea mediului, amenziile pentru încălcarea legislației cu privire la protecția mediului, mijloacele parvenite de la repararea prejudiciilor aduse mediului, de la comercializarea producției confiscate ce a fost obținută prin exploatarea ilicită a florei și faunei, donațiile și depunerile benevole. Din anul 2017 până în anul 2022, sursele de formare a fondului național pentru mediu, în genere, nu sunt stipulate în conținutul legii, chestiune inacceptabilă, în contextul în care se lăsa loc de interpretare.

În fine, doctrina clasifică sursele de formare a fondului ecologic în două mari categorii: **taxe** și **penalități**, idee de la care începem și noi a le sistematiza și prezenta:

La rândul lor, toate **taxele de mediu** se divid în:

1. *Taxe para-fiscale*, sub forma taxelor pentru eliberarea de acte permissive de mediu prevăzute în Nomenclatorul actelor permissive aferent Legii nr.160/2011 privind reglementarea activității de întreprinzător [106];
2. *Taxe fiscale*, care cuprind taxele pentru folosirea resurselor naturale, cuantumul cărora este prevăzut de Codul fiscal sau anumite legi sectoriale [68, p. 7];
3. *Plățile (taxele) pentru poluare*, prevăzute în conținutul Legii nr. 1540/1998, unde la art. 1 lit. c) se menționează că unul din obiectivele legii vizează formarea fondurilor ecologice pentru finanțarea activității orientate spre ameliorarea calității mediului.

Penalitățile se divid și ele în două forme:

1. *Amenzi* (contravenționale sau penale), aplicate în urma săvârșirii faptelor prejudiciabile la adresa mediului (tăieri ilicite, poluarea apei, aerului, solului și alte contravenții și infracțiuni contra mediului).
2. *Sumele plătite pentru repararea prejudiciului* cauzat în urma poluării mediului. Aici ne referim la dauna asupra bunurilor de mediu ce aparțin domeniului public, nu și la prejudiciul ecologic cauzat particularilor, deoarece aceste plăți cu titlu de despăgubire nu intră în fondul național pentru mediu. Modalitatea de cuantificare a daunei aduse mediului se realizează

în baza diferitelor metodologii și instrucțiuni aprobate de Ministerul Mediului care actualmente se află într-un amplu proces de revizuire și unificare într-un singur act normativ.

Totuși, indiferent de stilul sistematizării surselor de suplinire a fondului pentru mediu, importantă este rațiunea și echitatea formulei de calcul a cuantumului acestor taxe. Or, taxele excesive pot avea și efecte negative, în special, eschivarea agenților economici de la investiții în tehnică și tehnologii de reducere a emisiilor, filtrare etc., precum și încercarea de a identifica mijloace de tănuire a activităților de poluare. Pentru a se evita aceste eventuale probleme, credem că ar fi mai rezonabil să aducem agenții economici la colaborare prin măsuri de stimulare.

De altfel, în noua Lege privind calitatea aerului atmosferic nu identificăm o normă care să stimuleze operatorii economici care investesc în tehnologii de reducere a emisiilor în atmosferă. Printre altele, această normă a existat în Legea veche, unde la art. 27 se menționa că *persoanelor fizice și juridice care elaborează și implementează tehnologii moderne nepoluante pentru atmosferă li se acordă facilități fiscale prevăzute de legislație.*

Cu toate acestea, facilitatea indicată arată nu credem că este cea mai eficientă, corectă și echitabilă. Spre exemplu, să admitem că un agent economic a instalat un singur filtru pentru reducerea poluării care, în comparație cu alt agent economic care deține un sistem întreg, mai eficient și cu mult mai costisitor, vor avea aceleași facilități, adică ambii vor fi scutiți de taxa pentru poluare, pe când costurile suportate de fiecare în parte sunt diferite. De aceea ar fi mai potrivit să fie evaluată individual cota de reducere a poluanților, în funcție de care operatorii economici să fie scutiți de taxa pentru poluarea aerului atmosferic.

Prin urmare, propunem completarea Legii LP98/2022 privind calitatea aerului atmosferic cu un nou articol, 34¹ (***Facilitare operatorilor economici care utilizează tehnologii performante de reducere a emisiilor în atmosferă***) care va avea următorul conținut: *Operatorilor care utilizează în procesul activității economice tehnologii performante destinate să reducă din agresivitatea emisiilor în atmosferă, li se acordă facilități fiscale în funcție de capacitatea și numărul unităților de purificare instalate.*

În contextul dat, facilitățile fiscale nu se referă doar la reducerea cotei de impozitare. Soluțiile pot fi și altele, spre exemplu, reducerea cotei de impozitare pentru venituri a operatorilor economici care investesc tehnologii performante de reducere a emisiilor sau de refacere din cont propriu a componentei de mediu afectată direct prin deversare, depozitare etc.

Acest sistem de facilitare a dobândit, în spațiul doctrinar, denumirea de *dividend dublu* sau de *beneficiu excedentar*, avansată prima dată de Tullock (1967) într-un articol intitulat „Beneficiu excedentar”. Potrivit acestei teorii, creșterea nivelului impozitării verzi, cu bază

redușă de impozitare, odată cu scăderea unui impozit cu bază largă de impozitare (impozitul pe venit), va conduce la sporirea distorsiunilor totale ale sistemului fiscal în favoarea mediului [69, p. 16-17].

Așadar, fiind arătate sursele de formare a Fondului național pentru mediu, nu întârziem a venim cu unele observații, iar ulterior, cu recomandări de îmbunătățire a cadrului de reglementare în materie. Or, vedem că ultima redacție a art. 84 din Legea nr. 1515/1993 nu ne oferă detalii cu privire la categoria surselor financiare din care se formează Fondul de mediu, lăsând loc de interpretare și imprecizie, atunci când menționează că *fondul este constituit din alocațiile aprobate prin legea anuală a bugetului de stat și din **alte surse ce nu contravin legislației***.

De altfel, aceste surse au fost stipulate expres până în anul 2017 la art. 84 din lege, potrivit căreia, sursele de formare a fondurilor ecologice sunt:

- plățile pentru poluarea mediului;
- amenzile pentru încălcarea legislației cu privire la protecția mediului;
- mijloacele parvenite de la repararea prejudiciilor aduse mediului;
- de la comercializarea producției confiscate ce a fost obținută prin exploatarea ilicită a florei și faunei;
- donațiile și depunerile benevole [103].

Credem noi că aceste concretizări ar trebui să revină în conținutul actual al art. 84 din Legea nr. 1515/1993, ba mai mult, lista acestora urmând a fi extinsă. Bunăoară, legislația României în același domeniu (art. 8 din Legea nr. 73/2000) [113], prevede lista veniturilor Fondului pentru mediu, printre altele, mult mai extinsă și cuprinzătoare cu indicarea cotelor din veniturile încasate de operatorii economici de pe urma exploatării factorilor de mediu. De ce nu ar fi posibil ca și țara noastră să extindă lista surselor de formare a Fondului național pentru mediu, în condițiile în care avem acumulări nesemnificative din sursele actualmente prevăzute (500 000 lei în 2021) [143].

Aceste surse ar putea constitui anumite cote din veniturile realizate în urma colectării și exportării fierului uzat; din comercializarea tutunului; din comercializarea masei lemnoase; din donații, sponsorizări, granturi; din organizarea de diferite manifestări în domeniul protecției mediului (festivaluri unde sărbătorește ziua anumitor componente de mediu); din dobânzile obținute în urma acordării creditelor din contul Fondului de mediu etc.

Drept urmare a posibilităților analizate, ***propunem completarea art. 84 din Legea nr. 1515/1993 cu lista surselor din care se va forma Fondul național pentru mediu, după cum urmează:***

- plățile pentru poluarea mediului;
- amenzile pentru încălcarea legislației cu privire la protecția mediului;
- mijloacele parvenite de la repararea prejudiciilor aduse mediului;
- de la comercializarea producției confiscate ce a fost obținută prin exploatarea ilicită a florei și faunei;
- o cotă-parte din veniturile realizate în urma colectării și exportului fierului uzat;
- o cotă-parte din comercializarea tutunului;
- o cotă-parte din comercializarea masei lemnoase;
- din donații, sponsorizări, granturi;
- o parte din veniturile obținute în urma organizării de diferite manifestări în domeniul protecției mediului;
- din dobânzile obținute în urma acordării creditelor din contul Fondului de mediu etc.

Mărimea cotelor urmează a fi stabilite în baza unor studii aparte în domeniul politicii financiare, bugetar-fiscale, antreprenoriale etc.

O problemă pe care o mai sesizăm, deja la nivelul distribuției și finanțării activităților de protecție a mediului din Fondul național pentru mediu, este faptul că deși se acumulează anumite resurse, în unii ani, destul de impunătoare, acestea nu sunt valorificate pe deplin și în direcțiile cele mai stringente și adecvate destinației lor.

În primul caz, încasările din taxele de mediu la bugetul de stat, în anul 2019, au fost de 4,9 mld. de lei sau 2,3% din PIB, iar cheltuielile statului pentru protecția mediului au fost de doar 200 mil. de lei, ceea ce înseamnă 0,1% din PIB, fiind țara cu cele mai scăzute investiții în mediu, raportate la PIB, din Europa [85].

În cel de-al doilea caz avut în discuție, vizează problema selectării inadecvate a direcțiilor de investiție a surselor financiare acumulate în Fondul național pentru mediu. Or, dacă analizăm Raportul despre valorificarea mijloacelor FEN pentru mediu în anul 2021, constatăm că aproape 80% din acestea au fost alocate construcției sistemelor de alimentare cu apă. Aici apare întrebarea, oare construcția sistemelor de alimentare cu apă potabilă reprezintă ultima problemă nesoluționată în materie de mediu și, în general, aceasta este o problemă de mediu?, evident, în afară de cea a construcției sistemelor de canalizare.

Fondurile de mediu private, despre care menționam mai sus, sunt garanții financiare de protecție a mediului ce se formează din contribuții private, vărsate benevol sau obligatoriu de către poluatori, persoane fizice sau juridice de drept privat. De fapt, aceste categorii de fonduri nu reprezintă o noutate, ele fiind specifice asigurărilor benevole pentru diferite riscuri, fiind convenabile celor care în anumite intervale de timp sufereau prejudicii financiare greu de

acoperit (cauzate de crize economice, catastrofe naturale etc.). Or, crearea unui asemenea fond de indemnizare, astăzi, se reflectă în asigurările mutuale și constau în faptul că „persoanele ce sunt supuse riscurilor similare pot să se asocieze benevol în asociații mutuale, obligându-se la plata unei cotizații pentru constituirea unui fond comun din care, la producerea cazului asigurat, vor fi plătite indemnizațiile de asigurare” [34, p. 450]. Nici în materie de mediu, nu am spune că asemenea fonduri reprezintă actualmente o inovație, ideea unor fonduri pentru mediu, fiind înaintată de către autorul francez M. Hertzo încă prin anul 1984, într-o lucrare a sa intitulată: *La fiscalite de l'environnement* prin care propunea desemnarea responsabililor de reparare a eventualelor daune asupra mediului prin constituirea unui fond de indemnizare alimentat de cotizațiile poluatorilor [63, p. 245]. Mai mult, în doctrina națională, prin anul 2017, autorul Grigore Ardelean propune ca aceste fonduri să fie formate de către operatorii economici, care poluează sau care prin activitatea lor creează riscuri de poluare, în mod obligatoriu sub forma unor asigurări obligatorii de mediu. Poziția sa autorul o întemeiază pe ideea că astăzi necesitatea impunerii unor măsuri incomode celor care intenționează să profite de pe urma activităților cu impact asupra mediului este direct proporțională cu obligația de protecție și conservare a calității mediului pentru prezent, dar și pentru generațiile viitoare. Din acest punct de vedere, după cum mai susțin și alți autori autohtoni, „constituirea unui fond de indemnizare destinat finanțării măsurilor de prevenție sau reparare a eventualelor prejudicii ecologice reprezintă nu altceva decât o garanție a faptului că prejudiciul va fi reparat chiar dacă la momentul producerii nu se cunoaște cu certitudine făptuitorul, fiind o măsură întemeiată pe principiul obiectiv și conexă asigurării de riscuri” [10, p. 104].

Acesta mai susține că „constituirea unui fond de indemnizare reprezintă o măsură de responsabilizare anticipată și cu caracter reparatoriu ce urmează a fi pusă în sarcina deținătorilor surselor de poluare (pentru poluarea graduală), pe lângă obligativitatea încheierii unor contracte de asigurare (pentru o eventuală poluare accidentală) și care se încadrează perfect în limitele principiului „poluatorul plătește” [10, p. 104]. Mai mult, autorul chiar propunea la acea vreme ca sursele financiare acumulate din cotizațiile poluatorilor să fie vărsate direct în Fondul Ecologic de Stat, iar acestea să fie destinate acoperirii așa-ziselor „daune colective” provenite de la poluatori multipli care contribuie la suplinirea acestui fond, în contextul în care legislația de mediu în redacția de atunci (art. 84 din Legea nr. 1515/1993) prevedea în calitate de surse de formare a Fondului pentru mediu donațiile și *depunerile benevole*.

În mod ferm susținem ideea înaintată de autorul citat, doar cu observația că fondurile private urmează a se dezvolta în paralel cu cele publice, primele constituind garanții suplimentare la cele prevăzute de lege. Ce e drept, statul ar trebui să manifeste în acest sens o

implicație mai mare, încercând să încurajeze operatorii economici în a constitui asemenea fonduri, acordându-le în schimb anumite facilități sau unele priorități la obținerea actelor permise, licențelor etc.

În fapt, ideea respectivă a fost avansată pentru prima dată în conținutul punctului 27 al Directivei UE 2004/35/ [55], menționând că statele membre ar trebui să ia măsuri pentru a-i încuraja pe operatori să recurgă la asigurări sau la alte forme de garanție financiară și să dezvolte instrumente și piețe de garanție financiară pentru a asigura o acoperire eficientă a obligațiilor financiare reglementate de prezenta directivă.

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că, în practică, activitatea contractuală este aproape imposibilă, în contextul numărului mare de operatori implicați, timp în care efectele poluării sunt difuze și rapid diluate.

Și iarăși, la această problemă vine ca soluție condiționarea încheierii contractelor de salubritate de către agenții economici care intenționează să desfășoare activități economice, iar condiția poate fi impusă la eliberarea anumitor autorizații sau, spre exemplu, a notificării eliberate pentru dreptul de a desfășura activități de comerț. Prin urmare, prezentarea anterior îndeplinirii procedurii de notificare, a contractelor de salubritate încheiate, reprezintă nu altceva decât o garanție a realizării măsurilor de protecție a mediului constituită cu anticipație. De altfel, în redacția Legii nr. 131/2010 [94] de până la 2020, prin art. 14 alin. (3) lit. i), se condiționa eliberarea dreptului de comercializare, de prezentarea *datelor privind contractul de transport al deșeurilor, semnat în modul stabilit de autoritatea administrației publice locale*, normă pe care nu o mai regăsim în textul legii de după anul 2020. Or, art. 21 alin. (4) al Legii 231/2010 în redacția actuală prevede că *comercianții sunt obligați să asigure colectarea, depozitarea și transportarea deșeurilor rezultate din activitatea de comerț în conformitate cu legislația privind gestionarea deșeurilor*. După noi, această nouă concepție adoptată de legiuitor constituie un regres, deoarece stipularea simplei obligații de a gestiona deșeurile nu este suficientă în materie de mediu, accentul fiind necesar a se pune pe garanția executării obligațiilor de protecție a mediului care, în mod normal, se face cu anticipație, acesta fiind contractul de gestionare a deșeurilor, valabil încheiat.

Acestea fiind argumentate, propunem revenirea la textul art. 14 alin. (3) lit. i) în varianta Legii nr. 231/2010 de până la anul 2020, unde să se prevadă că *Notificarea privind inițierea activității de comerț va conține următoarele date: lit. i) date privind contractul de transport al deșeurilor, contrasemnat în modul stabilit de autoritatea administrației publice locale*.

Mergând pe aceeași idee și ținând cont de ultimele completări ale Legii în discuție, unde se impun anumite condiții noilor subiecți ai activității de comerț (Producătorii casnici),

considerăm necesar ca și aceștia să facă dovada contractelor de salubritate, în condițiile în care activitățile lor, de asemenea, sunt cu impact asupra mediului.

Deși producătorilor casnici nu li se atribuie statutul de întreprinzător, având în vedere impactul activității lor, în special, în materia generării deșeurilor, propunem ca acestora să li se impună încheierea obligatorie a contractelor de salubritate, în schimbul acordării statutului de producător casnic. Pentru aceasta, *recomandăm legiuitorului completarea alin. (3) art. 12¹ din Legea nr. 231/2010 [94] cu următorul text: **Producătorii casnici pot comercializa produsele menționate la alin. (2) în piețe, amplasamente, precum și direct din gospodăria proprie (lotul de pe lângă casă din intravilanul localității (gospodăria casnică), lotul/loturile pentru legumicultură sau lotul/loturile din întovărașirile pomicole). Pentru eliberarea declarației de consumator casnic, solicitantul urmează să prezinte copia contractului de salubritate valabil încheiat pe întreaga perioadă pentru care se solicită actul.***

O altă problemă, care impune continuarea măsurilor de garantare a executării obligației de protecție a mediului, este cea a omului de rând, generator de deșeuri în procesul desfășurării activităților cotidiene, vitale, respectiv cele de consum. Or, astăzi avem o problemă acută, mai ales la nivelul localităților, în domeniul gestionării deșeurilor. Aproape în toate localitățile Republicii Moldova, locurile de depozitare a deșeurilor sunt neautorizate, acestea fiind stocate pe dealuri în adiacența localității, în râpi, păduri etc. Prin urmare, nimeni nu-și asumă costul poluării, nimeni nu plătește pentru poluare, inclusiv nici agenții economici care aruncă deșeurile tot în aceste locuri.

De aceea, o sursă financiară destinată realizării măsurilor de ameliorare a stării mediului ar fi cea obținută de pe urma contractării obligatorii a serviciilor de salubritate, iar o parte din veniturile încasate de operatorii ce prestează servicii de salubritate să fie vărsată în Fondul național pentru mediu. Evident, pentru aceasta avem nevoie de un sistem al contractării obligatorii pentru evacuarea deșeurilor de la gospodăriile casnice, chestiune ce poate fi constrânsă de norma contravențională de la art. 181 Cod contravențional (*Încălcarea regulilor de asigurare a curățeniei în localitățile urbane și rurale*).

În acest sens, propunem completarea art. 181 Cod contravențional în următoarea redacție: *Încălcarea regulilor de asigurare, în modul stabilit de autoritatea administrației publice locale, a curățeniei în localitățile urbane și rurale, precum și eschivarea de a contracta în vederea evacuării deșeurilor provenite din activități casnice.*

Astfel, odată cu impunerea contractelor de salubritate tuturor proprietarilor de case se va soluționa problema gestionării deșeurilor din localități, prin acumularea unor fonduri destinate susținerii financiare a măsurilor de protecție a mediului, dar și se va asigura aplicarea

principiului egalității și a echității sociale față de toți. Spunem aceasta, deoarece în prezent din trei proprietari de case doar unul dintre ei a încheiat un contract de salubritate. Aici apare întrebarea: unde aruncă deșeurile menajere ceilalți doi proprietari?, în urna celui care are contract sau poate în urnele de gunoi din orașe pentru care plătesc toți locatarii de blocuri? ori în câmp?

3.1.4.2. Particularitatea garanțiilor financiare de protecție a mediului oferite pentru caz de insolvabilitate

O mare problemă de natura garanției financiare, în materia de activitate antreprenorială, este cea a insolvabilității, stare financiară a operatorului economic în care nu-și poate onora obligațiile de plată, denumită „insolvabilitate”. Pentru domeniul protecției mediului, pe segmentul acoperirii costurilor pentru repararea prejudiciului ecologic cauzat de agentul economic insolubil, șirul problemelor se amplifică esențial. Or, atunci când subiectul devine insolubil, șansa executării obligației de reparare a prejudiciului asupra mediului aproape că este egală cu zero.

În fapt, insolvabilitatea constituie un mecanism destinat susținerii operatorului economic aflat în dificultate. În acest sens, doctrina comercială susține că „procesul de insolvabilitate reprezintă un important mecanism juridico-economic de asigurare a stabilității și siguranței circuitului civil, făcând posibilă diminuarea la maxim a efectelor negative ale situației când un subiect de drept comercial se află în incapacitatea de plată” [6, p. 356]. Cu toate acestea, starea de insolvabilitate este destul de periculoasă în raport cu șansa exercitării dreptului de creanță față de agentul economic poluator. De aceea, la nivel internațional, strategiile de protecție a mediului, deopotrivă cu legislația în domeniu, iau în calcul și importanța instrumentelor financiare de protecție în caz de insolvabilitate.

În contextul dat, prin art. 14 din Directiva UE2004/35/ se insistă asupra faptului ca *statele membre să ia măsuri menite să încurajeze dezvoltarea unor instrumente și piețe de garanție financiară de către agenții economici și financiari corespunzători, inclusiv mecanisme financiare utilizate în caz de **insolvabilitate**, pentru a permite operatorilor să folosească instrumente de garanție financiară pentru a acoperi responsabilitățile care le incumbă în conformitate cu directiva.*

Prin urmare, toate statele europene au ținut cont de această recomandare, iar statul vecin România, din 2007 a prevăzut în conținutul legislației sale unele aspecte legate de garanțiile financiare de protecție a mediului în caz de insolvabilitate. Or, potrivit art. 33 din OUG nr. 68/2007 [134], definirea formelor de **garanție financiară, inclusiv pentru cazurile de**

insolvență, și măsurile pentru dezvoltarea ofertei de instrumente financiare privind răspunderea în domeniul mediului, care să permită operatorilor utilizarea acestora în scopul garantării obligațiilor ce le revin conform prezentei ordonanțe de urgență, se stabilesc prin hotărâre de Guvern, la propunerea autorităților publice centrale pentru protecția mediului și pentru finanțe publice, în termen de 12 luni de la intrarea în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență.

În pofida acestor scânteii de reglementare, nici legislația României, actualmente, nu dispune de cadru legislativ specific garantării executării creanțelor de mediu în procesul de insolabilitate care, după natura lor, sunt speciale în condițiile în care, de multe ori, impun obligația de a face (a înceta o activitate de poluare și a remedia starea generată).

Ținându-ne de contextul dat, în literatura franceză de specialitate [157, p. 146], s-a statuat că „orice creanță vizând recuperarea unei daune adusă mediului, presupune orice drept de a obține încetarea tulburării provocate mediului ori a unei violări a dreptului mediului suportată de un particular”. Mai mult, complexitatea executării creanțelor de mediu în procesul de insolabilitate se amplifică în contextul în care aceasta e o creanță chirografară. Prin urmare, după cum susțin și unii autori [130, p. 62], „creditorii de mediu nu dețin nicio prioritate în ordinea executării creanțelor, în privința lor fiind aplicat cu strictețe principiul egalității, ceea ce nu ar fi corect”. Or, după noi, creanțelor de mediu urmează a li se acorda prioritate, în condițiile în care protecția mediului este o prioritate de interes general, de rând cu creanțele statului. Prin urmare, drept soluție la problematica executării creanțelor de mediu în procesul insolabilității, ar fi cea a ridicării rangului respectivelor creanțe chirografare, fiind înscrise printre primele în lista prevăzută de Legea insolabilității.

Urmare a celor sugerate, propunem completarea art. 43 din Legea nr. 149/2012 [96] cu un nou alineat (2¹) care va avea următorul conținut: ***creanțele născute din daune asupra mediului.***

O a doua soluție ar fi cea a depunerii unei garanții financiare de către eventualul operator economic în procesul constituirii sale, destinată acoperirii cheltuielilor de reparare a potențialelor prejudicii aduse mediului, atunci când va intra în insolabilitate. Or, ideea noastră își găsește argumentul în poziția doctrinară a unor autori potrivit căroră, „sistemul principiului poluatorul plătește, cere întreprinderilor poluante să dispună de o capacitate financiară suficientă pentru a face față obligațiilor de mediu, iar operatorul economic trebuie nu numai să identifice punctele generatoare de răspundere de mediu, ci și să demonstreze că a creat provizioane pentru garantarea financiară a acestor sarcini” [87, p. 12].

De asemenea, în vederea constituirii unor garanții financiare destinate refacerii componentelor de mediu, *pentru societățile comerciale de capitaluri (SRL și SA), ce au ca gen*

de activitate exploatarea resurselor naturale, legislația în domeniul constituirii lor [109], [97] s-ar putea impune anumite limite minime capitalului social, făcând posibilă garantarea reparării prejudiciilor cauzate de către acestea, în special, în cazuri de insolvabilitate.

3.1.4.3. Sistemul de cauțiune impus operatorilor ce exploatează resursele naturale

Complexitatea problematicii în materia protecției mediului, mai cu seamă, cea a garantării obligației de reparare a prejudiciului, impune și necesitatea diversificării instrumentelor financiare în măsura în care să fie capabile să răspundă tuturor exigențelor actuale.

Un instrument cu caracter financiar care, demult se aplică în anumite ramuri ale dreptului, își face loc tot mai insistent și în ramura dreptului mediului, este cel al cauțiunii.

Pentru a fi mai expliciti în ceea ce ar presupune respectivul instrument, vom începe de la a arăta sensul acestuia. Astfel, potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, **cauțiunea** este *o sumă de bani depusă pentru garantarea executării de către debitor a unei obligații*.

De altfel, instituția cauțiunii este specifică dreptului procesual și celui execuțional care vine să garanteze faptul executării obligației de a răspunde față de cineva, fiind reglementată în conținutul art. 80-82 ale Codului de executare [38].

În materie de mediu, cauțiunile (mai fiind considerate și garanții de execuție), „constituie un fond de garantare a gestionării durabile a resurselor, fiind rambursat când obiectivele au fost atinse, iar respectivul fond poate servi la asigurarea restaurării zonelor unde s-au extras minereuri sau pentru activități industriale puternic poluante” [151, p. 199].

Astfel, se observă că deja de mult timp în doctrina de mediu se face remarcată ideea instituirii unei cauțiuni de către exploatanții carierelor de nisip sau de piatră, cauțiune rambursată după repunerea în stare inițială a locului [63, p. 215], iar după noi, sistemul de cauțiune ar putea fi aplicat în privința exploatării și altor componente de mediu decât resursele subsolului.

În respectivul context, am propune instituirea unei norme în conținutul Codului Subsolului, precum și în Codul silvic, spre exemplu, în care să se prevadă că beneficiarii de resurse naturale (resurse forestiere obținute prin tăieri principale) anterior obținerii autorizației urmează a depune o cauțiune în sumă echivalentă costurilor de refacere a resurselor extrase care va fi restituită după îndeplinirea respectivei obligații (reîmpădurire, spre exemplu, refacerea terenurilor etc.). Or, potrivit art. 30 alin. 2 lit. c) din Codul silvic al RM [40], beneficiarii silvici au obligația *să curețe parchetele de resturile de exploatare, iar terenurile deteriorate în procesul exploatării să fie aduse într-o stare bună pentru folosire conform destinației*.

Acestea fiind constatate, recomandăm completarea normei de la lit. c.), alin. (2), art. 30 din Codul silvic în următoarea variantă: beneficiarii silvici au obligația să curețe parchetele de resturile de exploatare, iar terenurile deteriorate în procesul exploatării să fie aduse într-o stare bună pentru folosire conform destinației. ***Neîndeplinirea acestei obligații dă dreptul autorității silvice centrale să întreprindă măsuri de refacere a componentelor date în folosință, din contul sumei depuse anterior de către beneficiar sub formă de cauțiune.***

3.2. Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în reducerea influențelor negative asupra mediului

În lupta contra degradării factorilor de mediu, prima și cea mai prioritară acțiune ar trebui să fie îndreptată spre identificarea cu precizie a agentului poluator, urmată de studierea amănunțită a metodelor și intensității impactului cu care acționează asupra lui. Deși, inițial doctrina, dar și legiuitorul au considerat activitatea economică ca fiind principala sursă de poluare, în ultimul deceniu, privirile se îndreaptă și spre consumator, cel de care depinde cantitatea deșeurilor, starea tehnică și funcționalitatea produselor cu impact, controlul și posibilitatea reducerii influențelor negative asupra mediului. Această realitate determină necesitatea schimbării și atitudinii consumatorului față de mediu prin legarea responsabilității acestuia de cea a producătorului, ambii fiind tratați de pe poziția unor potențiali agresori, dar în același timp, și promotori ai valorilor de mediu sugerate de legiuitor a se ține cont în procesul de producere și consum.

În ultimul deceniu, cât nu s-ar părea de straniu, percepția omului de rând despre bunăstare și confort este mai puțin legată de aspectul economico-progresist, tehnologic și industrial care în mod continuu provoacă efecte secundare ce au ca rezultat suprimarea altor valori mult mai necesare omului, printre ele numărându-se și dreptul la un mediu sănătos și neprejudiciat din punct de vedere ecologic, la produse inofensive și la siguranța alimentelor.

Cu toate acestea, în realitatea zilelor noastre încă se mai bucură de susținere teoriile economice, potrivit cărora, orice proces evoluează între doi poli – producție și consum – aflați în relație de interdependență, deci de recunoaștere a rolului activ al fiecăruia dintre ei.

Pe de altă parte, continuarea creșterii economice poate fi admisă cu condiția precizării, prin legislație, a parametrilor în cadrul cărora se poate desfășura. Acești parametri trebuie să definească daunele admisibile pe care consumul și producția le pot provoca mediului. Stabilirea acestor garanții devine sarcina majoră a legislației moderne. Uneori, ea implică prohibirea unor

tipuri de producție sau consum pe considerentul că prejudiciul public este mai mare decât beneficiul pe care societatea îl are de pe urma produsului sau serviciului respectiv [126, p. 13].

Într-adevăr, impactul negativ al consumatorului asupra stării mediului, adesea, este determinat de cantitatea deșeurilor generate de acesta. Or, nu doar prin activități industriale de extragere, prelucrare și producere se aduc influențe negative asupra mediului, acestea fiind în ultimele decenii cele mai controlate și restricționate de către autorități, dar și prin acțiunile nesăbuite, de risipă ale consumatorului-cel mai mare utilizator de bunuri și servicii, respectiv – generator de deșeuri de orice fel.

Așa se face că, în ultimii ani, accentul plasat pe *producător* sub forma restricțiilor și impunităților de protecție a mediului, au scăpat din vedere impactul pe care-l poate genera însuși *consumatorul* asupra mediului. În aceste împrejurări, apare și întrebarea: pe cine, de fapt, vizează principiul „poluatorul plătește”, pe producător, pe subiecții activității economice, industriale, pe marii prestatori de servicii cu impact asupra mediului sau și pe consumator deopotrivă?

Cu titlu de soluție la problema înaintată, doctrina de mediu avansează o viziune destul de interesantă ce leagă producătorul de consumator în responsabilitatea suportării costurilor pentru poluare, și anume, aplicația extinsă a principiului în discuție, deoarece, în cele din urmă, consumatorul este cel care trebuie să plătească, pentru că poluatorul este într-adevăr consumatorul. Prin urmare, producătorii și consumatorii nu ar trebui doar să plătească costurile de prevenire și control al poluării, ci și utilizarea capacității asimilative a mediului [72, p. 253].

Deși s-ar părea că încercăm, pe această cale, să atentăm la unele drepturi existente ale consumatorului, impunerea față de el a unei anumite conduite din perspectiva priorității conservării și dezvoltării factorilor de mediu, nu are decât să-l avantajeze tot pe el în calitate de ființă, atât de vulnerabilă în fața agresiunilor la adresa mediului care, de fapt, îl afectează, odată ce este parte a sa, cea mai sensibilă și greu de protejat.

Pentru aceasta, noi considerăm că problema protecției mediului trebuie tratată mult mai complex, după un alt concept, care ar implica și rolul consumatorului, atât în planul efectelor acțiunilor sale negative, cât și al posibilităților de reducere a deșeurilor prin consumul de bunuri și servicii. Și nu e vorba aici doar despre influența consumatorului asupra cantității deșeurilor generate, dar și despre rolul său în gestionarea corectă a influențelor negative generate de absolut toate bunurile exploatate de el. Or, pericolul cauzării unor daune asupra mediului nu este însuși bunul sau tehnica, ci funcționalitatea acestora, fapt care depinde mult de împrejurările, cunoștințele, atitudinea și regulile de care se conduce consumatorul în utilizarea lor. Anume aici trebuie de pus accentul, pe consumator, cel de care depinde răspândirea efectelor negative pe timpul exercitării dreptului de consum, fără însă a uita și de producător, cel care instruește

consumatorul în utilizarea bunului produs de el, cunoscând mai bine riscurile ce le poate genera.

Acestea fiind clarificate, am susține ideea potrivit căreia, în luarea măsurilor de protecție a mediului, consumatorul trebuie abordat de pe aceeași poziție cu producătorul, ambii fiind considerați potențiali poluatori. Or, după cum susțineam și în conținutul altor lucrări, „Consumatorul, în situația descrisă, are rolul de „filtru” principal plasat între producere și reciclare, de care depinde cantitatea deșeurilor – cel mai agresiv inamic al factorilor de mediu” [14, p. 155].

În mod evident, filtrul despre care vorbim trebuie conectat la sistemul de producere printr-un mecanism juridic cât mai logic, care ar face relația dintre producător și consumator reciproc influențabilă, mai flexibilă și avantajoasă pentru ambii, inclusiv, pentru mediu și toți cei care beneficiază de el. De fapt, temeiul juridic de la care trebuie să înceapă construcția mecanismului juridic dorit, este chiar norma Constituțională de la art. 37 alin. (1) din Legea fundamentală [48], potrivit căreia fiecare om are dreptul la un *mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic* pentru viață și sănătate, precum și la *produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive*.

După cum se observă, dreptul consumatorului la produse alimentare și de uz casnic inofensive este strâns legat, chiar reglementat prin normă unică cu dreptul la un mediu sănătos.

Așadar, pentru formularea unui cadru juridic consecvent în misiunea de protecție a mediului prin implicarea consumatorului, ***drept primă soluție***, după noi, destul de eficientă și promițătoare, ar fi ecologizarea mai accentuată a Legii cu privire la protecția consumatorului, metaforic vorbind, „presurarea” prin ea a unor obligații cu specific de protecție a mediului în sarcina consumatorului.

Evident, la prima vedere, în afară de obligarea selectării și evacuării deșeurilor în mod separat, pe categorii, sau utilizarea tehnicii și altor bunuri de folosință individuală în strictă conformitate cu prescrierile producătorului, s-ar pune întrebarea, cum vom urmări executarea altor obligații de către consumator și care vor fi sancțiunile nerespectării lor? Or, rămâne la discreția consumatorului să aleagă dacă aruncă tehnica defectată, sticlele sau alte recipiente, inclusiv din masă plastică, în tomberon sau le duce la punctul de colectare, sau chiar direct la uzina de reciclare în schimbul unei sume de bani.

După noi, sunt necesare alte pârghii de determinare a consumatorului la utilizarea bunurilor și serviciilor cu luarea în considerare a normelor de protecție a mediului, pârghii care să îmbine caracterul obligatoriu cu cel stimulator. Spre exemplu, producătorul să ofere un nou termen de garanție cu condiția că consumatorul își respectă obligația de informare imediată despre momentul producerii defecțiunii după expirarea termenului de garanție inițial sau despre

eficiența/ineficiența produsului, să raporteze periodic respectarea condițiilor de exploatare, să dea bunul spre înlocuire cu altul mai performant din punct de vedere ecologic, suportând diferența de preț etc.

Deci, e vorba despre o *cointeresare reciprocă* atât a producătorului, cât și a consumatorului la respectarea condițiilor de protecție a mediului în timpul utilizării tehnicii de uz casnic, automobile, bunuri de folosință individuală prin *obligarea indirectă*, prin *condiționarea* obținerii unor avantaje din partea producătorului. Evident, pentru ca acest lucru să devină posibil este necesară și flexibilizarea relației dintre producător-consumator prin indicarea în instrucțiunea produsului a datelor de contact, de comunicare online cu orice producător din oricare punct al globului; obligarea producătorului de a înființa sucursale în toate țările în care exportă produse, prin aceasta s-ar exclude și intervenția comerciantului în circuitul produselor și serviciilor, tendință tot mai accentuat manifestată la nivelul Uniunii Europene.

Amintim, cu această ocazie, cea mai recentă Strategie a UE prezentată la 20 mai 2020 de către Comisia Europeană, cu genericul: „De la fermă la consumator”, care constituie una dintre acțiunile-cheie din cadrul Pactului verde european. Contribuind la îndeplinirea obiectivului de realizare a neutralității climatice până în 2050, strategia are în vedere evoluția actualului sistem alimentar al UE către un model durabil [86]. Strategia ***Farm to Fork*** (de la fermă la furculiță) își propune, de asemenea, să contribuie la realizarea unei economii circulare. Aceasta va avea drept scop reducerea impactului asupra mediului al sectoarelor de prelucrare a produselor alimentare și a comerțului cu amănuntul prin luarea de măsuri privind transportul, depozitarea, ambalarea și producerea deșeurilor alimentare [86].

O altă soluție la problema ridicată, ar fi aceea ca, prin legislația națională în domeniul protecției consumatorului, evident, racordată la cea internațională care ar obliga la acțiuni pe toți producătorii statelor care o ratifică, să fie impusă producătorului obligația de a comunica consumatorului informația utilă pentru a face posibilă reparația bunului în condiții casnice, chiar fără a avea cunoștințe în domeniu sau ar indica părțile, piesele altor producători cu care bunul său este compatibil. Astfel, obligațiile celor doi actori pe piața produselor potențial periculoase pentru mediu trebuie să se condiționeze reciproc, antrenându-i într-un cerc de acțiuni și consecințe reciproce în care ar avea de câștigat factorii de mediu, rezultat al reducerii cantității deșeurilor. Aceasta fiind o soluție mai bună chiar decât cea a reciclării, deoarece cea din urmă ultima impune cheltuieli, eforturi suplimentare din partea consumatorului și celui ce le reciclează, mai mult, depozitarea și prelucrarea lor, de asemenea, generează efecte negative asupra mediului.

Desigur, unele tehnici juridico-economice și financiare, în afară de cele propuse, care vin

să consolideze relația dintre producător și consumator în misiunea comună de protecție a mediului, există și astăzi, promovate și aplicate pe larg în legislația majorității statelor lumii, însă, deși acestea au mai mult de un deceniu, nu și-au arătat efectul lor convingător asupra consumatorului, anume cel de-al îndupleca să ia decizii prietenoase și favorabile mediului. Este vorba aici despre eticheta ecologică; ecodesignul, ecomarketingul, integrarea costurilor de protecție a mediului în prețul produsului și alte tehnici de protecție care implică responsabilitatea consumatorului.

Ecodesign

Eco-designul (abrevierea sintagmei „design ecologic”), este un alt instrument de piață destinat protecției mediului în cadrul activității economice, aplicabil preponderent în etapa de proiectare a produselor inofensive mediului și consumatorului.

De fapt, eco-proiectarea sau reproiectarea produsului urmărește scopul reducerii consumului de materiale, diminuarea toxicității materialelor utilizate la producerea lui, impunându-se, la etapa alegerii materiei prime, a materialelor ușor procesabile, a materialelor noi, ecologic mai avantajoase, excluderea celor periculoase, utilizarea materialelor biodegradabile, posibilitatea utilizării repetate a produsului sau ambalajului. De asemenea, ecodesignul nu se referă în toate situațiile numai la proiectarea produsului, ci și la proiectarea și realizarea unui ciclu de viață ecologic mai acceptabil printr-o abordare sistemică a produsului [29, p. 148].

La nivel doctrinar, se apreciază că „în funcție de scara de timp și de mediu, există două viziuni diferite majore privind proiectarea ecologică, după cum urmează” [91, p. 40-41]:

- prima viziune se concentrează pe îmbunătățirea produselor și tehnologiilor pentru a le face mai puțin periculoase pentru mediu;
- cea de-a doua viziune este axată pe îmbunătățirea standardului de viață al consumatorilor prin proiectarea de produse mai durabile.

La nivel de reglementare, în principal la nivel european, se impune Directiva 2009/125/CE de instituire a unui cadru pentru stabilirea cerințelor în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic care stabilește cadrul general pentru legislația națională de proiectarea ecologică a produselor – un factor esențial în strategia comunitară privind politica integrată a produselor cu impact [56].

Deși nu este membră a Uniunii Europene, Republica Moldova adoptă în anul 2014 Legea privind cerințele în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic [151] în scopul transpunerii Directivei 2009/125/CE. *Potrivit legii în discuție, **proiectare***

ecologică este definită drept un proces de integrare a caracteristicilor de mediu în proiectarea unui produs, în scop de îmbunătățire a performanței de mediu pe durata întregului ciclu de viață.

În ce privește intenția legiuitorului nostru de a reglementa și aplica mecanismul proiectării ecologice în conformitate cu standardele europene, evident că o considerăm plauzibilă, însă din analiza conținutului Legii nr. 151/2014 constatăm existența unui mecanism rămas la nivelul teoretic, greu de pus în practică. Mai mult, nu vedem ca Legea în discuție să ofere și un mecanism de stimulare a producătorilor în recurgerea la măsuri de proiectare ecologică a produsului sub formă de scutiri de taxe, acordarea de împrumuturi preferențiale, de subvenții etc. Or, nu vedem cum ar putea fi aceștia obligați la asemenea măsuri, în condițiile în care ele presupun costuri suplimentare formate din cheltuielile de evaluare a impactului produsului asupra mediului, de urmărire a influențelor negative, de reîntoarcere în ciclul de producție etc. Mai mult, dacă ar include aceste costuri în prețul produsului, atunci ar apărea riscul pierderilor concurențiale în cazul în care un produs pus în circulație, fără respectarea cerințelor de ecodesign, ar costa mai puțin, respectiv ar oferi un preț mult mai accesibil eventualului cumpărător.

Eticheta ecologică/eticheta energetică

Etichetarea ecologică, mai fiind întâlnită și sub denumirile de *ecomarcare*, *ecoetichetare* sau *marcare ecologică* constituie un instrument de piață care vine să consolideze relația dintre producător și consumator prin intermediul informației plasate pe produs care îi confirmă calitățile ecologice în fața altor produse similare.

În fapt, eticheta ecologică fiind un instrument voluntar al Uniunii Europene, aplicabil doar în teritoriul acesteia, este înființată încă în anul 1992 cu scopul de a încuraja întreprinderile să comercializeze produse și servicii care respectă anumite criterii de mediu. Criteriile sunt stabilite, revizuite și publicate în „Jurnalul Oficial al Uniunii Europene de Comitetul” pentru etichetare ecologică al Uniunii Europene (CEEUE), care este responsabil și de cerințele de evaluare și verificare aferente.

În scopul identificării produselor de calitate ecologică sporită, eticheta plasată pe ele se identifică sub forma unui „logo în formă de floare, cu ajutorul căruia consumatorii, fie ei publici sau privați, le pot identifica cu ușurință. Până în prezent, eticheta s-a acordat unor produse de curățat, aparate electrocasnice, produse din hârtie, haine și produse de grădinărit, lubrifianți și servicii cum ar fi cazările turistice. Criteriile pentru etichetarea ecologică nu se bazează pe un singur factor, ci pe studii care analizează impactul unui produs sau serviciu asupra mediului pe

parcursul ciclului său de viață” [49]. De-a lungul timpului, Legislația Uniunii Europene pe segmentul etichetării ecologice a suferit serioase modificări, în anul 2000 (Regulamentul CE nr.1980/2000), iar apoi în 2010 (Regulamentul CE nr.66/2010), cea din urmă având scopul de promovare a utilizării sistemului voluntar de etichetare ecologică prin reducerea costurilor și birocrăției impuse de normele în domeniu, dar și în scopul promovării produselor cu un impact redus asupra mediului pe parcursul întregului lor ciclu de viață și furnizarea către consumatori de informații precise, neînșelătoare și stabilite pe bază științifică cu privire la impactul acestora asupra mediului [145].

În doctrina națională, ecoetichetarea este percepută drept „un instrument de piață care soluționează mai multe probleme din relația *consumator-produs-producător*, deoarece, în primul rând, îi oferă cumpărătorului informația accesibilă și veridică despre indicatorii ecologici ai produsului, iar în al doilea rând, consumatorul informat acordă prioritate mărfurilor de calitate, inclusiv ecologice, fapt care stimulează elaborarea, producerea și furnizarea pe piață a produselor cu parametri ecologici în continuă îmbunătățire” [21, p. 67].

În legislația noastră [102], similar mărcii ecologice, este reglementată *marca națională „Agricultura Ecologică – Republica Moldova”*, fiind o combinație de text și imagine grafică, imprimată pe eticheta produselor agroalimentare ecologice sau plasată lângă aceste produse în scop de etichetare, prezentare și promovare a produselor agroalimentare ecologice. Aceasta se utilizează în scop de etichetare, prezentare și promovare a produselor agroalimentare ecologice și se aplică numai la produsele agroalimentare ce au fost supuse procedurilor de inspecție și certificare pe tot parcursul ciclului de producție de către organismele de inspecție și certificare.

Printre altele, în scopul pregătirii legislației naționale să răspundă cerințelor standardelor Uniunii Europene, *am sugera extinderea ariei de cuprindere a Legii în discuție asupra tuturor produselor, nu doar celor agroalimentare, atribuindu-i mărcii naționale vizate, statutul de marcă ecologică cu inscripția „produs ecologic”, aceasta dobândind rolul de instrument economico-juridic de protecție a mediului și consumatorului împotriva produselor cu impact.*

De fapt, un Proiect de lege cu privire la producția agroalimentară ecologică și etichetarea produselor ecologice a fost înaintat Parlamentului Republicii încă în anul 2018, însă acesta a fost respins în anul 2019. Prin urmare, în lipsa unui cadru legal de aplicare a etichetei comerciale pe produse, actualmente mulți producători le aplică după cum le trece prin cap, cunoscând că nu există sancțiuni pentru acest fapt, dar nici legi care să prevadă ordinea și condițiile de utilizare a ei. Însă această problemă a supraviețuit până în anul 2023, atunci când se aprobă Regulamentul privind etichetarea ecologică [148], unde sunt prevăzute cerințe clare pentru calificarea produselor drept ecologice pentru care se eliberează această etichetă. Cu toate acestea, deși este

de dată recentă, Regulamentul deja înregistrează unele deficiențe, spre exemplu, în privința termenului de valabilitate a certificatului de conformitate care este de 3 ani (pct. 26 din Regulament), în opinia noastră acesta urmând a fi redus la un an. Or, după primirea certificatului, operatorul economic, în timp, poate să se abată de la respectarea standardului, însă odată cu eliberarea unui nou certificat va fi obligat să dovedească conformitatea produsului cu cerințele ecologice.

În ce privește ecoetichetarea energetică, constituind un sistem de etichetare aplicat la nivelul Uniunii Europene din 1995 (introdus prin Directiva 92/75/CEE, revizuită în 2010 prin Directiva 2010/30/UE), aceasta se aplică pe aparatele de uz casnic pentru a oferi informații consumatorilor despre capacitatea de consum a energiei.

Ulterior, prin Regulamentul UE 2017/1369 care abrogă Directiva 2010/30/UE „au fost create cerințe noi de etichetare energetică pentru grupuri specifice de produse. În mod concret, începând cu 2021, se vor „reclasifica” cinci grupe de produse (frigidere, mașini de spălat vase, mașini de spălat rufe, televizoare și lămpi): un produs care aparține, de exemplu, clasei de eficiență energetică A+++ va aparține clasei B după reclasificare, fără nicio modificare a consumului său de energie. Inițial, clasa A va rămâne goală pentru a lăsa loc pentru modele mai eficiente din punct de vedere energetic. Acest lucru va permite consumatorilor să facă o distincție mai clară între cele mai eficiente produse din punct de vedere energetic” [49].

Ecomarketingul este un instrument economic de piață ce se particularizează prin rolul său de prevenire a efectelor negative ce pot fi generate de produs pe durata întregului său ciclu de viață asupra mediului și sănătății consumatorului [186, p. 432]. De fapt, acesta mai are și rolul de a determina consumatorul să aleagă produse ecologice în pofida prețului mai mare. Pentru aceasta, este necesară o strategie ce-și poate atinge scopul doar prin aplicarea ei în cadrul unui sistem de acțiuni îndreptate spre convingerea consumatorului despre performanța ecologică a produsului, beneficiile ce le poate aduce prin utilizare, riscurile și efectele reduse asupra mediului, durata îndelungată de viață a produsului, posibilitatea reparării sau înlocuirii unor componente fără cunoștințe speciale, avantajul financiar al reciclării etc. Or, după cum se definește în literatura rusă de specialitate, marketingul ecologic reprezintă un întreg proces de administrare, o ramură a marketingului tradițional, care constă în pronosticarea și satisfacerea necesităților consumatorului în condițiile garantării unui profit, un proces care include și designul produselor, stabilirea unui preț avantajos atât pentru producător/comerciant, cât și pentru cumpărător.

O reușită abordare a conceptului de marketing ecologic prin care, de fapt, se poate observa cu ușurință implicația acestuia în funcționarea adecvată a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, aparține autoarei Natalia Cărbune. Aceasta susține, și pe bună dreptate, că „pentru a eficientiza politicile marketingului ecologic, fiecare organizație trebuie să se bazeze pe respectarea a cinci principii, și anume:

- În luarea deciziilor de marketing, ecosistemele și echilibrul ecologic trebuie considerați factori limită – să fie concepute strategii de marketing ținându-se seama de impactul pe care îl pot avea asupra mediului.

- Ciclul de viață al produsului ar trebui să reprezinte noul context în luarea deciziilor (se referă, în acest caz, la durata de viață fizică – trecerea de la materie primă la bun de consum și apoi la ce se întâmplă cu deșeurile rezultate în urma consumului – și nu durata de viață a produsului).

- Prevenirea poluării și recuperarea resurselor sunt necesare pentru realizarea unei dezvoltări durabile, dar și implementarea unor strategii care să ducă la menținerea și îmbunătățirea funcționării ecosistemelor.

- Se poate observa un efect de multiplicare – o îmbunătățire a calității mediului: de la nivelul firmelor (micro) care se va reflecta într-un rezultat mai amplu la nivel macro. Fiecare mic efort îndreptat spre un mediu mai curat poate însemna un câștig pe ansamblu („gândește global, acționează local”). De exemplu: reciclarea materialelor, efortul individual pentru colectarea selectivă a deșeurilor menajere va putea determina colectarea unor cantități suficiente de materiale care să genereze o activitate de procesare eficientă.

- Stabilirea unor obiective ecologice de către firme nu înseamnă că ele acționează altruist, compatibilitatea cu ecosistemele nu este un scop în sine, ea este realizată în condițiile în care satisfacerea nevoilor consumatorului și obținerea profitului sunt atinse” [32, p. 25].

Deși, în Republica Moldova, la moment nu există o lege care să reglementeze exclusiv instituția marketingului ecologic, adoptarea unui act normativ, măcar la nivel de hotărâre a Guvernului, ar constitui un pas important în promovarea politicii de încurajare a consumatorului să aleagă produse și servicii ecologice sau cele cu impact minim asupra mediului și sănătății.

Totuși, în plan teoretic, avantajele marketingului ecologic sunt, fără îndoială, multe și diverse, fapt care nu exclude și existența unor dezavantaje, mai mult sesizate de către agenții economici producători sau comercianți, și anume:

- ✓ cerere scăzută pentru produsele ecologice din cauza prețurilor ridicate;
- ✓ lipsa unor tehnologii „curate”;

- ✓ costurile ridicate ale unor investiții ecologice;
- ✓ curente de opinie diferite în interiorul firmei;
- ✓ o legislație încă incompletă și puțin eficientă [35, p. 496-499], la care am mai

adăuga:

- ✓ cultura subdezvoltată a consumatorului în consumul de produse ecologice;
- ✓ puterea de cumpărare scăzută, fapt ce determină consumatorul să aleagă produse mai ieftine, chiar dacă este conștient că sunt necalitative, dăunătoare sănătății și mediului, cu o durată scurtă de exploatare, nereparabile și nereciclabile etc;
- ✓ tendința omului modern de a schimba bunurile mai des, plictisindu-se de unele și aceleași sau gândindu-se să le folosească timp îndelungat.

Actualmente, cele mai variate și concrete acțiuni îndreptate spre contopirea eforturilor producătorului cu cele ale consumatorului prin unificarea misiunii lor – cea de minimizare a efectelor negative ce le produc asupra mediului, sunt înregistrate la nivelul Uniunii Europene.

În acest sens, prezentăm noua Agendă privind consumatorii adoptată la 13 noiembrie 2020 care prevede un șir de acțiuni recent realizate și altele noi preconizate ce vin să confirme îngrijorarea autorităților față de lipsa unor informații relevante ce sunt în sarcina producătorilor de a le plasa pe produse și serviciile prestate consumatorilor.

În contextul arătat, Agenda prezintă o viziune actualizată a politicii UE de protecție a consumatorilor pentru perioada 2020-2025, având subtitlul „*Consolidarea rezilienței consumatorilor pentru o redresare durabilă*”. Agenda acoperă cinci domenii prioritare esențiale, printre care unul din ele vizează tematici abordate în prezenta lucrare, și anume: *garantarea relațiilor dintre producător și consumator ce se axează pe combaterea mențiunilor ecologice înșelătoare și a practicilor comerciale neloiale în tehnicile de influențare online și personalizare* [45].

De asemenea, inițiativa viitoare privind consolidarea rolului consumatorilor în vederea tranziției verzi intenționează să abordeze problema accesului consumatorilor la informații referitoare la caracteristicile de mediu ale produselor, inclusiv informații privind durabilitatea lor, potențialul lor de reparare sau de modernizare, precum și problema fiabilității și a comparabilității acestor informații. Or, toate abordările viitoare tind a crea unele mecanisme juridice ce ar încuraja consumatorul să treacă la o altă politică de consum, axată în mod prioritar pe folosința cât mai îndelungată a bunurilor, preferând repararea în schimbul înlocuirii bunului, prelungirea de către producător a perioadei minime de garanție pentru produsele noi și cele second-hand, reînceperea unei noi perioade de garanție după efectuarea reparației etc.

Achizițiile verzi

O a treia soluție la problema implicării relației producător-consumator în misiunea lor comună de protecție a mediului, în special consumatorul persoană juridică de drept public, ar fi și promovarea interesului spre achizițiile publice³ verzi (ecologice), mai fiind numite și achiziții durabile; achiziții social responsabile sau achiziții de mediu mai preferabile.

Într-adevăr, sistemul achizițiilor publice ar fi și el un instrument important de protecție a mediului prin care devine posibil constrângerea, într-un fel sau altul, a autorităților publice, pe de o parte, să de-a prioritate bunurilor și serviciilor mai ecologice, iar, de altă parte, determinarea operatorilor economici să ofere bunuri și servicii ecologice. Or, atunci când o autoritate publică urmează, din bani publici, să procure bunuri și servicii, ea este constrânsă să opereze în limitele legii speciale [100], iar prin aceasta să fie impusă și prioritatea achiziționării produselor ecologice.

De fapt, la nivel internațional, politica achizițiilor verzi de multă vreme este promovată, în special în țările membre OCDE (Japonia, Canada, Australia, Coreea de Sud), precum și în țările în curs de dezvoltare (Thailanda, Filipine și altele). Tot la nivel mondial, achizițiile publice verzi sunt explicit menționate în Planul de aplicare a Summitului de la Johannesburg care încurajează autoritățile publice de la toate nivelurile să ia în considerare aspectele dezvoltării durabile în procesul decizional și să promoveze politici de achiziții publice care stimulează dezvoltarea și oferirea de bunuri și servicii favorabile mediului [29, p. 815].

Printre altele, legislația noastră în domeniul achizițiilor publice promovează în rândul principiilor de atribuire a contractului de achiziție, principiul protecției mediului. Or, potrivit art. 72 lit. c) din Legea 131/2015, contractul de achiziții publice se atribuie în temeiul următoarelor principii: *asigurarea **protecției mediului** și susținerea programelor sociale în procesul executării contractului.*

Bine, această normă se referă expres la principiul executării contractului care, în mod firesc, trebuie să fie în acord cu normele de protecție a mediului, însă s-ar mai cere prioritatea protecției mediului să fie pusă și în etapa de selectare a ofertelor, considerându-se a fi cea mai avantajoasă acea ofertă care propune bunuri și servicii mai ecologice.

În acest context, pentru ecologizarea și mai accentuată a legislației în materia achizițiilor publice, recomandăm completarea lit. b) de la art. 72 al Legii nr. 131/2015 în următoarea redacție:

³ *Achiziție publică* – procurarea, prin intermediul unui contract de achiziții publice, de bunuri, de lucrări sau servicii de către una sau mai multe autorități contractante de la operatorii economici selectați de acestea, indiferent dacă bunurile, lucrările sau serviciile sunt destinate sau nu unui scop public (art. al Legii 131/2015).

b) *selectarea ofertei celei mai avantajoase, inclusiv din punctul de vedere al protecției mediului;*

Sistemul de consignație

De fapt, acest sistem funcționează de mult timp, doar că s-a redus până acum doar la ambalajele de sticlă, iar în doctrina juridică este cunoscut sub denumirea „sistem de consignație”, provenit de la comerțul de consignație. Actualmente, acesta s-a extins, în unele state, și pentru sticlele din plastic, în Germania fiind prevăzut deja pentru un larg evantai de ambalaje (cutii pentru băuturi, detergenți, vopsele și lacuri etc.) [63, p. 215]. De asemenea, respectivul sistem, mai fiind cunoscut și sub denumirea *sistemul de depozit*, este aplicat în formă mai extinsă în multe țări. Spre exemplu, în Finlanda sistemul de depozit se aplică pentru caroseriile de automobile, în Austria pentru becuri electrice, în SUA pentru anvelope, iar rata de eficacitate a acestui sistem este de 60% în Austria și între 85 și 95% în Norvegia.

Așadar, pentru că politica costurilor de mediu internalizate în prețul produsului vizează, în principal, ambalajul, am propune ca la formarea prețurilor la produse să se includă un preț mai mare a ambalajului în funcție de gradul lui de impact asupra mediului care să fie returnat consumatorului, atunci când returnează ambalajul de orice fel (primar, secundar, terțiar sau reutilizabil). Prin urmare, legislația în domeniul ambalajului și deșeurilor de ambalaje ar trebui să prevadă mai multe detalii și pentru ambalajul reutilizabil returnat în baza **sistemului depozit** prevăzut la art. 5 pct. 19) din Regulament [79] prin creșterea costului ambalajului, în sensul ca acesta să fie mai scump plătit de către producător/vânzător decât de colectorul de deșeuri.

De ce am ales anume această cale și ce oportunități oferă ea, ne vom referi cu unele detalii în textul ce urmează.

Așadar, în primul rând, taxa inclusă de către producător în costul ambalajului va cuprinde acea taxă pe care el a plătit-o la importul acestui ambalaj, permițându-i să readucă aceste surse financiare în contul său, utilizându-le în dezvoltarea afacerii (un fel de credit accesat de la consumatori) pe durata de până la returnare. În al doilea rând, se va evita o intermediere de colectare care presupune timp, dar și o pierdere de interes a consumatorului căruia intermediarul îi va propune un preț mai mic pentru ambalaj. Odată cu aceasta, se va reduce și riscul de poluare ocazionat de circulația și depozitarea ambalajului. În al treilea rând, producătorul va avea în timp restrâns ambalajul la îndemână pentru reutilizarea lui, iar cel supus reciclării pentru reutilizare va fi supus procesului mai rapid, chestiune dictată de interesul producătorului.

Evident, formula propusă va funcționa mai eficient în cazul ambalajului ce poate fi reutilizat fără reciclare, însă odată cu el și a celui destinat reciclării.

Totuși, eficiența poate fi resimțită, atunci când vor fi create comodități consumatorului pentru a-l determina să întoarcă ambalajul de orice fel. Spre exemplu, ne-am referi la instalarea punctelor de colectare chiar la sediul vânzătorului/producătorului cu achitarea imediată sau cu posibilitatea cumpărării din contul lor a altor produse din același punct comercial.

Drept finalitate la compartimentul examinat, în scopul asigurării unei conlucrări eficiente între producător și consumator în realizarea eforturilor de protecție a mediului în timpul fabricării, comercializării și utilizării produselor cu impact, venim cu unele recomandări pe care le adresăm în parte, atât producătorului, cât și consumatorului, și anume:

➤ ***Încurajarea, iar în anumite privințe, impunerea producătorilor să proiecteze și să producă:***

- ✓ *bunuri cu durată de viață mai îndelungată;*
- ✓ *bunuri reutilizabile, reîncărcabile, ușor de dezasamblat, de reparat, de înlocuit părți din el sau piese fără cunoștințe speciale în domeniu;*
- ✓ *producerea dispozitivelor și accesoriilor de utilizare comună între diferite mărci ale producătorilor;*
- ✓ *renunțarea la producerea bunurilor de unică folosință, în schimbul celor de îndelungată folosință.*

Recomandări pentru consumatori:

➤ *Educarea consumatorilor în stilul protecției mediului prin reducerea cantității deșeurilor, acțiune ce s-ar particulariza prin îndemnul la:*

- ✓ *reutilizarea recipientelor, ambalajelor, pungilor și a tuturor bunurilor ce conțin plastic în schimbul transformării lor în deșeuri prin aruncare.* De fapt, respectiva direcție de educare a consumatorului vine la timpul potrivit, în contextul revizuirii Directivei UE privind ambalajele și deșeurile de ambalaje, menită să asigure că toate ambalajele pot fi reutilizate și reciclate într-un mod viabil din punct de vedere economic și că se abordează problema utilizării excesive a ambalajelor [53];
- ✓ *informarea din instrucțiunea de utilizare a produsului despre condițiile de exploatare în vederea asigurării unei vieți îndelungate a produsului și reducerii impactului negativ asupra mediului;*
- ✓ *exploatarea îndelungată a tehnicii de uz casnic și a altor bunuri de folosință individuală prin reparare în schimbul înlocuirii cu altele noi.* Or, inițiativele actuale privind produsele electronice circulare urmăresc să asigure proiectarea dispozitivelor electronice, astfel încât să se asigure durabilitatea, întreținerea, repararea, dezasamblarea, demontarea, reutilizarea și reciclarea acestora, precum și „dreptul consumatorilor la repararea” acestora, inclusiv dreptul

de a beneficia de actualizarea programelor informatice. De asemenea, inițiativa ce se identifică prin regula „un încărcător comun pentru telefoanele mobile și alte dispozitive mobile” [142] urmărește să îmbunătățească confortul consumatorilor și să reducă utilizarea materialelor și deșeurile de echipamente electrice și electronice asociate producerii și eliminării acestor dispozitive care sunt utilizate zilnic de marea majoritate a consumatorilor;

✓ *înlocuirea tehnicii de uz casnic defectată sau chiar cea funcțională cu alta mai performantă din punct de vedere ecologic cu suportarea diferenței de preț;*

✓ *stimularea intenției de a duce bunurile inutile, deteriorate, de unică folosință direct în punctele de colectare sau reciclare.* În acest sens, la nivelul UE sunt organizate acțiuni de educare a consumatorilor prin diverse metode, (spre ex., prin includerea treptată a educației consumatorilor în programele de învățământ primar și secundar. O astfel de inițiativă este „Consumer Classroom”, un site comunitar pan-european și multilingv pentru profesori. Site-ul reunește o bibliotecă amplă privind educarea consumatorilor din întreaga UE și oferă instrumente interactive și de colaborare pentru pregătirea lecțiilor și punerea lor la dispoziția cursanților și a altor profesori.

3.3. Instrumente economico-financiare de stimulare a inițiativei agentului economic în a recurge la metode și tehnologii inofensive mediului

Împrumuturile preferențiale

Un important mecanism de protecție a mediului, care are și el rolul de anticipare a daunei asupra mediului, este cel al investiției în tehnologii capabile să evite un impact asupra mediului sau să reducă din amploarea acestuia. Însă, pentru aceasta sunt necesare fonduri suplimentare, greu de identificat de către operatorul economic în procesul inițierii afacerii sau dezvoltării acesteia.

Drept soluție la această problemă ca, de altfel, și la alte probleme, pentru soluționarea căroră este nevoie de bani, vine sistemul de creditare cu toate regulile și efectele impuse de acesta. Pe această cale, poate fi soluționată și problema de mediu prin accesarea unor împrumuturi destinate îmbunătățirii infrastructurii de producere cu tehnică care să reducă impactul activității economice asupra mediului. Dar, pentru a determina operatorul să recurgă la a-și asuma o povară suplimentară, este nevoie de a găsi și măsuri stimulative, avantajoase pentru el care să-l înduplece să recurgă la împrumuturi destinate investiției în infrastructură non-poluantă. Or, după cum se afirmă în literatura de specialitate, o formă eficientă de stimulare economică a acțiunilor favorabile mediului o constituie creditele (împrumuturile) cu dobândă

redușă ori chiar fără dobândă, fiind specifice mai mult instituțiilor guvernamentale care oferă aceste credite pentru construcție și funcționarea instalațiilor ecologice și sistemelor de reciclare [63, p. 212].

Sistemul împrumuturilor preferențiale în favoarea mediului sunt cunoscute mai mult sub auspiciul băncilor pentru protecția mediului specifice Poloniei, spre exemplu. Aceste bănci sunt responsabile de colectarea a plăților și taxelor pentru poluare, facilitând comercializarea permiselor de emisii între poluatori, acordând împrumuturi și încurajând firmele să lanseze proiecte de mediu, evaluând și supervizând implementarea proiectelor creditare [29, p. 137].

Însă, ținând seama că în ultima perioadă de dezvoltare a sistemului bancar, accentul s-a pus pe băncile comerciale private, tactica încurajării operatorilor de a împrumuta de la acestea în scopul investirii în utilaje capabile să prevină poluarea, urmează a fi schimbată. Am vedea aici ideea facilitării fiscale a băncilor ce acordă credite preferențiale antreprenorilor care demonstrează, în baza unui plan, că intenționează să procure tehnică destinată reducerii impactului asupra mediului. De asemenea, statul ar putea garanta împrumuturile acordate de băncile comerciale companiilor care investesc în activități de protecție a mediului.

O altă soluție ar fi ca, politica statului pe segmentul bancar, să plaseze accentul pe așa-zisele, *bănci verzi*-cele care sunt înființate special pentru susținerea activităților de protecție a mediului. De altfel, în țările înalt dezvoltate aceste bănci sunt tot mai multe. În SUA, spre exemplu, cea mai mare bancă (Bank of America) a finanțat eforturile companiei SolarCity care, în prezent, tinde să fie cel mai mare parc de energie rezidențială din lume [85].

Obligațiunile verzi

Pentru că acțiunile de protecție a mediului necesită importante resurse financiare, necesitatea obținerii lor implică și recurgerea la mecanisme financiare inovatoare generatoare de venituri destinate realizării acestei mari misiuni. Și dacă tot vorbim de domeniul macrofinanciar, atunci nu putem trece cu vederea instrumentul financiar cum ar fi obligațiunile.

În sens general, obligațiunile sunt titluri de valoare emise de către o întreprindere în scopul garantării cu ele a obligațiilor ce se vor naște între aceștia, în calitate de debitor, și destinatarul lor (creditor) cu ocazia încheierii unui contract de împrumut oneros.

O noțiune clară a obligațiunilor o găsim în conținutul art. 17 din Legea nr. 1134/1997 [97], potrivit căruia *obligațiunea este un titlu financiar de împrumut care atestă dreptul deținătorului de obligațiuni de a primi de la emitentul ei valoarea nominală sau valoarea nominală și dobânda aferentă în mărimea și în termenele stabilite prin decizia de emitere a obligațiunilor.*

Așadar, observăm că obligațiunile constituie un mijloc de stimulare și garantare a intenției. investitorilor de a acorda întreprinderilor surse financiare în schimbul obligațiunilor. Prin urmare, întreprinderea emitentă obține surse financiare necesare desfășurării și dezvoltării afacerii, în timp ce titularii de obligațiuni vor obține dobânzi, vor putea înstrăina aceste obligațiuni contra unei sume mai mari sau le vor putea converti în acțiuni, atunci când emitentul nu-și va onora obligația de rambursare a creditului.

În materie de mediu, respectivele obligațiuni, denumite „obligațiuni verzi” prezintă un avantaj dublu, deoarece vor fi finanțate din mijloacele financiare obținute în baza lor de către întreprinderi, proiectele ce au în vizor activitățile de protecție a mediului. Prin urmare, statele vor încuraja mai mult dezvoltarea pieței financiare în sectorul tranzacționării cu aceste categorii de obligațiuni, dar și pe segmentul facilitării fiscale a operațiunilor cu ele.

În context, trebuie să recunoaștem că în Republica Moldova, obligațiunile verzi în calitate de instrumente financiare de protecție a mediului sunt mai puțin cunoscute, respectiv aplicate, lipsind un cadrul legislativ consecvent în materie. În același timp, cadrul juridic și de politici în domeniul protecției mediului este mult mai dezvoltat la nivelul Uniunii Europene, fiind înaintată spre aprobare Parlamentului European, încă în anul 2021, o propunere de Regulament privind obligațiunile verzi europene. Respectiva propunere face parte dintr-o agendă mai cuprinzătoare a Comisiei Europene privind finanțarea durabilă. Aceasta pune bazele unui cadru comun de norme privind utilizarea denumirii „obligațiune verde europeană” sau „EuGB” pentru obligațiunile care urmăresc obiective durabile din punctul de vedere al mediului în sensul Regulamentului (UE) 2020/852 [146]. De asemenea, propunerea avută în discuție vizează instituirea unui set comun de cerințe pentru un standard armonizat al obligațiunilor verzi europene, care va simplifica și mai mult investițiile durabile din punctul de vedere al mediului și va sprijini o modalitate coordonată de îmbunătățire a funcționării pieței unice [142].

În practică, chiar în statul vecin România, conform raportului de alocare și impact aferent obligațiunilor verzi, publicat în aprilie 2022, Raiffeisen Bank a alocat peste 2.000 de credite verzi eligibile, în valoare de 150 mil. de euro, reprezentând 46% din suma totală a celor două emisiuni de obligațiuni verzi emise de bancă. Toate fondurile atrase de Raiffeisen Bank prin emisiuni de obligațiuni sustenabile, verzi și sociale vor fi alocate anul acesta pentru finanțarea sau refinanțarea de credite acordate pentru proiecte de energie regenerabilă, eficiență energetică și din celelalte domenii de investiții conforme cu strategia sa de sustenabilitate, ceea ce reprezintă o premieră pentru România [84].

Cu titlu de propunere, la modul general, legislația ce reglementează obligațiunile în calitate de instrumente financiare [97] ar trebui să conțină norme clare care să reglementeze

statutul juridic al obligațiunilor verzi, în calitate de norme prioritare care să faciliteze și să încurajeze operatorii economici, respectiv, investitorii să recurgă la utilizarea lor în cadrul activității antreprenoriale și financiare desfășurate.

Subvențiile

Pentru a înțelege esența generală a unei subvenții, urmează a consulta, înainte de toate, Dicționarul explicativ al limbii române, iar potrivit acestuia *subvenția* înseamnă *transferul nerambursabil de resurse din bugetul de stat către un anumit domeniu sau anumite întreprinderi, în schimbul respectării anumitor condiții*.

Deci, în sens limitativ, prin subvenție s-ar înțelege un ajutor de stat acordat în schimbul respectării unor condiții de către cel care beneficiază de ea. În sensul legislației în materie [101], *ajutorul de stat este definit ca orice măsură de sprijin care întrunește cumulativ următoarele condiții*:

- a) este acordată de furnizor din resurse de stat sau din resursele unităților administrativ-teritoriale sub orice formă;
- b) conferă beneficiarului un avantaj economic care nu ar fi fost obținut în condiții normale de piață;
- c) este acordată în mod selectiv;
- d) denaturează sau riscă să denatureze concurența.

Observăm, prin urmare, că nu doar beneficiarul trebuie să respecte anumite condiții, dar însăși contribuția financiară din partea statului trebuie să întrunească anumite condiții pentru a fi calificată drept ajutor.

În fine, deși sunt cunoscute și altor domenii, în special, celui agricol, în materie de mediu subvențiile au rolul de a stimula, încuraja operatorul economic să recurgă la investiții de natură să amelioreze impactul activității sale asupra mediului, iar o parte din această povară să fie asumată de stat prin plata unor anumite sume nerambursabile.

După cum se menționează în literatura de specialitate, „un efect extern negativ (care implică daune cauzate altor agenți) trebuie taxat proporțional cu importanța daunelor cauzate, însă în cazul efectelor externe pozitive (întreținerea și îmbunătățirea spațiului rural, de ex.,) agentul trebuie răsplătit pentru serviciul prestat și trebuie subvenționat sub forma unor avantaje fiscale [138, p. 49]. Din acest ultim exemplu, înțelegem că subvențiile operează nu doar sub forma acordării unor surse financiare, ci și sub forma unor scutiri care, în esență, au ca finalitate, tot suplinirea fondurilor operatorului beneficiar prin economisire. Mai mult, doctrina raportează pe segmentul subvențiilor de mediu o mare diversitate a lor. Or, după cum se menționează, o

subvenție poate desemna toate formele de asistență financiară, atât sub forma plăților directe, cât și pe cale indirectă: exceptările; tărgănarea plăților; neplata și scutirea de datorii; barierele tarifare și exceptările de tarife; furnizarea serviciilor publice ori de infrastructură cu costuri reduse [29, p. 132].

Cu toate că menirea subvențiilor este de a stimula intenția poluatorilor de a recurge la tehnologii capabile să reducă gradul de poluare, în același timp ele pot dăuna mediului prin încurajarea activităților dăunătoare în sensul că unii operatori pot induce special degradarea mediului pentru a fi eligibili în a beneficia de subvenții.

De asemenea, subvențiile mai pot încuraja și ineficiența sau competitivitatea pe piață. De altfel, constatarea noastră este confirmată și de alți autori care susțin că „cele mai multe subvenții denaturează producția și comerțul, prin încurajarea unor activități relativ ineficiente, sufocarea procesului de inovare, reducerea stimulentei pentru dezvoltarea celor mai eficiente soluții și, prin urmare, afectează competitivitatea internațională” [8, p. 16-17]. Cu alte cuvinte, subvenționarea poate genera lipsă de inovație, ingeniozitate, precauție etc. În condițiile în care operatorul economic conștientizează că va beneficia continuu de resurse financiare din partea statului datorită activității sale cu periculos impact asupra mediului, dimpotrivă, va face ca această activitate să devină tot mai amenințătoare pentru a primi în continuare subvenții și facilități.

Totuși, pentru a evita asemenea situații, în vederea rămânerii la sistemul de subvenționare, am propune ca de fiecare dată, acestea să fie acordate post investire din partea operatorului economic în tehnologii prietenoase mediului, sau atunci când face dovada reducerii esențiale a gradului de emisii. În concret, *propunem excluderea secțiunii a 6-a din Regulamentul privind evaluarea ajutorului de stat pentru protecția mediului înconjurător* [78]. Or, acesta se referă la *evaluarea ajutoarelor de stat pentru întreprinderile care depășesc standardele sau care măresc nivelul de protecție a mediului înconjurător în lipsa standardelor, inclusiv pentru achiziționarea de vehicule de transport noi care depășesc standardele sau care măresc nivelul de protecție a mediului înconjurător în lipsa standardelor*. După noi, așa cum susținem mai sus, respectivele măsuri de subvenționare nu vor contribui cu nimic la stimularea operatorilor economici care nu au avut grijă să investească în tehnică nonpoluantă, astfel fiind avantajați în fața celor care au investit din cont propriu.

O altă recomandare ar fi ca subvențiile în materie de mediu să se axeze mai mult pe investițiile în proiecte de cercetare ce au ca finalitate obținerea de tehnologii ce vor reduce gradul de poluare, vor depolua cu costuri și resurse energetice minime sau vor contribui în mod tangențial la obținerea produselor și tehnologiilor eco-inovatoare. În acest sens, *propunem*

excluderea pct. 5) din Regulamentul privind evaluarea ajutorului de stat pentru protecția mediului înconjurător.

În concluzie, ținem să arătăm că efectul negativ al subvențiilor este prevăzut și de alți autori care susțin că subvențiile acordate „pentru mediu” trebuie stabilite atent. Dacă unele dintre ele sunt justificate (datorită cercetării, subvenția anumitor costuri fixe), acest lucru este făcut prin intermediul aceluiași criterii ale celorlalte politici de sector. În special, ajutoarele compensatorii „nu se justifică astfel, trebuie să rămână ajutoare temporare pentru ajustare, sau ajutoare de cercetare a căror rezultate nu pot fi administrate după bunul plac (investigările particulare de derulare a unor astfel de cercetări nu sunt suficiente)” [69, p. 49].

3.4. Concluzii la Capitolul 3

Studiul complex asupra instrumentelor financiare, destinate anticipării efectelor negative asupra mediului în cadrul activităților economice, ne-a permis să tragem următoarele concluzii:

1. În ultimii ani, legislația Republicii Moldova a fost completată cu multe acte normative care reglementează noi instrumente economico-financiare de protecție a mediului, acestea constituind rezultatul implementării Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023. Cu toate acestea, din conținutul unor legi adoptate anterior, au fost ignorate unele norme ce susțineau juridic multe din principiile aplicării cu anticipație a instrumentelor financiare de protecție a mediului, inclusiv norme care ofereau garanții financiare constituite anterior inițierii activității economice cu impactul asupra mediului.

2. Doctrina națională înregistrează o subdezvoltare pe segmentul cercetării instrumentelor financiare de protecție a mediului aplicate cu anticipație, fiind identificate doar câteva articole științifice scrise după anul 2017, care abordează tangențial problematica aplicării acestor categorii de instrumente.

3. O bună parte din instrumentele economico-financiare de protecție a mediului (achizițiile verzi, instrumentele financiare aplicabile în caz de insolabilitate, obligațiunile verzi) nu sunt transpuse de legislația noastră, ba mai mult, nici nu se regăsesc în conținutul Strategiilor actuale în materiile de mediu.

4. Autoritățile competente în domeniul protecției mediului nu aplică noile instrumente financiare de protecție a mediului, deși multe din ele sunt reglementate clar în conținutul legislației de mediu de după anii 2017-2020, rămânând a fi aplicate doar instrumentele de natură economică prevăzute în conținutul Legii privind plata pentru poluare din 1998.

5. Nivelul de conștientizare de către operatorii economici naționali a categoriilor, diversității și importanței instrumentelor de protecție a mediului, aplicate în cadru activității lor cu scopul anticipării efectelor negative asupra mediului, este destul scăzut.

4. INSTRUMENTE ECONOMICO-FINANCIARE DE CONTROL ÎN DOMENIUL RESPECTĂRII STANDARDELOR DE PROTECȚIE A MEDIULUI

Este cunoscut faptul că orice proces, orice mecanism destinat îndeplinirii anumitor sarcini sau activități, oricare normă de conduită adoptată, nu poate garanta rezultatul scontat fără funcționarea, în paralel, a unui mecanism de supraveghere. Este și cazul instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, care, în lipsa unei supravegheri și control în privința aplicării lor, nu pot garanta eficiența și randamentul așteptat. Or, după cum susțin și alți autori, eficiența instrumentelor vizate este direct asociată cu dezvoltarea capacității de supraveghere și control din partea autorităților investite cu asemenea competențe [76]. De aceea, în compartimentul ce urmează ne vom referi la competențele speciale, respectiv, la categoriile de subiecți a căror activitate de control ar fi cea mai eficientă.

4.1. Instrumente financiare de supraveghere a procesului de producție

Având în vedere că principala și cea mai agresivă sursă de poluare este considerată a fi activitatea economică, iar mai cu seamă cea din zona producerii și prelucrării produselor de orice categorie, credem că anume în această fază ar fi eficient controlul în materie de respectare a normativelor de protecție a mediului. Pentru că vorbim despre activitatea economică, specificul controlului ar fi și el unul de natură economico-financiară. Cu alte cuvinte, acesta ar trebui să fie realizat prin supravegherea fluxurilor financiare ocazionate de investițiile în volumul de producere prin echilibrare cu investițiile în tehnologia ce ar asigura reducerea impactului asupra mediului.

Astfel, pentru a găsi cele mai eficiente instrumente economico-financiare de protecție a mediului în faza de producere, în compartimentul de față vom analiza conceptul procesului de

producție, conceptul de producție mai pură și durabilă, precum și cel al contabilizării economico-ecologice integrată în respectivele procese.

Conceptul de *proces de producție* poate fi definit ca fiind o totalitate a acțiunilor conștiente ale angajaților unei întreprinderi, îndreptate cu ajutorul diferitelor mașini, utilaje sau instalații asupra materiilor prime, materialelor sau a altor componente în scopul transformării lor în produse, lucrări sau servicii cu o anumită valoare pe piață [52].

Respectiva formulă a procesului de producție nu constituie o noutate pentru știința mediului, ci mai degrabă un fenomen ce nu va putea fi interzis niciodată, însă poate fi controlat și adaptat la exigențele impuse în materie de protecție a mediului. Deci, să nu se creadă că prin instrumentele de control al procesului de producere se insistă asupra stopării unor activități sau reducerii cantității de produse, ci mai curând, se insistă asupra obținerii unei producții mai pure, respectiv printr-un proces mai pur și cu mai puține consecințe negative asupra mediului.

În această privință, doctrina de dată recentă pune în discuție căile de obținere a unei producții mai pure, iar acestea fiind considerate căi ale *eficienței* sau ale *producției durabile* cele mai noi strategii de protecție a mediului contra poluării provenite de la surse industriale [21, p. 21].

Respectiv, aceste noi instrumente de protecție se bazează pe principii noi, altele decât cele ale controlului poluării, printre acestea enumerându-se și principiul „la capătul conductei”. Cu toate acestea, nu excludem un control financiar al ciclului industrial de producere, acolo unde sunt suportate costurile de către producător pentru substituirea materiei prime epuizabile cu cea regenerabilă. Asume în aceasta și constă ideea instrumentelor economico-financiare de control al procesului de producție. Or, după cum se mai afirmă și în literatura de specialitate, producția durabilă este mai apropiată și chiar ar putea include în conceptul ei aplicarea instrumentelor economice pentru reducerea continuă a exploatării resurselor naturale și a celor epuizabile [29, p. 149].

Urmărind această consecutivitate de abordare, considerăm că prin exercitarea controlului financiar al întreprinderii este posibil și un control al gradului de protecție a mediului din partea operatorului economic. *Asume acest lucru ar fi posibil prin introducerea în bilanțul contabil, într-un compartiment separat, și a datelor privind costurile legate de protecția mediului. Astfel venim în ipostaza unei contabilizări a măsurilor financiare de protecție a mediului, prin integrarea în sistemul contabil și a conturilor care vor reflecta cheltuielile suportate cu ocazia prevenirii poluării, reducerii emisiilor cu efect de seră, modernizarea sistemului de colectare a deșeurilor etc., iar la compartimentul active, vor fi reflectate subvențiile primite pentru*

finanțarea măsurilor de protecție a mediului, scutirile fiscale, chiar și rata reducerii la dobânzile pentru creditele preferențiale (verzi) acordate de bănci etc.

După cum mai este susținut și în doctrina română de specialitate, sistemul de conturi contabile trebuie să fie ajustat în vederea încorporării componentei ambientale, cheltuielile de protecție a mediului și cele legate de evaluarea pagubelor de mediu, stocurilor de capital natural, precum și toate cheltuielile de mediu [152, p. 117].

De altfel, sugestia noastră s-ar întemeia și pe ideea avansată încă prin anii 1980 de către ONU cu privire la crearea conceptului de Sistem de Conturi Naționale, fiind propusă introducerea și reflectarea în cadrul lor a dimensiunii protecției mediului. În aceste împrejurări, apare și se dezvoltă mai târziu domeniul *contabilității ambientale*, prin care se înțelege un mecanism ce asigură descrierea sistemică a interacțiunilor dintre mediu și economie într-un limbaj contabil [152, p. 117].

Cât privesc instrumentele financiare de protecție a mediului, în mod obișnuit, probabil că pe termen scurt, pot afecta continuitatea activității întreprinderii, însă pe termen lung acestea pot compensa beneficiile ratate cu această ocazie. Evident, totul depinde de ingeniozitatea operatorului economic, măiestria și tactica utilizării acestor instrumente, precum și de modul de conlucrare cu autoritățile, inclusiv pe segmentul reglementării acestor instrumente. Or, prin faptul că o întreprindere va utiliza tehnologii avansate de reducere a emisiilor în atmosferă, se va presupune că aceasta dispune de un volum mai mare al dreptului de emisie rămas nevalorificat, pe care îl va putea comercializa contra cost unei întreprinderi din zonă, care a epuizat cota sa repartizată, și acest lucru din cauza neutilizării tehnicii performante de producție. Deci, vedem că ajungem în situația în care investițiile în tehnologii de producție prietenoase mediului își pot recupera costul în timp scurt, chestiune posibilă de realizat prin comercializarea cotelor de emisie, împrumuturilor avantajoase, facilităților fiscale etc.

Însă, toate aceste mecanisme sunt nu altceva decât instrumente economico-financiare de control al investițiilor în producția și procesul de producere durabil, instrumente ce stau la îndemâna autorităților, chiar dacă astăzi încă nu avem un cadru legislativ expres ce ar reglementa gestionarea cotelor de emisii cu efect de seră. Pentru aceasta, ***am sugera ca legiuitorul nostru să se preocupe într-un capitol aparte al Legii nr. 1515/1993 de reglementarea, cu titlu de cadru general, a gestiunii cotelor GES, monitorizarea emisiilor, raportarea și verificarea gradului de emisie de la întreprinderi***, iar în particular, să fie descris întreg mecanismul de calcul, contractare și transfer al acestor drepturi în conținutul unui Regulament sau Instrucțiuni aprobate prin Hotărâre de Guvern sau de către organul central în domeniul protecției mediului (Ministerul Mediului).

Drept model la elaborare a compartimentului propus ar constitui prevederile Directivei 2003/87/CE de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră [54], inclusiv a Directivei 2023/959 de modificare a Directivei arătate, unde la pct. 11 se menționează că *urmare a modificării definițiilor produselor și a proceselor și emisiilor vizate în legătură cu anumite valori de referință, este necesar să se asigure că producătorii nu primesc o dublă compensație pentru aceleași emisii, atât prin alocarea de certificate cu titlu gratuit, cât și prin compensarea costurilor indirecte și, prin urmare, este necesar să se ajusteze în mod corespunzător măsurile financiare, pentru a compensa costurile indirecte transferate în prețul energiei electrice.*

4.2. Instrumente economico-financiare de implicație voluntară a antreprenorilor în activități de control al influențelor negative asupra mediului

Conceptul instrumentelor voluntare de control al influențelor negative asupra mediului.

Cu câteva decenii în urmă, domeniul protecției mediului a sesizat necesitatea concentrării unor categorii de măsuri ce vizează, în special, operatorii economici în standarde de management al mediului aplicabile în cadrul întreprinderilor, recunoscute după abrevierea-OIS.

În mod evident, implementarea și controlul respectării acestora a constituit în totdeauna un proces complicat, dar care și-a meritat efortul, astăzi ajungând să fie recunoscute drept cele mai eficiente instrumente de protecție a mediului la nivel corporativ. Or, așa cum se mai afirmă în literatura de specialitate [89, p. 300], practica ultimelor două decenii a demonstrat că cea mai solicitată și eficientă cale de asigurare a unei protecții a mediului, în special la nivel corporativ, este crearea și implementarea unui sistem de management de mediu (SMM) ca parte a managementului general al companiei/întreprinderii. Fiind de acord cu respectiva abordare, autorul Arcadie Capcelea vine cu concretizarea că SMM este instrumentul care asigură, în cadrul întregului complex de activități ale unei întreprinderi, promovarea în corespundere cu interesele acesteia a soluțiilor pentru problemele de mediu prin:

- identificarea problemelor ecologice, inclusiv cele ce țin de utilizarea resurselor naturale;
- distribuirea materialelor de toate tipurile în interesul soluțiilor de mediu;
- repartizarea responsabilităților;
- evaluarea continuă a progreselor de mediu ale proceselor, acțiunilor și practicilor aplicate [29, p. 138].

Acestea fiind relevate, trebuie de precizat că și legătura acestui instrument cu cele economico-financiare constă anume în resursele financiare ce urmează a le investi antreprenorul în tehnica ce ar reduce gradul de poluare, dar și în veniturile pe care le va rata din cauza abținerii sau reducerii volumului ori timpului de producere în favoarea mediului. De aceea, sistemul managementului de mediu bazat pe aplicarea standardelor solicită anumite implicații de ordin financiar (prin investire suplimentară sau ratare de venituri așteptate).

Un alt instrument financiar de control al poluării ar fi și cel al acordurilor de control ecologic voluntar, realizat de către operatorul economic în mod benevol și pe contul său în baza înțelegerii cu autoritatea de mediu cu atribuții de supraveghere. În schimbul respectivei colaborări, agentul economic poate beneficia de anumite facilități fiscale, scutiri sau confirmarea respectării normativelor de mediu din partea autorității de mediu, în cazul aplicării operatorului la anumite programe de stat, subvenții, împrumuturi preferențiale sau eventuale autorizări ale extinderii afacerii care vor fi solicitate de către operator.

Printre altele, o formă de stimulare a operatorului economic ce adoptă măsuri de reducere a poluării pe timpul desfășurării activității sale cu impact asupra mediului, dar și raportează o diminuare reală a acestuia, ar fi reducerea taxelor pentru autorizarea activității de întreprinzător, fie prin sistemul de certificate, permise, fie prin cel al licențierii. Pentru aceasta propunem ca în Anexele nr. 1 și 2 din Legea nr. 160/2011 [106] să fie introdusă o notă cu următorul text: *Operatorul economic, care la solicitarea repetată a actului permisiv demonstrează performanțe în domeniul protecției mediului prin raportarea rezultatelor concrete în reducerea impactului provenit din activitatea anterior autorizată, beneficiază de o reducere a taxei în mărime de 10% din costul acesteia.*

Acordurile de control ecologic voluntar. După cum menționam în compartimentul imediat anterior, o altă problemă ce redă complexitatea aplicării standardelor de mediu este cea a exercitării controlului din partea autorităților, în condițiile în care acesta necesită implicare de personal cu atribuții de control, iar odată cu aceasta și de resurse financiare.

Astfel, o tactică ingenioasă care ar face să excludă intervenția directă a autorităților în exercitarea controlului asupra respectării standardelor de mediu în cadrul realizării managementului întreprinderii, dar și în a determina operatorii economici să adopte măsuri de reducere a impactului activității lor asupra mediului, se referă la stabilirea anumitor facilități financiare celor care benevol raportează o eficiență ecologică și o reducere a gradului de poluare. În așa fel apar acordurile ecologice voluntare încheiate între operatorii economici și autoritățile de mediu care, pe de o parte, îi determină a implementa singuri cele mai bune instrumente de

protecție a mediului, iar pe de altă parte, îi face beneficiari de resurse financiare din partea statului sub formă de stimulente, scutiri de taxe de mediu, credite preferențiale, promovarea produselor ecologice etc.

Cu alte cuvinte, măsurile care, inițial, păreau incomode operatorilor economici, prin aplicarea principiului libertății în luarea deciziilor de management ecologic, au devenit atractive pentru potențialii poluatori, primind în schimbul respectării lor, anumite dividende financiare. Prin urmare, se face că acel control exercitat cândva de autoritățile de mediu astăzi se exercită de înșiși operatorii economici ca parte a sistemului managementului de mediu în mod voluntar, benevol și liber, beneficiind în schimb de multe facilități de ordin economico-financiar.

Răscolind trecutul în speranța identificării originii ideii de acord ecologic voluntar sau, cum e numit de noi, *control ecologic voluntar*, impulsionat de interesul financiar al operatorului, identificăm că primele acorduri au apărut în Japonia în anii 1960, iar mai târziu și în țările din Europa [92, p. 3], precum și în SUA în baza unui program special de experimentare a acestora [16, p. 274]. Specific pentru acordurile ecologice este faptul că ele se încheie între operatorii economici (întreprinderi) și organele de control ale autorităților de mediu, bazate pe negocieri directe în privința categoriilor de facilități financiare de care va beneficia eventualul poluator. De obicei, aceste acorduri prevăd obligații asumate de companii în vederea reducerii gradului de poluare în schimbul obținerii din partea statului a unor facilități fiscale sau reducerea intensității controlului.

Cât privește aplicabilitatea unor asemenea instrumente de control cu semnificație financiară, țara noastră nu le prea cunoaște, în primul rând, pentru că ele sunt acorduri ce pot fi încheiate în temeiul legii civile, iar în al doilea rând, pentru că legea nu prevede expres un mecanism care ar sugera posibilitatea încheierii acestor acorduri. Or, aceasta se întâmplă din cauza caracterului imperativ al normelor de mediu, a caracterului autoritar al acestora, în care părțile nu se pot afla pe poziții de egalitate juridică, respectiv, nu pot negocia în privința măsurilor de protecție a mediului. Pe de altă parte, sistemul managementului de mediu ar putea să susțină asemenea posibilitate, atâta timp cât măsurile întreprinse de operatorul economic în vederea reducerii gradului de poluare fac parte din politica de management ecologic al afacerii. Doar că autoritățile de mediu din țara noastră deocamdată nu sunt pregătite pentru a recurge la asemenea acorduri, așa cum nu sunt gata să acorde facilități fiscale pentru dovada reducerii poluării din partea agenților economici în condițiile în care nu există un cadru normativ care să le prevadă.

Cu toate acestea, instrumentele economice de control voluntar ar prezenta următoarele avantaje ce le v-a face atractive pentru ambii actori ai procesului de supraveghere, și anume:

- beneficii legate de reducerea presiunii din partea organelor de control;
- priorități concurențiale pe piață;
- responsabilizarea socială a afacerii generatoare a riscurilor de poluare [190, p. 176];
- creșterea competitivității pe piață [115, p. 437];
- economisirea de resurse umane, respectiv financiare sub forma costurilor de probare a încălcărilor (expertize, întreținerea de laboratoare, aparataj de măsurare a emisiilor etc.).

Urmărirea ciclului de viață al produsului. Fiind cunoscut literaturii de specialitate sub denumirea de evaluare a ciclului de viață a produsului (ECV), dar și în calitate de standard al sistemului managementului de mediu (ISO14040), acesta este considerat de noi drept un instrument de protecție a mediului cu implicații financiare, în condițiile în care utilizarea lui are influențe directe asupra costurilor de producție, urmărire și control al procesului încetării din viață a unui produs.

Astfel, procesul urmăririi traiectoriei produsului, de la extragerea resursei naturale și transformarea ei în materie primă, până la scoaterea din uz și, respectiv, reciclarea, înhumarea ori depozitarea lui, constituie un instrument economico-financiar de control, care în mod schematic îl prezentăm în figura de mai jos.



Sursa: <https://denkstatt.eu/ro>.

Susținem că acest instrument are caracter economic, deoarece el este aplicat de către operatorul economic în contextul responsabilității lui extinse, fapt care implică ratarea unor resurse financiare ce s-ar acumula în cazul utilizării lui nelimitate, cât și a costurilor suportate cu ocazia depunerii garanțiilor financiare pe care le poate recupera doar după ce va face dovada revenirii produsului la producător sub formă de deșeuri ce vor fi reciclate sau depozitate.

Potrivit doctrinei, obiectivul evaluării ciclului de viață constă în identificarea, cuantificarea și evaluarea consecințelor asupra mediului asociate unui produs, a desfășurării unui proces sau activități de-a lungul tuturor etapelor ciclului de viață pe o bază sistemică și științifică, în scopul diminuării impactului asupra mediului la fiecare din etape [29, p. 144]. Cu alte cuvinte, procedeul urmăririi ciclului de viață al produsului are la baza concepției sale ideea de estimare și ținere sub control a eventualului impact negativ asupra mediului, dar, în principal, ideea de readucere a produsului după utilizare în gestiunea producătorului. Or, acest lucru se cere din mai multe considerente, și anume, se garantează faptul că produsul:

- nu este aruncat în locuri neautorizate;
- nu este utilizat peste termenul recomandat pentru exploatare;
- nu este reutilizat prin combinare cu alte produse sau bunuri;
- utilizatorul a respectat instrucțiunile aplicate pe produs;

După cum vedem, urmărirea ciclului de viață al produselor de orice fel prezintă un șir de avantaje în favoarea protecției mediului, dar în același timp și în favoarea operatorului economic, care este parte la întregul proces, cu excepția utilizării bunului, în condițiile în care acesta va face rost de materie primă pentru o ulterioară producere a unor noi bunuri, precum și va avea posibilitatea să urmărească gradul solicitării pe piață, unele deficiențe de utilizare a produsului, durabilitatea în timp etc.

În același context, viziunea unor specialiști [176, p. 109], în domeniul managementului de mediu, înclină spre ideea că evaluarea ciclului de viață al produsului poate fi considerată o abordare holistă, deoarece ia în considerare procesele directe și cele colaterale, fluxurile de materie primă (inclusiv intrările intermediare), deșeurile și alte ieșiri materiale și energetice asociate cu întreaga perioadă de rezistență a produsului sau cu ciclul de viață al lui.

Sub aspect conceptual, evaluarea ciclului de viață al produsului, în calitate de instrument de protecție a mediului, în anumită măsură, se suprapune cu alte două instrumente asemănătoare, cum ar fi ecobalanța și responsabilitatea extinsă a producătorului.

Ecobalanța este un instrument cu ajutorul căruia întreprinderea efectuează o înregistrare a intrărilor (inputurilor) fizice, a stocurilor și a ieșirilor (outputurilor) sub forma unor diferite tipuri de materii prime, materiale, energie, resurse, produse, deșeuri care intră și ies din întreprindere într-o anumită perioadă [75].

Responsabilitatea extinsă a producătorului (REP) este un model de gestionare a deșeurilor în care responsabilitatea unui producător pentru un produs este extinsă până la etapa postconsum a ciclului de viață al produsului [70, p. 29].

Cu toate acestea, credem că urmărirea ciclului de viață al produsului este un instrument de control mai cuprinzător ce le poate cuprinde pe celelalte două. Or, ecobalanța se limitează doar la controlul intrărilor și ieșirilor mărfurilor produse, nu și a deșeurilor generate de acestea, iar responsabilitatea extinsă a producătorului vizează mai mult domeniul colectării, stocării și reciclării deșeurilor. De altfel, responsabilitatea extinsă a producătorului este reglementată limitativ de Legea nr. 209/2016 [112], unde la art. 12 alin. 2 se spune că *responsabilitatea extinsă a producătorului reprezintă totalitatea de obligații impuse producătorilor, fie individual, fie colectiv, pentru recuperarea și valorificarea sau reciclarea produselor scoase din uz. Activitățile pentru aplicarea responsabilității extinse a producătorului vizează măsurile de acceptare a produselor returnate și a deșeurilor care rămân după utilizarea respectivelor produse, precum și gestionarea ulterioară a deșeurilor și asigurarea financiară pentru aceste activități.*

În același context, din conținutul unei alte legi din domeniului protecției mediului (art. 12 din Legea nr. 151/2014 [102]) constatăm că, în temeiul responsabilității extinse, *producătorul sau reprezentantul autorizat al acestuia, care introduce componente și subansambluri pe piață și/sau le pune în funcțiune, întreprinde toate măsurile necesare pentru a se asigura că operațiile sale de manipulare a produsului nu au impact negativ asupra conformității acestuia și asigură prezentarea informațiilor relevante privind compoziția materialelor, consumurile de energie, de materiale și/sau de resurse ale acestor componente și subansambluri.*

După cum se observă, responsabilitatea extinsă a producătorului capătă astăzi amploare mult mai mare decât instrumentul de evaluare a ciclului de viață al produsului, în contextul în care problema deșeurilor a fost întotdeauna mai stringentă.

Și totuși, pentru că responsabilitatea extinsă a producătorului vizează și obligația acestuia de a urmări circuitul bunului produs de el, cerând o concentrație mai mare de atenție în faza transformării lui în deșeu, se impune ca acesta să fie responsabil de urmărirea întregului ciclu de viață al produsului, fapt ce vine să acopere funcționalitatea instrumentului ECV.

Cât privește plenitudinea etapelor ce urmează a fi incluse în întregul ciclu de viață al produsului, avem unele rezerve. Or, deși proiectarea lui nu constituie o etapă a vieții, ci una a conceperii bunului, evaluarea impactului acestuia asupra mediului trebuie să fie inițiată chiar din această fază, mai ales că faptul dat este perfect agreeat de sistemul expertizei ecologice și de cel al evaluării de impact. De altfel, aceeași viziune întâlnim și la autorul V. Bobeică, care în una din lucrările sale susține că ar fi ideal ca pentru oricare produs sau categorie de produse, încă din faza de proiectare, să se analizeze întreg ciclul de fabricare, distribuție pe piață și utilizare pentru

a identifica întregul lanț de efecte (impacturi) directe și indirecte, inclusiv posibilitățile de colectare, neutralizare și reciclare ori depozitare în siguranță [21, p. 170].

Într-un final, observăm că și etapa de expertizare și evaluare a impactului asupra mediului, de asemenea, ar constitui o etapă a urmăririi comportamentului acestuia în raport cu mediul, de rând cu ecobalanța (urmărirea intrării și ieșirii bunului de la producător), dar și cu responsabilitatea extinsă a producătorului ce se extinde și asupra garantării gestionării corecte a deșeurilor.

Evident, acestea sunt etape privite la nivel macro, iar fiecare dintre ele se alcătuiește din acțiuni concrete ce ar diminua impactul asupra mediului.

Despre un cadru normativ ce ar reglementa în țara noastră instrumentul de urmărire a ciclului de viață al produsului nu putem vorbi deocamdată. Actualmente, se mai caută locul reglementării acestui mecanism, în sensul dacă va face parte din legislația de mediu sau din cea care reglementează domeniul economic, comercial, antreprenorial în ansamblu. După noi, acesta ar putea fi inclus în legislația ce reglementează domeniul antreprenorial, în concret, prin adoptarea unei legi care să reglementeze comportamentul producătorului corelat cu cel al comerciantului și consumatorului în vederea stabilirii responsabilităților fiecărui subiect în parte, dar și cele comune care să urmărească scopul reducerii impactului negativ asupra mediului în momentul proiectării, producerii, comercializării, utilizării și reciclării produsului. Această lege s-ar putea de intitulat, spre exemplu, ***Legea privind responsabilitatea extinsă a producătorului, comerciantului și consumatorului în asigurarea reducerii impactului negativ asupra mediului***, odată ce ciclul de viață al produsului depinde de acțiunile consecutive ale acestor trei actori, iar impactul produsului asupra mediului trebuie redus în fiecare fază după reguli specifice, adică reguli ale proiectării și producerii, comercializării și utilizării bunului.

În concluzie, considerăm că instrumentul de control al ciclului de viață a produsului trebuie să fie însoțit de stimulente de ordin financiar pentru producător, pentru ca acesta să fie cointerestat financiar să urmărească circuitul produsului, fiind astfel scutit de taxe pentru depozitarea deșeurilor sau reciclarea acestora, ori de taxa de import aplicată pe produsele cu impact asupra mediului. Evident, facilitățile ar putea fi mult mai diverse, un lucru fiind cert, faptul că producătorul nu-și va permite să reducă impactul produsului asupra mediului din cont propriu, ținând cont de principiile rentabilității afacerii, chestiune ce rămâne pe contul autorităților. Însă, decât să se aplice măsuri financiare care ar reduce veniturile la fondul ecologic național, soluția optimă ar fi ca ratarea veniturilor să fie împărțită în mod egal între producător și stat, fiind o cedare reciprocă în favoarea asigurării calității mediului.

Raportarea entităților economice despre performanțele în domeniul protecției mediului.

Caracterul imperativ al normelor în materie de mediu, după cele din urmă, s-a dovedit a fi mai puțin eficient în comparație cu alte domenii ale dreptului. Aceasta se întâmplă, deoarece atingerile aduse unor drepturi ale omului, cum ar fi dreptul la viață, sănătate, integritate corporală, patrimoniu etc., pot fi sesizate mai ușor, respectiv, evaluate și reparate, ceea ce nu se întâmplă și în cazul componentelor de mediu. Or, poluarea, de obicei, este un fenomen invizibil, greu de detectat, măsurat, totodată, este complicat a determina întinderea răspunderii făptuitorului. În acest caz, existența normelor imperative nu prea sunt de folos atunci când nu ai cui le impune în concret, devenind mai convenabilă aducerea presupusului poluator la conlucrare, la raportare benevolă a impactului negativ asupra mediului de care se face responsabil. Cu alte cuvinte, în materie de mediu s-a dovedit a fi mai eficientă metoda convingerii decât cea a constrângerii, prima fiind mai ușor de aplicat, cu mai multe căi de pătrundere în conștiința eventualului poluator, prin urmare, cu mai multe efecte benefice pentru ambele părți (autoritățile de mediu și poluatorii). Printre altele, și în materie penală, colaborarea cu organul de urmărire penală în stabilirea adevărului are drept efect aplicarea unei pedepse mai blânde sau reduse.

Astfel, în cazul în care autoritățile ajung în impas, atunci când încearcă să stabilească autorul activității poluatorii, soluția ar fi ca aceștia să fie determinați, prin diferite măsuri de convingere sau de stimulare, să reducă în mod voluntar din impactul activităților asupra mediului, mai ales că în materie de mediu este mai eficientă prevenirea decât repararea daunei.

Deci, la nivel internațional și comunitar, încă prin anul 2009 s-a decis că este mai eficientă atragerea potențialilor poluatori la aplicarea voluntară a schemelor eficiente de management al mediului. În acest scop, Parlamentul European adoptă în anul 2009 Regulamentul privind participarea voluntară a organizațiilor la un sistem comunitar de management al mediului [144].

Anume, în pct. 8 al Regulamentului se menționează că organizațiile ar trebui încurajate să participe în cadrul EMAS pe bază de voluntariat, existând posibilitatea ca acestea să obțină astfel de avantaje suplimentare în ceea ce privește controlul normativ, economiile de costuri și imaginea publică, cu condiția ca organizațiile în cauză să poată demonstra o îmbunătățire a performanței lor de mediu. De altfel, aceste măsuri sunt valabile și pentru țările ce nu fac parte din Comunitatea Europeană. Or, potrivit pct. 9 din Regulament, sistem comunitar de management de mediu și audit ar trebui să devină disponibil tuturor organizațiilor, atât din Comunitate, cât și din afara acesteia, ale căror activități au un impact asupra mediului.

Drept reacție la aceste recomandări, Republica Moldova reușește abia în anul 2014 să adopte cadrul legislativ în materia garantării sprijinului operatorilor economici care vor crește eforturile, inclusiv prin investiții, în vederea sporirii performanței ecologice a produselor în faza de proiectare, dar și acesta se limitează doar la produsele cu impact energetic. Or, prin art. 14 din Legea nr. 151/2014 [102] se învestește Guvernul cu anumite atribuții în domeniul proiectării ecologice care sunt următoarele:

a) asigură sprijin inițiativelor care ajută întreprinderile mici și mijlocii să integreze caracteristicile de mediu, inclusiv randamentul energetic, atunci când acestea își proiectează produsele;

b) încurajează întreprinderile mici și mijlocii să adopte o abordare ecologică la faza de proiectare a produselor și să se adapteze la noile cerințe în materie de proiectare ecologică;

c) aprobă, după caz, direcțiile privind particularitățile întreprinderilor mici și mijlocii care își desfășoară activitatea în sectorul produsului vizat.

În pofida acestui fapt, nu există un mecanism juridic care ar facilita operatorii economici care investesc în creșterea performanței ecologice, și nu doar pentru cei care produc bunuri cu impact energetic, ci pentru toți producătorii de bunuri, ba mai mult, și pentru prestatorii de servicii de orice fel care investesc în utilaje capabile să diminueze impactul negativ asupra mediului.

Credem că reglementările ce se cer cu acuitate în vederea stimulării operatorilor economici care aplică tehnici de producere prietenoase mediului, trebuie să aibă la bază unele politici de mediu, iar chiar dacă de multe ori acestea și există, nu avem un mecanism concret de implementare a lor. Or, aceste stimulente ar face ca producătorii singuri să raporteze eficiența lor, pentru a beneficia în schimb de stimulente financiare. În așa fel, nu va mai fi necesar a realiza controlul ecologic al activității antreprenoriale cu impact asupra mediului care, de multe ori, nu înregistrează rezultatele așteptate, ci dimpotrivă, irosesc bani publici destinați remunerării inspectorilor ce realizează controlul. Mai mult, aceste controale fac ca operatorii economici să identifice soluții de a evita controlul sau de a ascunde anumite încălcări, contribuie la dezvoltarea fenomenului corupției, protecționismului, concurenței neloiale etc.

4.3. Subiecții cu competențe speciale în exercitarea controlului financiar asupra utilizării resurselor destinate protecției mediului

Meditând asupra identificării celui mai potrivit subiect al procesului de supraveghere și control financiar al resurselor destinate realizării măsurilor de prevenire și refacere a

componentelor de mediu, ne ducem la gândul că acesta ar fi cel ce stă în mijlocul acestui proces de gestiune a fondurilor destinate protecției mediului. Adică, ne referim la veriga ce își are începutul și sfârșitul în curtea operatorului economic care este, în toate cazurile, cauza activităților cu impact negativ asupra mediului, dar, în același timp, și beneficiar al surselor financiare primite sub forma subvențiilor, creditelor preferențiale și alte facilități financiare destinate a-l determina să recurgă la forme de producere, prelucrare și prestare de servicii prietenoase mediului. Or, astăzi nu avem o lege specială care să stabilească subiecții controlului ecologic, tipurile, ordinea efectuării acestuia, fără a mai vorbi despre reglementarea unui control financiar în materia gestionării resurselor destinate protecției mediului de către operatorii economici. Da, există Legea nr. 131/2012 [100] privind controlul de stat al activității de întreprinzător, însă aceasta nu prevede categoriile de subiecți ce ar exercita un control specializat (inclusiv cel al respectării normativelor de mediu, de proiectare, de etichetare etc.). Însă, inspectorul fiscal nu are cunoștințe în domeniu, sau un inspector de la Agenția pentru siguranța alimentelor ori de la protecția consumatorului etc.

Observăm că acesta ar fi un control specializat, la care să participe subiecți din autoritățile de mediu, dar care au și studii în domeniul finanțelor, contabilității și care să poată verifica cum au fost utilizate, spre exemplu, fondurile acordate cu titlu de subvenții, facilități fiscale etc., care sunt investițiile în creșterea performanței ecologice în procesul de producere și multe alte aspecte legate de mănuierea instrumentelor economico-financiare de control și protecție a mediului.

Și totuși, deși astăzi avem mai multe structuri care, direct sau tangențial, dețin competențe în supravegherea și controlul respectării normelor de protecție a mediului (IPM, Agenția de mediu, diferite structuri ale Ministerului Mediului, Agenții specializate etc.), credem că în materie financiară, cel mai indicat subiect în materia supravegherii modului de respectare a aplicării măsurilor economico-financiare de protecție a mediului este cel ce administrează Fondul Ecologic Național. Anume respectiva autoritate are în gestiune fondurile pentru mediu, respectiv poate urmări circuitul acestor resurse, începând de la sursa de acumulare și până la repartizarea lor prin investire în proiecte de ameliorare a condițiilor de mediu. Or, una din atribuțiile Consiliului de administrare a FEN este cea de coordonare a activităților autorităților și instituțiilor publice și ale persoanelor juridice de drept privat, implicate în implementarea programelor și proiectelor în domeniul protecției mediului finanțate de Fond, în scopul asigurării și realizării eficiente a sinergiei în cadrul acestora (art. 86³ lit. c) din Legea 1515/1993).

Ce e drept, după structura actuală a organului de administrare a Fondului Ecologic Național, un subiect special cu atribuții legate de controlul gestionării resurselor financiare nu

există, acestea revenind întregului personal al Consiliului de administrare a FEN (a se vedea pct. 10 lit. h, i, j, k din Regulament [147]).

În contextul dat, am propune ca în cadrul Consiliului de administrare a FEN să se instituie, pe lângă organul de conducere și cel executiv, și un organ de control al gestionării FEN care să preia o parte din atribuțiile Consiliului și căruia să i se mai atribuie unele competențe suplimentare.

În concret, ***recomandăm includerea în Regulamentul FEN a unui nou Capitol (IV) care să stabilească structura și atribuțiile organului de control al administrării surselor financiare ale FEN care ar fi următoarele:***

- a) exercită controlul asupra acumulării de resurse financiare și utilizării acestora după destinație, conform bugetului anual și condițiilor stabilite;
- b) examinează și ia decizii referitor la încălcarea de către factorii de răspundere a modului și condițiilor de utilizare a surselor financiare alocate din FEN;
- c) examinează și aprobă dările de seamă privind formarea și utilizarea mijloacelor FEN;
- d) asigură transparența activităților legate de gestionarea fondurilor ecologice;
- e) ***constată contravenții și aplică sancțiuni prevăzute de Codul contravențional.***

În privința celei din urmă, amintim că legislația României, în același domeniu, atribuie în competența Administrației Fondului pentru Mediu competențe în constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor care revin personalului de specialitate din cadrul Administrației Fondului și al Gărzii Naționale de Mediu, prin unitățile sale teritoriale [139].

Evident, propunerea de constituire a unei structuri specializate în exercitarea supravegherii și controlului resurselor financiare trebuie să fie urmată de cea a majorării numărului de membri ai Consiliului, și anume, cu cei ce reprezintă Ministerul Finanțelor. Însă deși volumul de muncă s-ar pretinde a fi unul colosal, acesta ar trebui să fie îndeplinit de către alți subiecți (inspectorii fiscali - cazul taxelor pentru poluare; inspectorii vamali-cazul taxelor impuse la importul bunurilor cu eventual impact asupra mediului; inspectorii IPM-cazul evaluării gradului de utilizare a surselor financiare în prevenirea sau diminuarea efectului poluator al activității desfășurate de către operatorii economici etc.) sub supravegherea și coordonarea din partea membrilor Consiliului pentru administrarea FEN, în special cei investiți cu atribuții de control.

4.4. Sancțiuni cu caracter economico-financiar aplicabile entităților pentru încălcarea regimului de protecție a mediului

Performanța și eficiența instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului nu pot fi asigurate decât prin instituirea unor pârghii de responsabilizare tot cu caracter economic, deoarece sancțiunile pecuniare sunt cele mai agresive și cu impact devastator asupra reușitei în afaceri. De aceea, pedeapsa pentru nerespectarea normelor de protecție a mediului trebuie să fie una cu caracter economic, venind să suplinească efectul instrumentului financiar aplicat față de antreprenor, o povară care îl poate îndupleca să renunțe la fapte împotriva mediului.

Și totuși, caracterul economic al pedepsei nu trebuie confundat cu forma de răspundere aplicabilă pentru fapte contra mediului, atâta timp cât răspunderea nu se confundă cu sancțiunea, cea din urmă fiind măsura răspunderii, în timp ce răspunderea constituie cadrul prin care se materializează sancțiunea. Or, după cum se argumentează în doctrină, răspunderea nu este echivalentul sancțiunii, ci cadrul legal și favorabil aplicării sancțiunii, aceasta fiind finalitatea tragerii la răspundere [11, p. 11], iar după alți autori [178, p. 79], răspunderea juridică nu este simpla obligație de a suporta o sancțiune juridică: ea reprezintă cadrul de realizare a constrângerii de stat.

Deci, revenind la sancțiune, spunem că în materie de mediu acestea trebuie să fie preponderent cu caracter economico-financiar, mai ales cele aplicabile față de operatorii economici. Or, pedeapsa trebuie stabilită în felul în care aceasta să ducă la atingerea scopului aplicării ei, iar în cazul agenților economici, sancțiunile pur financiare nu vor asigura atingerea scopului, deoarece pierderile financiare ocazionate de aplicarea amenzilor vor fi puse, într-un final, tot pe seama consumatorului prin includerea lor în prețul produsului, spre exemplu. *De aceea, ne gândim la unele sancțiuni de natură economică care i-ar afecta mai mult, dintre acestea am propune următoarele sancțiuni: sancțiuni impuse prin sistemul autorizării activității economice; sancțiuni de restricționare a accesului pe piață (inclusiv piața achizițiilor publice); sancțiuni de interdicție în accesarea fondurilor, împrumuturilor (prin interdicția de a emite obligațiuni spre exemplu etc.).*

Pentru mai multe detalii în ce ar consta aceste sancțiuni, care ar fi mecanismul de aplicare, dar și eventualul lor efect, vom discuta în cele ce urmează în respectiva consecutivitate:

Sancțiuni impuse prin sistemul autorizării activității economice. Un important instrument economic de protecție a mediului contra activităților cu impact este și sistemul de autorizare prin acte permissive a activității de întreprinzător, având în vedere că scopul autorizării este de a supraveghea activitatea lor, respectiv de a regla intensitatea activităților cu impact de orice fel, printre care se enumeră și activitățile cu impact asupra mediului.

Varianța actuală a Legii nr. 160/2011 nu prevede anumite sancțiuni pentru încălcarea regimului de autorizare a activității de întreprinzător decât retragerea actului ori sancțiuni pentru autoritățile emitente (art. 12) pentru nerespectarea legii [106].

Totuși, ar fi bine ca prin textul acestei legi să fie instituite anumite sancțiuni cu caracter economic pentru operatorii care încalcă prevederile legislației în timpul desfășurării activității antreprenoriale. Or, refuzul de a emite un nou act permisiv pentru subiecții ce ignoră normativele de mediu ar constitui o pârghie eficientă de convingere a acestora spre a utiliza tehnologii și metode de producere prietenoase mediului. De altfel, aceste măsuri îi poate îndupleca să se subordoneze exigențelor de mediu riscând, în caz contrar, să nu poată accede la desfășurarea activităților indispensabile atingerii scopului pentru care au înființat aceste entități economice.

De fapt, sistemul autorizațiilor de mediu, de asemenea, produce efecte așteptate în materie de control al respectării legislației de mediu, însă acesta are o natură aparte, și anume, urmărește stabilirea de taxe pentru eventualele efecte negative asupra mediului (autorizații pentru deversarea apei reziduale, pentru emisia de CO₂ de la surse fixe etc.). Deci, prin ele se pune în aplicare principiul „poluatorul plătește”, fără a avea calitatea de sancțiune pecuniară, respectiv nu urmăresc scopul unei pedepse spre a sugera o conduită adecvată celor ce ar intenționa să ignore o normă.

Astfel, rămânem la ideea că sistemul autorizării activității antreprenoriale ar avea mai multă influență asupra deciziei antreprenorului în a se abține de la acte de poluare, iar prin sistemul scutirilor aplicate la taxa de eliberare a actului permisiv se va realiza controlul voluntar al poluării.

Sancțiuni de restricționare a accesului pe piață (inclusiv piața achizițiilor publice).

O altă sancțiune cu caracter economic, cu puternic impact asupra antreprenorilor, ar fi și cea a restricționării accesului pe piață. Evident, aceasta s-ar aplica față de agenții economici care nu respectă normativele de mediu, precum și față de cei care nu întreprind măsuri de reducere a nivelului de poluare provenită de la activitatea desfășurată chiar în limitele normativelor admise.

Legislativ, acest lucru ar putea fi reglementat în conținutul legilor ce privesc activitatea pe piață cum ar fi, spre exemplu, Legea nr. 461/2001 privind piața produselor petroliere [110], Legea nr. 257/2006 privind organizarea și funcționarea piețelor produselor agricole și agroalimentare etc. [108].

De asemenea, o pârghie puternică de reprimare a conduitei neprietenoase a operatorului economic față de componentele de mediu, precum și față de interesul suprem al statului în garantarea dreptului la un mediu sănătos, ar fi restricționarea accesului acestora la sistemul

achizițiilor publice. Or, ținând seama de noile tendințe ale dezvoltării instituției achizițiilor verzi (chestiune discutată în compartimentul anterior al tezei), este inevitabilă schimbarea atitudinii operatorilor economici față de calitatea serviciilor sau produselor pe care vor să le propună autorităților contractante, inclusiv din punct de vedere ecologic. De aceea, Agenția Achiziții, publice, în calitate de organ al supravegherii și asigurării desfășurării procedurilor de achiziții urmează a include în lista operatorilor economici doar acei agenți economici care respectă standardele de protecție a mediului, dar și a celor care întreprind măsuri sistematice de reducere a impactului asupra mediului provenit din activitățile de producere sau de prestare a serviciilor.

În contextul dat, cu toate că Legea nr. 131/2015 [100] la art. 24 prevede standardele de mediu pe care operatorul economic trebuie să le probeze la solicitarea Agenției, nu este prevăzută o sancțiune pentru neprezentarea lor, în concret, în lipsa îndeplinirii acestor standarde.

Prin urmare, în scopul atribuirii caracterului obligatoriu îndeplinirii condițiilor standard în materia protecției mediului, propunem completarea art. 24 din Legea nr. 131/2015 cu un nou alineat (3) în următoarea redacție: *în cazul în care operatorul economic nu va prezenta niciun certificat care să demonstreze respectarea standardelor de mediu sau prin care să confirme asigurarea unui nivel corespunzător al protecției mediului, urmează a fi exclus din concurs în procedura de achiziție la care participă.*

Sanțiuni de interdicție în accesarea fondurilor, împrumuturilor verzi. Fiind cunoscut faptul că, în procesul desfășurării activității antreprenoriale, resursele financiare sub forma fondurilor de orice fel, precum și împrumuturile sunt indispensabile, măsurile de reprimare a conduitei neprietenoase a operatorului economic la adresa mediului pot fi impuse anume în calea accesării lor. Or, efectul pedepsei poate fi atins doar cu exercitarea unor presiuni în punctele vulnerabile ale celor ce ignoră legea, în special exigențele legislației de mediu.

În ce privește lipsirea antreprenorilor de fonduri de subvenție sau împrumuturi preferențiale din partea așa-ziselor „bănci verzi” nu ar fi o chestiune atât de complicată, mai dificil fiind a identifica anumite măsuri de obstrucționare a accesului operatorilor economici la împrumuturi, în contextul în care există un interes sporit al împrumutătorilor. Totuși, acest fapt nu este și imposibil. O modalitate de sancționare a agenților economici care nu respectă standardele de mediu, precum și a celor care nu întreprind măsuri de reducere a impactului provenit din activitățile economice desfășurate, ar fi cea de interzicere a emiterii de obligațiuni cu care urmează să garanteze executarea obligațiilor de rambursare a împrumutului.

În acest sens, propunem includerea unui articol nou (art. 17¹) în conținutul Legii nr.1134/1997 [97] cu următoarea denumire: *Restricționarea dreptului de a emite obligațiuni*, în

următoarea redacție: *Societățile pe acțiuni, care nu respectă standardele de protecție a mediului și nu întreprind măsuri de reducere a impactului asupra mediului provenit din activitățile desfășurate, nu pot emite obligațiuni.*

4.5. Concluzii la Capitolul 4

Cercetarea realizată în ultimul compartiment al tezei de doctorat ne-a permis să înțelegem următoarele:

1. Cadrul legislativ național în domeniul protecției mediului nu reglementează un mecanism concret de supraveghere a activității de producție, care să fie alcătuit din instrumente economico-financiare capabile să prevină impactul negativ în faza de producere.

2. În spațiul legislativ european, dar deopotrivă și în doctrina internațională, se resimte, în ultimul timp, o tendință a devierii de la impunitate în favoarea atragerii operatorului economic la conlucrare cu autoritățile de mediu pe segmentul raportării benevole a impactului asupra mediului, dar și a realizării măsurilor de reducere a poluării în schimbul beneficiii de anumite facilități cu caracter economic, financiar și fiscal. Măsurile comune ale operatorilor economici și autorităților de mediu sunt prevăzute în conținutul acordurilor de mediu, iar costurile de control al poluării sunt puse pe seama agenților economici deținători ai surselor de poluare.

3. Legislația națională în domeniul gestionării Fondului pentru Protecția Mediului, cu toate că reglementează structura și atribuțiile unui organ responsabil de gestionare, nu desemnează și subiecții care s-ar preocupa, în mod special, de supravegherea utilizării resurselor financiare acumulate și finanțate de Fond. În același timp, succesul instrumentului de control economico-financiar depinde de corectitudinea identificării punctului nevralgic unde se poate interveni pentru mai multă eficiență, acesta fiind Fondul pentru Mediu în calitate de filtru, prin care să treacă fluxurile financiare provenite de la eventuali poluatori și destinate finanțării măsurilor de refacere a componentelor de mediu afectate.

4. Drept important instrument economico-financiar de control al impactului asupra mediului este considerat, actualmente, urmărirea ciclului de viață al produsului fiind aplicat prin mecanismul responsabilității extinse a producătorului. Cu toate că legislația noastră transpune acest instrument de control, totuși el se reduce la domeniul gestionării deșeurilor, în timp ce conceptul după care a fost construit permite extinderea sa și asupra altor domenii de activitate a operatorului economic cu impact negativ și ireversibil asupra mediului.

5. Legislația Republicii Moldova, în special cea de mediu, nu prevede un instrument sancționator cu caracter economico-financiar ce ar face nerentabilă activitatea operatorilor economici care neglijează standardele de protecție a mediului, precum și cei ce evită să investească în tehnologii care să reducă impactul activității antreprenoriale asupra mediului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute. Studiul realizat în procesul elaborării prezentei teze de doctorat ne permite să înțelegem nivelul actual de reglementare și cercetare a instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, problematica domeniului cu care se confruntă legiutorul în reglementare, specialitatea tehnicii de aplicare a normelor existente în materie, dar și perspectivele ce pot fi atinse prin abordare sistemică, multidimensională și inovațională a diferitelor instrumente cu caracter economic și financiar. În concret, prin volumul impunător al cercetării am reușit să obținem următoarele rezultate, care ar fi:

- evaluarea gradului de abordare științifică a instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului în cadrul activității economice la nivel național și internațional;
- identificarea problemelor ce determină ineficacitatea instrumentelor actuale de protecție a mediului, precum și argumentarea rațiunilor și avantajelor ce determină la reconsiderarea acestora în contextul inevitabilității progresului economic;
- elucidarea specificului principiilor ce fundamentează ideea suportării costurilor, interdicțiilor și măsurilor de siguranță cu caracter financiar de către operatorul economic în favoarea protecției mediului, dar și a altor instrumente noi propuse;
- identificarea unor instrumente juridico-financiare destinate anticipării efectelor negative asupra mediului, care, în același timp, sunt funcționale și raționale în contextul regulilor de desfășurare a activității economice în Republica Moldova;
- formularea mecanismelor de aplicare combinată a măsurilor financiar-fiscale în domeniul protecției mediului;
- stabilirea mecanismului de realizare a controlului respectării standardelor de protecție a mediului de către entitățile economice;
- identificarea unor noi categorii de sancțiuni specifice, aplicabile entităților economice pentru încălcarea regimului de protecție a mediului.

De asemenea, în cadrul prezentului studiu, am reușit să tragem următoarele **concluzii generale**:

1. De la obținerea independenței Republicii Moldova, mai cu seamă din anul 1993, atunci când a fost adoptată Legea nr. 1515/1993 și până în anul 2010, domeniul protecției mediului prin instrumente economico-financiare cunoaște o abordare superficială, mai ales în promovarea unei politici economice prietenoase mediului. Chiar și după această perioadă, instrumentele economice de protecție a mediului contra impactului negativ provenit de la activitățile economice, rămân a fi nesemnificative, limitându-se doar la taxele de mediu pentru utilizarea resurselor naturale, taxele de poluare și amenzile pentru nerespectarea legislației în domeniu. Situația se schimbă radical odată cu adoptarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023, document de politici care pune accentul pe setul de instrumente economico-financiare de protecție a mediului contra efectelor negative venite din direcția activităților industriale și, în general, celor antreprenoriale;

2. Domeniul științific ce abordează, la nivel național, problematica instrumentelor financiare de protecție a mediului este unul subdezvoltat, cu foarte puține lucrări științifice care tratează doar tangențial problema în discuție, iar spectrul lucrărilor cu arie mai îngustă de cercetare (articole științifice, materiale ale conferințelor, lucrări monografice), care să abordeze

exclusiv problema instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, lipsesc cu desăvârșire. Diametral opus, cadrul juridico-doctrinar internațional cercetează și promovează cu insistență domeniul protecției mediului prin instrumente financiare, cunoscând o îndelungată perioadă de reglementare și aplicare a lor. Mai mult, țările dezvoltate din Europa, Asia și America de Nord colaborează și concurează chiar pe segmentul consacrării noilor instrumente economice de protecție a mediului, promovează o politică de stimulare a intenției agenților economici de a recurge la producere, comercializare și prestare de servicii prin metode prietenoase mediului.

3. Doctrina națională de mediu nu pune în discuție un concept aparte al instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, iar de cealaltă parte, nici domeniul economic, în special, cel antreprenorial nu străduiește în a consacra un compartiment ce s-ar preocupa de identificarea și promovarea unei politici economice bazată pe prioritatea reducerii impactului asupra mediului. Or, acest lucru este destul de necesar materiei cercetării instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, instituției ce îmbină, în mod obligatoriu, aspecte specifice domeniului economic și celui al protecției mediului.

4. În plan cognitiv, instrumentele juridico-financiare de protecție a mediului nu se prea bucură de interpretare sau polemizare pe marginea lor, nici la nivel științific și nici la nivel practic, ceea ce le face a fi greu de înțeles și aplicat, mai ales de către subiecții responsabili de aplicarea lor care nu au studii speciale în domeniul protecției mediului (serviciul fiscal de stat, serviciul vamal, agenția protecției consumatorului etc.). De aceea, actualmente, se resimte o necesitate acută în instruirea specialiștilor investiți cu dreptul de a le aplica, iar pentru mediul academic, de a le tălmăci sensul și rațiunea legiuitorului, atunci când a recurs la reglementare;

5. La nivel de transpunere și aplicare, o mare parte din instrumentele economico-financiare de protecție a mediului (achizițiile verzi, instrumentele financiare aplicabile în caz de insolabilitate, obligațiunile verzi) nu sunt prevăzute de legislația noastră, ba mai mult, nici nu se regăsesc în conținutul Strategiilor actuale în materie de mediu. De asemenea, autoritățile competente în domeniul protecției mediului nu aplică noile instrumente financiare de protecție a mediului, reglementate în conținutul legislației de mediu de după anii 2017-2020, limitându-se la instrumentele prevăzute în conținutul Legii privind plata pentru poluare din 1998.

6. Cadrul legislativ național în domeniul protecției mediului nu reglementează un mecanism concret de supraveghere a activității de producție, care să se alcătuiască din instrumente economico-financiare capabile să prevină impactul negativ în faza de producere. Aceeași situație se atestă și în privința altor instrumente economice de control, cum ar fi:

urmărirea ciclului de viață al produsului; mecanismul responsabilității extinse a producătorului; acordurilor de mediu.

7. În spațiul legislativ european, dar deopotrivă și în doctrina internațională se resimte, în ultimul timp, o tendință a devierii de la impunitate în favoarea atragerii operatorului economic la conlucrarea cu autoritățile de mediu pe segmentul raportării benevole a impactului asupra mediului, dar și a realizării măsurilor de reducere a poluării în schimbul beneficierii de anumite facilități cu caracter economic, financiar și fiscal.

Finalitatea studiului realizat, care se materializează în spectrul larg al concluziilor identificate, se prezintă și prin șirul următoarelor **recomandări**:

La nivel teoretic

1. Definirea noțiunii de „protecție a mediului” ca *ansamblu de activități reglementate ce constau în asigurarea folosirii raționale, dezvoltării și conservării factorilor de mediu prin diverse instrumente cu impact preventiv (economice, financiare, fiscale, administrative, manageriale, voluntare etc.)*.

2. Prin **activitate economică** trebuie de înțeles acea *componentă principală a activității umane care se naște din nevoia acoperirii necesităților existențiale și care constă în orice fel de activitate (producere, prelucrare, comercializare sau prestarea a oricărui tip de serviciu), fie că este sau nu aducătoare de profit*.

3. Definirea **instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului** în sensul *măsurilor de stimulare sau de constrângere în plan financiar, reglementate în vederea impunerii lor subiecților ce desfășoară activități economice cu impact negativ asupra mediului, urmărind scopul acumulării în mod anticipat a resurselor financiare, destinate remedierii componentelor de mediu ce riscă în mod inevitabil a fi afectate*.

4. **Fondul pentru mediu** constituie un instrument economico-financiar extrabugetar, *format din contribuțiile private ale poluatorilor persoane fizice sau juridice, destinat finanțării activităților de prevenire, protecție și refacere a stării mediului*.

5. Noul concept de clasificare a instrumentelor economico-financiare urmează să regrepeze toate instrumentele după o altă logică și consecutivitate, și anume, în:

▪ **Instrumente economico-financiare anticipative de protecție a mediului** care includ:

➤ *taxele pentru utilizarea componentelor de mediu percepute în prealabil și care se alcătuiesc din:*

- ✓ *taxele pentru import al bunurilor cu impact asupra mediului;*
- ✓ *taxele pentru mărfurile care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului;*

- ✓ taxele pentru prestarea serviciilor și executarea lucrărilor cu impact;
- plățile pentru poluarea mediului;
- costurile pentru realizarea misiunii de protecție a mediului:
 - ✓ costurile internalizate în prețul produsului;
 - ✓ costurile pentru realizarea cu anticipație a măsurilor de autoprotecție contra efectelor negative asupra mediului.

- garanțiile financiare destinate protecției mediului prin ameliorare;
 - ✓ fondurile ecologice;
 - ✓ contractele obligatorii în domeniul protecției mediului;
- achizițiile verzi;
- autorizarea activităților cu impact prin sistemul de permise și licențe.

▪ ***Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în misiunea comună de protecție a mediului:***

- ecodesignul;
- etichetarea ecologică;
- ecomarketingul;
- sistemul de returnare a ambalajului.

▪ ***Instrumente economico-financiare de stimulare a inițiativei agentului economic în a recurge la metode și tehnologii inofensive mediului:***

- subvențiile;
- împrumuturile preferențiale;
- obligațiunile verzi;

▪ ***Instrumente economico-financiare de control în domeniul respectării standardelor de protecție a mediului:***

- urmărirea ciclului de viață al produsului;
- controlul integrat al poluării;
- supravegherea procesului de producție;
- raportarea entităților economice despre performanțele în domeniul protecției mediului;
- acordurile ecologice de reducere a impactului activității economice asupra mediului.

La nivel legislativ propunem:

1. Modificarea textului normei de la art. 34 alin. (3) din Legea nr. LP98/2022 privind calitatea aerului atmosferic în următoarea redacție:....*pentru mijloacele de transport se aplică*

*taxa de poluare în funcție de **gradul de performanță în reducerea emisiilor generate, fiind percepute odată cu prima înmatriculare, respectiv la începutul fiecărui an calendaristic de exploatare**, în conformitate cu prevederile Legii nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului.*

2. În vederea susținerii ideii de plată anticipată a eventualelor costuri de refacere a componentelor de mediu de către cei ce obțin dreptul de deversare a apelor reziduale, depozitare a deșeurilor, emisie a poluanților de orice fel în atmosferă, sugerăm legiuitorului modificarea normelor de la art. 10 alin. (3), art. 14 alin. (3) și (4) din Legea nr. 1540 privind plata pentru poluarea mediului în sensul percepției cu anticipație a plăților pentru poluarea mediului;

3. Completarea art. 11 alin. 6 din Legea nr. 1540 privind plata pentru poluarea mediului, cu litera f¹ cu următorul text: **ambalajul aferent produselor ecologice.**

4. Completarea Legii LP98/2022 privind calitatea aerului atmosferic cu un nou articol, 34¹ (**Facilitare operatorilor economici care utilizează tehnologii performante de reducere a emisiilor în atmosferă**) care va avea următorul conținut: *Operatorilor care utilizează în procesul activității economice tehnologii performante destinate să reducă din agresivitatea emisiilor în atmosferă li se acordă facilități fiscale în funcție de capacitatea și numărul unităților de purificare instalate.*

5. Completarea art. 84 din Legea nr. 1515/1993 cu lista surselor din care se va forma Fondul național pentru mediu, după cum urmează:

- plățile pentru poluarea mediului;
- amenzile pentru încălcarea legislației cu privire la protecția mediului;
- mijloacele parvenite de la repararea prejudiciilor aduse mediului;
- de la comercializarea producției confiscate ce a fost obținută prin exploatarea ilicită a florei și faunei;
- o cotă-parte din veniturile realizate în urma colectării și exportului fierului uzat;
- o cotă-parte din comercializarea tutunului;
- o cotă-parte din comercializarea masei lemnoase;
- din donații, sponsorizări, granturi;
- o parte din veniturile obținute în urma organizării diferitelor manifestări în domeniul protecției mediului;
- din dobânzile obținute în urma acordării creditelor din contul Fondului de mediu etc.

6. Revenirea la textul art. 14 alin (3) lit. i) în varianta Legii nr. 231/2010 de până la anul 2020, unde să se prevadă că *Notificarea privind inițierea activității de comerț va conține*

următoarele date: lit. i) **date privind contractul de transport al deșeurilor, contrasemnat în modul stabilit de autoritatea administrației publice locale.**

7. Completarea alin. 3 a art. 12¹ din Legea nr. 231/2010 [94] cu următorul text: Producătorii casnici pot comercializa produsele menționate la alin. (2) în piețe, amplasamente, precum și direct din gospodăria proprie (lotul de pe lângă casă din intravilanul localității (gospodăria casnică), lotul/loturile pentru legumicultură sau lotul/loturile din întovărașirile pomicole). Pentru eliberarea declarației de consumator casnic, solicitantul urmează să prezinte copia contractului de salubritate valabil încheiat pe întreaga perioadă pentru care se solicită actul;

8. Completarea art. 181 din Codul contravențional în următoarea redacție: ***Încălcarea regulilor de asigurare, în modul stabilit de autoritatea administrației publice locale, a curățeniei în localitățile urbane și rurale, precum și eschivarea de a contracta în vederea evacuării deșeurilor provenite din activități casnice.***

9. Completarea art. 43 din Legea nr. 149/2012 [96] cu un nou alineat (2¹) care va avea următorul conținut: *creanțele născute din daune asupra mediului.*

10. În vederea constituirii unor garanții financiare destinate refacerii componentelor de mediu, *pentru societățile comerciale de capitaluri (SRL și SA), ce au ca gen de activitate exploatarea resurselor naturale, legislația în domeniul constituirii lor [109] s-ar putea impune anumite limite minime a capitalului social, făcând posibilă garantarea reparării prejudiciilor cauzate de către acestea, în special, în cazuri de insolvabilitate.*

11. Completarea normei de la lit. c), alin. (2), art. 30 din Codul silvic în următoarea variantă: **beneficiarii silvici au obligația să curețe parchetele de resturile de exploatare, iar terenurile deteriorate în procesul exploatării să fie aduse într-o stare bună pentru folosire conform destinației. Neîndeplinirea acestei obligații dă dreptul autorității silvice centrale să întreprindă măsuri de refacere a componentelor date în folosință, din contul sumei depuse anterior de către beneficiar sub formă de cauciune.**

12. Extinderea ariei de reglementare a Legii nr. 115 din 09.06.2005 cu privire la producția agroalimentară ecologică în discuție asupra tuturor produselor, nu doar celor agroalimentare, atribuindu-i mărcii naționale statutul de marcă ecologică cu inscripția „produs ecologic”, aceasta dobândind rolul de instrument economico-juridic de protecție a mediului și consumatorului împotriva produselor cu impact.

13. Completarea lit. b) de la art. 72 al Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice în următoarea redacție:

b) selectarea ofertei celei mai avantajoase, **inclusiv din punctul de vedere al protecției mediului.**

14. Legislația în domeniul ambalajului și deșeurilor de ambalaje ar trebui să prevadă mai multe detalii și pentru ambalajul reutilizabil returnat în baza **sistemului depozit** prevăzut la art. 5 pct. 19 din Regulament privind ambalajele și deșeurile de ambalaje [79] *prin creșterea costului ambalajului, în sensul ca acesta să fie mai scump plătit de către producător/vânzător decât de colectorul de deșeuri.*

15. Excluderea secțiunii a 6-a din Regulamentul privind evaluarea ajutorului de stat pentru protecția mediului înconjurător.

16. Excluderea pct. 5) din Regulamentul privind evaluarea ajutorului de stat pentru protecția mediului înconjurător.

17. Integrarea în sistemul contabil și a conturilor care vor reflecta cheltuielile suportate cu ocazia prevenirii poluării, reducerii emisiilor cu efect de seră, modernizarea sistemului de colectare a deșeurilor etc., iar la compartimentul active, vor fi reflectate subvențiile primite pentru finanțarea măsurilor de protecție a mediului, scutirile fiscale, chiar și rata reducerii la dobânzile pentru creditele preferențiale (verzi) acordate de bănci etc.

18. Reglementarea într-un capitol aparte al Legii nr. 1515/1993 de reglementare, cu titlu de cadru general, a gestiunii cotelor GES, monitorizarea emisiilor, raportarea și verificarea gradului de emisie de la întreprinderi, iar în particular, să fie descris întreg mecanismul de calcul, contractare și transfer al acestor drepturi în conținutul unui Regulament sau Instrucțiuni aprobate prin Hotărâre de Guvern sau de către organul central în domeniul protecției mediului (Ministerul Mediului).

19. Includerea în Anexele nr. 1 și 2 din Legea nr. 160/2011 [106] a unei note cu următorul text: *Operatorul economic care la solicitarea repetată a actului permisiv demonstrează performanțe în domeniul protecției mediului prin raportarea rezultatelor concrete în reducerea impactului provenit din activitatea anterior autorizată, beneficiază de o reducere a taxei în mărime de 10% din costul acesteia.*

20. Includerea în Regulamentul privind administrarea Fondului Ecologic Național a unui nou capitol (IV) care să stabilească structura și atribuțiile organului de control al administrării surselor financiare ale FEN care ar fi următoarele:

f) exercită controlul asupra acumulării de resurse financiare și utilizării acestora după destinație, conform bugetului anual și condițiilor stabilite;

g) examinează și ia decizii referitor la încălcarea de către factorii de răspundere a modului și condițiilor de utilizare a surselor financiare alocate din FEN;

h) examinează și aprobă dările de seamă privind formarea și utilizarea mijloacelor
FEN

- i) asigură transparența activităților legate de gestionarea fondurilor ecologice;
- j) constată contravenții și aplică sancțiuni prevăzute de Codul contravențional.

21. Adoptarea prin legi a unor sancțiuni de natură economică care i-ar afecta mai mult, dintre acestea am propune următoarele sancțiuni: sancțiuni impuse prin sistemul autorizării activității economice; sancțiuni de restricționare a accesului pe piață (inclusiv piața achizițiilor publice); sancțiuni de interdicție în accesarea fondurilor, împrumuturilor (prin interdicția de a emite obligațiuni, spre exemplu etc.);

22. Completarea art. 24 din Legea nr. 131/2015 cu privire la achizițiile publice cu un nou alineat (3) în următoarea redacție: *în cazul în care operatorul economic nu va prezenta niciun certificat care demonstrează respectarea standardelor de mediu sau prin care confirmă asigurarea unui nivel corespunzător al protecției mediului, urmează a fi exclus din concurs în procedura de achiziție la care participă.*

23. Includerea unui articol nou (art. 17¹) în conținutul Legii nr.1134/1997 [97] cu următoarea denumire: *Restricționarea dreptului de a emite obligațiuni*, în următoarea redacție: *Societățile pe acțiuni, care nu respectă standardele de protecție a mediului și nu întreprind măsuri de reducere a impactului asupra mediului provenit din activitățile desfășurate, nu pot emite obligațiuni.*

Sugestii privind potențialele direcții de cercetare asociate temei abordate:

- Sistemul managementului ecologic al afacerii;
- Auditul ecologic;
- Ecologizarea activității întreprinderilor;
- Racordarea legislației comerciale la exigențele ambientale;
- Introducerea unui curs de „Economia-mediului” în programul de studii universitare și postuniversitare.

BIBLIOGRAFIE

1. ANDERSEN, M.S. *Competitiveness Effects of Environmental Tax Reforms*. [online]. Publishable Final Report to the European Commission, DG Research and DG Taxation and Customs Union”, 2007. p. 7. [citat 21.06.2022]. Disponibil: <https://pure.au.dk/portal/files>.
2. AO EcoContact. *Economia verde în Republica Moldova: perspective de dezvoltare*. Chișinău, 2017. 32 p. ISBN 978-9975-87-277-5. 338.4:502/504(478)=135.1=161.1 E 15
3. APAN, R.D. *Drept comercial. Curs universitar*. București: Editura Pro Universitaria, 2017. 222 p. ISBN 978-606-26-08644.
4. ARDELEAN, G. *Consacrarea diferitor tipuri de prejudicii ecologice prin prisma specificității ce le caracterizează*. În: *Legea și viața*, nr. 5, Chișinău, 2016. p. 43-44. ISSN 1810-309X.
5. ARDELEAN, G. *Drept comercial*. Chișinău: Bons Offices, 2014. 308 p. ISBN 978-9975-80-901-6.
6. ARDELEAN, G. *Drept comercial*. Chișinău: Cartea militară, 2019. 412 p. ISBN 978-9975-56-688-9.
7. ARDELEAN G. Interferența principiilor răspunderii pentru dauna de mediu cu cele ale răspunderii civile delictuale. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*, Ed. XVI-a, nr. 1, Chișinău, 2016. pag. 4-48. ISSN 1857-0976
8. ARDELEAN, G. *Rolul autorităților publice în implementarea politicilor cu privire la evaluarea și repararea prejudiciului ecologic. Perpetua misiune a administrației publice de a fi în serviciul societății*: conferința științifico-practică internațională, ediția VI-a, 12 ianuarie 2012, Chișinău: Institutul de Științe Administrative din Republica Moldova, 2014. P.154-1644. ISBN 978-9975-66-389-2.
9. ARDELEAN, G. *Studiu privind impactul politicilor de mediu asupra calității reglementărilor în domeniul reparării prejudiciului ecologic*. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*, ediția XV-a, nr.2, Chișinău, 2015. p. 54-59. ISSN 1857-0976
10. ARDELEAN, G. *Repararea prejudiciului ecologic*. Teza de doctor în drept. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei, 2017. 182 p.
11. ARDELEAN, G., EȘANU, O. *Răspunderea patrimonială a angajatorului pentru prejudiciul cauzat salariatului*. Chișinău: Artpoligraf, 2023. 219 p. ISBN 978-9975-3623-9-9.
12. ARDELEAN, G. *O nouă modalitate de desemnare a responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic – perspectiva responsabilizării pentru prejudiciul viitor*. În: *Jurnal Juridic Național* nr.5(21), Chișinău, 2016. p.73-78. ISSN 2345-1130.

13. ARDELEAN, G. *Repararea prejudiciului ecologic*. Letonia: Globe Edit, 2018. 251 p. ISBN 978-613-9-41255-6.
14. ARDELEAN, G., ȚERUȘ, I. *Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în misiunea comună de protecție a mediului*. În: Revista Națională de Drept, nr. 1(243), Chișinău, 2021. 167 p. ISSN 1811-0770.
15. ARDELEAN, Gr. TERUȘ, I. *The extent of the research on the economic and financial instruments of environmental protection in the romanian doctrine*. În: Fiat Iustitia, no. 2, Cluj-Napoca, 2022. p. 12-18. ISSN 1224-401.
16. ARORA S., CASON T. *An experimen in voluntary envenronmental regulation: participation in EPA 33/50 program*. În: Journal of enfenronmental economics and management, nr. 28(3), Elsevier, 1995. p. 271-286. ISSN 978-0323-47873-1.
17. AȘEVSCI, V., CROITOR, C., BULMAGA, I., CEPOI, O. *Ajustarea legislației naționale la standardele europene privind protecția mediului înconjurător*. În: Noosfera, nr. 10, Chișinău, 2014. p. 56-65. ISSN 1857-3517.
18. AȘEVSCI, V. *Perspectivile prioritare de dezvoltare a relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în domeniul reglementării juridice a protecției mediului și securității ecologice*. În: Noosfera, nr. 8, Chișinău, 2013. p. 15-22. ISSN 1857-3517.
19. BARBU, I.A. *Dreptul mediului*. București: C.H. Beck, 2017. 387 p. ISBN 978-606-18-0669-0.
20. BĂDESCU, V.S. *Dreptul mediului*. București: C.H. Beck, 2011. 414 p. ISBN 978-973115-862-4-432.
21. BOBEICĂ, V. *Producerea durabilă*. Chișinău: Continental Group, 2007. 262 p. ISBN 978-9975-3482-2-5.
22. BÖCHER, M. *A theoretical framework for explaining the choice of instruments in environmental policy*. În: Forest Policy and Economics Volume no 16, Elsevier 2012. p. 14-22. ISSN 1247-266.
23. BONTEMS, P., ROTILLON, G. *L'économie de l'environnement*. Paris: Dècuverte, 2013. 128 p. ISBN 9782707177513.
24. BREDA H., GOFMAN L. *Environmental Protection Law and Policy, Law approximation to EU Standards in the Republic of Moldova*. Chișinău: Policolor, 2010. 378 p. ISBN 978-9975-996-6-5.
25. BRAN, P. *Economia valorii*. București: ASE 2002, p. 45. 312 p. ISBN 9735940841.

26. BUCKLEY, R. *Perspectives in Environmental Management*. Berlin: Springer-Verlag Heidelberg, 1991. 276 p. ISBN 978-3-540-53815-8.
27. BUREAU, D. *Economie des instruments de protection de l'environnement*. În: Revue française d'économie, volume 19, n°4, Paris: 2005. p. 90-98. eISSN 1760-7388.
28. CAPCELEA, A. *Dreptul ecologic*. Chișinău: Știința, 2000. 271 p. ISBN 9975-67-159-4.
29. CAPCELEA, A. *Sistemul managementului ecologic*. Chișinău: Știința, 2013. 260 p. ISBN 978-9975-67-879-7.
30. CAZACU, O. AȘEVSCI, V. CRIVOI, A. *Regimul juridic de protecție a mediului înconjurător în Republica Moldova: probleme și perspective*. În: Noosfera, nr. 15, Chișinău, 2015. p. 6-15. ISSN 1857-3517.
31. CĂRBUNE, N. *Politica de mediu – componentă a modelului european al dezvoltării durabile*. În: Noosfera, nr. 12, Chișinău, 2014. p. 13-22. 132 p. ISSN 1857-3517.
32. CĂRBUNE, N. *Rolul și influența marketingului ecologic în cadrul activității întreprinderii*. În: Noosfera, nr. 10, Chișinău, 2014. p. 25-36. ISSN 1857-3517.
33. CĂRBUNE, R. *Probleme actuale ale mediului*. În: Noosfera, nr. 10, Chișinău, 2014. p. 56-65. ISSN 1857-3517.
34. CHIBAC, Gh., ș.a. *Drept civil. Contracte speciale*, Vol. III. Chișinău: Cartier, 2019. 472 p. ISBN 978-9975-146-39-5.
35. CHILDESCU, V., GUMENIUC, I. *Principiile implementării ecomarketing-ului în Republica Moldova*. Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, Universitatea Tehnică a Moldovei, 15-17 noiembrie, 2012. Chișinău, 2013, vol. 3, P. 496-499. ISBN 978-9975-45-249-6.
36. CIUBOTARU, V., SENIC, I. *Măsuri agro-ecologice în Moldova: realizări și probleme, reguli și sfaturi*. Chișinău: Elena – V.I.”S.R.L. 2011. 186 p. ISBN 978-9975-106-77-1.
37. Clasificatorul activităților din economia Moldovei, rev.2 (CAEM-2), aprobat prin ordinul Biroului Național de Statistică, nr. 28 din 07.05.2019.
38. Codul de executare al Republicii Moldova, nr. 443 din 24-12-2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 214-220.
39. Codul fiscal al Republicii Moldova, nr. 1163-XIII din 24.04.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 62/522.
40. Codul silvic al Republicii Moldova nr. 887 din 21-06-1996. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova 16-01-1997, 4-5.

41. COGÂLNICEANU, N. *Reglementările directe și instrumentele economice pentru protecția mediului*. În: *Administrare publică*, nr. 3-4, Chișinău, 2008. p. 123-138. ISSN 1813-8489.
42. COJOCARU, D. *Abordări ale performanței teritoriale în contextul dezvoltării durabile*. Rezumatul tezei de doctor în drept. [online]. Galați: Școala doctorală de științe socio-umane, 2018 [citată 23.05.2020]. disponibil: <https://www.ugal.ro.pdf>.
43. COLIN, R. *Les stratégies économiques et financières de la protection de l'Environnement et du Développement durable: enjeux et perspectives*. În: *Revue de l'OFCE* no 0, Paris, 1992. p. 114-115. ISSN 1777-5647.
44. COMĂNESCU, M. *Creșterea responsabilității față de mediu*. În: *Economie teoretică și aplicată*, Volumul XVII, nr. 5(546), București, 2010, P. 46-47. ISSN 1841-8678.
45. Comunicare a comisiei către Parlamentul European și Consiliu. *Consolidarea rezilienței consumatorilor pentru o redresare durabilă*. [online]. COM(2020) 696 final, Bruxelles, 13.11.2020. [accesat 15.03.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro>.
46. CONSTANTINESCU, N.N. *Economia protecției mediului înconjurător*. București: Editura politică, 1976. p. 89-98. ISBN 323(498)19.
47. CONSTANTINESCU, C.A. *Dreptul mediului*. [online]. Iași, 2011. [citată 23.03.2021] Disponibil: <https://pdfslide.tips/documents/dreptul-mediului.html>.
48. Constituția Republicii Moldova, nr. 1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 7.
49. *Consumul și producția durabilă*. [citată la 12.03.2021]. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet>.
50. CREȚU, A. *Aspecte teoretico-conceptuale cu privire la intitularea domeniului juridic preocupat de protecția factorilor de mediu*. În: *Revista Națională de Drept*, Chișinău, 2022, nr. 1 (2022), p. 5-16. ISSN 1811-0770.
51. DĂNOI, I., VRABIE C. *Noțiunea de mediu înconjurător și importanța protejării lui*. [online]. Bălți: 2011, p. 132 [citată 17.08.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_fil.
52. *Definirea conceptului de proces de producție*. [citată 28.02.2023]. Disponibil: <https://www.scrigroup.com.management>.
53. Directiva (UE) 2018/852 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a Directivei 94/62/CE privind ambalajele și deșeurile de ambalaje. În:

Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. l150/141 din 14.6.2018 [citat 15.03.2021] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro>.

54. Directiva 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității. [online]. *Special edition in Romanian: Chapter 15 Volume 010 p. 78-93*. [citat 15.03.2020]. Disponibil: <http://data.europa.eu/eli/dir/2003/87/oj>.

55. Directiva 2004/35/ce a parlamentului european și a consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului. [citat 12.02.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32004L0035>.

56. Directiva 2009/125/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 octombrie 2009 de instituire a unui cadru pentru stabilirea cerințelor în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L285 din 31 octombrie 2009. [citat 15.03.2020]. Disponibil: Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO>.

57. DRAGOMIR, C. Managementul instituțiilor de protecția mediului în contextul integrării europene și globalizării. Rezumatul tezei de doctor în drept. [online]. Sibiu, 2011. *Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu* [citat 20.05.2020]. Disponibil: <https://doctorate.ulbsibiu.ro/wpcontent/>. Pdf.

58. DUCA, Gh., COVALIOV, O., JOLONDCOVSCI, Al., COVALIOV, V. *Auditul ecologic*. Chișinău: Șearec-com S.R.L., 2001. 256 p. ISBN 9975-9592-7-X.

59. DUȘCĂ, A.I. *Dreptul mediului. Caiet de seminar*. București: Universul Juridic, 2014. 182 p. ISBN 978-606-673-519-3

60. DUȚU, M. *Dreptul mediului*. București: Editura economică, 1998. 369 p. ISBN 973-590-071-8.

61. DUȚU, M. *Dreptul mediului. Tratat. Abordare integrată*. București: Editura Economică, 1998, vol. I. 408 p. ISBN 973-590-038-6.

62. DUȚU, M. *Tratat de dreptul mediului*. București: C.H. Beck, 2007. 1109 p. ISBN 978-973-115-202-8.

63. DUȚU, M. *Dreptul mediului*. București: C.H. Beck, 2010. 495 p. ISBN 978-973-115-745-0.

64. DUȚU, M., DUȚU, A. *Răspunderea în dreptul mediului*. București: Editura Academiei Române, 2015. 480 p.

65. ENI, C. *Dreptul mediului. Noțiuni*. București: C.H. Beck, 2011. 208 p. ISBN 978-973-115-948-5.
66. European Green Deal. COM(2019) 640 final. [online]. Bruxelles, 11.12.2019. [citat 11.02.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/?qid=2464-9775>.
67. Evaluarea instrumentelor economice utilizate în promovarea politicilor de mediu, 2020. Disponibil: <https://www.expert-grup.org/ro/activitate/comunicate-de-presa/item/2080>
68. FALA, A., PÂNTEA, D., CATARAGIU, I., COȘERUI. *Aplicarea instrumentelor fiscale-bugetare în soluționarea problemelor de mediu*. [online]. Chișinău: 2020. 47 p. [cit 01.02.2021]. Disponibil: <https://www.environment.md/public/files/8b4fae9f84f048701b4b234>.
69. FRONE, S. *Beneficii economice ale politicilor de protecție a mediului*. [online]. Aspecte privind impactul asupra finanțelor publice p.16-17. [cit 14.01.2021]. Disponibil: <https://www.researchgate.net/publication/268650843>.
70. GAIBU, S., GUMENE, V., CATARAGIU, I., COȘERIU, I. *Implementarea mecanismelor de responsabilitate extinsă a producătorului pentru asigurarea reciclării deșeurilor*. [online]. Chișinău, 2020. 44 p. [cit 11.01.2021]. Disponibil: <https://www.environment.md/public/files/6045fee42ff5bd4746eb0f77deaf4a16.pdf>.
71. GAMBELUNCHE, Ch. *La tutela dell'ambiente tra diritto ed economia*. [online] În: Salvis Juribus Italia, 2019. ISSN 2464-9775, [cit 02.11.2020]. Disponibil: <http://www.salvisjuribus.it>.
72. GARCÍA L.T. *Instrumentos económicos para la protección ambiental en el derecho ambiental Mexicano*. În: Sociedad y Ambiente, año 6, núm. 17, México 2018. 253 p. ISSN: 2007-6576, pp. 247-266.
73. GHELUȚĂ, M., CRIVOI, A. *Probleme ecologice globale ale mediului*. În: Noosfera, nr. 15, Chișinău, 2015. p. 13-21. ISSN 1857-3517.
74. GORUNESCU, M. *Infracțiuni contra mediului înconjurător*. București: C.H. Beck, 2011. 295 p. ISBN 978-973-115-984-3.
75. GRĂDINARU, G. *Bazele statisticii mediului*. [online], București, 2002. [cit 12.11.2020]. Disponibil: <https://dokumen.tips/documents/bazele-statisticii-mediului-562a6823>.
76. GUILLERMO, R.L. *Instrumentos económicos y financieros para la política ambiental*. Documentos de economía. 3 A.V. 11152 Columbia (Bogota), 2002. 111 p. ISBN: 9586835529.
77. HOLT, A. *Economical instruments – tools for environment policy implementation*. În: Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, letter and social science series, supplement 3/2015. p. 187-188. ISSN 1844-7007.

78. Hotărârea Consiliul concurenței Nr. 03 din 03.12.2020 cu privire la aprobarea Regulamentului privind evaluarea ajutorului de stat pentru protecția mediului înconjurător. Monitorul Oficial, 2021, nr. 42-50.
79. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 561 din 31.07.2020 pentru aprobarea Regulamentului privind ambalajele și deșeurile de ambalaje. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 212-220.
80. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului Național de asigurare a securității ecologice pentru anii 2007-2015, nr. 304 din 17.03.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 43-46.
81. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 301 din 24.04.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 104-109.
82. HOWARD, B., GOFMAN, L. *Legislația și politicile în domeniul protecției mediului*. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE. Chișinău: Policolor, 2010. 378 p. ISBN 978-9975-9956-6-5.
83. HRISTEA, Th. *Un pleonasm evitabil: „Mediu înconjurător”*. În: Revista română de drept al mediului, nr.1/2003. p. 71-79.
84. *Council Conclusions on the Farm to Fork Strategy*. [citat 12.03.2021]. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/media/46419/st12099-en20.pdf>.
85. *Cât de eficientă este aplicarea instrumentelor bugetar-fiscale destinate protecției mediului în Republica Moldova*. [citat 12.03.2021]. Disponibil: <https://www.expert-grup.org/ro/activitate/comunicate-de-presa/item/2080>.
86. *Pactul verde european*. [citat 12.03.2021]. Disponibil: <https://www.cotidianulagricol.ro/strategia-de-la-ferma-la-furculita-parte-a-pactului-verde-euro>.
87. HUNTER, D., SALMAZ, J., ZEALKE, D. *International Environmental Law and Police, 4 edition*. New York: Foundation Press, 2011. 718 p. ISBN 9781640208780.
88. *Instrumente economice de mediu utilizate în Republica Moldova*. [accesat 21.03.2021] Disponibil: <https://am.gov.md/ro/content/mecanisme-economice-de-mediu>.
89. IONESCU, C. *Managementul mediului: OIS 14001:2004. Calea către excelență. Ghid de implementare*. București: Editura economică, 2005. 304 p. ISBN 978-973-709-173-6.
90. ISAC, A., MĂRGINEANU, G., ANDREEV, A. *Ghid privind legislația în domeniul managementului resurselor de apă și protecției mediului înconjurător*. Chișinău: 2014. 304 p. ISBN 978-9975-66-376-2.

91. IUGA (BUTNARIU), A. *Management industrial în economia circulară*. Rezumatul tezei de doctor în drept. [online]. Braşov, 2017. 80 p. Universitatea Transilvania din Braşov. [citată 21.0.2020]. Disponibil: <https://www.unitbv.ro/documente/cercetare/doctorat-postdoctorat>.
92. JORDAN, A., WURZEL, R., ZITO, A. *New instruments of environmental governance. Patterns and pathways of Change*. [online]. În: *Environmental Politics*, vol. 12, nr. 1/2003 p. 1-24. [citată 21.08.2021]. Disponibil: <https://environmentalpoliticsjournal.net>.
93. KLARER, J., FRANCIS, P., McNICHOLAS J. *Improving Environment and Economy. The Potential of Economic Incentives for Environmental Improvements and Sustainable Development in Countries with Economies in Transition*. Szentendre. Hungary, 1999. 83 p. ISBN 963 8454 66 0.
94. *Legea cu privire la comerţul interior*, nr. 231 din 23.09.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 230-237.
95. *Legea cu privire la zonele şi fâşiile de protecţie a apelor râurilor şi bazinelor de apă*, nr. 440 din 27-04-1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 43 din 03.08.1995
96. *Legea insolabilităţii*, nr. 149 din 29.06.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 193-197.
97. *Legea privind societăţile pe acţiuni*, nr. 1134 din 02.04.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 38-39.
98. *Legea privind piaţa de capital*, nr. 171 din 11.07.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 193-197.
99. *Legea cu privire la producţia agroalimentară ecologică*, nr. 115 din 09-06-2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 95-97.
100. *Legea privind achiziţiile publice*, nr. 131 din 03.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr. 197-205.
101. *Legea cu privire la ajutorul de stat*, nr. 139 din 15-06-2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 166-169.
102. *Legea privind cerinţele în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic*, nr. 151 din 17-07-2014. În: Monitorul Oficial, 2014, nr. 310-312.
103. *Legea privind protecţia mediului înconjurător*, nr. 1515 din 16.06.1993. În: Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1993, nr. 10.
104. *Legea privind plata pentru poluarea mediului*, nr. 1540 din 25.02.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 54-55.

105. *Legea privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător*, nr. 131 din 08.06.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 181-184.
106. *Legea privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător*, nr. 160 din 22-07-2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 170-175.
107. *Legea privind emisiile industriale*, nr. 227 din 30-09-2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 326-333.
108. *Legea privind organizarea și funcționarea piețelor produselor agricole și agroalimentare*, nr. 257/2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 142-145.
109. *Legea privind societățile cu răspundere limitată*, nr. 35/2007 din 14.06.2007 În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 127-130.
110. *Legea privind piața produselor petroliere*, nr. 461/2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 142-145.
111. *Legea privind calitatea aerului atmosferic*, nr. LP98/2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 141-150.
112. *Legea privind deșeurile*, nr. 209 din 29-07-2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 459-471.
113. *Legea României privind Fondul pentru mediu*, nr. 73 din 4 mai 2000. Republicată în Monitorul Oficial, 2002, nr. 889/9.
114. *Legislația de mediu a Republicii Moldova*, Vol. III. Tratatate internaționale în domeniul mediului. Chișinău: Eco-Tiras, 260 p. ISBN 978-9975-66-020-4.
115. LEHMAN, M. *Voluntary environmental agreements and competition policy*. În: *Environmental and resource economics*, Germany, no 28/2004, p. 435-449.
116. *Les instruments économiques et la protection de l'environnement* [citat 21.03.2021] Disponibil: www.cours-gratuit.com--id-6796.pdf.
117. LUPAN, E. *Dreptul mediului. Tratat elementar. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1996. 238 p. ISBN 973-9186-82-3.
118. LUPAN, E. *Tratat de dreptul protecției mediului*. București: C.H. Beck, 2009. 693 p. ISBN 978-973-115-519-7.
119. MARINESCU, C.Gh. *Ecologizarea conștiinței un imperativ al societății contemporane*. Iași: 2003, 304 p. ISBN 973-8148-66-9.
120. MARINESCU, D. *Tratat de dreptul mediului*. București: Universul Juridic, 2008. 781 p. ISBN 978-973-127-025-8.

121. MARTÍEZ M., JUAN L. *Instrumentos económicos para la protection del medio ambiente: Papel y análisis de los permisos de emision negociables*. Madrid: 2008. 398 p. ISBN 9788498491760.
122. MĂRGINEANU, G., MĂRGINEANU, L. *Dreptul afacerilor*. Chișinău: Elena-V.I., 2004. 721 p. ISBN 9975-9750-2-X.
123. MÂRZAC, D. (Mititelu). *Principiul precauției*. În: *Legea și viața*, nr.2/2010. p. 27-33. ISSN 1810-309X.
124. MEADOWS, D.H., MEADOWS, D.L., RANDERS, J., BEHRENS, W.W. *The limits of growth*. New York: 1972. 205 p. ISBN 0-87663-165-0.
125. MELCHOR, F.E. *Instrumentos financieros de la política comunitaria de medio ambiente: realizaciones en España y Andalucía*. În: *Boletín económico de Andalucía*, no 22, 1997 p. 235-248. ISSN 0212-6621.
126. MINEA, E.M. *Protecția mediului*. Cluj-Napoca: Accent, 2008. 296 p. ISBN 978-973-8915-76.
127. MOTICA, Radu I., BERCEA, L. *Drept comercial român*. București: Lumina Lex, 2005. 426 p. ISBN 973-588-936-6.
128. NICOLAU, I. *Aspecte privind responsabilitatea pentru daune ecologice în legislația franceză*. În: *Legea și viața*, nr.11, Chișinău, 2010. p. 38-40. ISSN 1810-309X.
129. NICOLAU, I.I. *Raportul juridic de drept al mediului*. Autoreferat al tezei de doctor. Chișinău: 2012. 32 p. CZU 349.6(043.3).
130. OMAR, P.J. *Disclaiming onerous property in insolvency: a comparative study*. În: *International Insolvency Review*, vol. 19, New York: 2010, p. 6271. ISSN 1099-1107.
131. ONEȚ, C. *Dreptul mediului*. București: Universul Juridic, 2017. 445 p. ISBN 978-606-39-0175-1.
132. *Ordonanța de urgență a Guvernului României, nr. 196 din 22.12.2005*. În: *Monitorul oficial al României*, 2004, nr. 1.193.
133. *Ordonanța de urgență a Guvernului României, nr.195/2005 privind protecția mediului*. În: *Monitorul Oficial*, 2005, nr.1196.
134. *Ordonanță de urgență a Guvernului României privind răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului*, nr. 68 din 28.06.2007. În: *Monitorul Oficial*, 2007, nr. 446.
135. *Ordonanța de urgență a Guvernului României privind timbrul de mediu pentru autovehicule*, nr. 9/2013. În: *Monitorul Oficial, Partea I*, 2013, nr. 119.

136. *Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică*. Environmental taxes and Green Tax Reform. [online]. Paris, 1997, pag. 2. [cit 21.03.2022] Disponibil: <https://www.oecd.org/sd-roundtable/papersandpublications/39372634.pdf>.
137. PETTENELLA, D., SECCO, L. *Strumenti finanziari per l'ambiente: quali rischi?* [online]. Italia: 2016 [cit 29.10.2020]. Disponibil: <https://www.researchgate.net/publicatio>.
138. PICIU, G.C. *Condiționări și disfuncționalități în utilizarea instrumentelor economice ale politicii de mediu*. În: Studii Financiare, nr. 3/2009, vol. 13/3. p.44-54 ISSN print: 2537-3714.
139. PLESSIS, C. *Agenda 21 for sustainable construction in developing countries*. În: CSIR Building and construction Technology, PO Bax 395, Petraria: 2002, p. 22-33. ISBN 0-7988-5540-1. [cit 20.05.2020]. Disponibil: <https://www.academia.edu>.
140. POLEACOV, V. *Asigurarea contra daune de mediu*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”, Seria Drept privat, nr.2, Chișinău: S.n. 2003. p. 90-99. ISBN 9975-930-80-8.
141. PRIEUR, M. *Droit de l'environnement*, 2e édition. Paris: Dalloz, 1991. 1394 p. ISBN 9782247192649.
142. *Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind obligațiunile verzi europene Bruxelles, 6.7.2021 COM(2021) 391 final 2021/0191(COD)*. [cit 29.11.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content>.
143. *Raport despre valorificarea mijloacelor Fondului Ecologic Național în anul 2021*. [cit 27.12.2020]. Disponibil: <https://mediu.gov.md/sites/default/files/Raport%20valorificare>.
144. *Regulamentul (CE) nr. 1221/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 noiembrie 2009 privind participarea voluntară a organizațiilor la un sistem comunitar de management de mediu și audit (EMAS)*. [cit 27.12.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:342:0001:0045:RO:PDF>.
145. *Regulamentul (CE) nr. 66/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 noiembrie 2009 privind eticheta UE ecologică*. [cit 11.03.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro>.
146. *Regulamentul (UE) 2020/852 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 iunie 2020 privind instituirea unui cadru care să faciliteze investițiile durabile și de modificare a Regulamentului (UE) 2019/2088*. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2020, L198/13.
147. *Regulamentul privind administrarea Fondului Ecologic Național*, aprobat prin Ordinul Ministerului Mediului Nr. 73 din 10 septembrie 2013.

148. *Regulamentul privind etichetarea ecologică*, nr. 204 din. 12.04.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 147-50.
149. RENAULT, J.-F, SCHWIETRING, Th., SCHUMACHER, K.; SCHUMACHER, G.; GRIMM, V., KONOLD, D. *Übergang in eine Green Economy: Notwendige strukturelle Veränderungen und Erfolgsbedingungen für deren tragfähige Umsetzung in Deutschland. Internationale Bestandsaufnahme des Übergangs in eine Green Economy Inventarul*. În: Dessau-Roßlau, 2016. 235 p. ISSN 1865-0538.
150. ROJANSCHI, V., BRAN, F., DIACONU, G. *Protecția și ingineria mediului*. București: Editura Economică, 1997. 368 p. ISBN 895654439.
151. ROJANSCHI V., BRAN F., DIACONU S., FLORIAN G. *Abordări economice în protecția mediului*. București: Editura ASE, 2003. 230 p. ISBN 973-594-304-2.
152. ROJANSCHI V., BRAN F., FLORIAN G. *Elemente de economia și managementul mediului*. București: Editura Economică, 2004. 671 p. ISBN 973-590-982-0.
153. ROJANSCHI, V., DUDUMAN, Șt., GRIGORE, F. *Sisteme de management integrat pentru agenți economici*. București: Tribuna Economică, 2007. 410 p. ISBN 978-973-688-9.
154. ROJANSCHI, V., GRIGORE, F. *Concepte privind evaluarea integrată de mediu aplicate în România*. În: Noosfera, nr. 10, Chișinău: 2014, p. 25-33. ISSN 1857-351.
155. ROTARU, A. *Probleme ale dezvoltării legislației ecologice a Republicii Moldova la etapa actuală*. Teza de doctor în drept, Chișinău, 2012, 218 p., C.Z.U: 349.6(478)(043.2).
156. ROȘCA, N., BAIEȘ, S. *Dreptul Afacerilor*. Chișinău: Cartier, 1997. 364 p. ISBN 978-9975-152-8.
157. SAINT-ALARY H.C. *La nature juridique de la creance environnementale*. În: Revue des procedures collectives, Paris: 2004, no 2, p. 146 p. 146-149. [citât 11.03.2020]. Disponibil: <https://publications.ut-capitole.fr/id/eprint/12076>.
158. *Starea mediului în Republica Moldova în anul 2002*. În: Raport național. Chișinău, Mediul Ambiant, 2003. 144 p. ISBN 9975-9774-0-5.
159. *Starea mediului în Republica Moldova în anul 2006*. În: Raport național. Chișinău, S.n., 2007. 103 p. ISBN 978-9975-9642-5-8.
160. STAVINS, R.N. *Lessons From the American Experiment With Market-Based Environmental Policies, Resources for the Future*. [online] 2001, 53 p. [citât 21.06.2022] Disponibil: <https://media.rff.org/documents/RFF-DP-01-53.pdf>.
161. *Strategia Farm to Fork* [citât 11/02/2020]. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/from-farm-to-fork>

162. *Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului*, p. IV, New York și Geneva, 1999. 186 p. ISBN 9975-67-117-9.
163. *Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului*. Republica Moldova, studiul al doilea. Națiunile Unite New York și Geneva, 2005, p. 85, [citată 11/02/2020]. Disponibil: https://unece.org/fileadmin/DAM/env/epr/epr_studies/moldova%20II%20.
164. ȘTAINER, A., MORTONACOVA, H., GUZIEVA, S. *Ghidul gestionării în domeniul protecției mediului*. [online]. Biroul regional PROON pentru țările din Europa și CSI, Moscova, 2003 [citată 20.07.2021] Disponibil: <http://www.energyandenvironment.undp.org/undp>.
165. TROFIMOV, I. *Implicații asupra formelor de răspundere în dreptul contemporan*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Seria Drept privat, nr.1 Chișinău: S.n. 2003, p. 5-9. p. ISBN 9975-930-78-6.
166. TROFIMOV, I., ARDELEAN, G., CREȚU, A. *Dreptul mediului*. Chișinău: Bons Offices, S.n, 2015. 320 p. ISBN 978-9975-80-955-9.
167. TROFIMOV, I., ARTENI, D. *Asigurarea contra daune de mediu*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”, Seria Drept privat, nr.2, Chișinău: S.n. 2003, p. 94-100. ISBN 9975-930-80-8.
168. TROFIMOV, I., *Formele și gradele vinovăției în dreptul civil și în dreptul mediului*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”, Seria Drept privat, nr.2, Chișinău: S.n. 2003, p. 94-100. 153 p. ISBN 9975-930-80-8.
169. TROFIMOV, I. *Dreptul mediului*. Chișinău: 2002. 203 p. ISBN 9975-930-42-5
170. TROFIMOV, Igor. *Dreptul mediului. Partea specială*. Chișinău, 2000, 222 p.
171. TROFIMOV, I. *Răspunderea pentru fapta viitoare și determinarea făptuitorului în raportul juridic de răspundere*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”, Seria Drept privat, nr.3, Chișinău: S.n. 2003, p. 7-15. ISBN 9975-935-13-3.
172. TROFIMOV, I. *Vinovăția pentru cauzarea de daune civile prin poluare de mediu*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”, Seria Drept privat, nr.4, Chișinău: S.n. 2004, p. 41-49. ISBN 9975-935-40-0.
173. ȚERUȘ, I. *Impactul activității economice asupra calității mediului*. În: Legea și viața, Ediție specială, Chișinău 2020, p. 100-105. ISSN 1810-309X.
174. ȚERUȘ, I. *Studiu analitic al instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului reglementate de legislația Republicii Moldova*. În: Legea și viața, Ediție specială nr. 2, Chișinău, 2021. p. 116-122. ISSN 1810-309X

175. **ȚERUȘ, I.** *Principiile și funcțiile de bază ale instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului.* În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, nr.17, Chișinău: 2023, p. 269-270 ISSN 1857-0976.
176. **VĂDINEANU, A.** *Managementul dezvoltării.* București: Ars Decendi, 2004. 394 p. ISBN 973-558-00-5.
177. **VLAICU, V.** *Dreptul de a fi despăgubit pentru dauna ecologică.* În: Legea și viața, nr. 9 (177), Chișinău, 2006. p. 29-32. ISSN 1810-309X.
178. **VOICU, M., POPOACĂ, M.** *Dreptul muncii. Tratat de jurisprudență română și europeană, vol. I.* București: Lumina Lex, 2011. 623 p. ISBN: 973-588-369-4.
179. **VREJA, L.O.** *Problemele de mediu dintr-o perspectivă economică.* [cit 20.05.2022]. Disponibil: <http://cogito.ucdc.ro/dec2011/ro/problemeledemediudintrope>.
180. **ZAMFIR, P.** *Dreptul mediului. Partea specială. Curs introductiv.* Chișinău: 1998, 238 p. ISBN 978-9975-66-135-5.
181. **АЛИХАДЖИЕВА, Д.Ш.** *Управление экологически ориентированными проектами в устойчивом развитии территорий.* Автореферат диссертации [online]. Москва 2020, 24. С. [cit 03.04.2020] Disponibil: <http://ords.rea.ru/pdf>.
182. **БОГОЛЮБОВ, С.А.** *Экологическое право, Учебник для вузов.* Москва: Норма-Инфра, 1998. 448 с. ISBN 5-89123-259-6.
183. **БРИНЧУК, М. М.** *Экологическое право. Учебник.* Москва: Юристъ, 2004. 670 с. ISBN 5-7975-0612-2.
184. **ЕРОФЕЕВ, Б.В.** *Экологическое право России, Учебник.* Москва: Москва: Юрист, 1996. 624 с. ISBN 5-73-57-0190-08.
185. **ГУСЕВ, Р. К.** *Экологическое право. Учебная пособия.* Москва: Инфра, 2001, 208 с. ISBN 5-16-000320.
186. **ДАНИЛОВА-ДАНИЛЬЯНА, В.И.** *Экология, охрана природы и экологическая безопасность.* Москва: Мнэпу, 1997. 317 с. ISBN 5-7383-0048-3.
187. **ДЕМИДОВ, А.В.** *Интегрированное управление российскими предприятиями как эколого-экономическими системами.* [online] Диссертация, Москва, 2019. 164 с. [cit 14.06.2020]. Disponibil: <http://195.19.40.226/dissertations/var/www.pdf>.
188. **НОЗДРЕВ, С.В.** *Новый этап формирования финансовых рынков в странах Азии.* În: Аналитический доклад. Москва: Имэмо Ран, 2018. 83 с. ISBN 978-5-9535-0541-3.
189. *Организации Объединенных Наций по окружающей среде.* Стратегии устойчивого потребления и производства в странах Восточной Европы и Кавказа: обзор

достижений и направление дальнейших. Москва: Юнеп, 2015. 49 с. ISBN 978-92-807-3469-0.

190. ПАХОМОВА, Н., ЕНДЕРС, А., РИХТЕР, К. *Экологический менеджмент Санкт-Петербурга* издательства Питер. Москва, 2003, 352 с. ISBN 5-314-00159-4

191. ПОРФИРЬЕВ, Б. “Зеленые” тенденции в мировой финансовой системе. *В: Мировая экономика и международные отношения*. Москва 2016, том 60, по 9. с. 5–16. ISSN 0131-2227.

192. ТРУНЦЕВСКИЙ, Ю.В., САВИЧИ, Н.Е. *Экологическое право. Учебная пособия*. Москва: АО «Центр Юринфор», 2001. 302 с. ISBN -89158-053-5.

193. ТЮТЮКИНА, Е.Б., СЕДАШ, Т.Н., ДАНИЛОВ, А.И. *Экономические инструменты обеспечения охраны окружающей среды: управленческий аспект. Управленческие науки*. Москва, 2015, по. 5(4), с. 52-61. ISSN 2304-022X.

194. ФРОЛОВ, С.М., МОГИЛЬНЫЙ, В.В. *Финансовые инструменты стимулирования экологических инвестиций и Инноваций*. *В: Проблемы і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць*. [online] Суми: Уабс Нбу, 2002. С. 246-252. [citat 15.04.2019] Disponibil: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/12345678>.

195. ШЕЛУХИНА, Е.А. *Применение экономических инструментов для нейтрализации экологического ущерба в региональном аспекте*. *В: Региональная экономика: теория и практика*, Москва, 2013, по. 37 (316)2013, с. 36-42. ISSN 2073-1477.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare

Țeruș Ivan

7.10.2023

CV al autorului

DATE

PERSONALE



Numele, prenumele: ȚERUȘ Ivan

Data nașterii: 22.04.1988

Locul nașterii: Republica Moldova, or. Ungheni

STUDII

2003-2006 – Liceul de cadeți “SF. Gheorghe””, mun. Chișinău

2006-2010 – Licențiat în drept economic, Facultatea „Drept”, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I.

2010-2011 – Studii de masterat, Specializarea „Drept Economic”, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I.

2018-2022 – Studii de doctorat, Specialitatea 552.04 – Drept funciar și al mediului, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I.

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ

2010-2013 – Ofițer de investigații al Secției investigații infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Rîșcani al Direcției de Poliție a municipiului Chișinău a I.G.P. al M.A.I.

2013-2018 – ofițer de investigații al Serviciului Investigare a Fraudelor Economice a Inspectoratului de Poliție Ciocana al D.P. mun. Chișinău a I.G.P. al M.A.I.

2018-prezent – Ofițer principal de investigații al SIC a DP mun. Chișinău a I.G.P. al M.A.I.

DOMENIILE DE INTERES ȘTIINȚIFIC

☐ Dreptul mediului

CURSURI DE FORMARE, SEMINARE DE INSTRUIRE, ATELIERE DE LUCRU

2013 – cursuri în cadrul Departamentului dezvoltare profesională și managerială al Academiei „Ștefan cel Mare”, specializarea investigarea fraudelor.

PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE

Internaționale:

a. Conferința științifico - practică internațională din 26 iunie 2018 cu genericul: „Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: Tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”. Chișinău, 2018.

b. Conferința științifico - practică internațională, 19 martie 2021 cu genericul: Reglementări naționale și standarde juridice internaționale în domeniul protecției drepturilor consumatorului. Chișinău, 2021.

c. International Conference „The Efficiency of Legal Norms” (Human rights in struggle for the environment, May 1921 2022, Cluj Napoca, România.

Naționale:

a. Conferința științifică interuniversitară: „Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective”. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 25 martie, 2021

b. Conferința științifică interuniversitară: „Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective”. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 25 martie, 2021

c. Conferința științifică cu participare internațională din 07 decembrie 2023, cu genericul: Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice. Chișinău, 2023.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE

Articole în reviste și culegeri științifice naționale și internaționale:

1. ARDELEAN G., ȚERUȘ I. *Regimul transfrontalier al organisme modificate genetic și a produselor rezultate din acestea*. În: Materiale Conferinței științifico-practice internaționale din 26 iunie 2018 cu genericul: „Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”. Chișinău, 2018, p. 49-59. ISBN 978-9975-121-48-4.

2. ȚĂRUȘ Ivan. *Impactul activității economice asupra calității mediului*. În: Revista Legea și viața, Ediție specială, Chișinău 2020, p. 100-1004. ISSN 1810-309X.

3. ȚĂRUȘ Ivan. *Studiu analitic al instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului reglementate de legislația Republicii Moldova*. În: *Legea și viața* Ediție specială nr. 2/2021, aprilie, p. 116-119, 132 p. ISSN 1810-309X.

4. ARDELEAN G., Țeruș I. *Instrumente economico-financiare de implicare a relației producător-consumator în misiunea comună de protecție a mediului*. În: *Revista Națională de Drept*, Chișinău, nr. 1(243)/2021, p. 143-152, (0,98 c/a), CZU 349.6 DOI: [https://doi.org/10.52388/1811-0770.2021.1\(243\).14](https://doi.org/10.52388/1811-0770.2021.1(243).14), Categoria - B

5. ARDELEAN, Grigore. TERUȘ, Ivan. *The extent of the research on the economic and financial instruments of environmental protection in the Romanian doctrine*. În: *Revista Fiat Iustitia*, Cluj-Napoca, no. 2/2022, p. 7-15, (1,0 c/a), ISSN 1224-401

6. ȚERUȘ, Ivan. *Principiile și funcțiile de bază ale instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului*. *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova*, nr.17/2023, p. 266-277. 314 p. ISSN 1857-0976.

7. ARDELEAN, Grigore. TERUȘ, Ivan. *Clasificarea instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului în doctrina Republicii Moldova*. *Revista Polso-Ukrainskie Studia Interdyscyplinarne*. Nr.4/2023. p. 38-45. ISSN 2543-9227.

Lucrări în materialele Conferințelor științifice

8. ARDELEAN, Grigore. ȚERUȘ, Ivan. *Apărarea dreptului la un mediu sănătos prin instrumente financiare de implicație voluntară a antreprenorilor în activități de control*. În: *Materiale Conferinței științifice cu participare internațională din 7 decembrie 2023 cu genericul: „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”*. CZU 349.6.

LIMBI VORBITE:

Română (maternă), rusă (fluent), engleza (avansat), franceză (începător)

DATE DE CONTACT:

Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Ion Pelivan 17/3, ap. 4

Telefon: (079) 482288

E-mail: tarusion88@mail.ru